BIBLIOTECA FILOLÒGICA

DE L'INSTITUT DE LA LLENGUA CATALANA

III

"DICCIONARI AGUILÓ"

MATERIALS LEXICOGRÀFICS APLEGATS

PER

Marián AGUILÓ i FUSTER

Fascicle II

(badalaç - buyt)

BARCELONA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

PALAU DE LA DIPUTACIÓ

MCMXV

badalaç: «per carrers y places mil *badalaces* sols pera veure entrar a Serrallonga», 1634, Codolada den Serrallonga.

Badalet, llin. Barcelona, 1830.

Badaló, llin. Barcelona, 1807.

badaloch: **1,** badoc (Empordà) **2,** flor de la carabacera ravaquet.

badaloní, natural de Badalona.

badalot: celobert, patiet (Manresa, &.); **badalot de l'escala**: buc quadrat o quadrilong on hi ha l'escala, el qual va des de l'entrada a les golfes.

badaluch: obertura, escletxa: «fuig pel cingle, no l'aturan escletjes ni *badaluchs*», Costa i Llovera, *Castell del Rey*, 116; «Entre un *badaluch* de roques veu-se el pregón portal», P. Peña, Jochs florals, 1868, 132; — badalot (de l'escala); — els gerrers empleen, entre altres terres (com coll vermell, calcina, &.), *terra d'es badaluch* (Mallorca).

badall [**baday**]: **1,** bostezo: «Lo *badall* no ment: o és son, o talent, mal d'enamorament, o fàstich de la gent», Mallorca; — fer el darrer *badall*: exhalar el último aliento. Cp.: el *badall* de la mort; va fer els tres *badalls* i morí; «Ja fos lo darrer *baday*», empleat com una maledicció en Crida St. Miquel, Vich, 1799; — prou fa mes *badalls* que rots: se diu d'un mort de fam. **2,** mordaza para castigar los blasfemos.

badallament [**badaylament,** XIV]: bostezo.

badallar [**badayar, badaylar**]: bostezar: «Perqué fo dit Deus t'ajut can hom estornuda e's senya can hom *badayla*», Flos Sanct.

badallera: ganes de badallar.

badalló: «...o mors que se posa al cavall que té mal a la boca, per fer-li llençar lo verí fora», Girona, 1783. Pastoral sobre enfermedades del ganado.

badana, Dic. J. March; «*badanes* la dotzena...», Valencia, 1607, Memorial, &.

badar: **1,** mirar (ant.): «se aturá per *badar* los jochs que feyen», Collacions, 154; — encantar-se mirant alguna cosa, badocar, badoquejar. **2,** obrir: *badar* els ulls, *badar* la boca; *badar* el cap a algú; *badar-se* el cap; *badar-se* una poncella; *badar-se* un gibrell, &.; ésser obert: «L'altre doná a Tirant en mig de la cuxa, que un gran palm *badava* la coltellada», Tirant, I, 175. Fr.: *badar* uns ulls com unes taronges o com uns salers.

badat: obert, fes.

Badaula, llin. Catalunya, XVII.

baday, badayl, &. V. **badall,** &.

Baday, renom Palma.

badayre (Solsona): badoc.

Badegal?, llin. St. Hipòlit de Voltregà, 1364.

badejo (Tremp): bacallà.

Badell, llin. Barcelona.

Badena?, llin. Barcelona.

badench: «Manam-vos que ... nos trametets XX o XXV peçes de *badenchs* blanchs prims per fer mantonets als cavallers que reeben de l'Orde de Sant Jordi», Coroleu, *Documents*, 111.

Badencs, llin. Valencia, XIV, XV.

bades (**de** —). V. **debades.**

Badés, llin. Barcelona.

badessa per **abadessa**: «*Badessa* de monestir», J. Esteve; «E per ell fos fet un bo e virtuós rahonament a les *badesses* e prioresses dels dits monestirs», Ardits, III, 241; «Sant Joán de ces *badesses*», Miquel Parets, II, 185.

badía: **1,** bahía. **2,** manoll (de blat, d'espigues, &.): la garba se compòn de moltes *badies* (Vilatorta, Borredá, &.); — manada de cànem en curta quantitat (Badalona); cap o ramal de trena: la trena de cabells, cànem, espart, &. se compòn de tres o més *badies* (Plana de Vich, &.). **3,** en un filat o filoja, el tros de fil que va d'un nus a l'altre (Aiguafreda). **4,** V. **vidrella 1.**

Badía, llin. Barcelona.

badiguer [per **bigader?**] : rimero: un *badiguer* de maons, de taulons.

«**Badiment** de cor : Cordiatus, i, cordis pulsum patiens», J. Esteve, c 2.

badina : toll gran, lloc on les pluges, vingudes de riu, &. deixen aigua per molt temps.

badinar (Puigcerdà, Andorra): bromear.

Badiola, llin. Barcelona.

badiu : **1,** extensió de terreny (Manacor) : «...sabeu quina atlota qu'és! No s'en passetjan, no, de consemblants en tot aquell *badiu* de Son fil-d'or ni en molts altres», *Museo Balear*, 1884, 18. **2,** porxada, cobert (Cerdanya, Costa), pati, eixida (Badalona). **3,** forat de nas.

badívol (Agramunt) : espaiós: els nois poden jugar per aquesta sala, que és *badívola*; — **corral badívol** [**vadívol**] (Urgell) : pati davant o darrera les cases.

Badó per **Salvador.**

Badó, llin. Barcelona; Moià, 1704.

badocar, badocar-se (Valencia): abrirse la fruta. Ex. : est any totes les figues *badoquen* o *se badoquen*. V. **badoquejar.**

badoch : papanatas, tonto, necio: «Torna-te'n en ton loch, *badoch*», Angels, 28 v.º; «diners fan honor al molt *badoch*», Turmeda; «...e com ella los fará tots tener per folls e *badochs*», Francesch de la Via, c 3 v.º. **2,** flor de la carabacera (Plana de Vich, Camprodón, &.; Empordà, **badaloch 2**). **3,** magrana que's bada en el magraner (Tortosa, Valencia); — la flor de la magrana (Valencia).

badoles : acederas, romaza.

badomeríes : zarandajas, fruslerías, necedades, cuentos : «tenen mes fe en aquexes *badomeries* (oraciones ridículas, &.) que en Deu», H. Juttlar, 59; «E jo no'm cur de recitar les *badomeries* e rondalles que alguns reciten...», Boades, 187; «E veritat sia dita com se'n deu a historia, que n'ha d'ésser verge e molt pura e molt neta d'infeeltat e de mentida, car deuríen ésser molt greument punits tots aquells qui ab *badomeries* e faules que hi volen mesclar rompen la sua enterea...», Id., 37; «...que n'era gran de veure la burla e'l scarnot que'n faeyen los malvats heretges dels sancts sacerdots; que axí que'ls veyen d'un tros luny ... los en cridaven males *badomeries* e'ls faeyen grans fastigs, e'ls movíen gran tabustol...», Id., 68; Id., 415.

badomíes : bajanades, tonterías, necedades (Cp. **badomeríes**) : «...los hómens de bon juy e ben letrats creen ésser tot lo dit *badomies* e inepcies de scriptors ignorants», Cron. Carbonell, 5 v.º.

Badona, nom familiar, per **Salvadora.**

badoquejar, der. de **badoc.**

badoquera : canya llarga oberta per un extrem per a collir les figues madures i altres fruites; id. curta per a agafar fruites que suren en un cubell ple d'aigua i serveix de joc a les festes de barri.

badoquería, Pons i Massaveu, *La Colla*, 205.

badoquí (XVI, &.): tonto, tontuelo.

Badorch, poblet prop Piera.

Badorch, llin. Barcelona, 1391, 1488.

Badós, llin. Barcelona, 1488.

Badosa, llin. Barcelona, Girona, Sta. Coloma de Gramanet, St. Andreu de Palomar, Torelló.

Badrena, llin. Barcelona, Manresa.

Badrinas, llin. Barcelona.

Baduall, llin. Barcelona.

baduch : singló de raïm.

Baduel, llin. Barcelona.

Baduell, llin. Barcelona.

badulach, cast., 1634, Codolada den Serrallonga.

Baell, llin. Barcelona.

baf [**vaf**] : **1**, vaho. **2**, «tant me s'i dona *bif* com *baf*», Valencia, Rondalla de Rondalles.

bafada, **bafarada** (Mataró, &.) per **bavarada**.

bafeta : «la *bafeta* que movía 'ls girasols», Pin i Soler, *Niobe*, 65.

bafor (xv, &.) : baf.

baga : **1**, lazada. Cp. : «...ab cubertes de pregamí, *baga* y botó...», Ardits, III, 4. **2**, argolla, gafa, &. generalment de ferro on entra el mascle que aguanta : «Per 14 *bagas* ab potas per posar las barras de las cortinas als balcons a l'estiu...», 1830, Compte de manyà; «*baga* ab rosca.», Id.; «adobar una lleba y mudar-li les *bagues*», 1835; «per dues *bagues* per una anella...», 1836. Cp. : «*baga* del dart : amentum», Nebrissa Gram. **3**, **bach 1**; especialment : planter d'avellaners o castanyers per a fer cèrcols o fusta de botada (Guilleríes), pineda de grans pins (Borredà), &.

bagà [per **vagar**?] : s'estima més un bon *bagà* que una rectoría, o que una canongía; li agrada més *Bagà* que Berga : se diu dels dropos.

bagadel, **bagadell** : especie de tela o drap, Perpinyà 1284, *Rev. Lang. Rom.*, 1873, 372; «*bagadel* d'otramar o boquerán», Perpinyà, 1295, Alart, 111; Chabás, *Archivo*, II, 401; Valencia, 1607, Memorial de Mercaderies.

bagant [**bagàn**; **vagant**?] (Pla del Llobregat) : post, porta per a aturar l'aigua del reg i fer-la alçar a fi de poder regar amb l'aigua que puja.

bagantet : bagant.

bàgara [**bàguera**, **bagra**], peix de riu.

bagarella : filats per a pescar o caçar.

Bagaría, llin. Barcelona, Vich, Puigcerdà.

bagarro : **1**, zángano. **2**, gandul, haragán.

bagassa : **1**, prostituta : «*Bagassa* : Meretrix...», J. Esteve; «folla delectació en la frequentació de les *bagasses*», Quinto Curcio, h 5. Cp. Doc. Arch, XXXVI, 196. **2**, noia, xicota, no en mal sentit, J. Verdaguer.

bagassayar per **bagassejar**, Lib. dels Mariners, 4.

«**Bagassegar** : Scortari», J. Esteve.

bagasser : «Home *bagasser* : Homo meretricius, Homo mulierum corruptor», J. Esteve, h 6 v.º; Lib. dels Mariners, 5.

bagassería : lloc de bagasses. Cp. Ardits, IV, 230.

bagassó, renom Palma.

Bagastrany, llin. Girona, XIV.

bagatel·la.

bagatell (Vall de Ribes), dim. de **bac**.

bagatge : «...dos galeasses grosses e hun balaner qui portaven tot lo *bagatge* e desferra del dit Duch», Fita i Colomé, 49.

bagatger : el que condueix els bagatges; el que proporciona bagatge a les tropes.

Bagavía, prov. de Barcelona.

bagellat (Badalona) : se diu d'un tros de terra remogut.

«**bages** canejat, id. cruu», Tarifa de teles, 1534.

Bages (**Pla de** —), regió de Catalunya.

Bages, llin. Barelona.

Baget, llin. Barcelona, 1316.

Bàgils, llin. Cervera.

Bagill, llin. Barcelona.

bagnacívol : «se deu squivar per lo scolá la embriaguea e axí matex la luxuria la qual se demostra en lo *bagnaçivol* ornament», Collacions, 295.

bagó (Cubells) : gra de raïm: he menjat un raïm *bagó* a *bagó*.

Bagó, llin. Catalunya.

bagonar (St. Julià de Vilatorta): murmurar. Ex. : els traginers i

hostes han *bagonat* de la hostalera perquè a la vigilia de St. Pere no ha volgut servir carn.

bagot : **1**, gotim de raïm (Igualada, Pla de Bages, Camp de Tarragona, Cervera, &.). **2**, zángano, gandul (Cp. **bagarro**); tonto (Mallorca) : «fas la vida del *bagot*, qui no fa res tot lo dia», M. F. de la Cárcer; «La mel que l'abella fa, ell (el *bagot*) sempre se'n fa Senyor», Id.

bagotar (Pla de Bages, prov. de Lleida, &.) : replegar els bagots o gotims que resten després de veremar.

bagra. V. bàgara.

Baguda, llin. Vich, 1413; Barcelona, 1428.

Baguena, llin. Catalunya.

bàguera. V. bagra.

bagueta : presilla, 1640.

baguetjar : cimbrear, oscilar la palanca del río.

bagul. V. baul.

bagunench, fill de Bagur.

Bagunyà, prov. de Barcelona.

Bagur, llin. Mallorca XIV, XVI.

bagurench, natural de Bagur.

Bagurna?, llin. Barcelona.

Bahí, llin. Barcelona.

bahía [**baya**] : «Si ans que hage fet homenatge lo vassall pot ésser bare per crim de *baya*...», Const. Cat., 202 v.º; «haurá forfet en crim de *bahia* a aquell senyor...», Id.; «sots pena de *bahia* e de traició», 1343. *Luliana*, 1889, 14.

bahina. V. vahina.

bahina [**bayna, bahyna**], ant.: beina : «...tornaren les dagues en les *bahines* e tiraren les spases...», Tirant, I, 214; «...volgué tornar en la *bahina* la spasa e no podía», Id, I, 212; «...tingués cascún cavaller una spasa molt ben daurada e la cuberta de la *bahina* fos de brocat o de carmesí brodada de perles...», Id., I, 258; «...e en la *bahina* del coltell liguá lo cap de la corda...», Id., I, 322; «li caygué lo coltell de la *bayna*», 12.ⁿ del Crestiá, c. 19; «*bahina* de ganivet», Inv. Torre den Barra, 1430; «E dix Jhesucrist a sent Pere : torna lo coltell en la *bahyna*», Génesi Amer, 210.

bahor : «La *bahor* o ardor del foc», Onofre Pou, 146.

bahul. V. baul.

Bahy, llin. Barcelona.

Baicol?, llin. Barcelona.

Baiges, llin. Barcelona.

Baigol, llin. Catalunya.

Baigual, llin. Sabadell, Barcelona.

Baijona, llin. Catalunya.

Bailach, llin. Barcelona, Valencia.

bailet. V. vaylet.

Bailina, llin. Sampedor, Barcelona.

Bainach, llin. Lleida.

bairó : peix semblant al varat però més gros, de pell dura com la tonyina i amb ratlles com anells; sa carn és blanca, fina i saborosa.

Baiter?, llin. Barcelona.

Baitx?, llin. català.

baix [**bax**], **f. baxa** (**V. baxa**), pl. **baxos** [**baixs, bays**] : bajo. Cp. : «Yo no so nada dels *baxos* del poble romá ... los meus antichs foren nobles ciutadans», Tirant, III, 202.

baix [**bax**], adv. : **1**, abajo; **baix gitar** : echar abajo : «ara la fortuna ha mi *baix gitat*», 12.ⁿ del Crestiá, c. 105; **anar al baix** : ir de capa caída : «...lo regne dels juheus ésser partit per moltes parts a donar entendre que llur stament *anava al bax* e cahía de fet en terra», 12.ⁿ del Crestiá, c. 471; «per axó les coses de l'Hospital *anaven* tant *al baix*», *Veu de Montserrat*, 1879, 96. Cp. **trobar-se al baix** : «e's *troba* molt *al baix*», J. B. Masdovelles. **2**, en voz baja : «...que com son senyor ho digués alt que ell ho deya *bax*», 12.ⁿ del Crestiá, c. 356.

Baix, llin. Girona.

Baixas, llin. Barcelona.

Baixes, llin. Barcelona.

baix'hora. V. baxora.

baix-stament : pueblo bajo, de clase inferior, Collacions, 193.

bajà : tonto, bobo, estúpido, necio.

Bajadós, llin. Barcelona.

bajana : tonta, &. V. **bajà**; — **trumfes bajanes** : patates bullides, xafades i amanides.

bajanada : «les moltes *bajanades* que parlen uns y altres», Rondalla de Rondalles; **fer** *bajanades* : fer coses de bajà.

bajanament : fer *bajanament* les coses.

bajanda per **bajà** : «...al *bajanda* del seu pare...», A. Mestres, *Estiuet de St. Martí*, 54.

Bajandas, llin. Girona.

bajanet : tontuelo; — doneta (Plana de Vich).

bajanía : bajanada : «e Tirant no's partía prop de Phelip per dupte que no fes o que no digués alguna *bajanía* que vingués en desgrat de la Infanta», Tirant, I, 303.

bajanot, augm. de **bajà**.

bajart V. bayart.

bajoca : **1**, tonto, necio, babieca, calzonazos : «la fembra que ha per marit una *bajocha* e una bestia...», Dones, 22. **2**, (Mallorca, Tarragona, &.) tavella de les mongetes, pèsols i altres llegums. Cp. *bajoca* de **clavell** (Lluchmajor) : poncella; — mongetes, faves, &. amb tavella o bajoca.

bajocada (Mallorca) : ensalada de habas tiernas hervidas que se comen con las vainas.

Bajona, llin. Vich, Solsona.

bajoquera : collidora.

bajular : «...la fusió de les dues associacions per tant temps *bajulada*», *Veu de Montserrat* 1890, 54. Cp. **gabiejar.**

bajulus : representant del bisbe d'Urgell a la vall d'Andorra quan a aquest pertanyía tota sa sobiranía, Vidal, *L'Andorra*, 89.

Bajunquera, poble d'Aragó que parla català.

bala : fardo de mercaderías. Cp. : «Borrassó de deu cordes la *bala* : val la *bala* sis liures e la corda dotze sous ... Briansó de vint cordes la *bala*...», 1534, Tarifa de teles; «*bala* o cárrega de canyamassos», Tarifa lleuda, 1806; «una *bala* de paper pels libres del secret de la Inquisició costá...», Valencia, 1519; — **bala en boca** : «los soldats exirán ab sas armas, *bala en boca*, metxa encesa...», Capitulació de Vila del Fresno, 1643; — **bala** i **balot**, noms de l'ofici de taper (Empordà).

Balach, llin. Barcelona.

Balachs, llin. Barcelona.

Balaciart?, llin. Benicarló.

balada [**ballada**] : «façan cançons, *balades*, mots donosos», Canç. Saragossa, 274; «Orfeu cantava virolays, *balades* e cançons», B. Metge, 69.

Balada, llin. Barcelona, Granollers, Sans.

Baladà, llin. Vendrell, 1741.

Baladas, llin. Montalegre, 1816.

Balader, llin. Valencia.

Baladía, llin. Barcelona, Mataró.

Baladó, llin. Barcelona.

baladrador (Palma, XVI) : baladrer.

baladre [**baladra**] : adelfa : «que lo *baladre*, que a belles fulles e flor, qui'l menjava tantost morría», Doc. Arch., XIII, 219; «Dau-me una corona de xipré o *baladra*», P. Bosch.; cercada pels pastors de muntanya per curar la ronya al bestiar.

baladreig : acció de baladrejar.

baladrejador : baladrer.

baladrejar : gritar, mover bulla.

baladrer : cridaire, vocinglero; ant., xerraire : «*baladrer*... es l'home que diu lo que sab en secret», H. Juttlar, 1568.

baladronada (XVIII, &.), cast.

balaga (Muntanya Catalunya):

cap buit. Cp. **baliga-balaga** (Barcelona).

Balaguer [Balagué], llin. Catalunya.

Balaguer, capital de l'antic comtat d'Urgell.

Balagueró, llin. Barcelona.

Balaig [Balatx, Balatg] : vall en el Canigó.

balaix [balax], pl. **balaxos [balaixos, balaixs, balays]** : pedra preciosa : «un fermall redó, en que ha un losa grossa de *balaix* e sis perles grosses...», Doc. Arch., XXVI, 125; «...portava moltes joyes per a vendre; en especial portava un *balaix* molt gran e fi», Tirant, I, 353, 354; «...hun cint de fil d'or tot sembrat de diamants, robins, *balaxos*, safirs e maragdes...», Id., IV, 297.

balanç [balans] : «Com fou prop de la muralla hun turch li lançá una gran cantera, e Tirant per desviar-se que no li donás al cap, pres un poch de *balanç*...; e ab lo *balanç* que ell pres la scala caygué», Tirant, II, 272; — **balans de terra**: «tot aquell *balans de terra*, lo qual tros o *balans de terra* puga espletar a totes ses voluntats», 1558.

balança [balansa] : «Lo dit dia los honorables consellers ... provehirán de l'offici de la *balansa* del contrast que la Ciutat te dins la lotge, N'Antoni Madoy...», Ardits, II, 468; venir la cosa a *balança*: contrabalancearse las razones que se alegan : «Empró quan ell veurá que la cosa *ve a balança* quasi al mig que tant fan los contraris com los bens», Lib. del Consell, 30 v.º;— **balances [balanses, -ças, -sas]**: «Unes *balances* d'aram o de lautó migenceres ab alamons de ferre», Inv. Vich, 1410; «*balances* guarnides e ab ses peces de peses de menuts de coure e de plom», Inv. Torre den Barra, 1430; «...e pres unes *balances* en les mans ab les quals lo Emperador acostumava de pesar moneda d'or...», Tirant, III, 206, 207.

balancejar : «e doná-li tan forts colps e tan pesants sobre'l cap que torbá'l, e anava lo Duch tot *balancejant* que no sabía on se stava», Curial, 214.

balancer [balanser] : **1**, qui fa balances; qui porta les balances al mostassaf (J. Roig) : «Rafell Marles *balancer* e sa muller fan cascún any censal...», XV. **2**, *balancer* dels llibres de taula, teníen els jurats de Mallorca i li donaven cada any cent lliures. V. **tauler, clavari**. **3**, «Dos *balancers* ab sas balances y pesos corresponents», Inv. d'un farmacèutic, Barcelona, 1775.

Balanch, llin. Barcelona.

Balanda, llin. Perpinyà, XVIII.

balandrà [balendrà], balandràn: «Lo *balendrá* pla de manifatura ... Lo *balendrá* ab passamá o vius de manifatura...», Tarifa Oristany, 1597; «*balandrán* redón, apelat fons de tina, senes peyl», 1303, Alart, 155.

balandreig, de **balandrejar**, P. Briz, *Cap de ferro*, 127.

balandrejar, balandrejar-se: tambalear, bambolear : «Acmet ja *balandreja*, ja no's té dret», Milà, Pros Bernat, 8; «*balandrejant-se* rialler», Ferrer, *Llib. d'or*, 101; *ballandrejar-se* les plantes, els arbres amb el vent.

balaner [ballaner, -ener] (XIV, XV): embarcació de transport : «...certificant-los com als Alfachs eren stades vistes tres naus e un *balaner*», Ardits, II, 79; «avisant-los de certa nau e *ballaner* d'un cossari janovés vist en la costa», Id., II, 393, 297; «...set naus e lo *balener* den Janer qui havía levats cavalls», Id., I, 281; «*balaner* per portar lo bagatge a desferra del duch», 1477; «una barca gran a manera de *balaner*», Tirant, I, 323; «Nosaltres som dotze naus y tres galeres

y els son xxiii naus grosses ... e mes porten quatre *balaners*», Id., II, 299, 313; Doc. Arch., XXIII, 71.

Balanjó, llin. Barcelona.

Balansat, llin. Barcelona.

Balansó [**Balanzó**], llin. Barcelona, Mataró.

balarí (Vall de Ribes); roba *balarina* : roba prima, de teixit clar.

Balart, llin. Catalunya, 1355.

Balasch [**Balasc**, 1580], llin. Catalunya.

Balat, llin. Barcelona.

Balatuy, llin. Barcelona.

balausties (Valencia); figura en l'enumeració de plantes d'Eximenis.

Balay, llin. Barcelona.

balayar (Manresa) : esbandir la roba, els plats, &.

balayre (Capellades) : majordom de la fàbrica de paper de mà.

balays. V. **balaix**.

balb [**baup**], f. **balba** [**bauba**]: arrecido. Ex. : estic *balb* de fret, tinc les mans *balbes*; — **mosca balba** : mosquita muerta.

balbament : «parlava *balbament* per les dents que avía perdudes», Flos Sanct. Ms., 270.

balbar-se [**baubar-se**] de fret: aterirse.

balbejar : parlar balbament per falta de dents : «...e les dents eren-li caygudes e *balbejava*», Flos Sanct., 1494, 319.

Balbey, llin. Cardedeu.

Balbis, llin. Barcelona.

balbuç [**balbús**, **baubús**] : balbuciente : «la mia lengua es *balbuça* e axí com d'infant», Vida St. Jerónim, 1493.

balbucejar (xv, &.) : balbucear: «Curial perdé tota la color que havía presa e encara la paraula, car volent parlar *balbucejá* e li tremolaven los labis», Curial, 49.

balbucient (XVII, &.).

balbucitar : «la lengua diu qu'ella molt be u dirá, mas que la por del cor força li tol que sens profit está, com parlar vol, y si ho fa que *balbucitará*», A. March, 8.

balç. V. **bals**.

balca (Girona) : boga anea.

balçament : «tota mutació, tota diversió, tot *balçament* e titubació...», Peccador remut, 101. Cp.: «no *balca* (*balça*?) ni's pert ni's debilita la virtut gran de vostra natura», Id, 125 v.°.

Balcar (**El** —) : masía o possessió de la Vall d'Aro.

balcar (Girona) una cadira : ferli el seient de balca.

balcar-se les posts, plafons, &.: guerxar-se.

Balcells, llin. Barcelona.

bàlcem. V. **bàlsem**.

balcemar (xv) : embalsamar, Doc. Arch., XXVII, 195.

balcera. V. **balsera 2**.

balcona (Vich) : balcó gran.

balconada : «feren una *balconada* de fusta que exía mes de quatre palms pintada de jaspi blanch», Miquel Parets, II, 15 v.°.

balda : cerradura, pestillo : «Com les donzelles foren fora de la cambra, la Reyna posá la *balda* en la porta», Tirant, IV, 259; «*Balda* : Sera», J. Esteve; 4.[t] del Cartoxá, c. 7; Francesch de la Via, e 5; «Per fer un pany ab sa clau y *balda*», 1837; «Vos de l'infern haveu romput les *baldes*», xv; «les cuyraces tenien correges y *baldes* per cloure's», xv; **balda de frare**: barra de fusta per a tancar una finestra de dues fulles.

Balda, llin. Barcelona, Sort.

baldada (XVI, &.) : aldabazo.

baldament : «fa dos anys que está baldat al llit; lo seu *baldament* li ve...».

baldament [**valdament**] : ojalá: «*Baldament* que la alegría que ix del bressol del Redemptor diví puga penetrar tots los cors...», J. Collell, *Veu de Montserrat*, 1887, 5. V. **maldament**.

baldana : **1**, falda de las mon-

tañas. **2**, «Los argenters de la cuyna sien tres et deuen menjar el palau per hómens de peu et prenguen les *baldanes* dels moltons et de les vaques que's courán en la cuyna», Doc. Arch., VI. **3**, (Tortosa), botifarra.

Baldarich, **Baldarica**, llin. Batet XVII, home i dòna.

baldar-se (Tortosa, Sta. Eularia de Riuprimer) : tulir-se.

Baldau?, llin. Barcelona.

Baldé, llin. Llinàs, Palautordera.

baldelló (Valencia, Camp de Tarragona) : baldó.

balder : **1**, qui fa baldes o baldons, Vallfogona, *Mostres*, 30. **2**, adj., que no ajusta bé.

balderejar (Mallorca) : venir balder.

baldeta, dim de **balda** : «Dues *baldetes* pels porticons», Compte de manyà, 1831.

baldigarada (Plana de Vich): gran caramull de llenya per cremar-se a la llar.

Baldirà, llin Barcelona, XVII.

baldiri : llum en forma d'embut boca per avall, que no pot vessar.

Baldiri : «parrochia de St. *Baldiri* a la vila de St. Boy de Llobregat», Arxiu St. Joàn Despí.

Baldiria, nom de dòna, 1579.

Baldó, llin. Barcelona, Palma.

Baldomà, llin. Lleida.

baldor [**baldó**] (Mallorca, Menorca) : abundancia : «En mitx de tanta *baldor* cada hu a son gust vivía», Tià de la Real; **a la baldor**: en abundancia : «Venen carn a sou sa tersa y aubarcochs *a la baldó...*»

Baldoví, llin. Valencia.

Baldovina, torre prop del Besós XV, Aulestia, *Hist. Cat.*, II, 273.

Baldrach, renom Palma, XVI.

baldraga (menjar de —) (Valencia) : comer de gorra.

baldragues : calzonazos.

Baldrich, llin. Barcelona.

Baldris, llin. Barcelona.

baldrismer : «fadrins esburbats y *baldrismés* que heu mester el jornal...», *L'Ignorancia*, n. 143, 2.

baldritxa (Menorca) : gaviota de manto negre.

baldró : renou que fa l'aigua corrent?, Costa i Llovera, *La Mayna*, 65.

baldruch (Mallorca) : «Ell volgué esser el cuyner y per fer-ne un aguiat va fer un *baldruch* que no hi havía qui'n menjás».

balduch : balduque.

baldufa : peón, trompo; — «per adobar el dau i la *baldufa* de la premsa», Compte de manyà, 1817; «Per adobar el dau y la *baldufa* de la sinia», Id., 1831.

baldufari (XV-XVIII) : libro protocolo, registro de documentos, apuntes de notario.

baldufench (Mallorca) : embullat (se diu del parlar).

Balebany?, llin. Barcelona.

bàlech, arbust : els pastors dels Pireneus se'n fan el jaç per a dormir a la barraca.

Baledó, llin. Barcelona.

baleig [**baletx**] : acció de balejar; tria, garbellament.

baleix (Sta. Eularia de Riuprimer) : escombra de balejar

baleja (Camprodón, &.) : escombra de bes o d'altra planta verda amb què solen escombrar i replegar el blat a l'era quan han batut.

balejar (Camprodón, &.) : escombrar l'era després de la batuda; — escombrar al voltant de la pila de gra per treure el boll del cereal escampat (Sta. Eularia de Riuprimer).

balena : ballena.

balener. V. **balaner**.

balendrà. V. **balandrà**.

Balendras, llin. Sans.

Balentines, llin. Prexana.

Balenyà, prov. de Barcelona.

Baler, llin. Barcelona.

balesta, **balester**. V. **ballesta**, **ballester**.

Balet, llin. Barcelona, Sans, Manresa.

baleys [baleis] : els grans que resten amb sa pellofa després de batre (Mallorca). V. **grapissos;** — closques més grosses dels pinyons (Vilatorta).

balí, dim. de **bala;** — **anar a balí**: anar a passeig. Ex. : aquesta criatura no vol callar, vol *anar a balí*.

Baliarda, llin. Barcelona, Granollers.

Baliart, llin. Barcelona, XVIII.

balida (Camp de Tarragona, Tortosa) : minova.

Bàlig [Bàlitx] de amunt, nom d'una possessió de Sòller.

baliga-balaga : persona que no té formalitat en res, no té solta ni volta.

Balil?, llin. Barcelona.

balindranchs : balandrán, ropón.

balirench : cosa del riu Balira. Fr. : té un ventre que pairía rocs *balirencs* (Pireneu).

balir-se (Plana de Vich, Vall de Ribes, &.) : corcar-se (la fusta), tornant-se pols.

balitre, &. V. **belitre,** &.

Baliu, llin. Igualada.

Balius, llin. Barcelona.

bal·landines. V. **batlandines.**

bal·le, bal·lía (Mallorca). V. **batlle, batllía.**

balma [bauma] : cova : «...e lo dit hom seguí la dita águila tro que l'ach menat en una *balma* on havía una font e una palmera», Legend., II, 252; «E fonch soterrada en una *balma* en la qual stech longament amagat lo seu cors...», Flos Sanct., 1494, 141.

Balmanya, llin. Barcelona.

Balanyé [Balañé], llin. Reus.

balmat [baumat] : buit de dins. Ex. : un roure *baumat;* fa sò de *baumat* (Plana de Vich); té el pit *baumat*, &.

Balmes, llin. Catalunya.

Balmet, poblet del partit de Sort.

Balmis, llin.

balona : **1,** valona : «It. quatre *balones* de tela prima usades y venudes a mossén B. B. prevere per tres sous», Inv. Vich, 1692; — al tondre els moltons deixen a alguns *balona* o *mitja balona* (Borredà). **2,** arandela (XVIII i principis del XIX, Barcelona).

balons : calzones : «*balons* o altra manera de calsots», Ordin. Bras Militar, 1605; «li han trobat una carta en una botxaca de uns *balons*», 1643; a Arenys d'Aragó, &. diuen *balons* a les calces de vellut fins a genoll que duen els aragonesos. Cp. *balons* a Evissa, Conca de Tremp, &.

Balonzó, llin. Barcelona.

Balot, llin. Catalunya.

balou, -a : no apretat, no pitjat. Ex. : posa el sucre a la sucrera, posa-l'hi ben *balou*, no l'hi apretis; afica la roba a la maleta, posa-la-hi ben *baloua*, no la hi pitgis.

balp. V. **balb.**

Balps (Des —), llin. Catalunya, XV.

balquena (a —) (Mallorca) : en abundancia, a manos llenas [també : **a balquenes**]; — Cp. : «férem *balquena* dels guerrés (rivals)», cançoneta.

bals [balç] (Muntanya) : lloc, penyal, &. tallat dret, molt espadat, per on no és possible baixar, timba, despeñadero, abismo, precipicio: «arriban de nit al *bals* que la vista ab por amida», Estrada, Jochs florals, 1859, 108. Cp. **embalç.**

Bals, llin. Barcelona.

Balsach, llin. Barcelona.

balsamilla, planta de jardí.

balsamina, planta olorosa d'hort, Prior, 21 v.º.

Balsareny, prov. de Barcelona.

Balsell, llin. Barcelona.

Balsells, llin. Barcelona, Garriga.

bàlsem [bàlsam, bálçem] : bálsamo. ✳

balsera : **1,** bals; lloc de molts

balsos (de *bals*, com *singlera* de *single*). **2**, (Olot, Banyoles, &.) munt, caramull (de blat, d'ordi, de forment, de faves, &.).

Balset, llin. Barcelona.

Baltà, llin. Barcelona.

Baltanes?, llin. Olesa.

Baltesar, nom d'home, 1564; **Balthesar**, llin. Barcelona.

Baltoyra, llin. Barcelona.

baltrigar (Llanàs) : calcigar.

Balú, llin Pineda.

baluart [ball-, bell-, -rd] : 1, baluarte : «La ciutat governada de gros mur, ... enfortida de barbacana e *baluarts*», J. Esteve, **k** 2; «...la gent d'armes qui tenian citiat lo castell de la Prunya, intraren a forsa d'armes lo gran baluard del dit castell», Ardits, II, 494; «...fet en poch temps quasi tota la muralla de la marina y *belluarts* de aquella...», Id., IV, 229; Tirant, III, 356, 357. **2**, (Panadès, &.) barri, llissa, clos que hi ha davant de les masíes: «Item fora del *baluart* de la casa...», Inv. Cornellà, 1629.

Balué, llin. Lleida.

baluern (Girona) : tro, gran soroll. Ex. : quin *baluern* que ha fet!

baluerna : armatoste, cosa que fa molt d'embalum.

balumbós : que fa molta balumba o molt d'embalum.

Balust, llin. Barcelona, Tremp.

balustre (Mallorca, XVII, &.), Selva de Consonants; **balustret** (Cervera, XVIII).

ball : «E de continent foren fetes moltes dances e *balls* morischs», Tirant, IV, 103. Cp. : «E lo dit dia qui era festa de Sant Aloy, lo *ball* dels ferrés ab dones e donzelles intrá bellant en la casa present», Ardits, II, 378; — **ball cerdà, -de barril, -de bastons, -de bastonets, -de confits, -de cossis, -d'envelat, de gitanes, -de l'almorratxa, -de la cinta, -de la patera, -de les crespelles, -de les vetes, -del ciri, -de l'ofici, -de patacada, -de pesseta, -de plaça, -de rams o ramellets, -de recó, -de societat, -rodat, -rodó**, &. ⚹ — traure a *ball*; — Frs. : en bon *ball* estic posat!; quin *ball* es aquest!, &.

Ball, llin. Sampedor, Agramunt.

balla : ball : «No vagis a *ballas* si te vols salvar», Girona, XVIII; dur la *balla* (Mallorca) : llamar la atención, dur-ho tot en renou, ésser el qui promou i dirigeix alguna cosa truiosa.

Ballabriga?, llin Barcelona.

Ballada, llin. Barcelona.

ballades : balls. Cp. : «també hi metets vostre marc en la *ballada*», Francesch de la Via.

ballador : **1** : «fembra ... la qual es apta *balladora*», F. Bofarull, *Malla*, 36. **2**, el punto donde un hueso se une a otro moviéndose : «lo *ballador* de la cuxa», Lunari, 1568.

Ballalta, llin. Catalunya.

ballana torrada : cinoglosa.

ballaner. V. balaner.

Ballanosa?, llin. Catalunya.

ballar : «...per notifichar-li la ordinació feta per la ciutat prohibint lo *ballar* de nits per plasses y carrés públichs...», Ardits, IV, 365; «Aprés lo dinar dançaren, e com fon mija hora ans del sol post prengueren-se a *ballar* e feren una bella dança larga; ... e axí *ballant* anaren fins a la ciutat de Constantinoble.», Tirant, III, 43; — *ballaria* a la cima d'un punxó;— *ballar* les lletres (impremta) : se diu quan les ratlles són tortuoses i hi ha lletres que pugen i baixen; — *ballar* de capoll : ballar la baldufa cap per avall; anar mal, anar per avall, estar arruinat; — *ballar* de casta forta : donar que sentir, que entendre, &.; — *ballar-la* : tenir disgustos, &.; — *ballar-la* grassa: passar-ho en gran; — *ballar-la* magre : passar-ho al prim; — *ballar* l'aigua al davant, als ulls : seducir con halagos; ilusionar : «la fortuna *ballant-li l'aygua als ulls*», M. R.

Corbella, *Vicens Garcia*, 29; — *ballar* pel cap : recordar, tenir reminiscencies, figurar-se, &.; *ballar* de capoll.

Ballarà, llin. Solsona, Montmajor.

ballarca [**vallarca**?] : xameneia que surt sobre la teulada (segons En Nadal).

Ballaresca?, llin. prov. de Tarragona, Barcelona.

ballarí, **ballarina** : ballador, balladora : «*Ballarina* o balladora», J. Esteve.

ballarida : pamplina. Sin : *cubills*

Ballaró, llin. Catalunya, XVII; Barcelona, Badalona.

ballarochs (veu murriesca barcelonina) : dinero. Ex. : és home de molts *ballarocs*; si hi ha revolució convé amagar els *ballarocs*.

Ballart, llin. Barcelona, Plana de Vich.

ballaruchs [**balleruchs**] (Empordà, S. Joàn Despí) : les boletes que fan els roures, amb què solen jugar els infants.

ballaruga (Mallorca) [**baralluga**, Tortosa] : perinala (joguina, adorno) : «It. un cofre negre de álber ab unes *ballarugues*», Junqueres, 1541, 164.

Ballatriu, llin. Alella.

ballayre (Olesa, Esparreguera, &.) : ballador.

Ballber, llin. d'un advocat (de Barcelona?) [sens dubte per **Bellver**], *Diari Barcelona*, 1877, 7358.

ballejar [**balletjar**] : abonar la tierra. Ex. : aquesta vinya s'ha de *balletjar*.

Ballell?, llin. Moià, XVII o XVIII; Barcelona, Girona.

ballener. V. **balaner**.

Baller, llin. Barcelona.

ballera : ganes de ballar.

Balleresca?, llin. prov. de Tarragona.

balleruchs. V. **ballaruchs**.

balleruscas : marulles, ballarucs.

balles : els pagesos de remença estaven obligats *al menjar de balles* que rebía el senyor.

ballesa per **bellesa**, Dic. J. March.

Ballescà, llin. Barcelona.

ballesta [**balesta**] : «Una *ballesta* d'acer ab lo arbrer ginovés...», XV, Sta. Coloma de Queralt; «Una *ballesta* de fust ab son carcaix», Vich, 1432; «Una *ballesta* de fust ab croch de singla», Vich, 1427; «Una *ballesta* ab sa corda e ab sa nou», Vich, 1403; «Una *ballesta* ab armatost e tretes bona», Vich, 1507; «un strep de *balesta* de ferro», Inv. Torre den Barra, 1430; «It. dos archs de *balestes* d'acer cuberts de pell vermella», Id.; «It. tres aybres de *balestes* geneveschs», Id.; «Un cint de cuyr per parar *ballesta*», Vich, 1498; «E cascú d'aquests portará una *ballesta* desencavalcada que ara novament han trobat que no está ligada lo braç ab lo albrer ab fil com acustumen les altres de star, mas ab lo strep venen tan justes e ab un petit pern s'encavalquen molt be», Tirant, I, 281; «pres una *ballesta* de aquelles que's paren a cavall ab una gafa», Id., 326, 267; «Dues *ballestes* de asser blanques ab clau e streps stanyats guarnides a la genovescha amb caxeras e bragueret de lautó ab canal de os lavorada ab dos senyals de la ciutat ... e ab los talers de fust de...», Ardits, II, 261; Id. 212; Id., 307; «E per tant com per ordinació de la dita ciutat algú no gosa portar *bellesta* collade dedins la dita ciutat e sos revals sots pena de perdre la *bellesta* e lo croch e altre arteffici de la dita *bellesta*...», Id., II, 19; Id., I, 331 — **ballesta alemanya** : «Item una *ballesta alamanya*», Doc. Arch., XXVI, 162; **b. de corn** : «una *balesta de corn* ab l'asprer trenquat», XIV, Sta. Coloma de Queralt; **b. de dos peus** : «e vengren ab foch e foren be cc, e'ls altres pels mur ab les *balestes*

de dos peus appareylats de tirar si negú hi volgués acórrer», Cron. Jacme, 220; **b. de ligades** : «una *baleste de ligades* de pocha valor», Vich, 1420; **b. de martinet** : «carací no ych ha ne lances largues ni *ballestes de martinet* ne passadors ne pólvora...», Doc. Arch., XXII, 303; Ardits, II, 416; **b. de passa** : «e acostant-se lo senyor Dagramunt envers la muralla tiraren-li ab una *ballesta de passa* e feriren-lo en la bocha...», Tirant, IV, 58; **b. de rotló**, Inv. Palma, 1434; **b. de torn, de tron, de tro** : «...per sinch *balestes de torn*...», 1385, *Luliana*, 1894, 300; «a manera de una *ballesta de tro* que despara a tota la sua vigor», Eximenis; **b. forcega** : «Dos archs d'acer o *balestes forcegues*», 1414, Brunyola, 25; **b. genovesa, genovescha** : «una *ballesta genovesa* ab son croch e ab un carcaix de tretes», Inv. Vich, 1415; «It. una *balesta genovescha* de fust», Inv. Torre den Barra, 1430; **b. matrasera** : «It. una *ballesta matrasera* petita», Inv. Vich, 1415; **b. rotlonera** : «It. un arch rotloner ... It. una *balesta rotlonera* ... It. un can. de drap de tella neg. per tenir rotlons», Inv. Torre den Barra, 1430; — **joch de la ballesta** : «que lliurás les joyas qui s'havíen a jugar per l'any present al *joch de la bellesta*...», Ardits, II, 54; Id., 12; 127, 128; 139; 145; 212; Id., I, 468, 469; — estar amb *ballesta* parada : estar alerta, en guardia, las armas en las manos; tant li es dir cesta com *ballesta*, Fr. d'origen castellà. **2**, «*ballesta* de parar rates», Inv. Vich, 1399. **3**, «It. un caxonet dins lo qual era una *ballesta* abte per sagnar besties», *Luliana*, 1890, 312.

Ballesta, llin. Barcelona.

ballestada : tiro de ballesta : «...e atendaren-se prop de lla hon lo camp era feyt en que's devíen los dos reys combatre, a menys de IV *ballestades*», Muntaner, 162.

Ballestar, llin. Valencia.

ballester [balester] : **1**, soldat de ballesta : «...aguisam L cavallers ab lurs cavals armats e ab CXX *balesters* de Tortosa...», Cron. Jacme, 447; «Aquest dia partí de la plaja ... lo benaventurat estol ... ab diverses hómens d'armes pillarts e *ballesters* qui ab sou del general de Catahunya...», Ardits, I, 230; Muntaner, 218, 259, 260; «Los bons e artizats *ballesters* quant tiren senyalen en un lloch e feren en un altre», Procés de les Olives; «Un *ballester* pres en la ma un rossinyol e trasch lo cantell e volch-lo degollar», Legend, I, 148. **2**, qui feia ballestes : «E mes volían los dits honorables consellers que la joya d'argent fasse en P. S. argenter e les ballestes en Thomás Conesa *ballester*», Ardits, II, 48; Doc. Arch., XL, 318, 481 a 483.

ballester, adj. : centelleante, saetero : ulls *ballesters*.

Ballester, llin. Mallorca, Catalunya.

ballestera : «Com les galeres veren exir per lo portal de mar lo Virrey arbolaren sos estandarts y banderes y per totes les *ballesteres* gallardets...», Miquel Parets, I, 22.

ballestería : saetera : «E que farán *balesteries* per la murada, ço es tres en cada pany e tres en cada torre...», Reus, Consell, 6 des. 1469; «Les sgleyes no sien encastellades ne s'i facen *ballesteries* ne merlets...», 1.r del Crestiá, c. 223; «Que negú gos fer forats ne *ballesteries* en lo mur.», XV, Jochs florals, 1895, 213.

Ballet, llin. Barcelona.

Balletbó?, llin. Barcelona.

balleu (Rosselló, Conflent) : potser.

Ballfort, llin. Barcelona.

Ballhonesta, llin. Granollers.

Ballí, llin. Barcelona.

Ballilli?, llin. Mallorca, 1395.

Ballines?, llin. Barcelona.

Ballit, llin. Aiguafreda.

Ball-llatines, llin. St. Andreu de Palomar.

Ball-lletinas, llin. Barcelona.

ball-manetes [ballmanetes]: manballetes, N. Oller, *Febre d'or*, II, 251.

balloca [belloca] (Borredà, Montmajor, &.) : barra de pi que serveix per a batre les glans de les alzines.

Ballory, llin. Barcelona.

Ballós, llin. Gironella.

Ballot, llin. Catalunya.

ballotejar : «Y també farás sardanes si *ballotejan*», Barcelona, 1630, Pronóstich.

Ballovar, poble d'Aragó veí de Fraga.

Balls, llin. prov. de Girona.

Balltondra, llin. Barcelona.

balluma (Mallorca) : pampalluga. Ex. : els ulls me fan *ballumes*.

Ballús, llin. Solsona, Granollers, Berga, Sans, Barcelona.

Ballvé, llin. Barcelona (per **Bellver**).

Ballveny?, llin. Reus, XVI.

Ballvés, llin. Barcelona.

bamba (Alacant) : ensaïmada; — **pasta bamba** (Mallorca) : pasta fina sumament fofa. Se diu també **coca bamba** (Mallorca), **pa bambo** (Alacant).

bamber [bambero, Alacant]: **1**, el qui ven ensaïmades i coques bambes. **2**, el forn on fan ensaïmades.

bambau (Valencia) : babau.

bambelletes per **manballetes** : «fer *bambelletes* en les mans», Significacions dels verbs, &., Mallorca, XVII.

bamberoyes (Mallorca) : fruslerías, *L'Ignorancia*, n. 21, 3.

bàmbol (Mallorca) : bendito, tonto, necio.

bambolejar (Valencia) : bambolear.

bambolla (Mallorca) : bombolla: «Per qual natura les *bambolles* de la aygua pujen a ensús...», Félix, I, 136. Cp. : «dels batiments ferit e inflat les *bambolles* de les escorxadores sobre los ossos...», Quinto Curcio, k 3.

bàmbul (Tortosa). V. **bàmbol**.

bambús (Ripoll?) : bàmbol.

Bampatigam?, llin. Barcelona, XVIII.

Bamsom?, llin. Vilamar, 1528.

ban [bant] : multa, pena : «...com ell havía declarat en la causa del frau de les calses que eren arribades de Castella ... y que havía declarat que dites calses eren caygudes en *bant* de tres liures per no haver manifestades aquelles al portal...», Ardits, V, 380; «sots pena e *ban* de x. liures», Ordinacions Lleida, XVI, XVII; «en cas que lo meu bestiar fassia algún dany en dita terra, que no puga demanar lo *ban* sinó solament lo valor del dany a judici de dos experts», 1800; Doc. Arch., XL, 258; Const. Cat., 1.ª ed., 168; Jochs florals, 1895, 215. Cp. **ban de pes fals, ban de coltell, ban de pa e vi** que pagaven els qui robaven en el pes, els que's barallaven amb coltell, els que veníen pa i vi sens privilegi especial (Sta. Coloma de Queralt, 1291); **bans pecuniaris** : multas en dinero, Ordinacions dels spasers, Barcelona, XV; **ban de cinch sous**, V. Carreras i Candi, *Besora*, 41; — falta : «...lo honorable mostasaff de la ciutat aná a la carnicería del Clot y allí prengué la persona den A. carnicer qui tallava en dita carnicería, per rahó d'alguns *bans* que havía comesos dit A.», Ardits, V, 65. **2**, edicto, bando [**bàndol**].

bana (Balaguer) per **banya**.

banada (Ripoll) : una de les tres parts en què està dividida la parroquia.

Banaset, llin. Molins de Rei.

banasta [benasta] : «*banasta* de

tenir bolets», Inv. Castell Rápita, 1517; «*banasta* de fruyta», XV o XVI, Jochs florals, 1895, 213; «*benasta*», Inv. Vich, 1413; — espuerta resistente hecha de mimbres con costillas o armazón de madera para llevar tierra, piedras, &. (Espolla, &.).

banastra (Mallorca) : banasta.

Banàtica [Ben-] (Pla de-, Camp de-), camí d'Andraig, 1650, *Museo Balear*, 1877, 2.ª sem., 21, &.

Banaula, llin. Mallorca, 1395.

Banayes, llin. Girona, XV.

banca : seient de fusta generalment concavat sostingut per quatre petges (Rocabruna); — seient rodó amb un sol petge al centre en què seuen els qui piquen pedra a Barcelona; — «especie de lexa pera tenir los tapins»; «Si vesses quines *banques* té de tapins», Jardinet de Orats, 224; — Fr. : caure de la *banca* : caure de l'escambell, venir a menys, perdre la posició, prestigi, &.

banca-cossiera (Olot) : banca per a posar el cossi quan fan bugada.

bancada : **1**, els que estàn asseguts a un banc : «Axí donaren conclusió a lurs arguments tots los VII Reys de aquesta *bancada*», Peccador Remut, 101 v.º. **2**, les barres laterals del llit que sostenen les posts; — pessa de fusta per a sostenir el peu dels telers; — muntants d'una màquina.

bancal [banqual, banchal] : **1**, caixabanc; banc, escó : «It. en un *banqual* ample de fusta d'álber blanch nou qui sta al costat del lit, eren les robes seguents...», Inv. Torre den Barra, 1430; «Un *banchal* de fust de dues cases qui sta davant lo lit de la cambra...», Id.; «Un *banqual* antich ab dos caxons ab lurs panys e claus», Vich, 1507; «It. un *banchal* de fust aprés lo lit», Vich, 1412; «It un *bancal* qui sta a la spona del lit», Vich, 1437. Cp. : «la cambrera que stava aquí present al *bancal* del lit», Xalabín, i 4; A. Bof., *Orfaneta*, 52; — «no asseguts en terra ni en los *bancals*...», Palma, 1631, *Luliana*, 1889, 32. **2**, paño para cubrir los asientos, tapete, tapiz : «bancal de fusta ab tres cases, ab un tresponti e un *bancal* de ras de sobre ab les armes de Gualbes», Junqueres, 1516, 127; «se assentaren en los banchs cuberts ab sos *bancals*», 1582, *Gay Saber*, n. 11, 82; «Una tauleta ordinaria ab un *bancal* tot usat», Inv. Barcelona, 1795; «Un parell de *bancals* blaus usats ab senyals blanchs e ab aucells», Inv. Vich, 1423; «Dos *banquals* de lana vermella ab senyals de plomer e de cart...», Inv. Torre den Barra, 1430; «Un *banchal* de lana negre e vert sotil», Inv. Vich, 1492; «*Banchals* : Picta tapeta.», J. Esteve; «Lo dit die per manament dels honorables Consellers foren lliurats a fra J. de C. sacristá del Monastir de preycadors los dos *bancals* dels Angels nous per ops de empaliar la sgleya de sancta Caterina per la feste de sancta Caterina propvinent», Ardits, II, 25; «Lo dit die foren donats e lliurats per mi J. O. scrivá de l'offici de Racional al discret mossén J. V. prior de l'hospital de Sancta Creu, quatre *bancals* ço es ii dels angels, ii dels salvatges e iiii *bancals* vells dels brots. Item x draps de peus alias sobretzembles...», Id, II, 165, 298; — la coberta de roba que's posa sobre el silló per anar a cavall les senyores (Vich); — cobribanc, tela per a cobrir el pa (Mallorca); — davantal de les dònes (Tortosa). **3**, linia inferior d'imatges en els retaules de fusta, &. **4**, tros de terra plana cultivada. Hi ha l'endevinalla : Un *bancal* molt ben llaurat, punta de rella no l'ha tocat : la teulada.

bancalada : **1**, la gent que seu

en un bancal. **Ex.** : na Fulana és la més garrida de la *bancalada*. **2**, donar la *bancalada* : dar el empujón a los que van a ahorcar para que queden colgados, Fénix catalá, 12.

bancaler : teixidor de bancals, Ardits, II, 537.

bancar : «It. tres creuetes de *bancar*», Inventario Atarazanas, 1467.

bancarroter [**banquerroter**] (Mallorca) : el que fa bancarrota.

banch [**banc**] : «havent posat sobre los escons o *banchs* tapets...», Ardits, V, 499; «...e veent que no tenía scala, ... pres lo *banch* davant lo lit e dreçá'l en alt...», Tirant, III, 224; «e trobaren-lo que estave assegut en un *banch* de fust sens altre drap ne cuxí...», Legend, II, 97; fig. : «...emperò si naturalment li ve de ésser grosser ... quina consolació pot ésser a una donzella que tot hom se rigua d'ell? ... — Senyora, dix Tirant, natural rahó dieu, emperò aquest no seu en aqueix *banch* que vos dieu : aquest es jove e de pochs dies e vell de seny, liberal, animós mes que tot altre...», Tirant, I, 293, 294; «E l'home pech en aquest *banch* no seu», A. March, 138 v.º; — «En aquest dia fonch lansada en mar una gran galera del senyor Rey de xxxvi *banchs* y a quiscún *banch* vogarán per cada banda viii y viii hómens, que serán entre los dos banchs xviii hómens fins a l'arbre y aprés xvi», Ardits, V, 66; Id., III, 335; — en els retaules gòtics la taula inferior paral·lela a la mesa, sobre la qual taula se aixeca el retaule amb son marc o polseres : «Lo *banch* hage dos palms e mig d'alt, obrat ab ses caselles, archets, dobles, spichs e fulles ... Que dit retaule sia de cinch peçes et un *banch* ... Que lo dit (pintor) hage a donar lo retaule e *banch* acabat lo dia...», Doc. inéd. Madrid, LV, 94; — (Lleida) l'escala triangular de fusta per a collir fruita, &. que tenen per les masíes; — banc dels banquers o canvistes : a Nàpols, xv, hi havía «la via dels canvis o *banchs*»; — **banch caxat** de llit, Inv. Mallorca, 1349; — **b. del fre** : on posaven els peus les dames que anaven a cavall : «E lo molt honorable mossenyor Gal-cerán de Requesens ... anant a peu la destrava a la part dreta per lo *banch* del fre...», Ardits I, 491; **b. de l'oli** : plaça a Palma (1619, &.) on se pagava el dret de l'oli; **b. de roca** : en pous, mines, &., veta de pedra distinta molt més forta (St. Just Desvern); **b. d'espal·lera** : b. espatller : «hi havía molts *banchs d'espallera* y moltes cadires», Miquel Parets, I, 9; **b. dreçador**. V. **dreçador**; **b. encadenat** : «...vos placia encontinent trametre fil de ballesta, dos barrils de pólvora d'espingarda, tres caxes passadors, xx caxons lances largues ... e los *banchs encadenats*, ... car açó es de gran necessitat per ésser prest en orde aquest vostre exércit per donar sobre la gentalla francesa», Doc. Arch., XXII, 174; **b. espatller** : banc amb respatller; **b. ras** : banc sense respatller : **b. respatller** : b. espatller: «un *banquet respatller* antich», Inv. Cervera, 1783.

Banchs, llin. Barcelona, Arenys de Mar.

banch-y-cor (Evissa) : gerrer (Mallorca).

banda : **1**, lado, parte, paraje: «Si hómens hi aurá que estiguen a la la part dels minyons y les dones a la *banda* de les minyones», H. Juttlar, 4; «qui, veyent la mia molt gran affecció en cercar antiquitats per unes *bandes* e altres», Boades, 31; «car havets de saber que hi vengueren argonautes e d'altres gents de la *banda* qu'en lo dia de vuy e de moltíssims anys en amunt s'apella Grecia»,

Id., 5; vaig a tal *banda;* de quina *banda* vens?; a quantes *bandes* has estat?, &.; — **banda y banda** : a cada lado; — **deixar *de banda* o *en banda*** : dejar a un lado, a parte, abandonar : «*Lexeu* anar *en banda*», Boeci, 183; d'algún temps a esta *banda* : de algún tiempo a esta parte; — **banda fora** (Evissa) : part de fora. **2**, bacó (de cansalada, de xuia). **3**, faja, lista? : «Un standart ab *bandes* grogues e vermelles», Doc. Arch., XXXV. **4**, partit : «vostra sanch real may defall a qui fos de sa *banda*», Canç. Saragossa, 38. **5**, *banda* de música.

bandada : lado, parte : «*Bandada* de l'Espital de Prohensana ... *Bandada* de Banyoles...», Doc. Arch., XII, 7 i 8.

bandarer. V. banderer.

bandarra : mujer perdida.

bandeig [bandeix] : destierro: «los fasinorosos foren condemnats los uns en asots y los altros en *bandeix*», Ardits, V, 418; Id., 420; «*bandeix* universal de les ydoles», 4.ᵗ del Cartoxá, 95 v.º; «E ploren los trists fills de Eva posats en *bandeix* hi exili», Gerson, 1518, 63.

bandejament (xv, &.) : destierro.

bandejar [bandegar] : **1**, proscribir, desterrar, alejar; prohibir: «Qui la consolació de les coses mundanes no lança, de si *bandeja* la gracia de la celestial alegría», 4.ᵗ del Cartoxá, 2 v.º; «la tristor *bandeges*», Id., c. 29; «e difamat per mal clergue, fou *bandejat* de tota aquella terra», Legend., I, 142. **2**, «Per la festa ... tiraren molts tirs e *bandejaren* la bandera», Miquel Parets, I, 11 v.º.

bandejat : proscrito, desterrado: «A vos clamam los *bandejats* fills d'Eva», Salve en valencià; «...es notificat a tot hom generalment que totes persones ... qui ... se acordarán per anar a servir ab les dites galees ... sien haudes per guiades ... de tots e qualsevol crims excessos e delictes per ells comesos encara que sien publicats per gitats de pau e treva o *bandejats*, lo qual guiatge...», Doc. Arch., XXII, 284, 285; «provenir als Infants, Barons, Cavallers e altres los quals en lur terra han acostumat sostenir *bandejats*...», Const. Cat., 3.ª ed., II, 63; — bandoler (Mallorca, xvii).

bander : el qui cobrava les multes dels que moríen en pena de ban; guarda rural per a posar bans als qui damnifiquen els camps, hortes, &.; a la Seu d'Urgell s'anomena encara així al vinyívol : «los *banders* de totz los lochs o casteyls del Rosselló», Alart, 101; 167; Chía, I, 50; — «Los romans son stats los majors hómens del mon ...; ara per la major part son tots dolents de cap a peus e axí malestruchs que mils apparen *banders* o vinyoguells o goliarts o gent de forcha que no ciutadans de Roma», 12.ⁿ del Crestiá, c. 359.

bandera : «e molts cossos morts que veya jaure e los standarts e *banderes* per terra anar...», Tirant, IV, 17; «...e portaren dues *banderes*, la una era tota vermella hon havía pintat lo cálzer e la hostia...», Id., I, 330; «...lo qual posá *bandera* del rey S. mijanada en armes del victoriós capitá Tirant...», Id., IV, 157; «...e perdudes les *banderes* no podeu portar *bandera* nenguna vos ne nengú dels vostres; standart podeu portar mas no *bandera*», Id., II, 213; «E per açó fo liurada la *bandera* de la ciutat de seda ab senyal de la ciutat ab la sua asta a l'honrat en G. S., ... qui lo dit dia posá aquella en la plassa dels Sartres...», Ardits, I, 12; «Lo dia present ... en N. G. ... restituhí e torná a mi ... duas *banderas* de stamenya ab senyals reyals que eran stades prestades per seguretat e guiatge de la fira...» Id., II, 22, 23; «ab la victoriosa *ban-*

dera tesa, encalsant...», Piferrer i Quadrado, *Baleares*, 615; «manen arborar *banderes* promptement e les arbore també la ciutat», Miquel Parets, II, 200; «E signament com es impertinent e derrisori a alcú (defunt) ésser posada *bandera*, panó o standart si aquell aytal no es stat en camp bellicós o en copiosa batalla ab *bandera* desplegade...», Ardits, II, 49 ✳; Ardits, I, 421, 425; II, 214, 243, 338; III, 43, 172; IV, 274; V, 480; — ¿punto de reclutamiento? : «...trameteu tanta de gent com rahonablement poreu a la *bandera* d'aquesta ciutat...», Doc. Arch., XXII, 87, 88; «...que la gent demanada per lo magnífich capitá de la *bandera* d'aquesta ciutat, sia expedita ... car nosaltres per altres vies provehim haver gran nombre de gent qui decontinent irá a la dita *bandera*», Id., XXII, 129; — «...vingueren ab les bassines de remallets y *banderes* de or barberí y altres remallets de flors...», Ardits, IV, 338; «aprés donaren los ramellets e *banderas* que lo dit balle novell havía fet preparar per festivar los dits consellers...», Id., IV, 161; — «la sua camisa semblant a la *bandera dels pisans*» (per esqueixada?, ensangrentada?) — **fet a banderes** (Valencia) : hecho harapos; — «La mare me diu *bandera*, jo de *bandera* no'n só, les *banderes* son de seda y van a la professó», Conques (de la Conca de Tremp).

banderada : multitut de banderes.

banderado (1657, Doc. Ripoll).

banderal : abanderado, Ardits, IV, 429.

banderat. V. **abanderat.**

banderer [**bandarer**] : **1**, qui porta la bandera en les batalles, &. : «Un rey ... veent-se prop de la mort feu-se venir denant si son *banderer* e dix-li : Tu qui solíes portar denant mi en les batalles la mia bandera...», Legend., II, 73. Cp. : «Sant Pere *banderer* de Jesús...», Peccador remut, 42 v.°. **2**, pintor de banderes : «...qui foren liurades an Jacme Vergós pintor e *bandarer* de la Ciutat per un panó ab senyal de la ciutat...», Ardits, I, 440, 297; II, 291.

banderó (Pallarols, &.), dim. de **bandera.**

Bandés, llin. Barcelona.

bandiment : destierro, extrañamiento, Cost. de Tortosa, 7 v.°.

Bandina (**Coll de** —), en el camí que va de Lloret a Tossa.

bandinella : «Los Consellers de Barcelona van ab gramalla y verguers devant ... y va trompeta devant vestit ab sa roba de domás carmesí y ab sa *bandinella* del mateix ab les armes de la ciutat penjant de la trompeta», E. G. Bruniquer.

bandir : bandejar : «...si lo dit mossenyor R. per sguart de cert crim ... volía voluntariament ésser privat o bendejat a tota se vida no poder star en lo Principat de Cathalunya ... o si's volía deffendre ... e pres comiat e axí *bandit* se n'aná aquella nit...», Ardits, II, 378, 379; «Si algú es *bandit* per alguna malafeyta», Cost. de Tortosa, 95 v.°; — publicar, cridar: «...deu ésser citat a la casa iii vegades ... E si no comparrá, deu ésser *bandit* per la ciutat públicament...», Cost. de Tortosa, 117 v.°, 118.

bando : guerra intestina, partido que tiene guerra con otro, facción: «E Nos dixem-li que ira e *bando* metía entre ells...», Cron. Jacme, 483; Chía, I, 111; — **anar a bando** (Espills) : sembla que's diu de les campanes quan les venten.

bàndol : **1**, partido; enemistad. Cp. **bando** : «suscitar *bándols*», Doctr. crist. Leyda, 42 v.°; uns goigs de 1845 de St. Miquel parlen

del **bàndol** que l'arcàngel vencé. **2, V. ban 2.**

bandola : **1** (Empordà, Girona, &.), bolquer. Ex. : anar *en bandola*, anar *a la bandola*: anar de bolquers. **2**, bandada : «Una *bandola* de noyes», J. Verdaguer. **3**, instrument músic.

bandolejant [**bandolajant**] : «per tractar pau entre lo senyor Archabisbe o son frare de una part e mossenyor Bernat Terré de part altre, vuy *bandolajants*», Ardits, II, 91.

bandolejar [**bandolajar**] : pertenecer a bandos; hacer vida de bandolero : «qui tractaven ab ell de pau o treva entre ell e mossenyor Bernat Terré e altres poblats en Barchinona qui *bandolajassen* e guerrejassen ab ell», Ardits, II, 97; «...ferir, mal pensar, *bandolejar*, malair, jurar y blasfemar...», H. Iutlar, 24 v.º; «la ira pera poder complir son appetit de venjança fa concertar desafius y molts altres posen-se a *bandolejar* y en conexença de mals hómens», Ordinari per als curats, 95.

bandoler : qui forma part d'un bàndol ⚹; — cap de bando (Blanquerna, 76); — «Lo dit dic J. P. de M., correu, partí a cavall ... per portar letres dels dits honorables Consellers als *bandolers* del Vallès», Ardits, II, 61; «per star lo rey fora la terra y tota Catalunya plena de *bandolés*», Id., IV, 355; «si los frares predicadors de Catalunya gozan quexar-se y parlar ab lo degut zel de los de sa nació, al punt son tractats de nacionistas y *bandolers*...», Lumen Domus, I, 180 v.º.

bandolina : **1**, bàndol : «Relació certa y puntual de la *bandolina*, morts, robos...», 1634; **senyors de bandolina** : señores principales, Peña, *La Colcada*; **cap de bandolina** (Mallorca) : qui vol ésser persona important d'un partit polític; atlot que'n mena d'altre per fer qualque malifeta, joc, &. **2**, solució mucilaginosa de llavor de pussa, de codony, &.

bandonament : «Si co'l senyor avorreix lo servent que null castich ne cárrech li vol dar, axí Amor m'ha dat *bandonament* que son poder en mi no'l plau mostrar», A. March, 55 v.º.

bandositat : bando, parcialidad: «...missatgers tramesos a la vila de Tárraga per passificar algunes *bandositats*», Ardits, I, 327; «...per passificar o cedar la guerra o *bandositat* insurgida o sussitada entre lo Reverend bisbe d'Urgell de una part e lo egregi Comte de Cardona de part altre», Id., II, 67; Id., II, 54, 57, 171; «aquest dic fonch feta crida com la Majestat del Rey ... posave e metía treves reals a causa de les moltes *bandositats* [que] son en la terra», Id., III, 236; — acto de bandolero (XVII).

bandoytat per **bandositat**, Ardits, I, 131.

bandúa [**bendúa**] (Mallorca): gambalúa. Cp. Amengual.

bandurria, instr. de corda.

banech?, Dic. J. March.

banegayre (Conca). **V. banyegayre.**

Banell, llin. Barcelona.

baner [**bané**] (Pla d'Urgell) : guarda, encarregat de fer cumplir un ban. Ex. : *baner* del bosc, de la vinya, de la casa.

Banich?, llin. Catalunya.

bannagayre. V. **banyegayre.**

bannit : «*Bannits* per lo Veguer son *bannits* per lo Balle...», Títols de honor, 188.

bano. V. vano.

Bànols, llin. Barcelona.

Banqué, llin. Barcelona, Monistrol.

Banquells, llin. Barcelona, Valencia.

banquer : banquero : «*banquer* o cambiador», Pov., 123.

Banquer, llin. Catalunya.

banquera (Pollensa) : banc amb espatller.

banquerroter. V. **bancarroter**.

banquet : **1**, banquete, gran comida; convit : «...sdevench-se'n qu'en Ramón Martell senyor de Salses, qui n'era senyor d'algún navili e baró molt virtuós, trobant-se lo Rey en Terragona ab molts barons e nobles de Catalunya e alguns d'Aragó, li'n faé un solemnial *banquet* e per darreríes li'n faé traure una gran plata d'olives de Maylorques...», Boades, 319; «convits y *banquets*», Lumen Domus, 274 v.º; Lib. del Roser, 141; «feu festa y *banquet*», Pons Miserere, 87. **2**, moble usual en les cases (XIV, XV) : «It un *banquet* petjat», Vich, 1403; «*banquet* de sala ja usat», Inv. 1575, *Rev. Gerona*, 1892, 329.

banqueta : **1**, moble usual en les cases (XIV, XV) : «Una *banqueta* ab quatre petjas...», Vich, 1403. **2**, gran canalobre fet de posts en forma apiramidada; sosté l'atxa a cada angle del conventual; se posa damunt la tomba el dia dels morts : «*Banquetes* de tres peus o canalobres: Tripodes sunt scannelli habentes tres pedes. Seu hoc quod dicimus candelabra», J. Esteve.

banquetejar : agasajar con comidas o banquetes:

banquillo (Mallorca) : en les quadres i estrados, tamborets sense espatller.

bansenes [**bensenes**] (Ciutadella, &.) : cuidado que, cuidado con; cuento que, recuerda que. Ex.: *bansenes* vindràs?

bant. V. **ban**.

banteix. V. **panteix**.

banús : ébano : «un neyra fust qui ha nom *banús*», Cançoner Vega C, 10.

Banús. llin. Barcelona; Vich, XVII; Mallorca.

bany : **1**, «Lo *bany* acabat, portaren a la Princesa la collació...», Tirant, III, 75; Id., 63, 73; «Los *banys* de Tortosa son e deuen ésser dels ciutadans...», Cost. de Tortosa; «Aquest dia partí lo senyor Rey qui se n'aná als banys de la Garriga», Ardits, I, 83. **2**, ban: «perdre l'ànima per guany! ells hi pagarán lo *bany*», Barcelona 1560, Cobles contra formentés y usurés. **3**, «parrochia o ciutat o *bany* de Manresa», Lib. vert, Manresa, 1311.

banya [**baanya**]: **1**, cuerno: «Elm de *baanya* per jonyir», 1416, *Rev. Cienc. Hist.*, V, 58; *banya* de cervo (XVIII, &.) : entrava en remeis; *banya* d'unicorn : per guardar-se de la mala mirada o ullprès; *banyes* de clavell (Mallorca) : se diu dels estams. **2**, chichón.

banyada (Borredà) : ço que cab dins una banya. ✱

banya-daurat : «moltons enflocats y almangrats y *banya-daurats*», *Veu de Montserrat*, 1879, 44.

banyagayre. V. **banyegayre**.

Banyalbufar, vila de Mallorca.

banyar : «Quant l'abat sabé que... era finat dix als monges ... per tal com és monge *banyats-lo* e depuys soterrats-lo luyn del monestir», Legend., I, 29; «per una mealla se *banyará* lo senyor ab son missatge e tota dona ab sa serventa», Cost. de Tortosa, 90; «si torna a ploure tota us *banyareu*», Tirant, I, 346; «*banyar* la pluma en la tinta», Pov., 182; «Avuy per recaptar de nostre señor Deu gracia de pluja, ab molta veneració se feu professó en la forma acostumada ... y aná fins lo ribatge de la mar y arribats aquí molt devotament lo Rm. coadjutor don G. C. entrá dins una barcha enfolcada ab los assistents seus y acólits ab la sancta vera creu ... y ... *banyá* en la mar la dita sancta vera creu, y lo baluart de mig jorn tirá

tres tirs de artillería...», Ardits, IV, 371; Id., 239; — aón t'has *banyat?:* se diu a qui ha begut massa.

banyarricart, banyarriquer [**banya-riquer; -riqué**] : cuc que rosega la fusta.

banyarriquerar [**banyarricarar**]: foradar a la manera que fa el banyarriquer per la fusta. Ex.: tot està *banyarriquerat* de canonades.

banyat (ben —) (Vich) : de bones banyes. Ex. : un bou *ben banyat.*

banyegayre [**banyagayre**] : se diu del bou o vaca que cota.

banyer : **1**, treballador de coses de banya, Inv. Vich, 1413; Girona, 1429, llista d'oficis en *panyater*. **2**, qui cura dels banys?, *Almanaque Balear*, 1880, 180. **3** (Mallorca), mullena, mullader.

Banyeres, llin. Mallorca, 1395; Terrassa, XVI; Barcelona.

banyeta (en —) : manera popular d'anomenar el diable : «Si Napoleón se'n va a l'infern, no'l voldràn admetra perquè no llevia 'l govern al senyor *Banyeta*». La prosa de Bonaparte, impr. 1815?

Banyils, llin. Barcelona, 1475.

banyolench : «drap gros qui s'apella *banyolench*», Doc. Arch., XL, 263.

Banyoles, vila de Catalunya; Monestir de *Banyoles*.

Banyoles, llin. Barcelona.

banyolí : **1**, natural de Banyoles. **2**, fasols *banyolins* (Camprodón) : fasolets.

banyot : eina de fuster que serveix per a recolzar la pessa per serrar.

banyut, Dic. J. March.

Banyut, llin. Valencia, XV.

banzim-banzam : se diu d'una cosa que s'engronsa, del que camina fent onsades. Cp. **baczip-baczap.**

Baora, Baoro (Valencia) : Salvadora, Salvador.

bapteig per **bateig** : «Item ordená que lo reverent Vicari quant escriurá los *bapteigs* escriga lo llinatge», J. R., *Hist. Sóller*, II, 819.

baptejar per **batejar** : «axí també convé que nosaltres nos *baptejem* tant solament una vegada...», Pons Miserere, 69.

baptismal : «...car no venía de la generació de Jacop patriarcha, ni *baptismal* caracte ni sant chrisma tocaren may ma testa...», Peccador remut, 23.

baptisme [**babtisme**] : bautismo.

baptista [**babtista**] : bautista.

Baqués, llin. Sabadell.

Baquet, llin. Barcelona.

baqueta (fer —) (Camprodón): fer tabola amb vi.

baquetera (Tortosa) : descarada.

Baquets, llin. Barcelona.

baquinada (Valencia). V. **bach 2.**

bara [**bare, bar; baare**] : traïdor: «los quals torroellesos ... eren uns *bares*, car se'n varen fer senyors del tresor que'l Rey tenía gordat dins d'aquell castell e per faer-ne plaer al Rey de França faeren molt gran dampnatge a les coses del Rey ...; mas Deu no'n vol permetre tal malvaduría e com l'avía desliurat dels traydors de Castelló d'Ampuries, axí matex lo'n desliurá dels malvats traydors de Torroella de Montgrí...», Boades, 357; «E lo dit mossén P. R. e los altres hómens d'armes prometrán e jurarán de atendre e complir totes les dites coses ... que si lo contrari fahíen ... que sien hauts ipso facto per ávols falsos *bares* e traydors seus...», Doc. Arch., XXXV, 256; «que per tal cosa com aquest *Bara* era stat lo primer qui havía fet malesa en la dita terra, tots los qui faríen malesa hi fossen appellats *bares*, e deací es exit lo nom de *bara*», Tomich, 7; «Sots aquesta matexa pau establim los cavallers e tots aquells qui haurán viscut ab dona muler de cavaler, si no serán *bares* o robadors...», Quadrado, *Marsili*, &., 539; — «...qui

li'n fo traydor; e no'n fo regraciat de Pompeius, car també lo'n faé morir com a *bara traydor*», Boades, 19; «Aquest dia en Joán Canyamás pagés *bar e traydor* malvat horat...», Ardits, III, 97; «sentenciaren lo dit J. C. *bar e traydor* et horat...», Id., III, 98; «ésser *bare e traydor*», Gamaliel; «*bara y traydor*», Barcelona, XVI, Cobles a la mort del bandoler Ant. Roca; «*bar y traydor*», Mallorca, XVII, Edictos Virrey Sta. Coloma, 3 v.º.

Baradat, llin. Catalunya.

barader. V. **vereder**.

Baradías, llin. Cardedeu.

barafustar : «...en B. Dentença muntá en son cavall ... e pensá de capdellar e *barafustar* los seus e de fer tornar anrera», Muntaner, 438.

baral : barrio : el *baral* de la Roqueta, aquest és el *baral* dels cavallés, els *barals* de la ciutat (Ripoll, Vich, &.); — *baral* de terra: extensión de terreno (donde hay o ha habido bosque) (St. Llorenç del Munt, &.), andurrial (Igualada, Sallent, &.) [**baralt; var-, ver-**].

Baral, llin. Catalunya, XIV.

Baraldés, llin. Manresa.

Baraldiná, nom àrab, Tirant IV, 310.

baralt. V. **baral**.

Baralt, llin. Barcelona, XVIII; Arenys de Mar.

baralla [**baraya; barayla, barailla**] : **1**, riña, brega : «E sobretot que's guardassen que no haguessen *barayla* entre si ne ab altres», Cron. Jacme, 426; «e trobam que y havía hauda *barayla* entre aquel que tenía loch nostre e un altre per nom Escrivá», Id., 488; «...que si alcú de nos de nostre mester lo qual ensemps ab altre del dit nostre mester aurá *barailla* o malvolença o hodi, que encontinent sia tractada et feyta pau et concordia entr'aquells...», Doc. Arch., XL, 24; «*baralla* ... es quan dos han paraules enuejosas ensemps», Flor de Virtuts, c. 11; «que tothom hage a tenir armes en ses cases y en sentir *baralles* exir...», 1326, Chia, I, 221. **2**, joc de cartes.

Barallà, llin. Taradell.

baralladís : propens o dat a barallar-se.

barallar [**bareyar**]: reptar, renyar moure raons. Ex. : no hi vull anar perquè em *barallaría* (ell a mi) (St. Feliu de Guíxols); fer crits. Ex. : *baralles* molt : crides molt (Priorat, &.); — **barallar-se** [**abarallar-se**): disputar-se, qüestionejar, tenir raons, contrastar, &.; pelearse.

Barallat, llin. Barcelona.

barallós : pendenciero : «e tramés-li altra monja jove molt quexosa, e *barallosa*, e defficiosa que quescún die torbava sa senyora e la menyspreava...», Legend., II, 72; «la dona de Sócrates era *barallosa* e de nit lo molestava e'l tribulava», Lib. de les quatre virtuts, 54 v.º; Boeci, 185.

baralluga (Tortosa, Calaceit): baldufa.

Baramón, llin. Catalunya.

barana : «*barana* de l'escala feta de balustres florejats...», Compte de manyà, Barcelona, 1830; «*barana* del pou de pedra picada», XVII.

baranatges : passamans de l'escala, Casa Güell, 8.

barandà (Lleida) : barana.

barandat : **1**, empit d'una balconada : «anant per la carrera caygué un *barandat* e prengué l'infant e feu-ne 50 troços», Vida de St. Honorat, c. 20. **2** (Valencia, Tortosa), embà, mitjanada.

barandilla (Mallorca) d'un balcó, d'un terrat, d'una nau, &.

Baranera, llin. Catalunya.

Barangó, llin. Ametlla.

baranya (La Roca, Camprodón) per baralla, disputes, raons.

Baranys, llin. Barelona.

Bararlés?, llin. Vilafranca.

barart, peix blau; a Oropesa i Costa de Valencia ne diuen *cavalla*.

barat : **1**, cambio : «que'ls dits Deputats hajen general y lliure poder y autoritat ... pera pagar salaris, pensions, preus ... y fer *barats*, vendes de censals y fer compres...», Mora, Furs de Valenia, 44; «canvis o *barats*», Cronicón May., 102. Cp. : «E per no perdre aquest salari ans se dexarán tots tallar a peces que consentir en ningún *mal barat*», Tirant, II, 299. **2**, embuste, enredo, traidoría : «Pens en mon coratge los *barats* e la falsía del diable qui es tostemps enamich de nostra salut...», Dotze hermitans, 3; «tant es l'engany e lo *barat* que saben fer (les dones)», Francesch a la Via, c 3; «La monja dix tot lo *barat* al monastir, com aquí devíen venir los tres aymants», Id., e 3 v.°; «cor sens frau ne *barats*», Procés de les Olives, 89; «Qui sos bens esmersa en blats, sempre té en la fantasía com farà enganys y *barats*», Cobles contra formentés y usurés. **3**, peix. V. **verat**.

barat, adj. (Valencia, Lleida): barato.

barata : cambio : «qui vendrá forment o altre blat a *barata* o a diners...», Barcelona, 1344; «no s'ha feta la *barata* del cavall», 1643; «ab la *barata* dels barrils s'hi ha guanyat», 1767; «de tal peix daré l'escata e no'n çerquets altra *barata*», Buch Carpentras, versos 289 y 290.

Barata, llin. Barcelona, Sabadell, Terrassa, &.

baratar (Tortosa, Mallorca, &.): cambiar, trocar. Rfr. : Qui *barata* el cap se grata.

Baratau, llin. Barcelona, St. Andreu de Palomar.

barater : «*Barater* o enganós: Dolosus», J. Esteve; «mas açó es obra de hom falls e doble ... enganador e *barater* e trafaguer», Collacions, 165; Dant, Infern, XXI, v. 41; «E jo qui tinch mon seny e pensa tota en vos sens frau ne camí *barater*...», Canç. Saragossa, 284.

baratería [**barataría**] : engany, frau, picardía, malifeta : «E com sia cosa notoria que tota complida pensa de trahició, e de falsía, e de *barataría* sia en juheus», Xalabín, c 1; «...molts dels teus singulars son plens de diverses e molts vicis specialment de enveja, de iniquitat, de inobediencia, ... de *barateries*, de engans...», Doc. Arch., XIII, 358; Curial, 81; B. Metge, 5; — «Serán tinguts y obligats a *barataría de patró*», *Luliana*, 1892, 195.

barato : dar *barato* de lo guanyat (Mallorca) : dar una parte, &., Comedia de la Conquista, 84.

Barau?, llin. Catalunya.

Barax, llin. Arenys de Mar.

barb : **1**, barro (en la cara) : «*barbs* e pigues», xv. **2**, peix de riu : «...y gorchs de prou fondaria, hont s'hi veu un floreig de *barbs* mostatxuts que fan ensalivar lo pescayre de canya», Bosch de la Trinxería, *L'Avenç*, 1890, 203.

barba : «la mia *barba* la qual nunca fo rasa...», Testament de Jesús, 1486; «e per dita causa lo dit mossén S. portava dol, per ço fonch deliberat ab consell de prómens que dit mossén S. isqués sens dol e *barba* feta...», Ardits, III, 128; «...jueus qui studiaven faent-se la *barba* lo divendres per honor del dissapte...», Doc. Arch., XXVII, 172; — «en *barba* de mon senyor»: en la cara de mi amo, 12.ª del Crestiá, c. 356; — «Que no vulgues escoltar aquestes *barbas* honradas», Llorens mal casadís, escena I; — el qui representa paper de vell en el teatre; — «Lo genovés pres moltes *barbes* de cabrons e seu de moltó...», Tirant, IV, 24; — **barba de cabra** : salsifí. Sin. : *barbeta*; *salsifia*, *escurçunera blanca*, Val.; **b. de caputxí** (portar —) : deixar-se tota la barba; **b. de cuxa**:

nom d'un tall que els carnicers treuen del moltó; **b. d'olivera** (Mallorca) : molsa; **b. de roca** : planta d'un verd brillant; **b. de soquet**: persona que té la barba o barra proeminent; — un, &. per *barba*: un, &. per persona; — per la *barba* (XV, &.) : a las barbas, a la casa; — mentir per la *barba* (XV, XVI); — fer-s'hi la *barba* d'or : fer grans guanys, enriquir-se en un negoci,

Barba, llin. Barcelona, Vilafranca, Sta. Creu d'Olorde.

Barba per Bàrbara : Sta. *Barba* de Oix.

Barbà, llin. Barcelona.

barbacana : **1**, «*Barbacana*, vall o fosso de la ciutat : Antemurale dicitur deffensis murorum quasi pro muro facta sicut vallum et fossa», J. Esteve; «La ciutat governada de gros mur e les torres altes al cel, enfortida de *barbacana* e baluarts», Id., k 2; «Lo mur deu tenir davant si *barbecana* e aprés vall», 12.ⁿ del Crestiá, c. 110; «e que'ns faés fer una *barbacana* entorn d'aquela torre...», Cron. Jacme, 340; Tirant, I, 341; Id., III, 340; «Gloriós Senyor! En axí com hom guarda en bell palau o en bell castell aquelles coses que s'i demostren belles, sia que sien pintures o entretallaments o murs o torres o *barbacanes* o ques que sia...», Lib. de Contemplació, c. 104; en la *barbacana* del castell de la Ràpita (Inventari 1517), s'hi troba : la cabana de les galines, la dels porchs, &.; «Dita casa afronta de part devant ab lo carrer major ... de part detrás ab lo camí o *barbacana* de la muralla», Inv. Cervera, 1789. **2**, ràfec o volada de una teulada (Ripoll, Vich, Vilafranca, &.).

barbacerrat : qui té la barba completa.

barbada : «It. *barbada* de mayla», 1367, Jochs florals, 1885, 205.

barba-florit (Vich) : barba cano: «Mare si marit me dau no me'l deu *barba-florit*».

barba-gris : entrecano, Rom. Milà, 372.

barballera : el regruix que fa el greix sota la barba, barbada, gorja; — «la *barballera* rojenca dels indiots...», *Noy de la Mare*, 29.

barballes (Besalú), planta silvestre.

barballó [barbayó, barbelló] (Plana de Vich, Pla de Bages, Camprodón, Plana den Bas, &.): espígol. ⚹

barba-mech : lampiño.

Barbany, llin. Barcelona, Llinàs, Garriga, Granollers, &.

Barbanzó?, llin. Barcelona.

barbar : posar barba. Rfr. : Qui a 20 anys no *barba*, i a 30 no es casa, i a 40 no té, no es casarà, ni *barbarà*, ni tindrà re.

Bàrbara, llin. Barcelona.

Barbarà, llin. Barcelona.

barbaria : «nunca dexí de pensar alguna manera per hont pogués desbaratar la *barbaria* per totes parts de Spanya tant ampla e longament scampada», Nebrissa Dic.

barbàric, -ca : «es iniquitat *barbárica* e contra natura humanal la que fa pagar als pagesos de ramensa...», Boades U., I, 191.

Barba-ros, llin. Valencia.

barbarossa (Menorca), raïm.

Barbarrossa, Ardits, IV, 36, 37.

Barbastre : Barbastro, Cron. Jacme, 415; Doc. Arch., XXXIX, 173.

barbat : qui té barba; se diu d'un home fet, madur : «Ho han dit hómens discrets y *barbats*», Lumen Domus.

barbatxo (Mallorca) : pagès grosser, patán.

Barbé, llin. prov. de Lleida.

barbejar : afeitar, afeitarse : «la navaja *barbeja* e talla los pels, peró lo endemá tornan a créixer», P. Ambrós de Vallfogona, Sermons, 1805; «demana diners per menjar, *barbejar*, tabaquejar, ape-

daçar la roba...», *Rev. Hist.*, 278; **barbejar-se** (prov. de Lleida) : afeitar-se.

barbellera (Valencia, XVIII), adorno de senyora.

barbelló. V. **barballó**.

Barbeny, llin. Barcelona.

barber : barbero; — en l'edat mitjana i encara ara en molts pobles, sinònim de *cirurgià*.

Barber, llin. Tortosa, Valencia, prov. de Lleida.

Barberà, llin. Valencia, Catalunya.

Barberans (Mas de —), poble més enllà d'Ulldecona, bisbat de Tortosa.

barberesch [barbaresch] : de Barbería.

Barberí, llin. Barcelona, XVII; La Garriga, &.

barberins : banderetes d'or barberí o talc : «...y feta dita seguretat y donats ramellets y *barberins* se'n tornaren a la present casa...», Ardits, V, 8.

barbes [pels o **cabells] de frigola, de romaní, de capuchí** o **de la** Mare **de Deu** : cuscuta, cabellos o barbas de capuchino. Sin. : *cabeis* Bal., *cabellets, cabellera*, Val.

barbeta (Sòller) : floridura : «la botella de tinta està plena de *berbeta* (sic)».

Barbeta, llin. Barcelona.

barbís, -ssos : sépalo : «les boscuries son sos *barbissos*», J. Verdaguer, *Canigó*, c. 2.

barbó (Mallorca) : adorno de cintas de seda, &. que usaban las señoras debajo de la barba.

barbol (Empordà, &.) : bossa de xarxa o filat en forma de con amb boca d'embut per a pescar : «*barbols* y enfilas per pescar en els gorchs de Carençà», *Renaixensa*, 1885, 163; Bosch de la Trinxería, *L'Avenç*, 1890, 203.

barbolla : charla; tot es *barbolla*: tot es llengua i pocs fets (XVII, XVIII).

barbollería : «un filat que's diu feu santa Petronila (dòna de S. Pere Pescador) e altres *barbolleries*», Inventari de reliquies, en J. Villanueva, IX, 141.

barbollós : ruidoso : «...allí hont las bruixas tenen la seva festa gaya, lo *barbollós* senat», T. Baró, *Lo poema del cor*.

Barbonet, llin. Barcelona.

barbotegar, barbotejar : parlar entre dents, en veu baixa, fent embuts; — se diu també de l'infant que comença a parlar; — balbucear.

barbre [bàrber, bàrbar] : «Ley fo en lo poble *barbre*», Collacions, 218; «per rahó dels *barbres* qui eren en la terra», Flos sanct., 1494, 185; Lib. de les quatre virtuts, 65; «Veig-me en exili entre gents *bárberes*...», Tirant, IV, 118; «*bárbares* gents», Francesch Alegre, 133 v.º.

Barbugó, prov. de Barcelona.

barbuji (Barcelona, &.) : batiburrillo.

barbull : ruido : «*Barbull* del mon ¡enrera! ¡oh! entrau veus misteriosas...», A. Blanch, Jochs florals, 1867, 35.

barbullent : ruidoso, murmurante, turbulento : «ab sanch turca ne tenyires les *barbullentes* ones de Llepant», Rosselló, *Flors de Mallorca*, 90.

barbut : barbudo.

barbutir [barbotir] (prov. de Lleida) : refunfuñar : «Tot *barbutint* ho dona».

barca [barcha) : **1**, barca, lancha : «...era anat envers Salou et Tortosa per fer venir así tots aquells lenys que atrobás qui fossen carregats de gra ... era anat a St. Feliu de Guixols, a Blanes et a Tossa ... per fer venir así totes aquelles fustes que atrobás qui fossen carregades de forment ... van vers lo cap de Tortosa per fer venir así totes aquelles *barques* que atro-

barán qui sien carregades de gra», Ardits, I, 134, 135; «E ab una *barca* de nau empaliada a popa e fet tandal ab cobriadzembles ... tiraren la via de la galera reyal», Id., III, 204, 205; «posá's dins una gran *barca* e entrá en la galera...», Tirant, III, 262; «los de la nau vahent que de terra los cridaven gitaren la *barcha* a mar», Contastí, 10; Tirant, I, 322, 367; Id., II, 305; **barca bolitxera** : b. per a anar a pescar al bolitx; **b. de penescal** [**penescalm, penescam; pan-**). V. **penescal**; **b. radona** : «...norante e quatre fustes entre grans e pochas so es, xiij galeas grossas, xvj galiotas, ... xv *barchas radonas*», Cronicón May., 131; **b. salinera** (Evissa): lanchón para el transporte de la sal; — **fer la barca** : se diu del volar dels coloms i també en sentit metafòric : «may hem *fet la barca* ni mos han dat ginya», *L'Ignorancia*, n. 25, 2. **2**, post llarga que usen en els forns de Mallorca per dur les ensaimades, té una vora de mig pam perquè no pugui caure en el transport cap ensaimada, bescuit, &. **3**, naveta per a contenir l'encens (xv), ara generalment *barqueta* : «Item un encenser de argent blanch ab sa *barcha* e cullereta...», J. R., *Hist. Sóller*, II, 782.

barça (xv, xvi) : «en la terra no laurada crexen *barces*, romigueres y spines».

barcalet : «*barcalet* d'aram feyt en volt a manera de mig cercle o d'escut de tortuga» (que debía servir para la curación de postema).

Barçalona, Barcanona, per **Barcelona**, Furs de Valencia, 1.ª ed., p 4 v.º.

barcancí. V. **bergancí**.

barcar per **embarcar** (en un cant popular de Bruguera).

barcaresch : despeses de llanxa?, Const. d'Evissa.

barcarol. V. **barquerol**.

barcatge : tribut que's paga per passar un riu en barca; — dret en temps feudal.

barcayre (Vich) : barquero.

barcela. V. **barcella**.

Barceló, llin.

Barcelona [**Barçelona, Barçalona, Barselona, Barsalona, Barcellona, Barchelona, Barchinona**].

Barcelona, llin. Mallorca, 1395.

barcelonès, Pujades, 203.

barceloní (xvi, &.), Vida Sta. Eularia i de St. Ramón, pròleg.

Barcell, llin. Barcelona.

barcella [**barsella, barcela**] : mesura de gra : sis *barcelles* fan una quartera i sis almuts una *barcella* (Mallorca, mesures antigues i tradicionals); la quarta part d'una quartera (Tortosa); «una *barcela*, un almut, un cafiç de blat...», Cost. de Tortosa, 14; — mesura de sal : «que la *barsella* ab la qual se ha de vendre la sal en la present ciutat haja de ser e sia comprovada, afinada y conforme al patró de coure de la *barcella* antiga de la present ciutat de Valencia y no ab *barcella* formentera ni altra alguna», Corts de 1604, c. 115; — mida d'aigua : bram d'aygua del rodó del forat d'una *barcella* (Castelló, Valencia).

Barcellona per **Barcelona**, Mallorca, 1542.

Barch, llin. Barcelona.

barcha. V. **barca**.

Barchar, llin. Mallorca, xiv.

Barchelona per **Barcelona**, Usatge 56.

Barchinona per **Barcelona**, Doc. Arch., XXXIX, 104; Id., XL, 254, 309, 310.

barco del Rey (Mallorca, vulgar): vaixell de guerra.

barcolongo «...y a les nits entre les galeres y vaxells molts de *barcolongos* que sempre anaven corrent...», Miquel Parets, II, 75 v.º.

Barcons, llin. Barcelona, Girona.

Barcusera, llin. Vich.

barda (Camprodón) : cleda per a tancar de nits el bestiar.

Barda (Sa —) : nom d'una possessió que tenien els Jesuïtes a Evissa.

Bardagí?, llin. Barcelona, Lleida, Evissa.

bardaix, bardaxa [**bardaixa**] : persona dolenta; se deia com a dicteri als moros [dim. : **bardaxó**], Mallorca, 1683, *Comedia de la conquista;* Unicorn, 128 v.º.

Bardajó, llin. Barcelona.

Bardalà, llin. Barcelona.

Bardalet, llin. Vich., prov. de Girona.

Bardasa?, llin. Barcelona.

bardaula : ave tonta de los setos.

Bardell, llin. Barcelona.

Bardella, llin. Barcelona, prov. de Lleida.

Bardells, llin. Barcelona.

Bardeny, llin. prov. de Lleida.

barder [**bardé**] (Empordà, Ripoll, Plana de Vich, &.) : bardissa, margenera de bardisses, tros en què hi ha espessor de mates i romagueres i arços alts i impenetrables: «Un day de tallar *barders*», Inv. Vich, 1420.

Bardera, llin. Barcelona, prov. de Girona.

Bardes, llin. Barcelona.

Bardés, llin. Barcelona.

Bardí, llin. Barcelona.

Bardía, llin. Barcelona, Borges d'Urgell.

bardient : «...Volríes tu que nosaltres anássem robar aquest *bardient* de sent Julià?», Legend., II, 326.

bardissa [**bardiça**] : **1**, zarzal : «Viu una *bardissa* qui fahía grans flames», Génesi Amer. **2**, tancat de les proprietats rurals. **3**, en les rajoleríes se diu del revestiment de toves per a cobrir el curull del forn (Pla del Llobregat).

Bardissa, llin. Palma, 1652.

bardissam [**bardiçam**] : lloc de molta bardissa.

bardissar (Plana de Vich, Santa Eularia de Riuprimer) : lloc ple de bardisses.

bardisser : «cans *bardissers* y llebrers», Bosch de la Trinxería, *Recorts*, 121.

Bardolet, llin. St. Feliu de Llobregat, Berga.

bardomàs [**pardomàs**] : «It. dos *bardomasos* de mescla», Inv. St. Joàn Despí, 1450 (en una caixa de roba de dòna, entre mantells i mantetes).

Bardonets, llin. Barcelona.

Bardoyl [**Bardoyll**), llin. XIII, Cron. Jacme, 69; Perpinyà, 1311.

bardum. V. **verdum**.

bare. V. **bara**.

Barecha, nom de dòna, XIV, Doc. Arch, XXXIX, 32.

Barell, llin. Barcelona.

Barella, llin. Barcelona.

barenar. V. **berenar**.

Barenera, llin. Vich, 1410.

Bareny, llin. Barcelona.

Barenys, llin. Mallorca, 1619; Barcelona, &.

bareyar. V. **barallar**.

Barfull, llin. Barcelona, Taradell.

bargada : «...e hun jorn Ricatxo, sabent que Caterina en companyíe de moltes altres dones ere anada a la mar ... aná vers la sua *bargada*, hon cortesament fou rebut», Decamerón, 184; «...e viu anar *bargades* ferir torneigs molt forts...», Dant, Infern, c. 22, v. 5. Cp. **albergada**, **bergada**.

Bargada, llin. Barcelona.

bargalló [**bargueyó**] (XIV, XV): margalló, garballó : «rayls de palma fada les quals en cathalanesch apeylan *bargueyons*», Quadrado, *Marsili*, &., 21.

Bargalló, llin. Barcelona, 1430, 1501; Martorell, Prexana.

bargancí. V. **bergancí**.

bargant. V. **bergant**.

barganti. V. **berganti**.

bargas (Baget) per a triar i picar el cànem.

Bargay, llin. Barcelona.

bargueres. V. vergueres.

Bargués, llin. Barcelona, Vich, Arenys de Mar.

bargueta per **bragueta,** Vich, 1823.

bargueyó. V. bargalló.

Bargunyó, llin. Vilafranca.

Bari, llin. Barcelona.

barinar (xv) per **barrinar.**

barioleta : «provehiren contra lo dit Vila de Cans, lo qual trobá en l'ostal des Moles, hon posava, e aquell pres e una *barioleta* de lletres que tenía en la sua cambra, e portat tot a la Deputació...», Furs de Valencia, 360.

barisca. V. brisca.

Baritell, llin. Barcelona.

Barja, llin. Catalunya.

Barjau, llin. Barcelona, Manresa, Vich.

barjaula, mot despectiu; — estúpida, necia; — prostituta.

Barjelo?, llin. Barcelona.

Barjol, llin. Figueres.

barjola : infern, butxaca interior del gec, levita, &. (Plana de Vich); — bossot, sarró (Pla de Bages).

Barlés?, llin. Barcelona.

barloch (Berga) : l'ou de què no surt poll en la llocada.

Barmades, llin. Barcelona.

Barmol?, llin. Barcelona.

Barnabeu : Bernabé, Cost. de Tortosa, 26 v.º.

Barnadà?, llin. Sans.

Barnadas, llin. Barcelona.

Barnades?, llin. Puigcerdà, XVIII.

barnat. V. bernat.

Barnau, llin. Olvàn.

Barné, llin. Vallès.

Barnés, llin. Barcelona.

Barnet, llin. Catalunya.

Barnils, llin. Vich, Llinàs, Granollers, Centelles, Palma.

barnilla del vano, esquerdes del ventall (Mallorca), arestes (Rosselló); — *barnilla* de la costella: l'òs de la costella.

barnillatge : les barnilles d'un vano.

Barnial, llin. Barcelona, Vich, Solsona.

Barnó, llin. Catalunya.

Barnola, llin. Catalunya.

Barnolas, llin. Barcelona.

Barnoy, nom de pescador de St. Pol de Mar.

Barnoya, llin. Girona.

barnús [bernús] (Costa de Llevant) : vestit llarg amb què porten les criatures a batejar.

Barnusell, llin. prov. de Barcelona.

baró : **1,** barón : «*Baró* — Caváller o home de Paratge — Burgés o home de vila honrat...», Const., 3.ª ed., 111; «Los nou *barons* de la fama se suposa que vingueren a Catalunya ab Otger...», E. Toda, ✱. **2,** varón (hombre que ha llegado a la edad viril, hombre de respeto, autoridad, &.) : «son appellats *barons* o viri aquells qui han tot lur creximent havent arribat al quart grau de lur edat», Collacions, 189; «Al molt egregi e strenuu *baró* lo S. comte de Pallás...», Doc. Arch., XXII, 106; «lo *baró* ecclesiástich deu ésser...», Collacions, 254; «deus com a *baró* resistir al diable», Art de be morir, c. 2; Flos. Sanct., 1494, 184 v.º. **3,** pern del timó : «It. 4 *barons* de timons de capa», Inventario Atarazanas, 1467.

Baró, llin. Catalunya.

barobi : «Item dos *barobis*», Inv. naval 1331, Capmany, *Mem.*, II, 413.

barol. V. verol.

Barolés, llin. Banyoles.

Barona, viuda de N. Baró, 1500.

baronesa : «la reyna acompanyada de moltes *baroneses* e nobles dames», Tomich, 57 v.º.

Baronet, llin. Barcelona.

Baroni, sobrenom Palma, 1523: «Gaspar Çagran alias *Baroni*».

baronía : «La *baronía* dels Cer-

vellons se tocava ab la dels Queralts per la part del nort y ab la dels frares de Stes. Creus per la de mitxdia», Apunt. de Sta. Coloma de Mos. Joàn; «Jutge de dites *baronies* y térmens».

baronívol : varonil : «los barons ... qui son en la edat *baronivol*», Collacions, 189 v.º.

baronívolment : varonilmente: «sostengué *baronivolment* les coses contrarioses», Flos Sanct., 109; «la presó de Mallorques se feu pus vigorosament e pus *baronivol*...», Muntaner, 16; «...puscatz *baronivolment* contrastar et que so que diseu no es ver...», Doc. Arch., XXIX, 88; Flos Sanct., 1494, 323 v.º.

Barot, llin. Vendrell.

Baroy, llin. Masnou.

barqua. V. **barca**.

barquejar : «...que los sclaus dels barquers hic isquessen o cessassen de *barquejar* e que *barquegen* bargants e totes persones franques», Ardits, II, 203 (anar al rem?); — anar en barca.

barquer : «En nom de nostre senyor Jhesu Christ los prómens *barqués* de la ciutat de Barchinona...», Doc. Arch., XL, 198; «...a tots e sengles *barquers* mariners patrons de naus barques e altres vaxells marítims...», Ardits, III, 58.

Barquer, llin. Barcelona.

barquera (Mallorca) : trozo de tierra de labor que para legumbres se da por un año a una persona por el amo e arrendador del terreno. Cp.: en el término de St. Martí Sesgayolas hay una partida llamada *Barquera*, *Diario de Barcelona*, 1870, 6759; id. en el término de Sta. Coloma de Queralt, 1260.

Barqueres, llin. Barcelona, 1439.

barquerol [**barcarol**] : especie de clau : «cc teulars e cc *basquerols* per lo moniment», Compte de manyà, 1491.

Barqués, llin. Barcelona.

barquet (Puigcerdà, &.) : caixó on s'agenollen per estar en sec les que renten en rius, &.

Barquet, llin. Barcelona.

barqueta : naveta.

Barquets, llin. Lleida.

barra : **1.** barra (de metall, fusta, &.) : «la feu anar descalça demunt una *barra* de ferre qui havía de lonch quinze peus tota cremant...», Legend., II, 11; «e havía-y molts arnesos y x cavalls molt bells encubertats, e al cap de la taula hi havía una *barra* ab tres sparvers», Tirant, III, 314; «La *barra* de la porta o pastell», J. Esteve, i 4 v.º; «...en lo tálem ... no hi ha sinó sis *barres*», Ardits, IV, 398; «*Barras* : las pessas de las retxas colocadas en sentit vertical», E. Toda; *barra* o taula de torrons; — joc de tirar la *barra* : «gran tirador de *barra*», Curial, 260; «ab los forts a les vegades lançave *barra*», Bernabé Asam; fig. : «les mies forces no han bastat a tirar més lluny la *barra*» (XVI) : no he podido hacer más; — *barra* dels ocells, en les places o mercats de vianda, sostinguda per dos estalons i en els claus de la qual penjaven les perdius, &., que havíen caçat per vendre. Rfr. : A la *barra* dels ocells n'hi pengen (o n'hi posen) de jóvens i de vells; — «en ... 1376 se enfranquí Besalú de lleuda, *barra*, pontatge...»; «son franchs (els acaptadors o baciners de l'Hospital de Sta. Creu) de pagar pontatge, *barra*, barca...», 1467; «que sien franchs de pagar qualsevol *barra*, pontatge, portalatge, lleuda...», Privilegi dels frares de la Mercè, impr. 1585; — mentir **de barra a barra**; trobar **barra de cap** (Mallorca) : trobar resistencia. **2.** lista : «Una flassada burella ab algunes *barres* blaves e blanques als caps ... It una altra flassada ab listes blaves, vermelles e verdes», Inv. del XV; — pl., bastons (d'un escut, &.).

Sant Joàn o barres? (Rosselló): cara o creu? (les monedes de Perpinyà portaven a la una cara St. Joàn i en l'altra les quatre barres). **3**, quijada [**barra dels quexals**], barba ; «ab un mocador que li volta las *barras*», Argullol, *Orfanes*, 14; mal de *barres*; «la bava li queya *barra* avall», *Veu del Camp*, 287. Frs. : estar *barres* a pits : estar cabizbajo, taciturno : «*stigué* molt *barres a pits* e encontrat», Comte d'Urgell, *Rev. Cat.*, 22; penjar les *barres* a un clau o al sostre : no comer, dar capote; tenir bona *barra* : se diu del qui menja molt i no és molt triat en son menjar i fig. del qui creu ço que li diuen per increible que sigui o sofreix burles, afrontes que altri no sofriría. **4**, atreviment, poca aprensió, poca vergonya. Ex. : quina *barra* té de dar-me un tros de llauna per una pesseta.

Barra, llin. Barcelona, 1642.

Barrabàs, renom Palma.

Barrabia, llin. Barcelona.

barrabomba : bomba de paper (XVIII); en les festes de carrer «posen ... fanals, *barrabombas*», Girona, 1871.

barraca [**barracha**] : «*Barracha*: Tugurium», J. Esteve; «ab sa muller ensemps fugí a una selva molt gran e allí feu una *barraca* en la qual habitaven abdós», Legend., II, 133; «dix-li que més segura vida poguera fer habitant en una *barraca*, que no haver per seus tants richs palaus...», Id., II, 180; «...entrá dins una *barraca* e trobá dues pells de moltó...», Tirant, III, 278; «Com Tirant veu que los moros levaven lo camp, ... ixqué fora de la ciutat e posaren foch a les *barraques* per ço que si tornassen haguessen son treball de tornar-les a refer», Id., I, 325; **barraca de pastor** : llitera portàtil de fusta que tenen els pastors per a dormir al costat de les pletes.

barracar [**barracà**] (Mallorca): aplec de barraques : «no vatx en el *barracar*», glosa.

barracayre (Berga) : pobre sospitós, sense casa ni fogar, que roba ço que pot.

barrach [**barrac**] (Valencia) : diu un llaurador parlant de sí : «Jo volguera que saberes lo que't vol este *barrac*».

barrades : «empaliarem la Iglesia ab dues *barrades* y la barana del cor», Lumen Domus, I, 175 v.º; «en Sta. Catharina han fet fer *barrades* per empaliar la esglesia», Id., 278; — «lo va desheretar del reyalme d'Aragó e de Valencia e del comtat de Barcelona, e'l scomunicá e met vet en totes les sues terres, ... car hon la passió regna tot va a *barrades*», Boades, 348.

Barradat, llin. Portella (partit de Balaguer).

Barradell, llin. Barcelona.

Barrafon, llin. Lleida.

barraga : drap d'aquest nom: «Encesa la lanterna dins la nau per paor que'ns vaessen les guardes de Malorques férem metre una *barraga* de la part de la yla», Cron. Jacme, 92.

barragà : barragán : «It., un *barragá* de color que está en el retret», Inv. Junqueres, 1555; «Un troç de *barragá*», Inv. 1575, *Rev. Gerona* 1892, 336; «Un llit de *barragà* ab serrell de fil», Inv. Vich, 1774; «capots de *barragà*», 1840.

Barragàn, llin. Barcelona, prov. de Girona.

Barraganyas, prov. de Barcelona.

Barral, llin. Barcelona, Capellades, Igualada.

barral : «*barral* de vidre cubert de palla», 1430; «*barral* de vidre qui pot tenir un corter y mig de vi», Vich, 1423; «*barrals* grans d'argent, daurats e esmaltats en los peus e en los costats e en les orelleres, ab un un gran esmalt

en lo mig de cascún dels *barrals* ab diverses imatges e ab correges de savastre ab lurs cadenes d'argent. E pesen entre amdosos quaranta sis marchs de Barchinona e sis unçes, encloses en lo dit pes sengles caps d'argent daurats que ha en los dits dos *barrals* qui's tenen en les dites cadenes d'argent», Coroleu, *Documents*, 38; «*barral* de fust», Vich, Mallorca, &., xv; «pujava alt en la torre un gran *barral* de vi e dava molt be a beure a tots sos companys», Tirant, III, 337; — especie de porró per a veure el vi [**barral català** (Valencia)].

barrala (Ribes) : especie de càntir de fusta amb els brocs de llauna i una nansa de ferro.

barraler (Plana de Vich) : borratxó.

barralet (Valencia) : ampolleta

barraló : mesura de vi, la quarta part d'una carga o sien trenta dos porrons o mitadelles; — barrilet, carratell (Igualada) : «*barraló* fruyter», Inv. masía Cornellà, 1608.

barraloner : aprenent de taverner, que porta per les cases els barralons i mitjos barralons.

Barralt, llin. Catalunya.

Barrall, llin. Igualada.

barra-lleba [-**lleva**] : la barra de ferro que va de dalt a baix d'una de les portes dels balcons i té la maneta per a obrir-lo i tancar-lo.

barram (Mallorca) : barra, barba. Cp. Dic. J. March.

barrancada (Pallars, &.) : avinguda d'un barranc.

barranch : «e aquella jornada los nohía molt per ço com havíen a voltar per molts *barranchs* e per molts lochs e viles que no eren en lur poder», Tirant, III, 325; «*barranch* o torrent», Escript. notari, Barcelona, 1745; torrent entre roques i timbes (Gerri, &.); riera estreta, xaragall gros (Cambrils).

barrancós : ple de barrancs : «es camí barrancós e difícil», Collacions, 252.

Barrancot, llin. Catalunya.

barranquejar : «pels congostos *barranquejo* com serpent pel pedregar», J. Verdaguer, *Cançó del Rayer*.

barraquer, -era : qui viu en una barraca, guardià d'un lloc a qui fan una barraca, per ex., per guardar les eines quan fan els fonaments d'una casa, per vigilar els camps quan maduren les fruites, &.

Barraquer, llin. Barcelona.

barraques (Vilanova de Meià): fogates de St. Joàn i de St. Pere.

barrar : tancar amb barra, o simplement tancar : «perquè'm *barras* lo portal», J. Verdaguer, *Canigó*, c. I.

barraría : multitut de barres: «per que tanta *barraría* dintre la sglesia tindrán», Pallarols, 46.

barrasech (Borredà, &.) : carasec, rostro enjuto.

Barraseta, llin. Barcelona, Girona.

barrastral (Plana de Vich) : les barres on s'ajoquen les gallines en els galliners de les masíes : «les gallines ... en lo *barrastral* escataynavan», J. Verdaguer.

barrat, -da : listado : «cobertor *barrat* de sendat», Inv. Mallorca, 1345; «Un cuxí ab cuberta de fustany *barrat* de blau e blanch», Inv. Vich, 1403; «vestidures de diverses colors *barrades*», Mallorca, 1435, *Luliana*, 1889, 150; — «cofres encuyrats e *barrats*», Inv. Cruilles, 1390; — «Et aquell qui servirá les taules liura-li lo reboster tot l'argent et les tovallyes et *barrats* et setis et draps de parets...», Doc. Arch., VI, 8.

Barrat, llin. Sans.

Barrató, llin. Barcelona.

Barrau, llin. Barcelona.

barrauer : baladrer : «...Que quietut, quietut! que soch una *bar-*

rauhera jo? que porto cascabells a sobre?», N. Oller, *Papallona*, 132.

barreig [**barreg, barreix**] : **1**, saqueo : «e si ab lur volentat que'ns retessen la vila la podíem haver, mes la voldríem així haver que per altra guisa per força, car la major partida de la ost volría lo *barreg* de la vila, e Nos no'l volem per la dolor que'ns pren de vos», Cron. Jacme, 315; «Del *barreig* e crueltat que fon de la noble ciutat de Persépoli», Quinto Curcio, c. 11; «a 5 del mes d'agost de 1390 fon lo *barreix* del call de Barcelona e de moltes altres ciutats deçá mar e dellá mar», xv. **2**, establiment valencià en el segle XVII, on se veníen carns i comestibles més barates que al mercat, Boix, *Valencia*, II, 28.

barreja : **1**, refriega. **2**, mescla de vi i aiguardent que vènen a les tavernes per fer beguda. **3**, mescladís, mescla d'ordi i forment (Sta. Coloma de Queralt).

barrejadís : «pedra cala ab mescla de *barrejadís*», Lo forat d'estela, 27.

barrejar : **1**, saquear, asaltar: «E Nos manam guarnir L cavallers qui eren en l'alcácer e que cxx balesters que y havía de Tortosa que s'apparaylassen, e si ço no volguessen atorgar, que la vila que's *barrejás*», Cron. Jacme, 451; «E sobre açó mogueren-se per si e cridaren a una vou : anem *barrejar* la casa de G. D. E anaren la e *barrejaren-la*. E quan Nos fom exits de fora a els, hagren-la *barrejada*. E dixem-los : Qui us manava a vosaltres *barrejar* casa de nuyl hom, no están aquí, menys de clam que no faéssets a Nos? E els resposeren a aquesta paraula : Senyor nos merexem part haver cascú en aqueles coses que preses son...», Id., 139; «Com lo rey hagué presa la ciutat de Tuniç e *barrejada*», Tirant, I, 375; «qui allí era vengut ab xxviii o xxx rocins francesos e gent francesa e anava allent *barrejant* e destruint lo que podía...», Doc. Arch, XXII, 160; «com la galera de G. e una altre galera e la galiota de A. son stades al cap de Salou e son intrades dins lo port de Salou e han *barrejat* lo dit port...», Ardits, II, 207; Id., 125; Id. 461; «...car barayla es la peyor casa que sia ne pot ésser en ost de Rey ne de senyor; car a aventura met hom tota la ost de morir o perdre, e puys venen los enemichs e poden *barreyar* tota la ost aquells qui romases hi seríen vius», Cron. Jacme, 426; Id. 429. Cp. Doc. Arch., XXII, 30, 31. **2** [**barretjar**] (Mallorca), renyar, rependre amb crits, maltractar de paraula, donar aixebucs, arrefolls, &. : «*barrajar* una fadrina es mal si culpa no té», glosa, XVIII; «Quelle, no'm *barretges*»: calla, no em cridis, avalotis, &. **3**, mesclar.

barrelet : «Un *barrelet* de posar anxovas», Inv. Cervera, 1789.

barrella : **1**, barrilla. Sin. : *barrelleta, espinadella, siscall*. **2**, pl.: fustes en angle agut que sostenen els garbells dels rajolers, &. per garbellar la terra, sostingudes en el vèrtex per una corda que penja d'una cabria. **3**, pl. : barretes o bastons que subjecten les teles o filats per a caçar ocells.

barrellada : disparate, mentira.

barrera : «fent enfortir be tota la ciutat, e fen fer moltes *barreres* fora de la ciutat...», Tirant, III, 315; no tenir *barrera* (Mallorca) : no tener freno.

Barrera, llin. Catalunya.

Barreras, llin. Barcelona.

Barreres, llin. Vendrell, 1741.

Barres, renom Palma.

barret [**berret**] : **1**, sombrero; gorro : «Aquell que's vol confessar deu saludar son confessor. En aprés deu-se posar de genols prop del seu costat e si es home deu

lo seu *barret* o capel levar...», Confessionari, xv; «...fent lo graduando en un lloch humil sens *barret* en lo cap, ab lo degut respecte que's deu als Doctors...», Redreç Universitat, 1629, 113; «*barret* obrat de seda e de fil d'or», Sta. Coloma de Queralt, 1388; «Un *barret* folrat de pell negre venut per xj diners», Vich, 1427; «nos metérem en la carena del navili trebucat, exceptat lo passatger de Mallorqua, qui's negá. E vehent lo squif axí metex trebucat entre tots lo girárem e ab los *barrets* que'ns trobárem al cap sgotant lo dit esquif...», Denia, Chabás, *Archivo*, n. 1; «Un *barret* d'agulla de lana negra», Inv. Torre den Barra, 1430; «It. dos *barrets* de capellá de poca valor», Inv. Vich, 1437; «It. un *barret* de pel negre folrat de pell negre», Id.; **barret de cresta** : sombrero de tres picos; **barret de dormir** (Menorca); **barret de rovelló** (Borredà) : sombrero hongo, bolet; — **barret de rialles** : home excèntric, rar, poc formal, ple d'estranyeses, &.; — anar alt de *barret* (Mallorca) : andar altanero, orgulloso, presumido; — posar un *barret* (Mallorca) : cortar un sayo, murmurar d'algú; — està tan ben arreglat com St. Jaume de *barrets*. **2**, pessa de fusta rodona que va sota la premsa d'oli en el lloc on la pessa deu apretar els cofins.

Barret, llin. Barcelona.

barreta : birrete, gorra : «E los del consell levant-se les *barretes* del cap...», Doc. Arch., XXIII, 321; «Una *barreta* morischa e una alemanya», Id., XXVI, 195; «Una *barreta* negra oldada», Vich, 1498; — armadura de la cabeza : «Donaren al Rey un colp de lança en la *barreta* ... lo fill de mossén B. levá's la sua *barreta* del cap e posá-la en lo cap del Rey...», xv; — tira de cuiro que serveix per a reforçar el calçat.

barretada : saludo con el sombrero; fer *barretada* : saludar.

barreter [**barrater, berreter**] : el qui fa barrets; *barreter* i capeller: dos oficis o gremis distints a Mallorca, xvi; *barraters* i gorraters formaven una sola confraría a Barcelona, xvii; *barraters* de agulla : ofici Barcelona, xviii.

Barretería, nom d'un carrer de Palma, xvii.

barretes : el mal d'assentar-se les barres a las criatures : «Va morir de *barretes* la dita minyona...», Miquel Parets, II, darrera pàg.; **barretes d'ulls** : oftalmía purulenta; — quan se alaba a un més del que li pertany se diu irònicament: Oh si, cap com ell : un altre que n'hi havía va morir de *barretes*.

barretet (Mallorca) : capçonet, frontalet; — «...sobre'l seu cap aprés de un *barretet* vermell de setí carmesí apportava la cugulla de la dita larga roba de cardenalat...», Ardits, V, 133.

barretets : **1**, planta : sombrerillo. **2** (Vilafranca de Panadès), bescuits que's couen dins una capsa feta de paper blanc; se serveixen a les darreríes del dinar.

Barretets, llin. Barcelona.

barretina; **b. de capellà** : de seda, &. negra; **b. de dormir** : blanca; **b. de dos intents** : **b.** vermella folrada de negre, que's veu en la gira (en els dols, la giraven deixant el negre defora i la gira vermella); **b. de pastisser** : amb vires o barres blaves, &. (usades abans per tots els pastissers o forners); **b. de xexa**: generalment vermella que usaven certs menestrals i els sembradors. Fr. : encara era a enfortir *barretines* a Olot : encara havía de néixer (Plana de Vich); — **barretina barrelet**, &., joc infantil (Menorca).

barretinayre : el qui fa barretines o gorres catalanes.

barretja (lloc de —) (Barcelona, xv) : lloc on s'exercitaven els tira-

dors de ballesta (que diu que existía entre els carrers de Jupí i del Pom d'or), *Telégrafo*, 25 octubre 1868.

Barretó, llin. Barcelona.

barreyar. V. **barrejar.**

barri : **1**, clos davant la casa: llissa, baluart, clasta, &. **2**, barrio: «...e que Nos los podíem getar de la vila e metre en la Rexaca, que era *barri* de la ciutat», Cron. Jacme, 450.

Barri, llin. Barcelona, Cervera, prov. de Tarragona.

Barria, llin. Barcelona, 1800.

barricó : «It. un *barricó* de qualque ij sesters (en lo celler)», Inv. Vich, 1423.

barrigar (Figueres) : furgar (com fan els porcs, &.) : «*barrigant* la palla s'hi feu una cova per ajaure's», *Renaixensa*, 1893, 99.

barril : **1**, «Dos *barrils* la un boyt, en l'altre ha L pedres entre mijanceres e petites de bombarda», Inventario Atarazanas, 1467; «barril de tinensa de nou cánters», Inv. Rápita, 1517; «*barril* de anxoves», Valencia, 1607; «It. 150 *barrils* ayguaders adobats de nou», Inventario Atarazanas, 1467. **2** (Onda, &.), fester, graella, teiera.

Barril, llin. Barcelona, prov. de Girona; Mallorca, 1344.

barrimbarram : «...may podreu compendre que'l *barrimbarram* actual de riquesa sigui més just y natural que l'estacionament d'abans», N. Oller, *Febre d'or*, II, 57.

barrina : **1**, barrena : «*Barrina*, Terebrum, Taratrum...», J. Esteve; «It. sex *barrines* rotes», Capmany, *Mem.*, II, 413; «E que ultra açó lo dit patró haje et dege dar linyoles, almángana, *barrines* et altres coses segons son acustumades de dar», Doc. Arch., XL, 364. **2**, **fer barrina** (Mallorca) : cloure el tracte, cerrar el contrato : no *hem fet barrina* : no ens hem avingut de preu.

barrinador : **1**, l'ofici de treure pedres fent barrinades. **2**, eina dels boters.

barrinadura : forat que fa la barrina : «...per la *barrinadura* del cirer, so es, per lo forat de part a part...», xv, *Luliana*, 1895, 152.

barrinar : **1**, fer barrinades. **2**, rumiar, discórrer, penetrar.

barrinayre : pedraire pràctic en fer barrinades : «...habitades de dia per dotzenas de *barrinayres*, de picapedrers...», Pin i Soler, *Niobe*, 247; Id., *Jaume*, 239.

Barriol, llin. Barcelona.

barriola : ret, gandalla : «...ne de drap de seda, perles, *barrioles*, o collars d'or...», *Luliana*, 1888, 272: «una *barriola* de minyó de tela», Inv. 1480, impr. 1712.

Barris, llin. Barcelona, St. Quintí de Mediona.

barrisca : **1**, V. **barriscada 1**; fer una *barrisca* : comprar a ull sense pesar, comptar, &.; per ex., comprar la collita que ha de venir, el carbó que s'ha de fer, &. **2**, joc de nois; hi juguen amb bales, cassanelles o ballarugues.

barriscada : **1**, restes de fruites, llegums, hortalisses, &. que les marmanyeres vènen a més bon mercat. **2**, àpat de molts (prov. de Girona).

barriscar (Centelles, Seu d'Urgell, &.) : concertar i comprar ço que resta de fruita, hortalissa, &. a les marmanyeres que ho donen a més bon mercat per acabar la venda. Ex. : he *barriscat* aquests raves.

barrisch. V. **barriscada 1** : «altres nacions tayllen (la carn) a *barrisch*, axí com los ve per ventura», Eximenis, *L'Avenç*, 1893, 173.

barró : cada una de les barres de la barana del carro.

Barró, llin. Barcelona.

barrobiner (Mallorca) : el qui fa borrobins (barrenos).

barroer. V. **barruer.**

barromba (Olot, Plana de Bas, &.) : esquella grossa rodona.

barrombilla, dim. de **barromba.**
barroquejar : tirar a barroc.
Barrot, llin. Barcelona, XVIII; Brunyola, XVI
barrotada, joc de cartes.
barrotar : **1**, tancar la porta posar-hi la barra, A. Mestres, *La garba*, 143. **2**, se diu en certs jocs de cartes, com el solo.
barrubí : «...una senalla de ferramenta, ço és, dues axes, dues plomes, un forrollat, un *barrubí*, una scarpa...», Inv. Mallorca, XV, *Luliana*, 1890, 324; Inventario Atarazanas, 1467, entre mig de barrines grans, mitjanceres i petites, posa : «It. dos *barrubís*».
barruell (Segarra) : ascla de llenya.
Barruell, llin. Barcelona.
barruer : **1**, poc mirat en les coses, qui fa la feina malament, atropelladament; — estrabul·lat; — groller [**barroer**]. **2**, «Dins una caxa un *barruer* o bassinet o salada de ferre», Inv. Mallorca, 1434.
barruerí : natural de Barruera, prov. de Lleida.
barruf, barrufell (Mallorca) : visión, visionario. V. Amengual.
barrufet [**berrufet**], nom vulgar o popular del diable.
Barrufet, llin. Barcelona.
barruga V. **berruga**.
barrugo (Mallorca), paraula de despreci.
Barrull, llin. Barcelona, prov. de Lleida.
barrumbada (Mallorca) : pluja forta.
barrumballes : barahunda, XV.
barrumbero (Mallorca) : «un jove blanch y vermey, estufat y *barrumbero*», glosa.
barrumbes [**barrumbas**] : sonajas del aderezo de las caballerías.
barrumbori : tumulto, alboroto.
barrusca (Urgell) : rapa del raïm.
barrit (Borredà, &.) : qui menja molt, qui té bona barra.
Bars, llin. Barcelona.
barsa. V. **barça** : «el petit rey de la *barsa*» : Milà, III, 424.
Barsalona. V. **Barcelona.**
barsella. V. **barcella.**
Barsells, llin. Catalunya.
barsulada. V. **brassulada.**
bart : barda, armadura para cubrir el caballo.
barta. V. **burtra**.
Barta, llin. d'un gascó establert a Barcelona, XVI.
bartafeyla : «It. una coffa ab *bartafeyles* de falcá», Capmany, *Mem.*, II, 413.
Bartí, llin. Barcelona, Llagostera.
Bartina, llin. Barcelona.
Bartó, llin. Barcelona.
Bartoldar : «Ordonaren que no sia lícit a qualsevol baxador de taula secha *bartoldar* alguna natura de draps ... si donchs tal baxador no era examinat», Ms. dels Abaxadors, 12.
Bartolí, llin. Barcelona.
Bartomeu [**Bertomeu, Barthomeu, Bartolomeu, Bartholomeu**], f. **Bartomeua, Bartomeva** [**Bertomeua**, &.].
Bartomeu, llin. Barcelona.
bartra. V. **burtra**.
Bartra, llin. La Garriga, Barcelona.
bartranada (Plana de Vich) : bestialidad, desatino.
Bartravol?, llin. Barcelona.
Bartre?, llin. Barcelona.
Bartres, llin. Mataró.
Bartrés, llin. Dosrius.
Bartrina, llin. Barcelona, Berga.
Bartró, llin. prov. de Girona.
bartrol. V. **bertrol**.
Bartrolí, llin. Vich, Capellades, prov. de Girona.
Bartroló, llin. Barcelona.
Bartronil, llin. Barcelona.
Bartrons, llin. Catalunya.
Bartrot, llin. Barcelona.
Bartual?, llin. Barcelona.
Bartulí, llin. Barcelona.

Bartuló, llin. Barcelona.
Bartull, llin. Barcelona.
Bartumeus, llin. Barcelona, Premià.
Baruch (Nabraam —), nom de jueu Sta. Coloma, 1416.
baruell per **maruell**.
Barufa (Puig de —), *Rev. Gerona*, 1891, 225.
barumballes (Valencia) : encenalls.
Barunsell?, llin. Barcelona.
Barús, llin. Barcelona, XVIII.
Baruta, llin. Barcelona.
barutell : «axí com lo *barutell* no pot ratanir la farina prima mas tan solament lo sagón qui es gros...», Ms. de S. Pere Pascual, 132 v.º.
Barutell, llin. Barcelona, XV, XVI, XVIII; Solsona, XVII.
Barutell : lloc del Puig *Barutell* de la parroquia de la Vila de Perelada.
barxa : «...e tirant la via de la lotge devallaren en la arena e enbarcaren-se ab la barcha de la *barxa* ... qui aquí era e stave aparellada ... e essent a nau arboraren banderes e tiraren bombardes. E aprés hi aná mossén B. D. ... ab notari e testimonis dins una barca per a requerir-los. E vehent los damunt dits la barca qui anave devers ells, feren fer vela a la *barxa*...», Ardits, III, 232, 233; «una *barxa* de cccc botes ... e un navili de cc botes...», Id., III, 237, 238; «...foren juntes en la platje de la present ciutat en sus de xxxxv entre naus, *barxes*, urcas, tafureas, barcos y altres vexells...», Id., III, 409.
barzarar : «Un day ab son mánech per *barzarar*», Inv. d'un boter Vich, 1413.
barzer. V. **esbarzer**.
Bas (Plana den —; Pla de —).
Bas, llin. Barcelona; Mallorca, 1395.
basa : «la *basa* del tabernacle», Valencia, 1692, Doc. inéd. Madrid, LV, 34.
Basabrú?, llin. Barcelona.
Basach, llin. Figueres.
Basadas, llin. prov. de Girona.
Basaganya, llin. St. Joàn de les Abadesses.
basalart [basalard] : «It. un *basalard* ab lo manti de banya ab son foure sotil», Inv. Vich, 1422; «Una spasa o *basalard* sens correig ab gorniment e pom negre», Inv. Vich, 1437; «It. un *basalart* gornit d'argent, ço es guaspa, brocal e sivella», Inv. Palma, 1434.
Basangé?, llin. Barcelona.
Basany, llin. Barcelona.
basarda : feresa, esgarrifança, por que dóna una altura, timba, perill, &. [**besarda**? **vesarda**? Cp.: «vous avez telle *vezarde* e paour si horrificque», Rabelais, *Pantagruel*, IV, c. 67]. Rfr. : A qui no té escrúpols, res li fa *basarda*.
basaroca [bosaroca] : ocell nocturn de mal auguri.
basart : poruc.
Basart, llin. Barcelona, XVIII.
Basas, llin. Barcelona.
basca [bascha] : ansia, cuidado, inquietud : donar-se *basca* (XV), passar *basca*, haver *basca* (XV) de qualque cosa : «Axí stau ben confortats e no hajau *bascha* de res», Doc. Arch., XXII, 228; «sobirana *bascha* e dolor», Xalabín, h 3 v.º. Fr. : bella *basca* em fa (Mallorca): tot m'és u, m'és igual, no m'alça el ventrell; «car era en temps de segar ... e no y podíem retener la gent tan gran *basca* havíen d'anar...», Cron. Jacme, 418; «E d'aquí avant lo dit D. R. tot jorn movía gran *bascha* et anava sovén segons dehíen al dit monestir de prehicadors...», Doc. Arch., XXXVI, 302; «e anaren a la cambra de la Viuda e trobaren-la ab la *basca* de la mort», Tirant, IV, 213; «e digueren-li ... que la Viuda reposada tenía grans *basques* de cor e cridava grans crits que stava vehina a la mort», Id., IV, 214.

Basca, llin. Barcelona.

bascambra. V. **bescambra**.

bascansí (Igualada) : berganci.

bascar [**baschar, basquar**] : afanarse; tenir ansia, estar frisós: «...dix don Nuno : Senyor per que estats aquí vos ne nos, que nient es ço que nos fem, que les pedres que nos los gitam dessús no'ls poden mal fer ... e sería bo que us en devalássets ... E Nos dixem-li a don Nuno : Fe que devets, no *basquets* ni us coytets, que...», Cron. Jacme, 150; «*bascava* per veure la Guelfa», Curial, 100; «E stant axí, veu venir per aquell pla un home a cavall e conegué que venía dormint; lexá's de legir e no'l vogué despertar. Com lo rocí fou davant la font e veu l'aygua, acostá-s'i per voler beure, e perqué tenía la falça regna en l'arçó de la sella no podía, e tant *baschá* que fou forçat al gentilom que's despertás», Tirant, I, 90; Doc. Arch., XXXVI, 302; — tener bascas, luchar con ellas: «...Tirant *basquava* molt per les nafres qui's refredaven e la molta sanch que perdía. E com la bella Agnés veu axí fortment congoxar a Tirant...», Tirant, I, 178.

Bascarons, vila de Catalunya, 1655.

Bascas, llin. Barcelona.

Bascó, llin. Barcelona.

bascola : «Una caxa en la qual havía *bascoles* et cartes de contractes», 1367, Jochs florals, 1885, 207.

bascoll. V. **bescoll**

bascompte. V. **bescompte**.

Bascompte, llin. Cardona.

Bascons, llin. Catalunya.

bascordelles. V. **bescordelles**.

bascós : ansioso, afanoso : «es tan *bascós* de trobar lo camí», Spill de ben viure, c. 35; — «Un cavall qui era fort *bascós* e maliciós que no's lexava ferrar», Santoral Vich, Vida St. Eloy.

Bascós, llin. Barcelona, Conca de Tremp, Fornalutx.

Bascurtells?, llin. Girona.

Basea, nom d'un carrer de Barcelona ✳; a Torelló, entre dos turons, hi ha el camp de la *Basea*.

Baseda, llin. Pons, Barcelona.

Basedas, llin. Sans.

Basegoda, llin. Barcelona.

Baseis, llin. Mallorca.

baseja [**basetja**; Mallorca **passetja**] : fona, mandró. V. **basseja**.

baselís (XIII a XVIII) : basilisco: «es una serp que mata a tota cosa ab lo seu sguart...», Flor de Virtuts, c. 13; «sguart de *baselís*», XV.

Basell, llin. Catalunya.

Basella, població de la prov. de Lleida.

Basells, llin. Barcelona.

baser : despeñadero, corte escarpado de una montaña muy alta.

Baset, llin. Barcelona, XVIII; Valls.

Baseya, llin. Vilatorta, 1450.

Basigó, llin. Barcelona.

Basil, llin. Barcelona, Olot, Muntanyola.

basilea : «Si algún carnicer ha venut carn morta per si matexa, lo que diuen *basilea* que mort per malaltía...», Ordinari de Vich, 1568, 102, v.º.

basilisch, basilisco, ant. **baselís**: «... una bala de estranya grandesa ab la qual lo enemich batía la fortaleza ab una pessa orrenda nomenada *basilisco*», Fénix Catalá, 39.

baso? (Tortosa) : arna.

Basolsa, llin. Caldes.

Basons?, llin. Barcelona, Vallirana.

Basora, llin. Barcelona.

basquar. V. **bascar**.

basquejar [**basquetjar**] : pasar cuidado, tener ansiedad; procurarse con afán alguna cosa. Ex. : no *basquegi*, que no li faltarà el que ha demanat (Plana de Vich, Muntanya, &.); *basquejar-se* la vida (Mallorca); per fer un duro s'ha de *basquejar* quatre pessetes

i mitja (Mallorca, &.). Cp. **bascar**, **basca**.

Basqués, llin. Barcelona.

Basquet, llin. Mallorca, 1395; Barcelona.

basquinyes (Tortosa) : faldilles negres.

bassa : **1**, lloc on se replega l'aigua de les pluges i on el bestiar pot entrar a peu pla per beure (tinga o no tres parets per a contenir l'aigua); *bassa* del molí: remanso del molino; — estar com una *bassa* d'oli : estar tranquil, encalmat; — *bassa* de dolor : «...qui d'alt loch de les honors molt insignes fa caure en *bassa de dolor*», Tirant, IV, 75. **2**, comuna, lloc comú, necessaria, segreta, privada: «escurar *bassas*», Mallorca, 1796, Mostasaf, 6.

Bassa, llin. noble Barcelona; Vendrell, 1741.

bassada : els rajolers fan una *bassada* d'obra quan empleen en rajoles, teules, &, tot el fang que tenen pastat a la bassa (St. Joàn Despí); fer *bassada* : omplir la bassa en els molins d'aigua i en les fàbriques.

Bassadoria (Prat de la —) en el terme de Solsona.

Bassaganyes, llin. Llers.

Bassagoda : puig en la prov. de Girona.

Bassagoda, llin.

bassal : bassa petita.

Bassal, llin. Barcelona.

bassalot (Montmajor, &.) : clot, conca que s'omple d'aigua quan plou pels carrers o camins.

bassana. V. **vessana**.

Bassart, llin. Barcelona, 1837.

Bassas, llin. Barcelona, 1841.

bassat, -da : «Menyspreé'l com ayga *bassada* e pudenta», XV.

Bassaye, llin. Riudeperes, 1439.

Basseda, llin. Barcelona.

Bassedas, llin. Falset, Cambrils.

Bassegoda, llin. Barcelona.

basseja, ant. : baseja : «It. tres *basseges* de trabuch», Inventario Atarazanas, 1467; «E David com lo viu venir pres una pedra e posá-la en la *bassege* e tramés-la al gigant...», Génesi Amer, 107.

basser : en les rajoleríes el qui pasta el fang per a fer els maons i el qui el treu de la bassa.

Basser, llin. Mallorca, 1524.

Basset, llin. Barcelona, 1370, XVIII; Mallorca, XV, XVI.

basseta : **1**, cadireta de cagar les criatures. **2**, pl., núvols petits blanquinosos i rodons que la gent creu que indiquen pluja.

Bassetí, llin. Barcelona.

Bassets, llin. Llagostera.

bassi : conc per als porcs.

Bassi, llin. Barcelona.

bassí. V. **bací**.

bassia : **1**, la pastera amb què pasten el guix, &. els mestres de cases (Vinaroç, &.). **2**, receptacle també de fusta però molt distint, amb què es dóna menjar a les gallines (Id.). **3**, conca de fusta per a rentar els plats (St. Llorenç de Morunys, La Coma, &.).

Bassià?, llin. Barcelona, XVIII.

Bassibés (Puig de —), en els Pireneus catalans.

bassich (Puigpunyent Mallorca): el punt on se posen els esportins plens d'oliva mòlta davall la biga per premsar-se en les tafones.

bassilís per **basilisch**, **baselís**, A. Bof., *Orfaneta*, 212.

Bassilissia, nom de monja, Barcelona, 1669.

bassina. V. **bacina**.

bassinet. V. **barruer 2**.

bassiol (Vinaroç) : ferrada cilíndrica de fusta que serveix per a escurar els plats a l'aiguera; té el mateix nom la que serveix per a donar menjar al porc caser.

bassiot (Mallorca, Mataró, &.): charco.

bassis. V. **bassich**.

bassis : «es el *bassis* y fonament de la perfecció christiana», Palma,

1736, Censura, &. de la Doctrina pueril de R. Llull.

bassiva, bassiver. V. **vassiva, vassiver.**

bassó. V. **bessó.**

Bassoet, llin. Barcelona, XVIII.

Bassol, llin. Barcelona.

Bassolí, llin. Barcelona.

Bassols, llin. Barcelona.

bassoner. V. **bessoner.**

Bassonet (Son —), possessió a Mallorca.

bassots (Vilatorta), planta silvestre que recullen per donar-la als conills.

bassurós : «En una cambra subirana envers lo porxo trobam : It. entre dues muntanyes de forment *bassurós*...», Inv. Vich, 1422.

bast : albarda : «Un *bast* de ase», Inv. Torre den Barra, 1430; «Un *bast* ab sa singla e rebasta», Vich, 1491. Fr. : llevar-se el *bast* a cosses (Mallorca) : sacudir-se el yugo; **sortir bast sonant** (Mallorca XVII, XVIII) : salir a caballo?; — «Un ast ab son *bast*», Inv. Lluch, XV, *Luliana*, 1890, 228.

bast, adj. : proveit, abastat : «estaven richs e *basts* per moltes cavalcades que feyen tots jorns sobre los francesos», Muntaner, 270; la plassa *basta* de pa (Mallorca).

basta. Ex. : collir una *basta* de la mitja; — les lleis sumptuaries de Mallorca de 1486 prohibeixen les gonelles o brials ab mervets o *bastes*; — «vánoves de *bastes*», Inv. Cruilles, 1390; — embasta; — **a les bastes** : por encima : «ço que yo ara *a les bastes* explich», Peccador remut, 25.

basta : «*basta* per ço qui es assats», Dic. J. March.

bastaix [bastax], pl. **bastaxos [bastaixos], bastays [bastaixs]**: faquín, mozo de cordel, ⚹ : «...e que sien vils persones axí com son *bastays* e bevedors enbriachs en tavernes», Cost. de Tortosa, 84 v.º.

bastament : «E pregam-los molt carament que'ns faessen de pa e de bestiar en guisa que'n pogués-sem haver *bastament* en la ost», Cron. Jacme, 420; «E els dits bayns deuen tenir tants de cubs que los vinents que no facen portar lurs conques o no les han, ajen *bastament* d'aquels cubs a lur baynar... e *bastament* d'aygua calda e freda que complidament n'ajen *bastament* a lur volentat...», Cost. de Tortosa, 90; **a bastament** : bastantemente, suficientemente.

bastanague (Menorca) per **pastanaga.**

bastança (a—) : suficientemente. Cp. **a bastament.**

Bastaner, llin.

bastant m. y f. : «No té lo mon coses a mi *bastants*», A. March, 53.

bastantement, XVIII.

bastantíssim.

bastantment : suficientemente : «perqué es *bastantment* provat...», Tirant, II, 333; «De la instrucció de les vérgens, *bastantment* han parlat los sants pares», Collacions, 214.

bastar : **1**, alcanzar, llegar; bastar : «A vostre parer quanta gent poden ésser de peu e de cavall? Senyor yo pens, dix lo Rey, que los de peu no *bastan* a xlv milia, e los de cavall serán x milia e no y *basten* encara; ells son pochs, mas...», Tirant, II, 197; «...se pres lo foch en la nau ab tan gran furia que res en lo mon no *bastara* apaguar-lo», Id., I, 324; «no't *basten* munts ne valls» (dit a un cavall), Buch Carpentras. **2**, proveer : «...e deya que nos *bastaría* de geyns e'ns *bastaría* de conduyt», Cron. Jacme, 473. Cp. : «Gran desig havets haut de fer vostro dan, mes yo'm pens que Deus vos en *bastard*», Curial, 160.

Bastar, llin. Sans.

Bastard, llin. Barcelona.

Bastardas, llin. Barcelona.

Bastardes, nom d'una carrer de Manresa.

bastart, -da : bastardo : «*bastart* ço es bort», Dones, 35; «retencions de lanes e altres mercaderíes fetes en la vila de Mora per lo *bastart* de Cardona...», Doc. Arch., XXII, 46.

Bastart, llin. Barcelona; Mallorca, XVI.

bastat : «Una vánova de *bastat*», Junqueres, 1497. Cp. **basta**.

bastat, -da : abastecido : «...no vim anch neguna saó ost tan be *bastada* com aquela», Cron. Jacme, 309.

Bastat, llin. Barcelona, 1416, XVIII.

bastax. V. **bastaix**.

bastaxam : multitut de bastaixos.

bastaxejar (Mallorca) : dur a tot estrop. Ex. : aquesta manta la he *bastaxejada* molts anys i encara no està foradada.

Bastay, llin. Barcelona.

Basté, llin. Barcelona.

baster : ofici de fer basts (distint del *sellater*).

Baster, llin. Barcelona.

bastera : *Na Bastera* és el nom de la clavaguera-mestra de la ciutat de Palma. Cp. : «eixa cova s'embrancava antigament ab la *Bastera* de Vilafranca...», J. Verdaguer, *Canigó*, c. 6, nota 1.

bastet : **1**, (St. Llorenç dels Piteus) gansola o tros de sola que posen damunt els esclops quan no fa ventalla; el *bastet* és més estret que la gansola. **2**, bast que posen a les besties per llaurar en la plana de Vich.

basteta : bastilla.

bastida : **1**, andamio. **2**, bastida. Cp. : «s'eren levats de Billena, car los de dins havíen feyta una exida ... E puys lo comanador d'Alcaniç ab los frares e ab almugávers faeren una *bastida* ... e ells están axí aenant vengren los de Billena e dixeren-nos que si Nos los ho manávem que retríen Billena al comanador...», Cron. Jacme, 345, 346. **3**, construcció de pedra, palau, castell, &.

Bastida (La —), prov. de Lleida.

Bastida, llin. Barcelona, XVI, XVII.

bastigi (Sarrià), veu de fustería. Ex. : fer un *bastigi* de mig pam de llum.

bastiment : **1**, edificación, construcción : «Salomó ... aprés lo *bastiment* del Temple...», Flavi Joseph t 3 v.º. **2**, edifici (XIV, XV). **3**, marco, bastidor : «Per fer un *bastiment* de duella ab vidriera corredissa...»; «Un puntal de *bastiment* de tenda en dos trossos», Inventario Atarazanas, 1467; prestatge. **4**, nave de alto porte, barco de guerra (Mallorca). **5**, «...la ciutat tenía tan gran falla de *bastiments* e de viandes...», Boades, 365. Cp. **bastir 2**.

bastimentada : gran bastida (que per reconstruir les últimes voltes de la seu s'ha aixecat, Mallorca) : el cap m'anava entorn al pujar per aquella *bastimentada*.

bastimenter : abastecedor : «*bastimenter* de la armada», Boades, 327.

bastina : peix de *bastina* o peix **bastinal** : peix sense escata com mussoles, gats, raps, clavellades, &.; «Les reyades, casons, escats, clavells y tot género de peix de *bastina* se vena a tres dobles...», *Luliana*, 1893, 180.

bastió [**bestió**] : tros sortit de les les murades : «...algunes voltes li havían dit que lo baluart o *bestió* de la plassa del vi...», Ardits, V, 283; Doc. Arch., XXII, 10.

bastir [**bestir**] : **1**, edificar, construir : «Quan algú fa o *basteyx* cases...», Cost. de Tortosa, 31, 30 v.º; «...foren tots al nostre palau antich lo qual lo Comte de Barcelona feu *bastir*», Cron. Jacme, 79; Lib. de Contemplació, c. 104; — terme dels boters : «Hi ha les dogues, els cérquols, e els fons,

falta encara *bastir* la bota», 1430; — «...sobre un gran lit lo qual fou *bastit* en mig de la dita sala», 1466; — fundar, instituir : «instituissen e *bastissen* e ordonassen una confraría», Doc. Arch., XL, 160; Id., 272. **2**, proveer, pertrechar : «E aquests no vagen la per combatre sinó per *bastir* los castells e'lls lochs que han mester a *bastir* e que sien en aquell *bastiment* tro vinga lo passatge», Cron. Jacme, 511. Cp.: «...la sua taula grassa la qual no'ls ha guanyada, pare ni mare ni lurs treballs, mas ha-la *bestida* la sanch preciosa de Jesuchrist», Angels, 129. **3**, originar : «Per aquesta via fonch *bastit* tant de mal en l'estol, de Felip de Valoys...», 12.ª del Crestiá, c. 215.

Bastit, llin. Barcelona.

bastó : bastón; vara : «*bastó* de lladoner llarch y prim lo qual té lligat a un cap una veta de cuyro clavetejada de claus daurats y és lo signe distintiu del mercader de bestiar boví, oví y cavallar», Bosch de la Trinxería, *Records*, 49; «*Bastó* : Baculus...», J. Esteve; «*bastó* d'or sobre lo qual se recolza», Peccador remut, 27; fig. : «*bastó* de la sua vellea e única consolació», Vida St. Honorat, xv; «cuydava, fill, que aprés la mort mia fosses mon *bastó* e mon sostenidor e governador de mon regne», Flos Sanct., 1494, 322;—«...e les barques que no tenien arbre alçaven hun larch *bastó* o hun rem e ligaven-lo fort e al cap del *bastó* posaven un lum dins hun faró», Tirant, II, 305; — sinònim de tros de branca prima : «E va'ls senyar dues veguades a cascú e pres dos troços de bastons e feu-ne creus e posá-les sobre los cossos», Tirant, I, 176; — bastón insignia : «Aquesta jornada entraren en possessió e juraren los honorables ço es en M. D. S. batle de Barchinona e en F. C. sotsveguer de la dita ciutat e prengueren los *bastons* e faheren la serimonia acustumada», Ardits, I, 488; Id., II, 505; Id., III, 205; Tirant, I, 317; III, 275; — «los victoriosos *bastons* grochs e vermells qui son armes dels catalans...», Doc. Arch., XXII, 14 i 15; J. Roig, 65; — pl. bastos, un dels quatre colls de les cartes de jugar.

Bastons, llin. Barcelona; Ridaura, 1655; Girona.

bastonada : garrotazo, Buch Carpentras, vers 73; **bastonada de cego**.

bastonaga (Tortosa) per **pastanaga**.

bastonejar (XIV, &.) : apalear. Cp. **abastonejar**.

bastoner : empleat de la casa de la ciutat : «En aquest dia de ordinació dels honorables consellers pagá lo paloller ab cauthela del scrivá del racional an Hierónym Avinyó *bastoner* ... per les despeses de ell y un altre que havíen acompanyat a l'honorable mossén J. L. conseller a la vila de Sitges per comprar part del forment...», Ardits, IV, 40; Id., III, 343; — cadaún dels que formen la comparsa titulada *ball de bastons*.

bastorat : «...en conservar aquella vila yo era be del vostre parer, mas a la práctiqua m'i son exits tants contraris axí de no poder yo aturar ab tota la gent per falta de vitualles, com a no trobar cc ni ccc hómens que hi volguessen romandre sens mi et açó per la pocha fiança que se ha en la major part de les gents de la dita vila, com encara perqué tinch les gents *bastorades* e son quaix tots hómens de confraríes e de parroquies qui per quant stán a lur sou mateix son algún tant fets a lur guisa que no'ls pot hom axí fácilment conduhir en separar-se de la bandera», Doc. Arch., XXII, 171.

bastos, un dels quatre colls de les cartes de jugar, ant. *bastons*.

bastrach. V. **bestrach**.

bastraure, bastret, &. V. **bestraure, bestret,** &.

Bastrons?, llin. Catalunya.

Bastú, llin. Barcelona.

Basturç, llin. 1583.

Basturs, llin. Barcelona, 1558.

Bastús, llin. Barcelona, Tremp.

basuch, peix, Tarifa, Mallorca, XVIII.

Basull, llin. Barcelona.

basunyar. V. **besunyar.**

bat : hi ha l'expressió *obrir una porta* **de bat a bat** [**de bat en bat**]. Sin.: *de pal a pal, de pinta en ampla.*

Bat, llin. Barcelona.

batader : baterell : «...a la vora del foch o al *batader* del sol de la hivernada», *La poesia pop. búlgara,* 62.

batador. V. **batedor.**

batadores. V. **flagell.**

batafalua. V. **matafaluga.**

Bataló, llin. Cornellà, XVI.

batall [**batay**] : badajo; **batall de forca** : home de mala vida, que va per mal camí.

batalla [**batayla, bataylla, bataılla**] : «n'hi ha de quatre species: personal, mural, campal e naval», 12.ª del Crestiá, c. 228; — «ara vull-vos molt preguar ... de ésser jutge de nostra *batalla* del senyor de les Viles ermes e de mi...», Tirant, I, 164; Id., I, 182; Id., II, 214; «la *batalla* passará fins a ultrança», Curial, 99; «En la ciutat de Tortosa ne el terme no son *batayles* ne deuen ésser arramides...», Cost. de Tortosa, 2 v.º; — «e diu que't pregua li vulles trametre a dir lo dia de la *bataılla* quina sobrevesta portarás per ço que en la pressa de la gent te puga conéixer e pugua venir combatre's ab tu», Tirant, II, 214; «...e foragitats e vençuts los enemichs, cessá la *batalla*», J. Esteve, m 2; — guerra : «fer *batalla* a propia messió», XV : hacer la guerra a sus costas; — batalla : cada un dels trossos en què es dividía l'exèrcit: «Com totes les *batalles* foren en ordre...», Tirant, II, 243; «...mesclaren-se totes les *batalles*», Id., IV, 27; **batalla arrengada** : en orden de batalla; **batalles fetes:** «nostra gent tirá *batalles fetes*, la via de Muncada», 1485, Chia, III, 312; **parar batalla** : «anaren tots axí de peu com de cavall a Alguayre e aquí *pararen bataylla*», Doc. Arch., XXXV, 119.

Batalla, llin. Montalegre, 1794; Barcelona.

batallada : «E feta la dita crida, toch la dita campana a *batallades* clares fins sia aplegat lo dit consell», Jochs florals, 1895, 202.

batallant : que batalla, batallador : «Jesús ... es ajuda als *batallants*», Psalms Amer, 7; «tots quants, som *batallans* en un cors», Collacions, 160 v.º; Angels U., 29.

batallar (XV, &.) : pelear, luchar.

Batallé, llin. Barcelona.

bataller [**batayler**] (XIII) : batallador, combatiente, luchador, guerrero : «...lo bon *bataller* no es conegut sinó en lo camp contra sos enemichs», Collacions, 224; «E venía Golias cascún matí e stava devant les osts de Israel e demanava *bataller*», Génesi Amer, 105; «los *batallers* mils encavalcats», Tomich, 9; Cost. de Tortosa, 66; Angels U., 101 v.º.

Bataller, llin. Barcelona, Tordera, Palma.

batallero (XIV, XV) : pendenciero: «...e lo *batallero* scaltrit malendrí tafur e alcavot...», Doc. Arch., XIII, 355.

batallola : «It. xiiij *batalloles*...», Inventario Atarazanas, 1467.

Batallona, la dòna den **Batalló,** llin. Cornellà, 1588.

bataner : el qui cura dels batans en les fàbriques de filats.

batarell [**baterell**] : on bat el vent, l'aigua, el sol, &. : està, treballa, &. al *baterell* del sol, de l'aire, &.; corrent d'aire.

batarol, batarola. V. **baterol, baterola.**

Bataya, llin. Verdú, 1429.

batayla, &. V. **batalla,** &.

bataylarós (XIV, XV) : batallador, amic de guerrejar.

batayonada : disparate, tontería, Llorens mal casadís, 1.ª escena.

batcoll (Mallorca) : bescoll : «Presme per lo *batcoll*», Francesch Alegre, 75; «e doná-li de gran poder sus lo *batcoll*», Francesch de la Via, d 1; Francesch Alegre, 41 v.º Cp. **betcoll.**

baté (Mallorca) : on bat el sol. Ex. : tot el camí és un *baté* de sol. Cp. : hem pres un *baté* de sol.

bateà, -ana, natural de Batea, prov. de Tarragona.

batech : latido [Valencia : **esbatech**].

batedor [**batador**] : **1,** el qui bat la segada; el qui bat o fa caure les nous, olives, ametlles, &. (Ulldecona); el qui bat la llana : «Item que tot *batedor* d'aquí avant haja be a batra e mesclar les lanes que batrá...», Doc. Arch., XL, 297. **2,** picador o pala per a rentar la roba (Rosselló); — «Un peix appellat balena ... ab molt gran *batador* ample al cap de la coha», Ardits, II, 289. **3,** local on els basters baten la borra per als basts.

batega (Bagur) : brega, batussa (de gossos, &.).

bategada : batec.

bategar : **1,** donar batecs el cor. **2,** lluitar (amb la mort, &.).

bategot [**batagot**] (Mallorca) : fer es *bategot* : fer el darrer badall, el darrer alè, morir; estar allargat en desmai; marejar-se fort a la mar.

bateig [**batetx**] : bautizo : «Tingueren junta los senyós consellés quines festes faríen pera dit *batetx*», Miquel Parets, II, 15; **nom de bateig** (XIV, XV) : nom de fonts.

batejador (XV), se deia de Sant Joàn baptista.

batejadora (Ager, &.) : la pila del bautismo.

batejar : bautizar : «Complit lo divinal ofici Tirant feu *batejar* primer lo capitá de la ciutat e fou padrí seu ... Aprés fou *batejada* la muller ... Aprés *batejaren*...», Tirant, IV, 323; «E per ço yo no crech que lo meu cors jamés es stat *batejat* en aygua de benedicció sinó de dolor», Id., IV, 376; — «Memorials de aquells qui moren e's *bategen* ... de glánola III; d'altre mal II; *batajars* III...», Ardits, II, 262, &.

Batelles, llin. Tarragona.

batents [**batens**] : penjants?, penjois? : «...e los papallons eren de brocat vert, ... tots brodats d'orfebrería ab molts *batens* que penjaven e com gens de vent feya tots se manejaven», Tirant, I, 192; «sobre los seus daurats cabells una manyosa tota plena de *batens* d'or e smaltats, que paría la sua cara que fos de una deessa», Id., IV, 297; «al cap portava sobre sos daurats cabells un chapelet fulletat de molts *batens* que lançava molt gran resplandor», Id., II, 285.

Bater, llin. Barcelona.

baterell. V. **batarell.**

baterol, baterola [**batarol, batarola**] : fal·lera, manía, desig insistent : «els ha pegat la *batarola*...», J. Collell, Certamen catalanista 1.r, 149.

Batet, poblet a tres quilòmetres d'Olot; — caseriu que hi ha sortint de Ribes.

Batet, llin. Catalunya.

bateu (XV) : batel, esquife : «Ez ech vers nos venir en un *bateu*...», Dant, Infern, 18; «Item. un *bateu* castellá a la dreçana», Inventario Atarazanas, 1467.

bateyar (XIV, &.). V. **batejar.**

batiadora per **batejadora,** pila bautismal.

batialles : almoines i presents que els pares solen fer en els bateigs dels rics. Cp. el Rfr. : Ballades per Carnestoltes, *batialles* per Totsants.

batiar (Mallorca, Vall de Boí, &.) : batejar.

batibull [**bat y bull**] : batiburrillo : «Ab aquest *batibull* de la questió de Egipte en què la diplomacia europea s'hi troba bastant embolicada...», *Veu de Montserrat*, 1882, 249; «...la gent que ab bona fe ... se barrejan en lo *bat y bull* lo dia de l'escrutini general...», Id., 1893, 66.

batibullfarines (Oristà, &.) : desordre, renou.

baticor (xv, &.) : palpitació forta, batecs del cor : «Quan ell del llop s'adona, li entra gran *baticor*», J. Verdaguer, *Egipte*, 57.

baticul, part de l'art de pescar.

batifuller : batidor de oro, batihoja; — alquimista.

bàtil (Borredà, &.) : pal, manuell, buscall, &. per a moure entre diferents persones un tronc tallat d'arbre, una pedra, &.

batilanes : «*Batilanes* : Lanii», J. Esteve.

batimans : picaments de mans: «...los noms a qui la meua Carthago hauría valgut *batimans*, elogis entussiastas», Pin i Soler, *Jaume*, 320.

batiment (de **batre**) : assot : «per escarniments, per *batiments*, per claus e per lança...», Oració St. Agostí, 1486; «lágremes, vituperis, treballs, suor, colps, naffres, *batiments*, creu, scarns, claus...», Angels U., 33; «Aprés grans *batiments* e orribles scarns e turments ... al mig de dos ladres...», Id., 41 v.º; «E lo que'm fallía a la veu, aumentava en plant e *batiments* mesclant-ho tot ensemps ab les mies lágrimes», Tirant, III, 348; — acuñación : «lo *batiment* dels croats e altre moneda d'argent...», Ardits, I, 445; «...e que la moneda que procehiría del dit *batiment*, així com se batrá sia posada en la dita taula per reintegració de la dita bestreta», Id., II, 160; «moneda de nou *batiment*»: moneda de nuevo cuño, Valencia, xvi, xvii.

batiport (de la carbonera, de la cisterna, de la necessaria, &.) : porta horitzontal en el trespol per a baixar, trapa.

batisser (Empordà, &.): peguisser.

batista : «Camisa de tela *batista*», Inv. Palma, 1652.

Batista, nom d'home (xvi, &.).

batistiri (Andorra) : bateig.

Batius, llin. Barcelona.

batlandines (**fer** —) (Mallorca): mostrar-se cap lleuger, fer tonteríes, &. Cp. **betlandina.**

batle. V. **batlle.**

Batle, llin. Morella, 1473; renom Palma.

batlía. V. **batllía.**

Batllaura, llin. Barcelona, Olvàn.

batlle [**batle, bal·le**] : autoritat municipal i judicial establerta en els pobles («sa autoritat se derivava de las veguerías davall de la qual estava», E. Toda); alcalde (ant. i ara a Mallorca, &.) : «...requests aquells o aquell qui no volrán pagar, puixen aquells o aquell fer forçar per la cort del vaguer o *batle* de Barchinona per manera que tot hom pach», Doc. Arch., XL, 325; «Haja e sia tengut de jurar ans que partescha ab lo dit vaxell als sants Evangelis de Deu en poder del *batle* de Barcelona...», Capmany, *Mem.*, II, 419; «...la jornada present se havía elegir *balle* de Barchinona, perqué era necessari elegissen persona notable e bona sufficient a regir lo dit offici en que va molt», Ardits, II, 282; «...lo magnífich mossén Joán de Prats *balle* de Barcelona...», Id., V, 478; «Item com la present ciutat de Barcelona ... haja acostumat tenir bossa de insaculació pera fer extracció de terna de *Balle*...», Id., V, 529; «Veguer e *batle* se poden escusar de tudoría o de curació si's volen», Cost. de Tortosa, 59, v.º; — **b. de bastó real**:

«...y cada'l dia se feya guarda ab *balle de bastó real*», Vich, 1589, ***Veu de Montserrat***, 1882, 312; **b. de les aygues** : «...mossén Maymó loctinent de balle general ab lo *balle de las ayguas*...», Ardits, IV, 193; **b. dels cops**, Ardits, IV, 293; **b. dels lacayos bastos** : destino de palacio en Barcelona, 1472; **b. de sach** : cobrador d'impostos : «It. los graners ahont se recull lo delme ... de que es *batlle de sach* lo hereu de casa Comalada...», Inv. Cervera, 1789; **b. general de Catalunya** : «procurador y tresorer de las rendas reals, eran oficials de la casa del rey y en son nom expedían provisions, manaments y edictes...», E. Toda : «Item, com los *Batles generals de Cathalunya* e Lochtinents e lo Regent la dita batlía hajen attemptades...», 1453, Capmany, *Mem.*, IV, 242; **b. quartoner** (Evissa, XVII) : «Oficial destinat a perseguir criminals y registrar casas», E. Toda; — Cp. : «Item al *batle major dels christians et dels jueus* per salari ... Item al *batle de la morería* per son salari...», Doc. Arch., XXXIX, 163; — passar de *batlle* a *batlle* (els oficis, &.; els bords dins una panera fins que arriben als Expòsits de Barcelona); — **posar batlle** (en una casa) : mandar en jefe, influir (en una casa).

Batlle, llin. Barcelona.

Batlleix, veïnat que hi ha prop de Mataró.

Batllerà, llin. Barcelona.

Batlleri, llin. Barcelona.

Batlles, llin. Manresa, Llerona.

Batllevell, llin. Barcelona, Sabadell.

batllía [batlía, bal·lía] : **1**, dignitat de batlle; tribunal del batlle; casa del batlle i ant. algunes vegades la casa de la vila; municipalitat: «...e intrá en possessió a la *Ballia* de la present ciutat de Barchinona lo honorable...», Ardits, II, 446; «...vullau provehir per capitans tant de aquesta *ballia* (Palamós) com de Calonge...», Doc. Arch., XXII, 55; «les parroquies e lochs de la *batlia* de Figueras», Coroleu, ***Documents***, 99. Cp. : Montornés i Vallromana és una mateixa *batllia*. **2**, poder, dominio [**baylía**] : «está sota la *batlia*», XVI; «Cells qui's purgan sots la tua *baylia*», Dant, Purgatori, 205; «Mas finamor qui te jus sa *baylia* les gents del mon...», J. B. Masdovelles, 51 v.º.

batlliu [batliu] : districte governat per un batlle : «Batles de les viles ... cada hu en son *batlliu*...», J. R., ***Hist. Sóller***, I, 554; «la décima de olives que té per rahó de *batlliu*...», Figueres, 1644.

Batlló, llin. Barcelona.

batllofa (St. Feliu de Guíxols) per **butllofa**.

Batllori, llin. Barcelona., Vilassar, Girona.

Batlloria, llin. Arenys de Mar.

Batlloria (La —), parroquia de l'arxiprestat de Sant Celoni.

Batllosera?, llin. Aiguaviva.

bato (pegar **un** —) (Mallorca): dar una caiguda; se diu generalment dels infants que comencen a caminar.

Bató, nom d'una de les puntes de la costa prop de Bagur.

batollar [batoyar] : **1**, batre amb les batolles. **2**, batre les garrofes de l'arbre a cops de canya (Valencia). Rfr. : Per Sant Bartomeu *batollar* arreu.

batolles [batoyes] : eina de batre composta de dos bastons (maneta o manti i vergaró o flagell) lligats per una corretja; — cadenetes o corretges amb una bala de ferro, &. a cada extrem.

Batorta, llin. Catalunya, XVII.

batre : azotar : «ixqué per lo portal de la ciutat un catiu cristiá de albanesa nació plorant e fent grans lamentacions, per ço com son senyor lo havía cruelment *batut* ab vergues e feya'l anar a cavar en un ort...»,

Tirant, III, 326; «los qui *baten*, naffren e aucíen clergues», XIV, XV; *batre* l'esquena; — *batre* el tambor; — *batre* la llana (al refer els matalassos), *batre* els matalassos; — *batre* les garrofes, olives, nous, ametlles, &. : fer caure el fruit dels garrofers, &.; — *batre* (a l'era): trillar; — *batre* moneda : acuñar: «...com en Barchinona se tropia assats copia d'or per *batre*, semblaría ésser benefici a la dita ciutat o públich de aquella comprar lo dit or e *batre'l* a la Seca...», Ardits, II, 159; «...que's pogués *batre* e sia *batuda* e cudida moneda de or fi ... en les seques de Barcelona e Perpenyá ... E mes que en les dites seques se pogués *batre* e sien *batuts* reals d'argent...», Id., III, 107; «...gran quantitat d'or qui aprés se *bat* en la seca del dit regne», Quadrado, *Privilegios*, &., 131, — *batre* el cor; — *batre* les palmes: palmotear, aplaudir con las manos; *batre* les ales (els ocells); fig. *batre* ses ales (Mallorca) : rendirse, morir; per un *batre* d'ull (XVI) : en un abrir y cerrar de ojos; — debatre (ous, clares d'ou, vermells d'ou, &.); — combatre : «aportaven dues pesses d'artillería per *batre* la vila», Miquel Parets, I, 61; — **pesses de batre** : xarxes triples, tres malls;— **fer batre** (Mallorca) : fer córrer.

Batriu, llin. Barcelona.

batúa!, batúa d'ell!, batúa el món dolent, batúa el món y la bolla! batúa listo!, batúa nada! batúa nada del món!, &., interjeccions, flastomíes usuals del poble català. ⚹

batuda : operació de batre (trillar); — V. **peix de batuda**.

batussa [**batuça**] : lluita de xicots a cops de pedra; batida; felpa (Mallorca); pl., pedrades, baralles, i fig. disputes, qüestions, &.

batut : **1**, cop fort que pega algú caient (Mallorca); — batec fort; — **batut d'aygua** (Baget, &.): xàfec. **2**, «vestit son perpont e sa espasa cinta e j. *batut* (en l'ed. de Valencia, 1557, diu *bauyt*!) de males de ferre el cap», Cron. Jacme, 42. Cp. : «e j. balester tirá'ns, e depart lo capel de sol, e'l *batut* doná'ns en lo cap ab lo cayrel prop del front», Id., 306.

batut, adj. : trillado : «lo camí més *batut*», Salms Marcé, 153.

batxiller : **1**, bachiller [**batxeller, batxeler**] : «...yo Bernat Boades prevere, deservint la sgleya parroquial de nostra Dona sancta María de la vila de Blanes, *batxeller* en arts...», Boades, pròleg. **2**, curiós impertinent, indiscret, &.

batxillejar : entrometerse.

batxillería, der. de **batxiller 2**.

batzà [**betzà**] (Mallorca) en les expressions *poll batzà, gall batzà*.

batzacada : «Lo nostre general ha donat tan grans *batzacades* als gavatxos y n'ha fet perdre tants a Catalunya...», Manresa, 1812, Converses sobre la defensa de Catalunya, 25. Cp. **batzegada**.

batzara : «Una *batzara* redona ab una cadena de or», Doc. Arch., XXVI, 202.

batzarrut (Mallorca) : **bestia**, necio, tonto.

batzegada : cop, sacudida. Cp.: el riu ens ha pegat *batzegada* i se'ns en ha portat un bon tros de terra.

batzegar. Ex. : lo cavall *batzegava* impacient; «...*batzegant* fortament lo etern arbre de la ciencia...», Dr. Torras, *Tradició*, 193.

batzer, batzerar (Mallorca) : esbarzer, esbarzerar.

batzola : matraca.

batzoler (Ulldecona) : ample, folgat. Ex. : l'arròs per fer-se bé ha de venir *batzoler* dins la cassola; porta la cotilla *batzolera*, &.

Bau, llin. Barcelona.

bauba, baubar-se, baubús. V. **balba, &.**

Baucells, llin. Barcelona, Doc. Arch., XXVII, 198.

bauch : «It. ij *bauchs* de raspar Reons», Inventario Atarazanas, 1467.

Baucl, llin. Girona.

Baucis, llin. Barcelona.

Baudils, llin. Castelló d'Empuries, 1652.

Baudina, llin. Barcelona.

baudor : bulla, alegría : «Gran e molt alegra fonch la festa que l'Emperador feu aquell dia en tant que tot hom stava maravellat que si tots los Reys del mon hi fossen no poguera fer-ne mostrar major *baudor*», Curial, 57.

Bauger, prov. de Barcelona.

baujà per **bajà**?, Vidal, *Novelistica*, 237.

baujanada per **bajanada** : «...què és tot ell sinó un sens fi de *baujanades* sens cap, ni peus, ni sentené?», G. Vidal i Valenciano, *Veu de Montserrat*, 1880, 286.

baul [**bahul, bagul**] : **1**, baúl: «Un *baul* gran cubert de vaqueta de moscovia forrat de tela ab tatxas grogas ab dos punys dorats...», Inv. Cervera, 1789. **2**, ataúd.

baulada (Mallorca) : anellada, cop de picaporta.

baulada : ço que conté un bagul.

baulayre : el qui fa caixes de mort.

Baulenes, llin.

Baulida, llin. prov. de Girona.

Bauliri, llin. Barcelona.

Bauló, llin. Vich, 1429; Mallorca.

bauma, baumat. V. balma, balmat.

baumós (per **balmós**) : cavernoso (aplicat a la tos).

Baunín, llin. Girona.

baup. V. balb; — badoc (Agramunt).

Bauquet, llin. Barcelona.

Baurell, llin. Vilafranca del Panadès.

Baures, llin. Olot.

Bauris?, llin. St. Cugat del Vallès.

Baus, llin. Girona.

Bausach, llin. Valencia.

bausador [**baussador**] : traïdor: «...null hom no contrast en neguna manera a son senyor, axí com li deu dar postat e fer dret, car dementre que li contradirá, son *bausador* será...», Const., 3.ª ed., 321; «a cavall, honrats barons, que portau escut sens taca, veniu contra'l *baussador*, que honor no té ni paraula», Bofarull, Jochs florals, 1864, 58.

Bausells, llin. Barcelona.

bausía : traïció : «comet *bausía* lo cavaller que mata lo fill del senyor feudal o adultera ab la sua muller...», Bernabé Asam; «Lo comtat d'Ausona se vegé a la fi lliure dels fills del mitj jorn conquerint Jofre y foragint-los de les terres que per espay de breu temps los havía dexat dominar altra volta Ayzon ab sa *bausía*», J. Masferrer, *Renaixensa*, 1873, 311.

Bausili, llin. Catalunya.

Bausis, llin. Barcelona.

Baussoms, llin. Girona.

baut : «It. iiij cestons o *bauts* cuberts de cuyro negre», Doc. Arch., XXVI, 262; Dicc. J. March.

Bautí, llin. Barcelona.

Bautó?, llin. Barcelona.

bauxa (Mallorca) : gaudeamus, festa de familia; eixida al camp per divertir-se; comida extraordinaria, &. Cp. **disbauxa**. Expr.: anar de *bauxa*, fer una *bauxa*, ésser *bauxa*.

Bauxell, llin. prov. de Girona.

bauxi (Pireneus) : hoyo profundo.

bauyt (xv) : armadura de cap feta de malla la qual baixava fins a la cara i coll. Cp. **batut 2.**

Bauzà, llin. Palma.

bauzía. V. bausía.

bava : baba; està tot *baves*, la *bava* li cau : se diu de la persona que manifesta alegría desusada a l'alabar-li alguna persona o cosa per ell estimada.

bavada (xvi, &.).

bavalles [**baballes, babayes**] (Vich,

Olot) : bava : caure-li, rajar-li les *bavalles*.

bavar (Mallorca) : bavejar.

bavarada (Mallorca) [**bravada**, Catalunya] : el metge vol que prenga *bavarades* de tal herba bullida.

bavarall [**bavaray**] (Mallorca): pitet que posen als infants al menjar perquè no s'embrutin.

bavarota. V. **babarota**.

baveca [**babeca**] : lechuza.

bavech : marca. V. **bavequejar**.

bavejar [**bavetjar**] : les plantes *bavejades* pels caragols ja no fan res de bo.

Bavell, llin. Barcelona.

bavequejar : marcar amb ferro, resellar monedas : «Torneses d'argent que no sien *bavequejats* ... Que hom no gaus tener *bavech* ni gaus *bavequejar* torneses sinó cambiador», Alart, 142, 143.

bavera [**babera**] : «...lo mantanidor encontrá a Tirant en mig de la *bavera* del bacinet e passá-la-y ... e nafrá'l un poch en lo coll...», Tirant, I, 153; «e tirá-li un bot de lança e per ço com no tenía *bavera* doná-li en mig de la galta», Id., II, 248; «...capell ab *babera*, gorjal, corassa...», A. Bof., *Orfaneta*, 42.

Bavera per **Baviera** : «Phelip duch de *Bavera*», Tirant, III, 253.

Bavi?, llin. Tortosa.

bavoayl. V. **bavosall**.

bavor [**babor**] : vaho; bravada.

bavós : qui bava.

bavosall [**bavosay**; **bab-**; **-ss-**] (Camprodón, Valencia, &.) : pitet. Cp. : «Item un mocador de dona e un *bavosall* ab una gandalla de fil negre...», Inv. Sta. Coloma de Queralt, xv, *Veu de Montserrat*, 1886, 344.

bax. V. **baix**.

Bax, llin. Tortosa, XIII.

baxa y alta : «...aná a unes noces y ballá una *baxa y alta*», 1563.

baxador (ant.) : abaixador : «Lavadós de draps o *baxadós* : Fullones appellantur», J. Esteve, l 5 v.º; «En una ciutat havía un *baxador* hom molt sabent e apte en saber son offici...», Legend., II, 20; «*baxadors* vulgarment appellats de teula secha», 1514.

baxadures : «les judicacions de *baxadures* sien fetes per perayres qui sapien baxar».

baxament : bajeza, humillación: «que jamés no feu tal *baxament* contra la corona real», Flos Sanct., 251 v.º.

baxar : **1**, davallar. Ex. de *abaxar* per *baxar* : «...una scala d'argent per hon ella *abaxá*...», Tirant, I, 123, 124. **2**, ant. abaixar = tundir : «En una ciutat havía un baxador, hom molt sabent e apte en saber son offici, e *baxava* la cana del drap per tres diners», Legend., II, 20; «*baxar* drap a taula secha», 1483; « Los baxadors se repartiren lo *baxar* dels draps entre tots los mestres», 1514.

Baxarías, llin. Barcelona.

baxant : baixada. Ex. : aquesta serra té mals *baixants*.

Baxerach, llin. Barcelona.

Baxeras, llin. Barcelona.

Baxeres, llin.

Baxes, llin. Barcelona.

baxest (Pollensa) : clot, fondalada : «aquest clot o *baxest*», Costa i Llobera, *Del agre de la terra*, 82. Cp. : «Dijous aprés faem asseure lo giny major de Barcelona daván Nos en un *baixest* per combatre la vila...», Pere IV, 197.

baxest. V. **bixest**.

Baxet, llin. Lleida.

baxista. V. **alcista**.

Baxonera, llin. Hospitalet de Llobregat.

baxonista : «Sebastià Roig prevere de Mataró en son offici de *baxonista*», 1700.

baxora [**baix'hora**], en la frase: el sol va a la *baixora* : el sol va a la posta.

baxos : solatges.

Baxot, llin. Barcelona.

baya : mentira, embuste : «Aquesta nova fonch *baya* perqué sols havían mort un official real segons se digué aprés», Ardits, IV, 255.

baya. V. **bahía**.

Bayà, llin. Barcelona.

bayart : angarillas. Sin. : *civera*, Mallorca.

Bayat?, llin. Barcelona.

Bayé, llin. Barcelona.

Bayer, llin. Barcelona, prov. de Girona, Castelló de la Plana.

Bayés, llin. Barcelona, Vich.

Baylach, llin. Catalunya.

bayle. V. **batlle**.

baylet [**ballet, vaylet, vailet**]: **1**, muchacho de labranza : «Así *vaylet* (page) en el sentido de muchacho de labranza se usó en Cataluña y su usó en el Bordalés», Milà, *Trovadores*, 459 nota; «...pera portar certs recados, comprar alguna minestra, anar a buscar aygua y també pera ajudar a tenir las telas, los reclams y las buscas quant anavan a parar, tenía pres ja de molt temps lo falconer a un xicot, fill d'un hortolà de fora del Portal nou, que havía servit de *baylet* a algún altre hortolà y ab lo nom de *baylet* s'havía quedat y de *baylet* verdaderament feya en casa de...», A. Bof., *Orfaneta*, 377; — mossicot, ragatxo, ragatxet, recader, &.; — infant, noi, xicot, &. V. **vaylet**. **2**, instrument de fusta per a cloure les espardenyes.

Baylet, llin. Catalunya.

bayletada : munió de bailets.

baylía. V. **batllía**.

Baylina, llin. Barcelona, Berga, Suria, Sampedor, Girona.

Baylinya [**Bayliña**], llin. Catalunya.

Bayló, llin. Catalunya, xv.

baylú (Canalda i comarca) : embriac.

Bayllet, llin. Barcelona, 1580.

bayn. V. **bany**.

bayna. V. **bahina**.

baynar. V. **banyar**.

bayner : qui feia les beines (ant. *baynes* = *bahines*) de les espases, coltells, &. : «Johán Soria, *bayner*», Ardits, I, 485.

baynots : «*Baynots* : Pugillares. Diptica», J. Esteve; «...tapins, ... çabates ..., *baynots*...», Inv. Mallorca, XVII.

Bayó, llin. Barcelona, Girona.

Bayol, llin. Barcelona.

Bayona, llin. Barcelona.

Bayot, llin. Xerta.

Bayqual?, llin. Catalunya.

baysar per **besar** : «...ans m'aculli com home seu e va'm *baysar*», Francesch de la Via, e 5 v.°; «Qu'eu vos dich verament que cant vos les veurets, tantost les *baysarets*», Lib. dels Mariners, 2.

bayuch, -ca : el qui té el coll curt.

bé [**be**], adv. : «Si, dix lo Rey, *be*'m recorda...», Tirant, I, 224; exemples antics de *be* per *ben*: «los coltells *be* tallants», xv; «...e que l'om sia *be* fet en los muscles e haja lo pits gran e ample...», 12.ª del Crestiá, c 225; «quatre scuts penjats molt *be* pintats», Tirant, I, 192; «prenen aquells e meten-los en presó *be* guardats», Doc. Arch., XXII, 228. Cp. : «E perqué acostuma la honor nodrir les arts e los ánimos encesos a desig de laor e *be* obrar», Francesch Alegre, 1; — **bé a bé** (Valencia) : de bones en bones; **be e gint** : «E'ls qui hoen assó molt lo tenen per bo e fan apareylar *be e gint* de sopar», Lib. dels Mariners, 3; — **de bé en bé** (Valencia) : de bones en bones; tenir *per bé* : aprovar, aplaudir, Coroleu, *Documents*, 16; — **per bé que**, conj. : si bien : «...*per be que* so cert que'n seré blasmat per molts bons cavallers ..., a tota ma requesta vos combatré a us e costum de França...», Tirant, I, 227.

bé **[be]** subst. (pl. **béns**) : «e *be* comú es major e pus necessari que *be* special», Lib. Cavaylería, 31 v.º; «Per mantenir *be* comú, a lur Rey se rebellaren», Turmeda, cobla 57; «Jo graesch a Deu quan aquí comanen a mi la paraula, e placia a Deu que jo la pusca dir en tal manera que sia a honor del Rey e a *be* (en pro) de l'Infant», Cron. Jacme, 500; «acabar en *be*», XVI; noteu : «jamés la sua boca se cansa en dir lahors e *bens* e virtuts de la senyoría vostra...», Tirant, I, 293; — «Senyora e ma vida, a mi es forçat que me'n vaja ... Respós la Princesa : Mon senyor e lo meu *be*, molt me enuja la vostra partida...», Tirant, IV, 280; amor (Mallorca) : *bé* de mare, el *bé* que li vull, el *bé* que li tenc; — sufragis : fan el *bé* a N. Cp. : «Prench-me per ma ánima deu lliures ... per fer-me lo *be*, açó es lo enterro, cos present, novena y cap d'any, y si després de haver fets dits oficis sobra res de les dites deu lliures sia distribuit en fer dir misses...», Cornellà, 1606; pl., bienes, hacienda. Ex.: **béns confiscats, -de realench, -emphyteoticaris, -mobles, -sehents, -vagants**, &.

bè : xai, xotet petit abans d'ésser anyell.

beabà **[be-a-ba, beyabà]** : abeceroles. Ex. : passa el *beabà*; «...ni la especial suavitat de la *g* y *j*; coses que ja tocan a la *beyabà* catalana», Bertràn i Bros, *Cansons y follies*, 13.

beaces **[beasses]** : especie de alforjas : «Unes *beaces* de cuhir negre grans», Inv. Torre den Barra, 1430; «Unes petites *beaces* de cuyro negre buydes», Id.; «It unes *beaces* de cuyr sotils», Inv. Vich, 1437; «Unes *beaces* de cuyro ab los correigs bermells», Inv. Fr. Marquilles, XV; «Orguinetes o *beaces* : Pera. re», J. Esteve. Cp. «*Beaca* o ceró: Pera. re. Sportula. Sacus pastoralis Mantica», Id.

bealtes (Conca de Tremp) : pèsols.

beat **[beato]**, **beata** : «Alguns hómens hi ha *beats* que tenen ungles de gats» : uña de gato y cara de beato, Bastus, 1.ª s., n. 87; — «Aprés anava la creu de la seu i aprés anavan los *beatos*», *Almanaque balear*, 1878, 79 ✱; **beata almoynera** (Valencia, XVI).

beatatge (XV) : beatería : «Son beguinatge e *beatatge* en mal finaren e s'espletaren», J. Roig, 39.

beateri : convent de monges beates, v. g. : les beates de St. Domingo.

beatilla : «*beatilla* de seda morada ab fulletes», Cerdenya, 1480; «*beatilla* de seda blanca», Id.; «*beatilles* de seda burella», Inv., 1480; «Item un tros de filampúa, la Senyora del castell diu que se'n vol fer *beatilles*», Inv. Rápita, 1517.

beatiquorum : «Tostemps fa'l *beatiquorum* ab saltiris a la ma», Vich, XVI, Cobles dels Moneders del Rosselló, 1530.

beatitut : beatitud; — felicidad, dicha : «e lo bell sguart vostre me dona *beatitut*», Tirant, IV, 200; «Natura humana no fou creada per Deu per haver *beatitut* ni gloria en aquest mon», Id., IV, 344; «tu sola est la *beatitut* mia», Id., III, 186; «e la vostra amor ... no's pot acomparar a la mia, car la vostra es descendent qui devalla e va tostemps en desminució, e la mia es ascendent e natural qui tostemps augmenta y augmentará fins a tant que haja atés compliment de *beatitut*...», Id., III, 228; Id., I, 135; «la *beatitut* de les persones no es altre cosa sinó la amor e la amistat», Flors de Virtut, c. 3.

beato. V. **beat**.

Beatriu (XIV, &.) : Beatriz, Legend., II, 39.

beavenir : «per bon expedient e *beavenir* dels affers», XV.

bebany : «faent bomba e *bebany*», Jochs florals 1865, 131. Cp. **babany**.

beç. V. **bes**.

beca : **1**, «...que ningú gos portar la cara tapada amb papafigo, barbes falses, *beques*, máixqueres o altrament», Valencia, 1578; «...o lo que he dit se fará o es barret tornará *beca*», cançoneta popular (Mallorca) : casquet que duien els pagesos per cobrir la part del cap que s'afaitaven (Mallorca i alguns pobles de la Costa de Llevant). **2**, beca, prebenda de colegial : «En lo seminari de Vich y supós en altres hi ha *beques* y mitges *beques*», M. Aguiló. **3**, **fer una beca** (Bagur, &.): fer la siesta, pegar una becaina; — **tenir beca** (Centelles, &.) : tener celos (?); — «Bonas *becas* e bons tips son la mateixa cosa», *La Sinagoga barcelonesa*, 1858, nota 10.

Beca, llin. Sans.

becabruna, planta remeiera, Remeys de Fr. D. Font, 87.

becada : **1**, chocha : «Les carns serán de moltó, vedella, cabrit, conill tendre; dels ocells faysans, francolí, perdiu, *becada*, capó, polles, pollastres, gallines y galls tendres...», Lib, de la peste, 69. **2**, ço que l'ocell agafa i porta al bec per donar a menjar a sos fills del niu o per compondre els nius: «he vista una garça que portava *becada*», Vidal; «los corps van cercar *becada* per sos fills del niu», J. Garí, 31; «los aucells que crian cullen *becada* y volen cap al niu». **3**, siesta. Cp. **beca 3** : he dormit una *becada* (Mallorca).

becadell : agachadiza menor.

becajar. V. **becar 1**.

becanya (Vendrell, &.) per **becayna**.

becar : **1**, fer becaines. **2**, «...guardats-vos d'aquí avant que ab lo Veguer e ab los Consellers ... vos comportets e us hajats saviament, e *becar* la Ciutat es solemne e davets fer diferencia ... de persones a persones», 1380, Sanpere, *Damas d'Aragó*, 153; «No li *bequeu* sobre la barena», Procés de les Olives, 7.

becarrada : **1**, Cp. **becada 2**, «Mes tu (a un ocell) ... una nineta ... rihent te du la *becarrada*», *Gay Saber*, 1869, 298. **2**, cop de bec: «Llocas y polls sobre ells se llansan y'ls van trinxant a *becarradas*», J. Ruyra, *Renaixensa*, 1895, 686.

becayna [**bacayna**] : subec, rebec, guaitó. Ex. : després de dinar he fet una *becaina*.

becayre : becuadro : «cantar no deu ab alegre *becayre*, mas ab bemols alegría costrényer», A. March, 79 v.º; «...y per tant si per la proprietat de Natura y *becayre* no pot tenir compliment algún diatheseron o diapenthe en los modos quint i sisé, han-se de complir i perfeccionar ab la proprietat de bemoll», Ordinari de Barcelona, 1569, 251.

beceroles [**abeceroles**] : cartilla, abecedario : «Una carta o *beceroles*», Inv. Torre den Barra, 1430.

Beceyt, poble català d'Aragó.

bech [**bec**] : pico de ave. Cp. «los *bechs* de les serpents»;—punta: el *bec* del mocador, del davantal, &.; — mechero de gas; — **bec de grua** : «ab els dits, pinces o *bec de grua* trauría aquella part de os...», Ms. de Cirurgià, XVI, XVII; per curar una nafra al crani fa aparellar «un tintibell, un barret de pell de moltó y un *bech de grua*», Id.; — **bech groch** : fàcil d'enganyar; — **bech gros**, ocell : pico gordo; — **bech moll** : qui diu ço que hauría de tenir reservat.

Bech, llin. Barcelona, Vich, Girona.

Bechdejú, llin. prov. de Girona.

beco : les fondes més antigues de Barcelona abans de mitjàn segle se deien *becos;* també s'anomenava així els fondistes : hi havía el *beco* del Recó, el *beco* de darrera Sta. María, &. : «Quant jo tinga los diners, companys no me'n faltarán, ni tampoch comares que alegres me seguirán per los *becos*,

tabernes y hostals.», Com. del *Fill pròdich*, 14. ✳

bedegal: «Item sia lavada la boca de la decocció de *bedegal*, qui es espinalp blanch», Tresor de Pobres, 26, 27.

bedegar: «Item los vérmens qui son trobats dejós alguna infladura pelosa, la qual es trobada en aquel arbre qui es dit *bedegar*...», Tresor de Pobres, 19.

bedell [**badell, bidell**] : bedel : «Una cota de drap morat que servex per lo *badell* del Studi», Lib. d'inventaris, Vich, 1602; «*badell* de la Seu de Barçalona», 1446.

bedoll : abedul. Sin. : *bedull, abedull, bes, bedot, bedut*.

Bedós, llin. Barcelona.

bedoscha : «...candeles de cera veyla ne de cera *bedoscha*», Perpinyà, 1296, Alart, 118.

beduhí [**biduhí**] : beduino.

beduys (Camprodón, &.) : las bellotitas que quedan en los rosales silvestres después de caídas las hojas de la flor.

Beemot : nom de diable : «Lo quart es *beemot* qui vol dir bou...», Àngels, 80 v.º.

beerol (Menorca) : abellerol.

bef, befa : burla, befa : «fer *befa*», XIV, &.

Befarà, llin. Barcelona.

Beferull, llin. Sta. Coloma de Queralt.

Begas, prov. de Barcelona.

begot : «Barrufet diu fent cara de *begot*», Unicorn, 128 v.º.

beguda : bevenda, beuratge; caçar a la *beguda*. V. caçar a l'*abeurada;* — hostal de camí; font o lloc on se puga beure : «Es via aspre e sens *beguda* ... En la altra via ha-y moltes *begudes* e arbres plens de fruyta», St. Vicens, Sermó.

Beguda, llin. Girona, Besalú, Puigcerdà.

Beguda (La —), entre Girona i Banyoles en temps d'en Serrallonga, Chia, III, 583.

beguí, -ina : beguino ✳ : «et un altre hom frare *beguí* qui era bon hom d'armes e s'ere mes a frare o *beguí* depuys que don Jayme ere pres...», Doc. Arch., XXXVI, 220; «Les dones diuen : Aquest frare que predica contra les vanitats e el vestir de les dones, volría que yo'm tornás *beguina*; certes no faré, car ara es la mia joventut...», St. Vicens, Sermó; beato, mogigato, hipócrita. Cp. : «*beguines* dels frares», Flos Sanct., 142 v.º.

beguinat : «It unes calças de *beguinat*», Inv. Vich, 1410; «It. una cana de *beguinat* nou grosser», Vich, 1422.

beguinatge : «Son *beguinatge* e beatatge...», J. Roig, 39.

beguinot, com a insult : «...échales fuego. — Per vosaltres, *beguinots*», Entremés dels soldats castellans i els pagesos catalans, 1640.

begut, -da : chupado : *begut* de cara, *begudes* les galtes.

behina. V. **beyna**.

beimar (Palamós) per **veremar**.

beina V. **beyna**.

beis de la pedra (Badalona): vetes de la pedra.

bejà : «mirau bé si son *bejans* los qui farán lo que ell feu», 1549, Cobles sobre la mort d'en Malet. V. **bajà**.

bel (Rosselló) : bonic.

Bel (Mallorca) per **Isabel**.

Bel, llin. Barcelona, Tarragona, Tortosa.

Bel?, poblet del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló.

Bela (Valencia) per **Isabel**.

belar [**bellar**] : «Un home furtá una ovella e la's menjá e sent Patrici amonestá en la sglesia que la satisfés e si no que per virtut de Jesucrist li *bellás* en lo ventre...», Flos. Sanct.

Belau, llin. Barcelona.

Belayre, llin. Barcelona.

Belbeny, llin. Barcelona.

Belcús, llin. Barcelona.

belea (XIV, XV) : bellesa.

belegar (Empordà) : belar (les ovelles).

Belenguer, llin. Castelló de la Plana.

Beleta, llin. prov. de Barcelona; Perelada, 1261.

beleu. V. **belleu**.

Belfegor : Baal.

Belforat?, llin. 1133.

belga. Fr. : posar-se *belga* : embriagar-se.

belianench : natural de Belianes.

Belianes, prov. de Lleida.

belitrada [**balitrada**] (Mallorca, pagesía) : traïdoría : «Jo vatx ab lo cor lleyal, y tu'm vas amb *belitrada*», glosa. Cp. : «fills de pares malahits engendrats de *balitrada*», glosa.

belitralla : reunió, partida de belitres.

belitre [**balitre**] (cast. del XVII o XVIII): «...digué mil paraules atrevides no sols contra mi sinó contra tots los officials de l'hospital dihent que dalt si y havía porters també hi havía matxuques y *belitres*...», Barcelona, 1599, *Veu de Montserrat*, 1879, 96.

belitrería [**balitraría**]: picardía, &.

Belitres (**Coll de** —), coll als Pireneus per sota del qual passa el ferro-carril que va a França.

belitronada (Mallorca) : calaverada, &.

bel·landines [**bel·lendines**] (fer—) (Mallorca) : fer falets, jutipiris, magarrufes.

bellicorós : belicoso : «car era molt savi e molt ardit e molt *bellicorós* baró», Boades, 199; «...ell fo bon Rey (En Jacme qui fo apelat lo conqueridor) ... e fo molt *bellicorós* e guerrajador», Id., 317.

bellicorositat : «...quan son fill en Ramón Berenguer hac complerts catorze anys ... pren lo regiment del seu comtat de Barcelona ... lo qual ell va regir ab molta gran saviesa e *bellicorositat*», Boades, 198, 199.

bellicós [**bel·licós**] : belicoso, guerrero : «*Bellicós* : Bellicosus», J. Esteve, c 2 v.º; «...virtuosos actes *bellicosos* per vosaltres e los poblats en aqueix comdat fets contra los francesos...», Doc. Arch., XXII, 40; «...la plus *bellicosa* gent allotjat havía», Quinto Curcio, b 2 v.º; «*bellicós* strenu cavaller», 4.ª del Cartoxá, c. 10; Flavi Joseph, c. 10, l. 3.

bellicosament : «Hércules ... gitant hic *bellicosament* los primers pobladors de la terra», Tomich, c. 6.

Bels, llin. Perpinyà.

Belsola, llin. Barcelona.

Belsolell, llin. Arenys de Mar.

Belsom, llin. jueu Girona, XIII.

Beltall, llin. Morella.

Beltall, lloc prop Poblet.

beltat per **beutat** : «les *beltats* de les fembres», Eximenis.

Beltrach, llin. Barcelona.

Beltranica, trad. de *Beltraneja* (Tomich, c. 50).

Beltri, llin. Barcelona.

Beltrull, llin. Catalunya.

beluga : guspira : «lo foch fou scantit que no restá una sola *beluga*», Purgatori de St. Patrici; «Aprés la resurrecció de la carn, no serán plantes ne arbres ... e no dirá hom regne de França ni d'Espanya ... mas será tot com a *beluga* de foch...», Ms. Archivo de la Historia, títol 23.

belumena? : «E Nos que anávem ab aquela bonança e ab aquel dolç temps que havíem, vench una nuu ... e dix un mariner de la galea: No m'assaut d'aquela nuu que veg de part de vent de Proença. E ell maná que estiguessen los mariners apparaylats ...; e al venir del vent cridá'l comit : Cala, cala. E les naus e els lenys que veníen entorn de Nos foren en gran enbarch e en gran pena de calar. E havía gran crida entre els, car lo vent los vench soptosament, car era *belu*-

mena», Cron. Jacme, 93 (*bella nuu*, en l'edició estampada a Valencia, 1557).

Belzabuch, Belzebuch.

bell, bella : «*Bella* dona : Pulchra mulier...», J. Esteve; «*Bell* parlar : Lenitas orationis...», Id.; — «*bell* amich» (Lull) : querido, buen amigo; «*bell* hoste, si yo, pogués...», Curial, 138. Cp. : *bell* hom (diferent de hom *bell*) : bon hom; — «...e vehent la sua *bellíssima* disposició», Tirant, IV, 148; «...que desconfí e vencé al gran soldá en *bella* batalla campal», Id., III, 67; «e per *bella* força lo tragueren del mig de la gent...», Id, I, 111; «e aprés fuy servit de molta *bella* bastonada», Id., IV, 61; «Item : a quant *bell* dolent recull de la vall de Carol de llevant o de ponent», Cobles de Janot Roc bandoler. Cp. : se n'ha dut un *bell* manoll d'ortigues; he trobat la criatura que feia un *bell* plor; s'ha adormit i ha fet una *bella* roncada; «de *bella* cosa t'espantes», glosa (Mallorca); al *bell* punt que el vaig veure; al *bell* cim de la muntanya; al *bell* cor de la nit; a la *bella* vora de..., &.; — **de bell nou** : de nuevo: «Si yo hagués encara afer yo ho faría de *bell nou*», J. Esteve, r 3; «...ell no diu que no vulla complir lo contengut en la additió e interlineatió o paraules interlineades ... Ver es que ... com lo senyor inquisidor publicá la sententia ... no paría al dit misser Franch que les dites paraules interlineades hi fossen ... Peró sia com se vulla, *de bell nou* ell emologa e accepta la dita sentencia ab la dita interlineatura...», Doc. Arch., XXVIII, 219, 220; està fet de *bell nou*, s'haurà de tornar a escriure *de bell nou*.

Bell ha estat nom de fonts (*Veu de Montserrat*, 1896, 171); **Bella**, nom de dòna (XIV, Muntaner).

Bella (de —), llin. Barcelona, 1564.

Bellacasa, llin. Barcelona.

bellaco, bellacó. V. **vellaco, vellacó**.

Bellafía, llin. XIV.

Bellafilla, llin. Barcelona, XVII.

Bellafrena, llin. Sans.

Bellalta. llin. Mataró, Dosrius.

Bellamatas?, llin. Barcelona.

Bellamisa, llin. Barcelona.

Bellapart, llin. Barcelona, Olot.

bellar. V. **belar**.

Bellaria?, llin. Barcelona.

Bellarbre, llin. 1380.

Bellavista, llin. Sans, Llinàs, Cardedeu.

Bellbou, llin. Barcelona, 1448.

Bellcayre, població del Baix Empordà.

bellea : bellesa : «...e en mig de aquella delitosa pradería un pi de singular *bellea*», Tirant, I, 88; Id., IV, 73.

bellenyo (XV), herba.

Bellera, llin. Barcelona, 1372.

bellerici : «Item, axí com jo e vist moltes vegades *bellerici* posat els huylls purgan aquels...», Tresor de Pobres, 22.

Bellesguart [Bellesguard]: «passá de aquesta vida la Senyora Reyna dona Yoland dins la casa o torra de *Bellesguard* del territori de Barchinona», Ardits, I, 277; «Aquest dia fo novi lo Sr. Rey en Martí ... E fo novi a la sua casa de *Bellesguart*», Id., 163; Id., 162.

Bellet, llin. Barcelona, 1742; Mallorca.

belleu [beleu] (Perpinyà) : potser.

Bellich, llin. St. Andreu de Palomar.

Bellit, llin. Barcelona.

Bell-lloch, llin. Mataró.

Bell-lloch, casa de les Guilleríes, camí de Vich a St. Hilari. Hi ha un santuari a la Verge de *Bell-lloch* a Cerdanya i a Palamós.

bellmarí : «...no la puch véurer ni oir; y si la mir, per desgracia, no'm par sinó un *bellmarí*», Vallfogona, 82.

Bellmàs, llin. Barcelona.
Bellmont, llin. Barcelona, XVIII; Valencia.
Bellmunt, llin. Vich, 1423; Valencia.
belló : «Es sabater qui fa sabates, boter aquell qui fa bots, mercader qui mercadeja, merdicer qui trau *bellons*...», Barcelona, XVIII. Cp. **albelló**.
belloca. V. **balloca**.
Belloch [Bel-loch], llin. Tàrrega, XIII.
bellor : bellesa, A Careta, *Rajolins*, 9; XV i XVI, en una bula de indulgencias de Nuria.
Bellorca, llin. Barcelona.
Bellós, llin. Tremp.
Bellot, llin. Vich.
bellotera (Evissa, Formentera): alzina.
Bellprat, llin. Catalunya, 1472.
Bellprat, població del partit d'Igualada.
Bellpuig, vila de la prov. de Lleida, cap de la baronía del dit nom.
Bellpuig de les avellanes. ✳
bellrepar, V. Tarifa de teles, 1534.
Bells, llin. Barcelona, 1456; Brunyola, XIV.
Bellsolà, llin. Barcelona, Sta. Perpetua de la Moguda; Cardedeu, 1552.
Bellsolei, llin. Barcelona, 1820.
Bellsolell, llin. Barcelona, Arenys; Mallorca, XVI.
Bellsoley, llin. Catalunya.
Belltall, llin. Tarragona.
Belluga, llin. Barcelona, XVI.
bellugadís : bellugadissa.
bellugadissa de formigues, de rates, de mosques, &.; de gent: hervidero : «...y quina manera de de venir gent. Creheu que'm fa bullir lo cervell tanta *bellugadissa*», A. Bof., *Orfaneta*, 149.
bellugar. Ex. : no és mort, encara *belluga*; *belluga't* : ves de pressa.
bellugor (Blanes, &.) : bellugadissa : «la *bellugor* de la gent», Cortils, 60.
bellugós : bellugadís, movedizo.
belluguet : se sol dir d'un infant molt mogut, entremaliat, que no té aturall.
belluguetx : bellugadissa, Riera, *Gay Saber*, 262.
belluma, ant. **beluga**; — **fer bellumes** (Mallorca) : destorbar.
Bellveher (Mallorca, 1395) : el poble que ara es diu St. Llorenç?, *Museo Balear*, 1877, 356.
Bellver, llin. Catalunya.
Bellveser, llin. Catalunya.
bellveure (Mallorca), planta de jardí : mirambell?
Bellveure, prop de Benisalem.
Bellvís, llin. Valencia, 1362, Coroleu, ***Documents***, 19.
bemio, **bemia** (Tortosa) : ximple.
bemoll : bemol : «Quant e perqué se ha de cantar per *bemoll*», Ordin. Barcelona, 251; «cantar no deu ab alegre becayre, mas ab *bemols* alegría costrényer», A. March, 79 v.º.
ben, adv. : «nos tenim per *ben* contents», 1387; «aprés de haver molt *ben* plogut», 1560. V. **bé I**.
ben, per **bé**, subst. : «los bons hagen mal e los mals *ben*», Boeci, 196; «lo principal *ben* que desijaven», Id., 180; «Qui no ha poder de fer *ben*, jaquesques de fer mal e fará *ben*», Doc. Arch., XIII, 170.
bena : venda, tira : «una *bena* per a sagnar ab dos cordons negres ab botons de fil d'or», Inv. Vich, 1420; «una *bena* de sagnar obrada de diversos colors», Inv. Torre den Barra, 1430; «...e ab les mans se desfeu totes les *benes* de les nafres e jamés consentí lo tornassen a curar», Tirant, IV, 42; «Que vol dir aquelles dues *benes* que pengen de la mitra sobre la esquena», J. Esteve, p 8; «e lo cast sacerdot portant los cabells cenyits de una *bena*...», Francesch

Alegre, 132; «E mes que nengú no donás quantitat alguna ne altre cosa per si o per altre a fillol nengú de batejar ne de confirmar, sinó lo siri e capida a batejar e *bena* e candela al confirmar», Ardits, III, 155; — **fer benes** : esqueixar roba.

Benach, llin. Barcelona, Vilanonova.

benafecte : «persones mes *benaffectes* al principat», XVII.

Benages, llin. Barcelona, prov. de Girona.

Benagés, llin. Barcelona.

benahuyrança, benahuyrat [bene-]. V. **benauyrança benauyrat**.

benanada : despedida.

benanança [**benenança**] : bienandanza, prosperidad, dicha : «viure ab *benanança*», Collacions, 219 v.º; «...que lavores es cruel la mort quant ve a la persona en sa *benanança*», Boeci, 16; Dic. J. March; Canç. Saragossa, 113.

benanant [**benenant**] : bienandante, próspero, rico : «Mas no havets mester hom pobre ni mendicant, mas algún home *benanant*, qui us puixa dar», Francesch de la Via, d 4; «guanyaren tants de bells arnesos que per tostemps ne foren *benanants*», Muntaner, 269; «Propia cosa es que hom se adelit quant es *ben anant* en les bones coses...», Lib. de Consolació del Dr. Albert.

Benaprès, llin. Barcelona.

Benas, llin. Barcelona.

Benaseit, llin. Barcelona.

Benasilet, prov. de Barcelona.

Benasqué, llin. Barcelona.

Benaula, llin. Valencia, 1392; Mallorca, 1548.

benaurança, benaurat : «Lo profit de saviesa es *benaurança* car qui savi es *benaurat* es», Lib. de Consolació del Dr. Albert. Cp. **benauyrança, benauyrat**.

benauyrança [**benahuyrança** ; **bene-; ben-**] : bienaventuranza, dicha: «...ell es nostra sperança e ell tot sol es tot nostre be e la nostra fi e tota la nostra vera *benauyrança*», 12.ª del Crestiá, c. 1; «...tots los sancts ángels hagen ja de fet plena *benauyrança* essencial», Angels, 134 v.º; «...e en la eternitat de aquella *benauyrança* qui deu venir...», Angels U., 37; «...los delits corporals poden donar *beneuyrança* sobirana», Boeci Ginebreda, 62; Id., 85 v.º; Boeci, 184; «Aquesta *benahuyrança*, Senyor, espera vostre servidor cada dia de vos», Quadrado, *Homen. Llull*, 13.

benauyrar : «Axí que les operacions *benauyrant-los* no torben en res lo misteri e servey que ells han a fer en nos e a nos», Angels U., 70.

benauyrat [**benahuyrat; bene-, ben-, -irat**]: bienaventurado: «...dels *benauyrats* : car ells son obligats al manament de amor», 1.r del Crestiá, c. 8; «Emperó tanta es la temor reverencial que natura *benauyrada* ha al seu creador», Angels U., 52 v.º; «Posen axí matex los sancts doctors que aquests tocaments serán entre los *beneauyrats* en paradís», Dones, c. 67; «que no pensás pus *benahuirat* home fortun' hagués prosperat de bens mobles», A. March, 24 v.º.

benavengut : «tres frares molt units e *benavenguts*», Boades, 8.

benavenir, subst. : «...per ço que preguen nostre Senyor Deus per les epidemies e axí mateix que preguen per lo *benavenir* del Senyor Rey», Ardits, I, 391; «...fassen delliberacions tals que sian plasents a nostre Senyor Deu, repós e *benavenir* del dit principat...», Id., II, 432; «...fer expedir e executar totes coses que a utilitat, repós e *benavenir* del dit Principat...», Doc. Arch., XXII, 505; Id., 94; «per lo repós e *benavenir* del dit ofici», Ms. dels Abaxadors, 20.

Benavent, llin. Barcelona.

benaventurança : felicidad:

«...puix al servey vostre s'esguarda qui sou la fi y terme de nostra *benaventurança*...», Tirant, IV, 327.

benaventurat : bienaventurado, feliz, dichoso : «Especialment a honor et a gloria del *benaventurat* Sant Antoni...», Doc. Arch., XL, 45; «Mes som *benaventurats* per fortuna que per industria o enginy», J. Esteve, m 2; «E si tal licencia la altesa vostra me dava de besar-vos les mans tota hora que yo volgués, e com me tendría per *benaventurat*...», Tirant, II, 271; «e certament yo'm tenguera per lo mes *benaventurat* crestiá del mon si tingués un fill axí virtuós...», Id., I, 253; Id., 274; Id., IV, 42; «Dels bons lo millor cavaller e lo mes *benaventurat* de bella dama que en lo mon sia», Id., III, 205; — «Lo die present la senyora Reyna, qui en la sua *benaventurada* entrada que feu en la present ciutat...», Ardits, II, 6; «Ja havets entés per la resposta del Sr. Rey com es son ferm propósit de fer aquest *benaventurat* passatge en Serdenya per debellar e exterminar aquest malvat Tirán...», Id., I, 62; — (Garriga, &.) : beneit. Ex.: aquesta muda no és sorda ni ést *benaventurada*, ho comprèn tot; no en té res de *benaventurada*; que n'ets de *benaventurat!*

benaventurós (xv) : venturoso: «Be volg' esser ten *benaventurós*», Canç. Amat.

Benay, llin. Mallorca, 1395; Moià, xviii.

bencossat : amb el cos del vestit ben ajustat o que cau bé.

bendir : «los studis de la eloquencia o *bendir*», xv.

benedicció : «Aquest dia essent present la Magestat del Sr. Rey en la drassana de la present ciutat fonch beneyda la galera real ab solempne offici...; en la qual *benedicció* hagué gran nombre de gents de tots staments», Ardits, III, 185; «...lo diumenge, qui es dia de *benedicció*...», Tirant, I, 128; — «lo princep Tirant pendría *benedicció* ab la princesa» (casar-se els qui són ja esposats), Tirant, IV, 344, 397. ✱

benedora : «Del mig de l'esglesia exíen crits d'aygua! aygua!... y haguérem de passar de mà en mà canterets y *benedores*», Lumen Domus.

benefactor [benafector] per **benfactor**.

benefeytor : benfactor : «per les ánimes del *benefeytors*», Valencia, 1404.

beneficació : retribución : «y com per ço sie digne de alguna *beneficació*, demana...», Palma, 1606, *Luliana*, 1895, 191.

beneficar : favorecer, beneficiar: «De aquells qui ab gratitut als beneficis rebuts satisfer volen, s'espera que no cercant la intenció del qui'ls *benefica*, ab grandíssima obligació se'n recorden», Tirant, IV, 299.

benefici : beneficio : «lo qual se apella lo quint *benefici* principal que los sants ángels fan a nos», Angels U., 32; «lo enteniment de l'hom es un dels pus alts *beneficis* que els ángels fan a nos», Id, 32 v.º; Id., 33 v.º; — «En la ciutat de Borgonya era plet e questió entre los clergues sobre un *benefici*, e la un d'ells perqué era poderós ... posseya lo dit *benefici*...», Legend., I, 94; — «Com deutors s'obliguen al creedor per lo tot, renuncíen a *benefici de partida acció*», Cost. de Tortosa, 16 v.º.

beneficiat : «*beneficiats* e servidors de les esgleyes», xiv.

benehir [beneir, beneyr]:bendecir: «E com lo senyor rey conech que la sua fi era prop, pres comiat de tuyt, los comaná madona la reyna, los infants, e los sanyá, los *banehi*...», Ms. Bib. U., 21-2-17, 152 v.º; «*beneyr* la taula ans de menjar e

aprés fer gracies», Confessional, 98 v.º; *beneir* el temps o el mal temps : conjurar la tempestat.

benehit [**beneit**, ant. **beneyt**], **-da**, pp. de **benehir**; — Fr. : està dat i *beneït*; — la festa del *beneït* (per St. Blai, a Lleida). ⚹

benehuyrança, **benehuyrat**. V. **benauyrança**, **benauyrat**.

Benejam, llin. Menorca; Mallorca, XVII.

benemèrit : benmereixent.

benenança, **benenant**. V. **benanança**, **benanant**.

beneplàcit : beneplácito, consentimiento : «...puxa possehir bens de fortuna sens *beneplácit* de aquella», Tirant, IV, 113; «...et ab *beneplácit* de la qual et ab papers signats de sa ma...», Doc. Arch., XXXVI, 241; «segueix lo *beneplácit* dels volants cavalls», Francesch Alegre, 13 v.º; tenir lo *beneplácit* (XVIII, &.); «elegir a *beneplácit*», Barcelona, 1444.

bener?, Dic. J. March.

Benesat, llin. Vich, XVII.

Beneseit, llin. Barcelona, Vich.

benesir per **beneir** : «Deu conforta l'esperit de aquell qui'l tem e en lo seu esgard será *benesit*», Doc. Arch., XIII, 435.

Benessat, llin. Barcelona, Sabadell.

benestruch : feliz, dichoso : «D'aquí avant fon David rey, e tots aquells de Israel tingueren-se per *benestruchs*, com era rey que tota la gent amava», Génesi Amer, 112.

benestrugament : venturosamente.

benestruguea : dicha, ventura.

beneuyrança, **beneuyrat**, per **benauyrança**, **benauyrat**.

Benevist, nom de jueu, Valencia, 1348.

beneviurança : «...a nos serán presents e ab nos combatents estarán e ab *beneviurança* ajudarán a aquels qui morrán», Quadrado, *Marsili*, &., 62.

benèvol (XVII, &.) : benévolo.

benevolença, **benevolent** (XV, &.). V. **benvolença**, **benvolent**.

benevuyrança per **benaventurança**?, Ms. S. Pere Pasqual.

beneyt, **-da**, ant. V. **benehit**, **-da**.

beneyt, **-ta** : bendito : «que si tu no fosses vengut en aquell *beneyt* dia, fora desolada la nostra ciutat e tota la religió ... *Beneyta* sia la hora que tu vinguist a socórrer los famejants e'ls aconsolist...», Tirant, I, 332, 333; — **beneyt del cabàs** : tonto de capirote.

Beneyta, nom de dòna (XIV, XV).

beneytejar : fer coses proprics de beneit, d'un que no hi és tot.

beneytera [**beneitera**] : «la pica *beneitera* del portal major del Pi», Miracles del beat Oriol, 1740.

beneytería : ximplesa : «Malviatge les embusteríes de bruxes y bruxots y la *beneytería* de la gent que les fa córrer y tot!», Genís, *L'Espalmada*, 122.

beneytó (Catalunya), **beneytet** (Mallorca) : tontuelo.

benfactor [**benefactor**] : bienhechor.

Benfet, llin. Mallorca, 1395.

benfeytor [**benfaytor**; **bene-**]: benfactor : «...et per los aniversaris de nostres pares et de nostres mares et de nostres *benfeytors*», Doc. Arch., XL, 377; «...confrares e *benfaytós* de la dita confraría», Id., 211.

benifet (Valencia, Tarragona, &.): benefici : «*Benifet* : beneficio», Capmany, *Mem.*, II (Dicc.); «...segex-se que aquells nos fan singular gracia e *benifet*», Angels U., 32, v.º; «...desconaxença que han envers nostre Senyor Deu sobre tants *beniffets* rebuts», Id., 33; «*benifet* de sanitat», Flos. Sanct., 142 v.º; «per *benifet* de aquell anell encantat...», Collacions, 204; — «...se havía fet gran abús en admetre a estrangers en les dignitats, *benifets* y preben-

des», Furs de Valencia, 278; «E aprés alcuns dies lo Cardenal ach un rossinyol e mes-lo en una capça e acomaná-la al dit servidor dient-li que's guardás que no obrís la dita cabça, que si la obrís que de continent lo gitaría de casa sua e de tot son *benifet.*», Legend., II, 123.

benifeyt ant. per **benifet**, Cost. de Tortosa, 37.

benificar : beneficiar : «desvetlats en *benificar* esta ciutat», Pujades; «...per tal que per la lur sanctedat Deu *benificás* en la sua gracia a Blanquerna», Blanquerna, 3.

benifici per **benefici**.

benigne, -gna : benigno; — beneit, maniàtic, boig : «...com si s'hagués tornat *benigne*, enrahonava sol...», E. Vilanova, *Plorant y rient*, 27.

benignea, ant. : benignitat : «Si algú per sa gran *benignea* o per sa gran franquea o per esguardament de pietat, donará alguna cosa en dot a alguna fembra...», Cost. de Tortosa, 80 v.º.

benignitat : «aquest comdat, dix la princesa, me doná per sa *benignitat* una mia tia...», Tirant, II, 276.

Benimarfull, prov. d'Alacant.

Benimeli, llin. Valencia.

beninoni (Mallorca) : massa bon home, *Museo Balear*, 1876, 179.

beniplàcit per **beneplàcit**.

benivolença, benivolent per **benvolença, benvolent** : «...e perqué conegau ma *benivolença* e quant es lo desig que tinch de servir e honrar la senyoría vostra...», Tirant, III, 72; Id., 181; Doc. Arch., XIII, 479; Peccador remut, 33 v.º; Collacions, 168 v.º; «discreció e *benivolent* noblesa», Isop, 2.

benivolencia per **benivolença, benvolença** : «*Benivolencia* : Benivolentia...», J. Esteve.

benjuhí [**benjuí, benjuy, benjohí**]: «Una capsa en que ha entorn dues onzes de *benjuhi* en molts troços», Inv. Torre den Barra, 1430; «...en un lit ben perfumat de *benjohi*», Tirant, I, 350; Vallfogona, 1.ª ed., 175.

Benlajada?, llin. Barcelona.

Benlloch, llin. Valencia.

Benlluch, llin Catalunya.

benmerexent : benemérito; era mot usual en els testaments, contractes matrimonials, &. : «a mon fill *benmerexent* lex...»

Bennasar, llin. Mallorca, XIV.

Bennassar, llin. Mallorca.

Bennàsser, llin. Campanet, 1611; Mallorca, 1686.

Benosa, llin. Vall d'Aràn.

Benrach?, llin. Barcelona.

Benseny, llin. Ager.

Benso, llin. Valencia.

benstant : acomodado, Capmany, *Mem.*, II (Dicc.).

Bentanachs, llin. Catalunya.

Bentosa, llin. Barcelona, XIV.

Benús, llin. Vilassar.

benuyrança [pron. **benvirança**?] per **benauyrança** : «Tu donchs que t'anujes de ta muller, deus pensar aquest flagell te dona Deu per tal com te vol salvar. E no vol que en esta vida poses ta *benuyrança*», Dones, 38 v.º.

benuyrat [**benuirat, benhuyrat**] per **benauyrat** : «en la festa del *benuirat* sant Agustí», Doc. Arch., XL, 370; «E a vosaltres *benuyrats* reverents insignes...», Francesch Alegre, 138 v.º; Collacions, 201 v.º.

benvolença [**bene-, beni-**] : benevolencia : «...e deffeneu-nos ab tanta saviesa e gravitat e ab tanta *benvolença* e amistat...», Angels U., 71 v.º.

benvolent : «sos parents y *bevonlents*», St. Vicens, Sermó, 19.

benvoler.

benya per **beyna** : «...menos en *vagina*, que el uso ha obtenido escribir en catalán *beina* o *benya* y no *veina* o *venya*...», Fr. P. M. Anglés, *Prontuario Orthologográfico*, 370.

Benzilles, poble o demarcació de Catalunya l'any 983.

Bepu, llin. Catalunya.

bequell, ocell més gros que una guatlla.

bequerada (Tortosa) : cop de bec dels ocells. Cp. : una *bequerada* de l'Esperit Sant, per un cop d'ala de l'Esperit Sant.

bequerut (xv), ocell.

bequetejar-se els coloms (*morruquejar*, Mallorca).

Ber?, llin. Barcelona.

berabé (a—)(Tortosa): a coll i bè.

Berart [**Berard**], llin. Mallorca, XVII; un testador d'aquest llinatge nomena en son testament a sa muller *Berarda* (Barcelona, 1583).

berat. V. **verat**.

berbena [**barbena**] : verbena: «...pux cuyl herba que es dita *barbena* e ruda...», Ocells de cassa, 194; «Item ... *berbena* picada e emplastada sobre les inflances, obre aqueles inflances e les fa desfer», Tresor de Pobres, 31.

berbes (anar de —) (Mallorca). Cp. **verba**.

bèrbol (Mallorca, Reus, &.) : empeine; — «lichen, enis : lo *bèrbol*», Gram. Nebrissa, 130.

bercancí. V. **bergancí** : «darem-li una poma y alguns *bercancins*...», Entremés de Nadal, 1742.

bercasí : bergancí : «Un *bercasí* de criatura daurat...», Inv. Cervera, 1789.

Berch?, llin. Barcelona.

Bercha, llin. Vich, 1413.

Bercós, llin. Mallorca, 1395.

Berdagisé, llin. Barcelona.

berena [**brena**] : merienda: «Collació o *berena* : Antecenia epulum meridianum», J. Esteve, d 2 v.º; Lib. de la peste, 66.

berenar verb : merendar.

berenar subst. : merienda : «que no's fassen *berenars* en les esglesies en los bateixs...», Sinodals Barcelona, 1600, 256; «A *berenar* menge poch, que puga millor sopar», Vallfogona, 67.

Berengó, llin. Sans.

Berenguella, nom de dòna; en temps de *Berenguella* : en temps antic.

Berenguer, nom de font, 1630.

berenguera : «Un vidrier d'un mateix vidre fa una taça e un orinal ... Un jarrer fa de una matexa terra altres dos vaxells axí diversats de talla e de nom, la hu dels quals appella scudella e l'altre *berenguera*; e la taça e la scudella asseu hom en la taula propria, e qui y metía la *berenguera* e l'orinal sería tengut per foll e lançaría hom aquells vaxells en terra», Doc. Arch., XIII, 219; «Execució de una fembra apellada Anna, la qual ha confessat que per ço com havía trobada una filla sua sollada la cara de brutesa, havía dit que la Verge María li perdonás, que si sabía que son Fill ho hagués fet, ella li metría lo cap dins una *berenguera*; per que en punició e castich de tals vils paraules li daren açots, li clavaren la llengua y fon posada al costell», *Luliana*, 1891, 20; «It. un *berenguera* ab un travesser sotil...», Inv. Vich, 1427.

Berengueras, llin. Llussanès.

Berenguerona [-**ga**-, -**ge**-], nom de dòna, dim. de **Berenguera**, Doc. Arch., XXXIX, 69.

Bereny, llin. Barcelona.

Berga, prov. de Barcelona. ✳

bergada : «prop de Montmeló li isqueren una *berguada* de pagesos qui la prengueren e la robaren», 1485, *Bull. Centre Excursionista*, 1893, 157. V. **bargada**.

bergadà [**berguedà**] : fill de Berga.

Bergadà [**Berguedà**] : contrada de Berga : «desfavoríau aquesta vila mestra de tot *Berguedá*...», Doc. Arch., XXII, 266.

Bergadà, llin. Vich, 1413.

Bergalló, llin. Barcelona, 1448. V. **Bergualló**.

bergamota. V. **pera**.

berganci [**berc-**, **barg-**, **barc-**, **-ansi**] : pessa de vori, argent, &. que es fa rosegar a les criatures quan han de posar les dents, amb cadeneta, cascavells, &.

bergant [**bargant**] : mosso estranger, foraster : «Lo rector logue a Barcelona un missatge destre en les feynes y conreus del camp, ço es totes les feynes que acostumen de fer missatges o *bargants*», Costumes de Badalona; «Si morirá algún *bargant* o altra persona estrangera dins la parroquia...», Id.; «los *bargants* o llauradors qui exirán de ciutat per fer feyna en lurs possessions...», Doc. Arch., XXVI, 42; «jo Joán Sans brasser de Cornellá ... natural de França ... dexo a Pere o Pey Torá, *bargant* del regne de França ... lo meu vestit bo ... so es casaqua, calses, camisola...», Testament, Cornellà, 1608; «Cors de cap de casa homa o dona o de *bargant*...», Cornellà, XVI; «*bergants* del moll», 1455; «*bergant* al Grau», J. Roig; — bergante, tuno; — jove, fadrí.

berganta [**berguanta**] : mala dòna : «car veu que aytal muller no es *berganta* ne consintría a moltes malvestats e arlotaríes a les quals consentiría una gran tacanya...», Dones, 36 v.º.

bergantell (Mallorca) : fadrí, en consemblant sentit que *bordegàs* a Catalunya : «¡Que va de goijós s'apleg de *bergantells* y fadrinas cuand de la vila parteix», *Almanaque Balear*, 1879, 113.

bergantí [**barganti**] : **1**, nau lleugera començada a usar-se al segle XIV : «E d'altra part armaren un *bergantí*, lo qual trameteren a Tirant per avisar-lo...», Tirant, IV, 184; «Hagueren hun laut de peixcar e armaren-lo e trameteren per veure quanta gent podía haver en les naus ... Per lo matí lo *bergantí* tornà ab la nova com hi havía grosses set naus...», Id., II, 295; Id., I, 284, 297, 328; «...e feren fugir hun *barganti* armat qui va primer per descobrir e acompanyar dites fustes», Doc. Arch., XXII, 12; «...entre Sant Feliu e Palamós eren stades vistes una galera, una galiota, un *berganti* e una caravera de prohensals», Ardits, II, 141; Id., 183. **2** (Reus), eina de fusta amb moltes pues per a arreplegar la palla de l'era.

Bergasse, llin. Barcelona.

berganyat (Ripoll) : estropeado. V. **averganyar**.

Bergós, llin. Barcelona, Vich, &.; nom d'un carrer de Vich.

Bergua, llin. Barcelona.

Bergualló : «Aquest dia ... los dits consellers ... tornaren al dit Rey, lo qual los sperá a Pedralbes, e tant com foren a la primera creu de pedra, la qual es appellada la creu den *Bergualló*, isqueren a la encontra dels dits consellers tres capitans...», Ardits, II, 507.

berguedà, **Berguedà**. V. **bergadà**, **Bergadà**.

Bergueral, llin. Barcelona, XVI.

bericle : berill.

berill [**berille**] : pedra preciosa: «Dolça virtut d'oriental saffir, viva color, y mes que algún or smaracde, mare humil de ton progenitor sardonich sanct, *berille* salutable, topasi gran...», Peccador remut, 103 v.º.

Berjau, llin. Barcelona.

berlendinada (Mallorca).

berlina : «una *berlina* molt usada (en la cotxería)», Inv. Cervera, 1789.

bermell. V. **vermell**.

Bermuller?, llin. Barcelona.

bern. V. **vern**.

berna (Borredà) : mitja porta.

Bernabè, nom i llin. Catalunya.

Bernabeu, llin. Barcelona, Valencia, Alcoi, &.

Bernada (XIV, &., Mallorca): Bernarda.

Bernadà, llin. Barcelona, XVIII.
Bernadas, llin. Masnou, Vich.
Bernadàs, llin. Barcelona, XVIII.
Bernadell (Coll de —), sobre Baget.
Bernadell, llin. Barcelona.
Bernader, llin. Arenys de Munt.
Bernades, llin. Barcelona, Sans.
Bernadet, llin. Capellades.
Bernadí, llin. Barcelona; — **Sant Bernadí**. ✱
Bernadich (XIV), dim. de **Bernat**.
Bernadó, llin. Barcelona; dim. de **Bernat**.
Bernadolta?, llin. Barcelona.
Bernadona, dim. de **Bernada**: nom de fonts d'una fadrina (XIV, XV).
Bernal, llin. Barcelona.
Bernam, llin. partit de Tremp.
Bernardell, llin. Barcelona.
Bernardí?, llin. Barcelona.
Benardín : «al molt noble et molt honrat En *Bernardín* de Cabrera», Girona, 1325.
Bernardó (XIV, &.), dim. de **Bernat**.
bernassa. V. **vernassa**.
bernat [barnat]: **1**, barra de ferro penjada al bastiment de la porta per a assegurar-la introduint-lo a la baga : «Per un *barnat* y baga per al terrat», Compte de manyà, 1816; «Per un *barnat* de cinch pams de llarch per la porta del terrat», Id, 1830; «Per un *barnat* per la porta de la cuyna», Id., 1830. **2**, especie de llum? aparell per a sostenir els llums?; — **bernat hermità**, peix; — **bernat pescayre [-ayra, -aire]**, ocell aquàtic : «...y nos contava sas casseras de ca'n Tunis; d'una vegada que matà un *bernat pescaire*...», *Renaixensa*, 1885, 166; tonto, tarambana; — **bernat pudent**, insecte.
bernat, pp. : «Ja us veig ab la sobrevesta y ab tres corones *bernat* damunt vostra folla testa», Canç. Saragossa, 116, v.º. V. **cavall bernat**.
Bernat, llin. Mallorca.
Bernatallada, llin. prov. de Girona.
bernatge, Dic. J. March.
Bernaus, llin. prov. de Lleida.
Berné?, llin. Vall d'Aràn.
bernejar (XIV, XV) : malbaratar.
Bernés, llin. Barcelona.
Bernet, prov. de Barcelona.
Bernet, llin. Barcelona.
berney, «O tu traydor, be t'est mes al *berney* vituperat...», Canç. Saragossa, 238.
Bernich, llin. Barcelona, 1430, 1461, 1584, XVIII.
Berniol, llin. Catalunya.
Bernis, llin. Barcelona, Breda, &.
Bernola, llin. Barcelona.
Bernons? llin. Granyena.
Berols, llin. Barcelona.
beroy : **1** (Manacor), necio : «ni cap *beroy* qu'haja pegat foch a sa pahissa perquè parlassen d'ell», *Contarelles*. **2** (Vall d'Aràn), maco, bell. Ex. : quina xica més *beroia*.
Berquitar, llin. Barcelona.
berregans : «*berregans* e draps blanchs de Narbona unum denarium pecia», Tarifa Alzira, 1249; «*Berregans* no han cisa ne's venen a canes...», Cost. de Tortosa, 93 v.º; Id., 88 v.º. Cp. **barragà**.
berret. V. **barret**.
berreta. V. **barreta**.
Berriol, llin. Barcelona.
Berris, llin. Barcelona.
berro. V. **verro**.
Berrols, llin. Barcelona, 1489.
Berrufet. V. **Barrufet**.
berruga [barruga, verruga] : verruga : «*Barruga* : Varruca, ce...», J. Esteve; Mallorca, XVIII; — *berruga* del roure se diu del bony que surt a la soca del roure.
berrul? (Mallorca), dicteri, paraula despreciativa. ✱
Berrull, llin. Barcelona, &.
Berrús, bisbat de Tortosa.
Berta, llin. Valencia, XVI.
Bertí (Sant Pere de —), poblet.
Bertomeu. V. **Bartomeu**.
Bertrall, llin. Barcelona.

bertràn (**l'òs** —).

Bertràn, llin.

Bertràn (**Sant** —), al peu de Montjuich, junt al mar.

Bertrana, llin. Vich.

Bertrandí, llin. Catalunya; dim. de **Bertràn**.

bertrol [**bartrol**] : garlito, red que forma un doble cono para pescar. Fr. : caure al *bertrol*.

bertrola (Plana de Vich) : instrument per a pescar, bossa de filat o xarxa en forma d'embut que té un cèrcol a la boca i un més avall per a mantenir-lo tivant, i una forqueta per banda.

Bertrolà, llin. Tarragona, 1640.

bertrolada : peix que s'agafa en un bertrol.

bertrons : «Dues bassines d'argent daurades ... ab smalt e senyal de la ciutat al mig gallonades e picades ab diversos fullatges e alguns *bertrons*», *Rev. Cienc. Hist.*, 1880, 442.

Bertux : «...gran res del stol del dit en Jacme a presa terra a Pollensa a la punta del *Bertux*», Cronicon May., 106.

Berú?, llin. Barcelona.

Berutulles?, llin. Catalunya.

bes, pl. **besos** : besada, petó : «Son pus assaborits *besos*», Decamerón.

bes, pl. **bessos** [**beç**, **beços**] : abedul; de les rames ne fan escombres per a balejar el blat, dites escombres de *bessos* o de balejar : «It. xxv bigues de *beç* tallades al bosch del bach d'Ortell...», Inv. Ribes, 1404.

Bes, llin. Barcelona 1467, 1512, 1830; Girona, XVIII; Perpinyà, 1310.

Besa, llin. Barcelona.

besaces [**besasses**] per **beaces**: «...et com ell testimoni les tench en ses *besaces*...», Doc. Arch., XXXVI, 261; «lo rocí e les *besasses*», XIV.

besach : alforges de pell.

besada : «...e fon tan saborosa la *besada* que poguera hom haver anat una milla», Tirant, III, 205. V. **besar-se**.

Besalú [**Besalún**, 1427; **Besolún**, 1439; **Baselú**, &.], vila i comtat.

Besalú, llin. Catalunya.

besaluench, natural de Besalú.

besamà : «han arribat al *besamá* de l'Escorial», *Veu de Montserrat*, 1880, 348; «Estim-vos molt que li hajau donat *besamans*», Barcelona, XVI.

besament : «E besá lo Rey e'l senyá, en lo qual *besament*...», Angels U., 119 v.º; «...ço es del *besament* dels peus del Salvador al *besament* de les mans e d'aquí fins a la bocha...», Id., 37; «lo *besament* de Judes», Ordin. Lleida, 1567, 214; «...y la memoria de la passió de Christo per lo *besament* y amostrament del Crucifixi ajuden molt pera deprimir la potestat del demoni», H. Iutlar, 249; «grans mercés y *besament* de mans que'ls ne faç», Solsona, 1601; «...acceptá la donació ab acció de moltes gracies y *besament* de mans que li'n fa...», Xerta, 1636; «ab *besament* de vostres mans», Fita, *Inm. Concepción*, 68.

besanques : «Tall de pago : ... fes un tall al mosclo de la ala de larch a la part dreta e d'allí trau-ne launes amples e primes, e aprés gira'l e fes axí com a l'altra part havíes fet; e sobre lo crepó a un altre tall ço es que se fan launes; e per lo semblant levarás-lo abans de les *besanques* e aprés levarás los alarons», Art de Coch, 3. **2**, part del vestit : «Si volen son cos mostrar ab les calces y *besanques* amostren tan grosses anques com les dones en lavar», Cobles, XVI.

besant [**besán**], moneda : «E donam a aquell qui era latinat c. *besants* per ço que'ns hi fos bo...», Cron. Jacme, 423; «...e que'l déssem v. milia *besans* de present», Id., 339; «hagué de retre compte a son senyor de deu milia *besants* d'or», Flos. Sanct., 1494, 321; «cada moro

de Terol dona per trahut un *besant*», Doc. Arch., XXXIX, 129; Id., 93.

besanta, Dic. J. March.

besar : «...mas *besá-la* tres voltes en la boca per mostrar-li major amor», Tirant, IV, 335; «En aquell cas la Princesa tant fou lo plaer que pres que *besá* a Ipólit en lo front», Id., IV, 257; «per senyal de fe *besem-nos*», Id., III, 71, 72; «Si has honrat los pares en paraules o en cerimonies reverents axí com *besant-los* les mans...», Confessional; «*besar* les mans a pare e mare», Dones, 14; «L'embaxador feu sa reverencia a l'Emperador e *besá-li* lo peu e la ma e axí mateix la ma a la Emperadriu...», Tirant, IV, 146; ⚹ — **besar-se** els pans : tocar l'un amb l'altre quan estàn estrets dins el forn; els senyals que hi queden son dits *besades*.

besar, subst. : bes, petó : «...prenía de vos amorosos *besars*», Tirant, II, 290; «...e ab *besars* d'amor strema mesclats ab abundants lágremes...», Id., IV, 280; «no'm poré lansar sobre lo teu cors mort dins la sglesia e pendre de aquell frets *besars* trists e amarchs», Id., III, 157; «...ella movent lo cap al dit Curial s'acostá e ... captada ora covinent que degú no'ls veés, li doná un *besar*», Curial, 16.

Besat, llin. Barcelona.

Besatriu (Beatriu?), Dic. J. March.

besavi [**bisavi**, xv], **besavia**: pare o mare de l'avi : «Maximiniá, senador de Roma, de son avi e de son *besavi* heretava lo dit offici de senadoría», Legend., II, 178; Quinto Curcio, k 3 v.º.

bescalm : «Negún hom no pusca fer casa, cambra, porche, embán, o *bescalm* sobre carrera pública o sobre plaça pública», Furs de Valencia, 1539, a 2 v.º.

bescambra [**bas-**] : recámara; lugar excusado : «It. en la casa ó *bascambra* aprés la cuyna trobam les coses seguents : dues conques de aram, tres olles de coure...», Vich, 1403; «los vapors que hixen de les clavagueres, *bescambres* o privades», A. Girauld, 7; pudent com una *bescambra*.

bescantament, de **bescantar.**

bescantar : hablar mal de alguien o de algo; dir públicament les faltes d'algú; murmurar, calumniar.

bescanviar.

bescara (usat per fusters, ebanistes, &.) : en una pessa, la cara oposada a la cara bona.

Bescars, llin. Canovelles, XVII.

bescarsí per **berganci** : «Un *bescarsí* de bronze ab una soguilla d'or», Inv. Cervera, 1789.

bescaula [**bas-**] (Empordà) : coca llarga de dos o tres dits de gruixa que fan quan pasten i que mengen amos i mossos al dinar, &. a fi de no menjar pa fins que sigui sec.

besch. V. **vesch.**

besclau de terra : gaia, tros llargarut.

bescoll [**bas-**] : pescuezo : «Item hun fermallet de hun lebrer ho leopart que te un diamant als peus e una perla redona al *bescoll*», Doc. Arch., XXVI, 190; «lançá la destral e matá lo llop per lo *bascoll*», Isop, 67; «degollat l'han pel mitx del coll fins al *bescoll*», Codolada d'en Serrallonga, 1614. Cp. **batcoll, betcoll; bestoll.**

bescollada [**bas-**] : «*bescollades* tinch de dar-li fins que's torne geperut», Barcelona, 1626. Cp. **betcollada.**

bescomptar (XIV, &.) : embrollar la cuenta.

bescompte [**bescomte, besconte**]: error de cuenta; equivocación, tergiversación; descuento, rebaja: «...arribá y entrá en casa de la ciutat ... portant la bona nova com lo que's deya de dita mort violenta era mentida y que sa Altesa estava sa y bo ... Diu-se que fou la causa que seguint la Hermandad

de Castella uns hómens que havíen mort un alcalde y dient «lo Rey hem mort», fou lo primer *bescompte* que's prengué en dit negoci, y perqué dita mala nova soná tant, lo dit illustre Marqués enviá una fragata per certificar de la veritat a l'ambaxador de sa magestat...», Ardits, IV, 254, 255; «...y dit senyor loctinent general respongué en semblants paraules : «Está bien, vayan con Dios, lévenme aucto como no quieren assistir al Rey»; y per dits magnífichs consellers fou replicat : «No diem nosaltres que no vullam assistir al Rey, sinó que no convé a la ciutat de Barcelona assistir als officials de v.ª Ex.ª ni del senyor bisbe»... y en assó se n'anaren dits magnífics consellers y tornats en casa de la ciutat referiren ... lo que per sa Ex.ª here estat respost, y vist que sa Ex.ª prenfe les paraules ab *bescompte*...», Id., V, 209; «Be haveu pres molt gran *bescompte*», Cobles de Trucafort, 1616; «Y ab prou rahons molt verdaderes y de bon art, tots defenent molt be sa part, han altercat. Mas dir-vos-he perqu'es estat açó entr'ells, sobre los jóvens hi los vells qual de amor deu ésser més merexedor y mes amat, ni si'n deu ser lo vell privat o mes en conte, y axí los uns reben *besconte* en elegir la part dels vells volent tenir...», Somni de Joán Joán, a 8.

bescomtat, bescomptat, per **vescomtat**, : «Mes avant Cathalunya es terra en la qual havem de considerar moltes vegaríes, comptats, *bescomptats*...», H. Manescal, 67.

bescomte [**bescompte**]. V. **vescomte**.

bescordella (Badalona) : cordeta prima que forma part de l'art de pescar.

bescuyt : galleta dels mariners: «Be menjar e be boure més val que *bescuyt* roure», Lib. dels Mariners, 1; «24 onces de pa ço es dues liures de *bescuyt* a cascuna de les 225 persones que solíen anar en cada galera», Capmany, *Ordenanzas*, 101; «per la provisió de la armada per mar que estava sobre la ciutat de Barchelona F. L., marcader florentí, resident en la ciutat de Valencia, fa 196 quintars de *bescuyt*...», 1472, Thesorería del Sr. Rey, 37 v.º; — «*bescuyt* pera la tropa», XVII; — «pretenent que en casa de Loys Testa se havía fet *bescuyt*, aná a sa casa ab un porter», Ardits, V, 91; — **bescuyts de cantell, bescuyts de llengua de beata** (Valencia), per a pendre xacolata; — **bescuyt de la muntanya** : se diu de les garrofes que la fam obliga a menjar, Tià de la Real, cobla 108.

bescuyt, -ta (Valencia, XV) : recuit, molt cuit.

bescuytada (Valencia) : el paso de las tortas o bizcochos a los cofrades o abonados a alguna fiesta popular el dia del Santo. ✱

bescuytam (XIV, &.).

bescuyter : forner que fa galletes? : «Que ningún flaquer ni flaquera, *bascuyter* ni *bascuytera*, gos pastar ni fer bescuyt sens la sua llesencia...», J. R., *Hist. Sóller*, I, 276; «offici de pastadors o *bescuyters*», Quadrado, *Privilegios*, &., 85.

Besegoda [**Besogoda, Besagoda, Basagoda**], muntanya de Catalunya.

Beses, llin. Barcelona, 1397.

beset (prov. de Lleida) : petó, besada.

Beseya, llin. Vich, 1427.

Besiaus, parroquia del bisbat de Barbastre.

besjuny, Dic. J. March.

besnet : biznieto : «e per ço lo dessús dit En Jacme era *besnet* del dessús dit rey N'Amfós baxant d'aquell per línea masculina», Boades, 442.

besoç, Dic. J. March.

besoli : «una gorreta ab son *besoli*», regalan los pastores a Jesús recién nacido, Cobles del XVIII.

Besoli, llin. partit Seu d'Urgell, Barcelona, Gracia.

besoludi (Valencia, XIV), nom d'una herba silvestre.

besonyar (Tagamanent) : a uns perduts per la boira, no coneixent el camí, una pastora els pregunta: què *besonyen*?

besora : els pagesos de remença pagaven, entre'ls mals usos, el vi apellat den *besora*.

Besora, llin. Cp. **Basora**.

besoroca, especie d'òliba.

Besós, riu prop de Barcelona.

besotetx (der. de **bes**), **J.** Verdaguer.

bessa. V. veça.

bessa (suro de —) : és el que s'arrenca de les branques, que generalment sol ésser més fi.

Bessa, llin. Barcelona.

bessant. V. vessant.

Bessany, llin. Llerona, XVII.

bessenyar : resellar, remarcar: «qui dolosament *bessenyará* bestiar d'altre incórregue en pena...», Mallorca, 1671, Edictes reals, 39.

Besses, llin. Catalunya.

bessó [**bassó**] : **1**, cada un de dos o més germans nats d'un part. ✱ **2** (Mallorca), ametlló. Cp. els *bessons* dels ulls (Mallorca) : les nines.

bessona (Mallorca) : se diu de l'ametlla que té dos bessons.

bessonada.

bessoner [**bassoner**] (Mallorca): comerciant de bessó o ametlles.

bessonera. V. bessona.

bessuch, peix semblant al pagell.

Besta?, llin. Barcelona.

Bestard, llin. Mallorca.

Bestech?, llin. Barcelona.

besti (Mallorca) : bestia.

bestia : «e maná que li portassen les aquanees, e tots trameteren per les *besties*», Tirant, I, 346; «...hon hi havía diverses natures de animals salvatges, ço es, onços, cervos, cabirols, porchs salvatges e de totes altres *besties* de mont», Id., I, 139; «*besties* de sella e de bast», XV; «e'ls cavals e les *besties* jahíen en una foya...», Cron. Jacme, 182; **besties de peu rodó** (Plana de Vich): cavalls, mules, &. Cp. **bistia.**

bestià, pl. **bestians**, per **bestiar**.

bestiaça, Dic. J. March.

bestiar : ganado : «e la cavalgada no profitá a negú sinó que goanyaren *bestiar* per a menjar a la ost», Cron. Jacme, 326; «...portaren-se'n molt *bestiar* de gros e de menut», Tirant, III, 325; «En los dies passats fom certificats que N'Argençola, cap de cinquantena, havía pres cert *bestiar* d'En Batle de Miralcamp....», Doc. Arch., XXII, 13; «E un dia anant ab les ovelles aparech-li sent Nicholau e dix-li : Leva aquest *bestiar* a casa de ton senyor...», Legend., I, 204; «pastors dels *bestiars*», Collacions, 253; — **bestiar boví** : bous, vaques, vedells; — **bestiar cabriu**; — **bestiar gros** : bous, mulats, eugues, cavalls, ases, &.; — **bestiar de llana** : ovelles; — **bestiar de pel**; — **bestiar de peu forcat**; — **bestiar de peu rodó** : cavalls, eugues, ases, muls, &.; — **bestiar menut** : ovelles, cabres, porcs; — **bestiar mular, mulatí**, Prior, 183 v.º; — **bestiar oví**; — **bestiar porquí**.

bestiari : el qui guarda les besties : «Lo lleó en un camp havem vist lo qual conegué hun dels *bestiaris* com ça entrás fos estat son maestre, deffés-lo de l'esvahiment de les besties», Ms. Séneca, 86.

bestiarot (Sta. Eularia de Riuprimer), despectiu de **bestiar**.

bestiejar [**bestiajar bestiayar**]: fer el bestia : «per ço que hom les tenga per belles e'ls vage *bestiajant* detrás», B. Metge, 78; «No y passaría pus, que ja m'a fet *bestiayar* dues vegades», Vida St. Juliá, 324.

bestiesa : necedad, tontería:

«Callau, Porter, no digau aquexes *bestieses*», Pere Porter.

bestió. V. **bastió**.

bestiol : «Item duas ballestes de fust guarnides a la genovesque ... aprés les nous cubertes de serbes pintades al dos de alguns *bestiols*, corones, senyals reyals de la ciutat...», Ardits, II, 168.

bestiola, dim. de **bestia** : animalito; bicho, insecto : «La formiga ... poca *bestiola* e mesquina», Lib. de Contemplació, c. 108; «havent tramés en aquell dia los seus goçets e les sues *bestioles*», J. Esteve, a 4; «*bestioles* y tossinets», diu un memorial estampat als porcassos que rifaven passejant-los pels carrers de Barcelona. ✳

bestir. V. **bastir**.

bestoll per **bescoll** : «Item en una caxeta de cuyro negre un firmall en que ha un lebrer smaltat e te un diamant als peus, una perla redona al *bestoll*», Doc. Arch., XXVI, 125.

Bestot, llin. 1455.

bestrach [**bastrach**] : anticipación de dinero, Capmany, *Mem.*, II.

Bestraguá, poble, Doc. Arch., XXXVI, 313.

bestraure [**bestreure**, ant. **bestreer**; **bas-**] : adelantar dinero: «...que dels dits bens seus se pach tot ço et qualque cosa los dits mayorals li haurán *bestret* et donat en la dita necessitat e malaltía», Doc. Arch., XL, 476; «...que delliuraría lo dit don Jayme ab arts e'l portaría lla on la dita duquessa era que ara volgués *bestraure* aquests v milia o VI milia florins...», Id., XXXVI, 259; «...sinó que no es stat negú qui haja volgut *bestreer* per la despesa de la gent», Id., XXII, 307; «Jo conech que vos no fiau de mi et per axó no'm voleu *bestraure*, mas jo iré a treballar...», Id., XXXVI, 163; «500 florins que *bestregats* e donets», F. Bofarull, *Malla*, 30; «qualsevols quantitats per ell *bastretes* o manades pagar», Corts Montsó, 1470; «los diners que havía *bastret*», Thesorería real, 1472; — «Ne pren a mi que Amor destrifique, si que d'aquell contentament vull traure, si que no pot lo que demán *bestraure*...», A. March, 128; — «Guardau-vos dels fills petits ... que son bogíes, car *bestrahen* y contrafán tot lo que fer vehen», XV.

bestreta : adelanto, anticipo : «Per que, molt reverends, nobles, magnífichs e honorables senyors, placia-us scriure al dit March Calabuig ell faça la dita *bestreta* a coneguda del magnífich mossén G. Cardona...», Doc. Arch., XXII, 260; **bestreta morta** (Ripoll, Olot): la quantitat que el masover dóna a l'amo de la terra com a fiança que la conrearà bé. ✳

bestreure. V. **bestraure**.

bestrús, forma popular de **avestruç** : tonto, pesat. Ex. : que n'és de *bestrús!* (St. Joàn Despí, &.)

Besturs, llin. Barcelona, 1624, 1713.

besunyar [**basunyar**] (Plana de Vich) : què hi *besunyes* aquí? : què hi fas?, què hi pesques? &.; jo no sé què s'hi *besunya* aquell a la cuina!

besunyes : necesidades, Jahuda Llabrés.

bet, f. **bera** : bell; — **bet un**, **bera una** : algún, alguna.

Bet, **Beteta** (Mallorca) : Isabel, Isabeleta.

Bet (**Son —**), en el camí de Palma a Benisalem.

bet. V. **avet**.

bet. V. **ira**.

beta. V. **veta**.

Beta (Besalú, &.) : Isabel.

Betacons?, llin. Barcelona.

Betancor, llin. Barcelona.

betaravech de menjar (Menorca).

Betbeso?, llin. Barcelona.

betcoll [**batcoll**], **betcollada** [**batcollada**] (Mallorca) : bescoll, bescollada.

beteiar (Palma, 1395) per **batejar**.
Betés, llin. Barcelona.
Betlem [**Bethlem, Bel·lem**].
betlendina (Mallorca) : pequeña calaverada. Cp. **batlandines**.
Betona (Empordà, &:), dim. de **Bet**, Isabel.
betònica, planta medicinal : «...pera preservació procuren en desopilar-se ab decoctions de agrimonia, pimpinella, *bethónica*, dauradella...», Lib. de la Peste, 56.
Betriu, llin. Barcelona.
betulons : «Les gents dels pobles que hi havía a la vora del riu qui lavors s'apellava Bétulo, los quals segons recita Plini eren appellats *betulons*, de quins era cap una bella ciutat appellada del mateix nom del riu Bétulo e vuy en dia s'apella Badalona...», Boades, 13.
betum [**bitum**, J. Esteve]. ✱
betxa, Dic. J. March.
betzar : «vos trametem una pedra apellada *betzar* ... la qual es contra tot verí et provada per nos en diverses maneres», *Rev. Cienc. Hist.*, 1887, 53.
betzaraxque, pedra, específic purgant que s'empleava mesclat amb algunes herbes (xv).
betze [**betza**] (castanyes en —) (Plana de Vich) : castanyes bullides amb aigua i sal que solen menjar per sopar.
betzef (a —) (Mallorca) : en gran, en abundancia : «quant la peste acaramulla los cadàvers *a betzef*», B. Ferràn, *Poncelles*, 65.ª; «*A betzef* joyels e robes, paveylons, coixins brodats...», P. A. Peña, Jochs Florals, 1868, 133.
betzeps (a —) (Mallorca) : a betzef.
betzerrut (Mallorca) : tonto, testarudo.
betzo (Mallorca, Valencia, Tortosa) : necio, tonto.
betzol (Mallorca) : beneit.
beuarra (Solsona) : el qui veu molt. Cp. *panarra*.

beubetjar : «...en Gostí comensá a *beubetjar* y acabá per fer-se trons de na Marieta y anar-se'n a Ciutat a pendre sa carrera», *Contarelles*, 274.
beuerri, -rría. V. **beverri, -rría**.
Beuló, llin. 1337; Vich, 1736.
Beumala, llin. XVIII.
beurada. V. **abeurada**.
beurall. V. **abeurall**.
beuratge. V. **abeuratge**.
beure, beure's : beber, beberse. Cp. **boure**; — tragarse : «la terra obrint-se *begué's* los tres jugants», XV; «e la terra qui s'obrí que'*s begué* totes lurs reliquies», Flos. Sanct., 134 v.º. Cp. : «pensí que'm *begués*»: creí que me iba a tragar, *Veu de Montserrat*, 1879, 95; *beure's* amb la mirada : menjar-se amb els ulls : «Al veure-la tant bonicoya *se* la *bevía* ab sa mirada», Bosch de la Trinxería, *Pla y Montanya*, 10; en sentit de responsabilitat : «Aytal peguesa has feta, aytal l'haurás a *beure*», XIV; *beu-te* aquest ou que l'altre ja es cou; — creure's. Ex. : tot *s*'ho *beu*; has vist aquell beneit com *s*'ha *begut* tot lo que li han dit?. Cp. : ja s'ho tenía ben *begut*; *beure* per fet (Mallorca) : echar la corrobra; — (Mallorca), recollir cartes en certs jocs com a l'ase; — *beure* a galet o gallet, amb el porró, càntir, &.; fig. estar en babia, esperar en va ço que no ha d'aconseguir-se; — *beure* de dret : el *beure de dret* mata, fa mal; no convé *beure de dret* (Barcelona) ; *beure* més que un clot d'arena (Mallorca) : se diu dels grans bevedors; — *beure* oli : ja ha *begut oli* : ja ha rebut; a *beure oli*, expr. popular per a indicar que algú mor; — *beure's* el seny, l'enteniment : se diu del qui fa un acte de boig; — *beure's* la mar : fer impossibles : «li és padrina y per ell *se* beu la *mar*», Ferrer, *Llib. d'or*, 103.
beure, subst. : beguda : «Lo dit

dia en lo qual fou prorogada ésser feta la solempnitat de la festa del gloriós cors de Iheuxcrist, los honorables Consellers no contrestant haguessen fet lo *beura* de matí dijous prop passat, altre volta feren e volgueren fos fet lo dit *beura* de matí», Ardits, II, 434; — fer pa i *beure*.

beutat : belleza, Sidrach, 16.

bevedor : bebedor.

«**bevedora** de vidre esmaltat e viat», Puiggarí, *L'Avenç*, 1888, 237.

bevenda (xv, &.; Mallorca) : bebida : «Que les *bevendes* verinoses son cubertes ab dolçor de mel», Tirant, IV, 75; «Molts per aquests effectes pastan o pican agrellas salvatjes, blets que son especies de cols, y ne fan *bevenda* que prenen quant dura la mayor calor...», Prior, 9; «doná-li a beure *bevenda* enmatzinada», Vida St. Honorat; J. Roig, 78 v.º.

Bevenguda, nom de dòna, Mallorca, 1280.

beverri [**beuerri**] (xiv) : gran bevedor : «los joglars son grans *beuerris* e alcavots», Breviari d'Amor.

beverria [**beuerria**] : el vici de la beguda : «deu-se esquivar la *beuerria* e embriaguesa», Collacions, 262.

bexest per **bixest** : «les vj. hores fan *bexest* en lo quart any», Félix, I, 140; «Dimarts xxviiii. Any *bexest*...», Ardits, I, 234.

bey (Plana de Vich, &.) : veta, juntura de les roques o penyes. Ex. : hem trobat un *bei* que és de mal rompre; la roca s'esllenegà per un *bei* que hi havía; — crui que fan algunes planxes de metall o monedes, crui exterior que sembla un tros de pell que salta.

Beya, llin. Barcelona.

beyabà. V. **beabà**.

beyarol, en sentit despectiu aplicat als nois.

beyerola, ocell un xic més petit que el tord. ✳ Cp. **abellerola**.

beyna [ant. **bayna**, **bahina**] : vaina : «Un coltell ab sa *beyna*», Vich, 1413, 1422; «*beyna* del punyal», Id., 1492; estuche : «Unas estisoras ab sa *beyna*», Inv. Cervera, 1789; jareta, doblec de la roba per on passa una veta.

beyne [**beyna**] (Vilafranca del Panadès) : beinot, especie de majordom que s'encarrega de dirigir algunes operacions agrícoles i de vigilar-les en lloc del senyor. Cp. **beynot**.

beyner. V. **bayner**.

beynot. V. **beyne** : «entrar de *beynot* a la casa», Vidal, *Rosada d'estiu*, 47.

beyre [**veyre**, **veira**] (xviii; ara, Rosselló) : got : «Dotze *veiras* de vidre ... It. deu *veiras* de cristall entre grans y petits...», Inv. Cervera, 1789; «tres taçetes de ayguardent, mitx *beyre*, un garrafó...», xviii; «deixà en sech lo *beyre* sobre la taula», A. Bof., *Orfaneta*, 127; «Lo *beyre* d'or», Jochs florals, 1867.

Biaina, llin. Puigcerdà.

Bial, llin. Barcelona.

biarnés (xvi) : natural del Bearn: «Suplica la dita Cort a vostra Magestat li placia statuhir y ordenar que qualsevol gascó, ho *biarnés*, foxench, limosí...», Cort quinta de l'emp. Carles, 13 v.º.

Biarnesa : «Madona *Biarnesa* de Cardona», Capbreu Junqueres, 1372.

Biatriu, llin. Catalunya.

biax [**biaix**] : sesgo; — **a biax** : al través, oblicuament; — **en biax**: «...la qual *en biax* se moch tro a la terra», Félix, I, 129; «batalla ordenada *embiax*», 12.ª del Crestiá, c. 267. Cp. **biex**.

biaxat : «esguarts *biaxats*» (xiv a xvi) : miradas al soslayo.

Bibí, renom Palma; llin. Pollensa, 1607.

Bibiloni, llin. Mallorca.

biblia : «Aquest dia per mana-

ment del Reverend inquisidor ... foren cremades en la plaça del Rey de la present ciutat les *biblies* en pla e altres libres en pla descendents de la *biblia...*», Ardits, III, 146; «*Biblia* que es escrita en vulgar cathalá», Coroleu, *Documents*, 56.

bíblich (xv, &.) : pertanyent a la Biblia.

biblioteca. ✳

bidauba, bidauga. V. **vidalba.**

bidaura. V. **vidaura.**

Bidaure, llinatge Aragó, xiv.

bidell per bedell : «*bidell* del Studi general», Mallorca, xvii.

bidenuç : «Donen los jueus de Valencia per trahut III milia solidos. Item donen los dits jueus per *bidenuç* cascún any XI. solidos», Doc. Arch., XXXIX, 88.

bidrena, planta : «bull *bidrena* o baladre», Remeys de Fr. D. Font, 115.

Biel (Mallorca, &.), dim. de **Gabriel.**

biel (estar —) (Mallorca) : estar begut, haver begut massa; estar atordit, atontat.

biel (de copes, d'oros, &.) : sota.

Biela, llin. Barcelona.

Bieló, dim. de **Biel, Gabriel.**

bienni (xv, &.) : bienio : «son ellegits ... per administradors de la dita taula per lo *bienni* sdevenidor mossén...», Ardits, III, 57.

Biera, llin. Montornès.

Biern?, llin. Barcelona.

Biert (Coll de —), prov. de Girona, prop de Cartellà i d'Adri.

Bieta, llin. Barcelona.

biex (Mallorca) : biaix; Fr. : traure bé els *bieixos* : cercar economíes.

bifa [biffa), nom de roba : «capa de *bifa* blava», Sta. Coloma de Queralt, 1300; «*biffa* vermela de París ... *biffes* planes de St. Denís...», Perpinyà, 1307; *Rev. Lang. Rom.*, 1873, 369; Cost. de Tortosa, 94; Dic. J. March.

bifi : el qui té el llavi inferior més prominent que el superior; el qui té sortit l'òs inferior de la barba.

biforcat : «la barba curteta, *biforcada...*», Angels U., 40 v.°; «la barba spessa no molt longa está per lo mig *biforcada*», Flos. Sanct.

biga : viga : «...doná e liurá a'n G. A. ... xxviii *bigues* de xxvi palms de larch cascuna e xvii cabirons de larch cascú de xxxx palms tot de fusta de melis...», Ardits, II, 406; «*Biga* : Trabes», J. Esteve, c 3; — jàssera (Empordà); — **biga reconera** o **paretera** : la que posen adossada de per llarg a la paret o recó de la cambra; — **biga serrera**: jàssera (Ribes, Camprodón), la biga llarga central que sosté una teulada de dos vessants (Borredà); — «dues *bigues* vint y quatrenes per cuxes del molí d'oli», Cervera, 1789; — **biga de l'esquena** : espinada.

Biga, llin. Taradell.

Bigaire, llin. Barcelona.

bigalot (Mallorca) : tros de fusta quadrangular d'un pam i mig o més de llargaria, un d'amplaria i quatre dits d'alçaria, que té a un costat una concavitat semi-esfèrica; serveix per a picar la sola.

«**bigant** qui vol dir qui ha dues mullers», Collacions, 263 v.°.

Biganyó, llin. Barcelona, 1391.

bigarniu (Mallorca) : se diu dels infants petits que tot just caminen, Ferrà, *Museo Balear*, 50.

Bigas, llin. Barcelona.

Bigas, prov. de Barcelona.

Bigay, llin. Barcelona.

Bigayre, llin. Sarrià.

bigó, dim. de **biga** : «It. IV *bigons* de fust sotil», Vich, 1427.

Bigó, llin. Berga.

Bigordà, llin. prov. de Lleida.

Bigorra : «elegiren per lur Rey un cavaller de *Bigorra*», Tomich, 2 v.°.

Bigorra, llin. Barcelona.

Bigorre, llin. Barcelona.

bigot : «*bigot* a la fernandina per

cubrir un xiribech» (amb les puntes amunt), Vallfogona, 110; «*bigots* o mostatxos», Vich, 1757.

bigota, bigotes (veu marítima): cordes per a aguantar els pals i les escales de corda per a pujar-hi. Cp. : «Item una *bigota* petita ab tres verteys», Inventario Atarazanas, 1467; «Quatre testes de *bigotes*», Inv. naval, 1331.

bigotera : **1**, bitzega, boixeta, instr. de boix amb què els sabaters poleixen la vora de la sola. **2**, tros de xarol, &. que's posa a la punta del calçat per a adornar-lo; tenir bones *bigoteres* : se diu d'una dòna formosa.

bigotes (Mallorca, 1650), **bigotis, bigots** (Vich, 1757). Cp. **bigot**; — Fr. : això no és per tos *bigotis* (XVIII, &.).

bigoti (veu d'impremta) : bigote.

bigueres, en l'inv. d'un celler.

Bigues, llin. Barcelona.

Bijés?, llin. Barcelona.

Bil, llin. Sòller.

Bilalta, llin. Catalunya.

Bilardaga, llin. Vich, 1413.

Bilbau : «Sancho de *Bilbau* capità de lacayos del Sr. Rey», 1472.

Bilbeny?, llin. Barcelona.

Bilbert, llin. Barcelona.

Bilella, llin. Barcelona.

Bilet, llin. Catalunya.

bilorda (Empordà) : bruticia amb que's cobreix un reg, canonada, &.; ço que embussa el pas de l'aigua.

Bilveny?, llin. Barcelona.

billadures (Guilleríes, Borredà): boscallets per a billar la pila o sitja de carbó.

billar (Guilleríes, Borredà) : alimentar amb boscallets la pila o sitja de carbó?

billar [**villar**, Mallorca], subst.: billar.

Billel (Marquès de —), a Menorca.

billet. V. **bitllet**.

billeta : «hon fir la *billeta* tantost hix la sanch», Procés de les Olives, 38 v.º; «qualsevol que volgués junyir ab armes reals o ab armes de guerra, fossen los ferros de les armes reals ab quatre puntes en lo broquet molt encerades ab cera gomada cascuna punta de la *billeta*», Tirant, I, 128;

billetayre. V. **bitlletayre**.

Bill-llort, llin. Girona.

billó : «Com la quinta specia de guanyar dinés es fondre *billó* e la sisena es cercar menes de metalls...», 12.ª del Crestiá, c. 149.

billonaja. V. **billonatge**.

billonar : «Lo die present fou feta crida ab dues trompetes ab un temborino e ab taballs ab que reduhiren e cridaren los croats a a XVIII diners e lo florí que *billonás* per tot Catalunya», Ardits, II, 178.

billonatge [**billonaja**] : «...com un Regne ho patria pot ésser robat o gastat per art de *billonaja* e com ne pot esser preservat», Ms. del XVI de l'Arxiu de la Seu de Barcelona.

Billorda, nom d'una campana grossa a St. Joàn Despí.

Bim, llin. Barcelona.

Bimbau, llin. Catalunya.

bimbell : regruix de maons que es posa entre la barana i el sòl del terrat per a escopir l'aigua a fi d'evitar goteres o humitats a les parets.

bimbirimboyes (Mallorca) : floquets, banderetes, frioleres, &.

binar (Mallorca) : **1**, fer la segona llaurada, donar una segona rella. **2**, dir dues misses els sacerdots que estàn sols a les parroquies rurals.

Binaxa, llin. Catalunya.

Binefa, llin. Lleida.

binefarench : natural de Binèfar, poble català d'Aragó.

Bingut, llin. Barcelona.

binifet. V. **benifet**.

Binisalem, vila de Mallorca.

Binisterfe?, llin. Barcelona.

Bintró, llin. Barcelona.
biol. V. **bacia**.
Biol, llin.
biorça, Dic. J. March.
biorxa [**miorxa**] (**a la** —) (Mallorca) : al revés, d'una manera estranya : aquí tot va *a la biorxa*; dur una cosa *a la biorxa*. Cp. anar a l'orsa i *a la biorxa* : anar malament.
biós (Besalú) : instr. de conreu, amb dues puntes, per a cavar.
Biosca, llin. Barcelona, Valencia [**Bioscha**, Mallorca, 1395]
biot (Plana de Vich, Camprodón): bassal petit; sot de fang en els camins; **font de biot** : la que surt de la terra i fa bassa, a diferencia de la que raja de la penyada, dita *font de canal*; «lo torrent anomenat lo *biot*», Mem. A. B. L. B., II, 616. Cp. **viot**.
birat. V. **virat**.
Birba, llin. Barcelona, Empordà, &.
birbadora (Tortosa, Amposta, &.) : dòna que birba; — instr. per a birbar.
birbar (prov. de Lleida, Tortosa, &.) : eixercolar, treure l'herba dels sembrats.
Birbé, llin. Catalunya.
Birbi, llin. Barcelona.
birimboyes (Mallorca) : flocs i *birimboies* : perifollos. Cp. **bimbirimboyes**.
Birjerà, llin. Barcelona.
birla. V. **bitlla**.
birlotxo, nom d'un carruatge en desús (Mallorca); id. que era una especie de tartana de tres o quatre seients (Pla del Llobregat).
Biró, llin. Barcelona.
birolotxo (oit al Pla del Llobregat) per **birlotxo**.
birolla. V. **virolla**.
birombo : «set gafes de punta y dos ganxos y bagas per fer fort lo *birombo*», Compte d'un manyà, Barcelona, 1816.
Birosa, llin. Barcelona.
birosta [**virosta**] : vianda : «...de anar a passar un bon rato a la Satalía o a Bellesguart, lo primer es consultar-lo an ell, que se encarrega de la *birosta* ... perquè també és cert que fer cuynar...», *Tros de paper*, n. 25.
Birosta, llin. Barcelona.
Biroy, llin. prov. de Girona.
Birrer?, llin. Barcelona.
birreto : capell de cardenal : «feya un any que tenía lo *birreto*», Lumen Domus, 251.
birulet [**virulet**]. V. Amengual, Labernia.
bis, pl. **bisos** o **bissos** : **1** (Castelltersol), caragol, clau roscat. **2**, peix.
bis [**biso**], tela preciosa? : «Stoles sacerdotals testes de *bis*...», Flavi Joseph, l. 8, c. 3.
Bis, llin. Barcelona.
Bisa, llin. Barcelona, XVIII; Olot.
Bisanç : «...dix que no volía la gloria d'aquella gent qui havía nom e fama per tal com havíe edificat *Bisanç*, qui era nom de lloch», Collacions, 131.
Bisanya, llin. Pollensa, 1391.
Bisanyes, llin. Mallorca, XVI.
bisarauma [**biseraume**], ocell ordinariament nomenat *buseroca*.
bisarma : «Una *bisarma* o luna venuda per IV sous», Vich, 1434.
bisaroca, ocell de rapinya : buzo vulgar; — a Camprodón i Setcases, es diu a les criatures.
bisavi. V. **besavi**.
bisbal (XIV, &.) : episcopal : «la dignitat *bisbal*», Collacions, 252 v.º.
Bisbal, llin. Mallorca, 1395; Barcelona, &.
Bisbal (**La** —), prov. de Girona. ⚹ — **Bisbal de Penadès**; — **La Bisbal**, poble prop de Margalef, prov. de Tarragona.
bisbalench : natural de La Bisbal.
bisbalía (XIII a XVI) : obispado, episcopado, diócesis.
Bisbalía : terme de La Bisbal, Chia, I, 127.

bisbari : qui estudía als seminaris episcopals.

bisbató : obispillo : «...que los dits honorables Consellers manaven o dehíen que fos donat al *bisbató* seguons es acustumat, ço es un florí...», Ardits, II, 25; Id., II, 400.

bisbe : **1**, obispo : «lo sobirá *bisbe* ço es lo sant pare apostólich», Collacions, 230 v.º; Id., 261; Ardits, I, 489; Id., II, 238. **2**, botifarra grossa; — part gruixuda del budell del porc, que serveix per a fer botifarres (Reus).

Bisbe, llin. Barcelona, 1406; Girona, XV.

bisbètich (Mallorca) : extravagant, llunàtic.

Biscamps, llin. Barcelona.

biscarri (Vidrà, Plana de Vich), planta : muérdago.

Biscaya. V. **Viscaya**.

bisch (Lleida) : bizco.

bisco (Onda, &.) : curt de vista.

biscuns : «E car l'aygua es redona, mou-se envirón e en per lonch, segons lo seu *biscuns* (var.: «lo seu ample qui's») de sa rotunditat, per la qual se mouen les ondes de la mar a la terra e se'n mou la mar de Anglaterra; car lo *biscuns* (var. : «car lo ample que ha») se enclina a la una part en un temps e en l'altre temps se enclina a altra part», Félix, I, 142.

biscuyt. V. **bescuyt**.

Bisdomini, llin. Barcelona.

Biserol, llin. Mallorca.

Bisoles?, llin. Barcelona.

bispe per **bisbe**, J. Esteve, c 3.

Bisquerra, llin. Mallorca, Barcelona.

Bisquert?, llin. Catalunya.

Bisquet, llin. Valls.

bissal (Valencia) : peix semblant a la llampuga.

bissext. V. **bixest**.

bistia per **bestia** : «Car les guineus e les altres *bisties* salvatges comunament no van sinó de nits...», Coroleu, *Documents*, 27; «...e de abtesa e noblesa natural en tant que un hom acomparat a altre par que sia comparació de un hom a una *bistia*, axí entre los ángels...», Angels, 12 v.º; «l'ordi que mengen les *bisties* del castell», Inv. Torre den Barra, 1430; «E lo mateix dia tots los que teníen *bisties* de tregí», Ardits, IV, 106; Id., I, 342; «*bisties* cavallines e de lauró e bovines», Doc. Arch., XXXV, 139; Id., 119; Ms. Séneca, 4.

bistiar per **bestiar**, Doc. Arch., XXXV, 53.

bistorta (Vallcebre, &., Alt Llobregat) : herba remeiera, que té arrels cargolades.

bisumba (Mallorca, Puigpunyent, oït a un pagès) : berenada campestre.

bisurp (Vall de Boí) : arbre semblant a la noguera, que fa un fruit com la cirera de pastor.

bitarrauga (viure a la —) (1820): a la biorxa.

bitè (Manresa, Terrassa, Igualada) : bè, anyell; carn de xai o bè.

Bitla, renom Palma.

bitlla : «...y per remoure tants mals com allí per occasió del joch de les *bitlles* se feya en dany dels particulars...», Ardits, III, 299; Terrassa, XVI, *Veu de Montserrat*, 1884, 56; Igualada, XV, Jochs florals, 1895, 205; — pessa ampla en la base i estreta de dalt, on se cabdella la trama de la llençadora per a teixir pesses de cotó.

bitllar (Berga) : afegir a la sitja del carbó cremant nous bitllots.

bitllera : la dòna que fa bitlles per als teixidors.

bitllet [**billet**], de les rifes; — **billet de la parroquia** (Mallorca): butlletí. ⚹

bitlletayre [**bitlletaire**, **billetayre**] : el qui ven els bitllets de les rifes.

Bitlloch, llin. Barcelona.

bitllot (Berga, &.) : tros de llenya tallat per fer carbó.

Bitola, sobrenom d'un pagès de Conflent, 1655.

bitum. V. **betum**.

bitxa, Dic. J. March.

bitxach [**bixach, bitchach**], ocell: collalba.

bitxera (Pla del Llobregat) : la planta que fa els bitxos.

bitxo picant : guindilla. Sin.: *pebre de cirereta*, Mallorca.

bitzach (Plana de Vich) : cossa, peuada d'ase.

bitzega : instr. de boix amb dos aprats en cada cap que usen els sabaters per a brunyir la vora de les soles.

bitzoch : «...no és rahó que vostés vixquen a la babalà y que's queden dejuns com a *bitsocs*», *Rondalla de rondalles*, 53.

biula (Artà) per **baula**.

biulany, Mallorca, XVII, Selva de Consonants.

Biumala, llin. Barcelona.

Biura, llin. Catalunya, XVI.

bixest [**baxest, bexest, bissext**]: bisiesto.

Bizanyes?, llin. Mallorca.

bla [ant. **blan**, usat per alguns a Mallorca, Tortosa, &.), **blana**: blando : «...e no't penses haver menys a fer per ço com l'enemich es pus *blan* e pus suau...», Tirant, II, 154; «Axí es en lo principi d'amor que son *blans*...», Id., III, 14.

Blabí, llin. Barcelona.

Blabia?, llin. Barcelona.

Blach?, llin. Barcelona.

blachatux? (Mallorca, 1308):prenda de vestir o adorno de señora?, *Almanaque Balear*, 1875, 60.

blada : arbre de fusta closa, blanca i fàcil de treballar, semblant a la del boix; en fan culleres, llosses, pintes, &. (Camprodón), llençadores, jous de bou; en feien també motllos per a estampar amb la sola de vern; els armers vells en feien enceps d'escopeta.

bladaria : «vaxella vinaria e *bladaria*», Vallromanes, 1539.

Bladé, llin. Tortosa.

blader : traficant en blat : «de l'infern fan la conquista tots aquells que són *bladés*», Cobles contra formentés y usurés; — «molí *blader*», Perpinyà, 1368.

bladeres (Arbucies, Plana de Vich, &.) : quatre barres de fusta paral·leles que lliguen damunt el bast de les cavalleríes i se'n serveixen per a traginar garbes, palla o herba; a les fustes hi ha clivilles on van els cordills en què es col·loquen les garbes, &. : «It unes *bladeres* de fust desgornides per tirar gardes qui están fora la casa», Inv. Vich, 1491. Cp. : «It unes *bladeres* de fusta de pocha valor», Inv. d'un colteller, Vich, 1405; «...Un cove ... It. unes *bladeres* sotils», Vich, 1413; — «Troba *bladeres* del Rey», Rom. Milà, 183.

bladeta (prov. de Lleida) : té el gra petit (més petit que el del blat ordinari) i un xic pelut; és rogenc i es fa millor en els bacs que a les solanes.

Bladó, llin. Barcelona.

Blagé, llin. Barcelona.

blahir-se, blair-se. V. **blehir-se**.

blajot, llin. Barcelona.

blan. V. **bla**.

Blan, llin. Barcelona, 1618.

blanament : blandamente : «...la bona companyía feta entre dos se deu *blanament* concordar en fets, e en dits, e en virtuoses obres», Tirant, III, 179.

blanca : **1**, urraca : «La veu de les *blanques* : Garritus, tui», J. Esteve, i 5 v.º; «Les *blanques* que té hom en casa : Pica, ce», Id., k 4. **2**, una moneda : «It una *blancha* e mige de Perpenyá», Vich, 1437.

Blanca [**Blancha, Blanqua**], nom de dòna : «La noble senyora dona

Blanqua, muller del Vescomte de Rochaberti», Capbreu Junqueres, xv; — llin. de dòna, la muller d'En *Blanch* : Joán Blanch y Ne Catalina *Blancha*», *Almanaque Balear*, 1883, 29.

Blancafort, llin. de La Garriga.

blancal (Valencia, xvi, &.), una de les especies de blat.

blancàs : blanquinós : «Si las gotas de l'aygua que cauhen del cel són *blancasas* y caygudas fan grans bombollas», Prior, 2 v.º.

blancatxo, despectiu de **blanch**;— la **xexa blancatxa** (Plana de Vich) és una de les especies conegudes de xeixa.

blancay : taca blanca. Ex. : aquell *blancai* que's veu a la muntanya és neu.

blancayó (Plana de Vich) : cosa blanca llunyana. Ex. : veig allà lluny un *blancaió*, no sé si serà una casa.

blanch [blanc], **blanca [blanqua]**: blanco : «La cara pus *blanqua* que neu», J. Esteve, k; *blanc* com un glop de llet; «un speró daurat e l'altre *blanch*», Tirant, II, 387; — «Cavalcant en un gran cavall armat en *blanch* : Sublimi invectus equo radiantibus armis refulgens», J. Esteve, c 5 v.º; — «Lo *blanch* de l'ou», Id., l v.º; «Lo *blanch* dels hulls», Id., l 3; «Los *blanchs* dels ulls de virguinal semblança», Vida de St. Honorat; — «...aquest *blanch* es bo per asclarir la cara», Ml. Dies, 165; — **blanch de dragontina**, ingredient, Ml. Dies, 164; **blanch d'Espanya** : albayalde; **blanch de Narbona** : «*Blanc de Narbona* ij diners», Cost. de Tortosa, 88 v.º.

Blanch, llin. Catalunya.

blanchaflor, Tarifa de teles, 1534.

Blanchafort, llin. Vich, 1416.

blanchet : «Gozet o *blanchet*», J. Esteve.

blanda, **blandament**, per **blana**, **blanament** : «paraules *blandes*», Francesch de la Via, b 7; «...e res-ponía tan *blandament* e ab tan suaus paraules...», Curial, 268.

blandar (Camp de Tarragona): flamejar. Ex. : les atxes de vent *blanden*; fer *blandar* una teia: donar-li voltes de pressa per fer-la acabar d'encendre.

blandeir, **blandir** : llagotejar: «Ni si cavayler traydor es *blandit* per son senyor, qual fayliment porá fer de que sia punit ni représ», Orde Cavaylería, 15 v.º.

blandicies : llagots, persuacions: «e l'informás no fos per ell enganat e per ses *blandicies* falses afalegat», Angels, 73 v.º; «Diu lo Senyor: guardau-vos dels hómens, que ab persuasions, ab *blandicies*, ab lagots, donatius e promeses, ab turments e menaçes, de la mia veritat no us façen torçre», 2.ª del Cartoxá, 26 v.º.

blandiment : «la fortuna ... ab sos *blandiments* ... angana les penses flachas dels hómens», Ms. Bib. U., 21-3-2, 3.

Blandis, llin.

Blandó, llin. Barcelona.

Blandrich, llin. Barcelona, xii o xiii.

Blanell, llin. Barcelona.

blanench, natural de Blanes.

blaner, **blanera**. V. **blener**, **blenera**.

Blanes, prov. de Girona.

Blanich, llin. Barcelona.

blanor : blandura : «Ermins e mars no guarden de fredor mes que la pell de volp o de anyell, ne cal vestir per calor terçanell, ne son requer lit ab molta *blanor*», A. March, 145 v.º; — saó. Ex. : en temps de *blanor*.

blanquejar, Tirant, II, 290.

blanquella, planta.

blanquer : **1**, curtidor : «...et utilitat de l'ofici, mester o art dels prohómens *blanquers* e altres dejús nomenats...», Doc. Arch., XL, 396. Se diu «el *blanquer* té les ungles d'or», per grogues i per la

fama de rics. Cp. ***assaonador, aluder, albadiver***. **2** (Tortosa), bolquer.

blanquería : tenería.

blanquesa : blancura : «la *blanquesa* del seu cors», Decamerón.

blanquet : **1**, una tela : «Unes calses de *blanquet* d'home», Inv. Vich, 1403; «Un jupó de drap de *blanquet*», Inv. Ribes, 1404; «calçes de *blanquet* dolentes, squinçades», Inv. Sta. Coloma de Queralt, xv; «un gipó de *blanquet* doble», Quadrado, *Forenses* &., 263; «un mantonet folrat de *blanquet* gros», 1430. **2**, cerusa. Cp. : «Que hi fa en la cara de la cristiana la color de la rosa ne ell *blanquet*...», Collacions, 184. **3** (Mallorca), se deia així el jovenet que tenía benefici en alguna parroquia i assistía al chor amb sobrepelliç i sense muceta negre. Cp. **esquenablanch**. **4**, greix, part de la freixura que's treu dels bèns, moltons, crestats, ovelles, cabres i es menja fregit. Hi havía el crit : «*blanquets* i perdius» (Barcelona, xviii); — botifarró prim on no's posa gens de sang sinó greix, lleu i pinyons (Mallorca). Cp. el refrany : Lo bon greixet fa bon *blanquet*.

blanquetjar (Mallorca, xvii) per **blanquejar**.

blanquí : un bou de pel *blanquí*, Vilatorta, 1452.

blanquielles (Urgell), planta silvestre. Sin. : *arnioles*.

blanquilles morisques, moneda, A. Bof., *Orfaneta*, 288.

Blanquina, nom de dòna, xv, xvi.

blanquinella (Vilanova de Meià): planta silvestre, se fa entre'ls sembrats; és bastant alta, de flor blanca i vermella.

Blant?, llin. Girona.

blanura : «Jop diu que la *blanura* de la nafra munda e purga los mals», Collacions, 228.

blanxa per **blanca** : «...com es tan bella, *blanxa*, graciosa, isnela, ab cors gentil», Francesch de la Via, b 2. Cp. mans *blanxes*, en la poesía popular catalana.

Blanxarda, filla de Pere *Blanxart* (Cornellà, 1600).

Blanxart, llin. Barcelona, &.

Blanxer, llin. Arlès.

Blanxifort, llin. Mallorca, 1345.

Blarnau, llin. Barcelona.

blascos : «Item prena de tots los moltons que'l senyor rey despena en cort axí de cena com menys de cena los cols et les rabades et los *blascos*...», Doc. Arch., VI, 6; «Item prena de les vaques axí de cena com menys de cena los cols e'ls *blascos* et d'aquells de ració atratal», Id.

blasfem, blasfemador, blasfemant (xv).

blasfemar : «Un hom havía un fill de sinch anys e de molt minyó aprés de *blasfemar* a Deu, e lo pare no'l ne castigava», Legend., I, 94; «...lo qual ha desconegut, perseguit, *blasfemat* e mort», Angels, 133 v.º.

blasfemia : «e'l Papa respós que aquell acte aytal no era confessió ans era *blasfemia*», Legend., I, 141; «Un hermità temptat del spirit de *blasfemia*, començá pensar...», Id., 327; Angels, 82 v.º.

Blasi, llin. Barcelona, Puigcerdà.

blasm (ant., Valencia).

blasmar : vilipendiar : «...per que scuses ni mantens cavayler enemich de la honor de cavaylería, ni per que *blasmes* los hómens qui no son cavaylers», Orde Cavaylería, 15; «Quin ánimo de cavaller fon aquest que més stimá morir que no viure avergonyit, per no ésser *blasmat* dels bons cavallers», Tirant, I, 157; «...e per ço dich que mes stime e'm plau l'aturar que no l'anar, per veure tots dies la celsitut vostra; de l'aturar seré loat e de l'anar seré *blasmat*», Tirant, II, 326; Id., I, 227; «es cosa deguda abans de *blasmar* hoyr les rahons», Doc. Arch., XXII, 212; «...com si

fos un sarrahí o renegat. Yo qui'm viu axí *blasmat...»* Jardinet de Orats, 221; «...de honrar aquell e de no *blasmar»*, Angels U., 16.

blasme : «si no ho féyets porie-us ésser *blasme* e perill», Félix, I, 239; «*blasme* gita cavayler de l'orde de cavaylería», Orde Cavaylería, 26; «ésser en *blasme* de les gents», Id., 29; «vos, Tirant lo Blanch, podeu be combatre aquest cavaller sens reprotxe negú ne *blasme* negú del Rey, jutges e cavallers», Tirant, I, 163; «ans que *blasme* de covardía li pogués ésser imputat», Id., III, 236; «per ço que tal *blasme* ne infamia...», Id., II, 213; «redunda en dan e *blasme* de la cosa pública», Ms. dels Abaxadors; «si'n merexen *blasme»*, Doc. Arch., XIII, 365 (l'ed. 1509, e 2, diu : «si'n merexen *blasfemia»*); «no saber es vituperi e *blasme»*, Cató, 10 v.º.

blasonar : «Si tal yo ves may restaría mut, ans *blasonant* grans obres de son be», P. Serafí, 2.ª ed., 39.

blastomar : flastomar, blasfemar, maleir: «e molts pobladors en infern, qui tots *blastomen* son amat...», Obras Llull, *Arbre de philosofia d'amor*, 129; «*Blastomeu* tot lo mon», Lib. dels Mariners, 6; «En Capadocia una dona tenía dos fills e un dia ab fellonía *blastomá-los*, per la qual flestomía...», Legend., II, 257; St. Antiogo, 20.

blastomía [**blestomía**] : flastomía, blasfemia : «blasfemia o *blastomia»*, XIV.

blat : **1**, gra per a pa, comprenent el forment, la xeixa, l'ordi, el segle, &. : «De la carestía del forment e d'ordi e d'altre *blat»*, XIV. **2**, trigo : «dues migeres de forment et VIII de *blat»*, Doc. Arch., XXXIX, 22. **3** (Andorra), segle; — **blat cabot** : «Jo segava *blat cabot* que m'arribava al capell, l'amo estava content d'ell, y jo n'estava molt poch», cançó, Mallorca; — **blat bort**, herba; — **blat candial**, Nebrixa; — **blat clucat** : que no arribat a bé o madurat i a la batuda no'n salten els grans, els quals queden totalment o parcialment entre la palla o les porgueres; — **blat de contravent**: és d'inferior qualitat; — **blat de coure** (Empordà, Plana de Vich, Muntanya, &.) : de què es fa l'arròs de pagès. Sin. : *blat rodonell, blancatxo*, Cat.; *blat rojal* o *blancal*, Val.; *blat pintat, coll de rossi*, Bal.; — **blat del diable** : herba més coneguda amb el nom de **blat bort**: «En eix *blat del diable* no cal oscar la faus», J. Verdaguer, *Atlàntida*, 110; — **blat de moro** : maíz. Sin. *milloc*, Cat.; *blat de les Indies*, Bal.; *dacsa, moresc, panis, panis de les Indies*, Val.; — **blat de moro de caxal** : és una especie introduida recentment al Pla del Llobregat; és molt groc; — quan no plou pels encontorns de St. Jaume diuen a la Plana de Vich que el cavall de St. Jaume se menja el *blat de moro*; — **blat d'Indi** (Rosselló), **blat de les Indies** (Mallorca): blat de moro; — **blat escayrat** [**escayat, d'escayrar**] : blat de coure; — **blat migrat** : que no ha acabat de madurar; — **blat moresch** (Mataró): blat de moro. Cp., en un Ms. de Montalegre : «*blats moriscos* y *indians»*; — **blat-negre** (St. Llorenç dels Piteus) : fajol de què fan pa; — **blat pelat** : blat de coure; — **blat segolós** (Montmajor, &.) : blat inferior semblant al sègol. Cp. «*blat segle»*, *Mem.* A. B. L. B., II, 525; — **blat tercench** : «Item IX caffís de *blat terçench»*, Doc. Arch., XXXIX, 181.

Blat, llin. Barcelona, Vich, Valencia.

Blat (**Plaça del** —) (XIV, &.), entre la Baixada de la Presó i la Boria : «E fou condempnat a perdre lo cap. E axí fou exequtat lo dit jorn mateix en lo depús dinar en la *Plaça del Blat»*, Ardits, I, 479.

blatania, planta. V. **farfara**.

blatdemorar : camp de blat de moro.

blatdemorera (de —), se diu de les plantes sembrades en un camp després de tret el blat de moro. Cp. *d'ordiera, de fasolera*, &.

blaterar (Reus) : blasfemar, decir pestes de algo.

blatissar (prov. de Lleida) : camp de blat.

blat-segat [blatsegat] : crit amb què s'escarneix el de la guatlla mascle quan no fa garrameus.

blau, blava : azul : «lo *blau* significa zel; per axó en les entrades de Abats en Ripoll los moltons que li regalaven los pintavan de *blau* les banyes per significar lo zel que l'Abat...», *Veu de Montserrat*, 1879, 44. Cp. : «stava scabellada, la cara *blava*, les mans entreseques e baxá lo coll a la terra sútzea e leja», Collacions, 206 v.º; — **blau d'ulls** : ojizarco; — **peix blau** : el més comú i pitjor; — Frs. : deixar *blau*. Ex. : l'ha *deixat blau* amb una resposta, amb un renec; — fer-la *blava* [**blaua**] (Mallorca), per grossa, crespa, dolenta; fer-ne una com un cove : ja l'hem *feta blava;* «jo la li *faré* pus *blava*», B. Metge; J. B. Masdovelles, 107. Cp.: aquesta si que és *blava!;* ésser *blau* es fester (Mallorca): ésser cosa greu, de mala trascendencia.

blau, subst.: **1**, nom de drap? ara *blauets*. **2**, «*blau* y midó ... *blau* y sabó...», Barcelona, 1810. **3**, cardenal. Ex. : ha caigut i s'ha fet un *blau*; — mella. Ex. : poc *blau* m'han fet (St. Joàn Despí).

Blau, llin. Barcelona.

blauet : **1**, roba pagesa. Cp. : «una pessa de *blauets*», Valencia, 1607; — (Mallorca), els escolans cantors del Santuari de Ntra. Sra. de Lluch, els quals duen la lloba o sotana de panyo blau. **2**, planta : escobilla : «*blauhets* entre nenúfars», J. Verdaguer, *Canigó*, c. 3. **3**, ocell. Sin. : *arner, botiguer*.

blaura (Valencia) per **blau 2**.

Blaus, llin. Barcelona.

Blavé, llin. Catalunya.

blavejar : omplir de blaus a cops. Ex. : a cops li ha *blavejat* l'esquena.

blavench : que tira a blau.

blaverol [blavarol; bravarol, breverol] (Mallorca) per **blau 2.**

Blaví, llin. Canet de Mar.

Blavi?, llin. prov. de Girona.

Blavia?, llin. Lleida.

blavís per **blavós, blavench**; «lo cel *blavís*», J. Verdaguer, *Canigó*, c. 3; Id., *Nazaret*, 92.

blavor : la qualitat de blau. Ex.: la *blavor* de la mar, del cel, &.

blavós : blavenc.

blavura per **blau 2** : «ço es a saber, qui li sacudirá sanc o li trencará os, o li fará nafra o *blauura*, o li tolrá o li affollará...», Cost. de Tortosa, 84, v.º; Usatges, 327.

blay, blaya (Mallorca) : necio.

Blayet, llin. Reus, 1835.

blayó (Mallorca) : necedad.

Blayre?, llin. Barcelona.

blayura (Mallorca) : beneitería.

ble, pl. **blens** : pábilo, torcida, mecha : «*blens* de les antorxes», XVI; — pl., flocs de cabell que pengen davant el front.

Ble, llin. Gracia.

blech per **doblech** (Plana de Vich). Ex. : dues pesses de fusta que fan molt *blec*.

bleda : **1**, acelga : «*Bledes* : Bleta, te», J. Esteve; Fr. : plantar la *bleda* al clatell : engañar, E. Vilanova, *Plorant y rient*, 142. **2**, tonta, beneita, &. En el llenguatge de les plantes de les noies : *bleda* vol dir encantada i freda, com julivert vol dir cap verd, moraduix capfluix, &.; **bleda assolelada** : tonta de remate; se diu de la dòna beneita o poc eixerida.

Bleda, llin. Barcelona, 1518; Valencia, XV.

bledà, bledana (Valencia) : ufano, opulento, robusto : «Blana, polida, sonrisent, *bledana* ... l'alegre barraqueta valenciana...», T. Llorente, *La Barraca*.

bleda-rave [**bledarrave, -rava, -raba**] : remolacha. Sin. : *bleda vermella, remolatxa*.

bleda-ravera (Plana de Vich), ara *remolatxa*.

bledejar (Mallorca) : se diu de les atlotes bledes.

bledera (Seu d'Urgell) : se diu de la planta, i bledes de les fulles de la bledera.

bledería : tontería, beneitería.

bledeta (Conca de Tremp], planta.

blediri (Cervera, Barcelona) : així s'anomenaven els estudiants de primer any de qualsevol de les facultats de la universitat. Cp. **blitiri**.

blegadiça : «Damunt l'esberla que més fort gemega, ab tot son cos titànic se carrega, *blegadices* rompent y forrellat. La porta ab terratrèmol s'esllenega y'l temple se desclou de bat a bat», J. Verdaguer, *Canigó*, 164.

blegar (Plana de Vich, Berga, &.) per **doblegar**. Noteu : l'espasa, el bastó o verga de tortellatge, &. *se blega* (no se *doblega*), el golfo i la frontissa *se blega*, &., en canvi, la roba *se doblega*; «a contribucions los *blega*», J. Collell, *Veu de Montserrat*, 1880, 24; Id., 1894, 112.

blehir-se [**bleir-se; bla-**] (Ager, Balaguer, Cubells, Vallfogona de Riucorp, &.) : socarrar-se, cremarse. Ex. : aquesta carn *s'ha blehit*, no's pot menjar. Cp. : he llençat tal cosa perquè me *blehia* les mans (Agell); *blait* : cremat, consumit pel foc (Granadella).

bleix : respiració forta (Empordà, Olot), respiració cansada (Cassà de la Selva), suspir (Figueres). En alguns punts diuen *bleix* parlant de les persones i *panteix* o *planteix* parlant dels animals Cp. **blexar**.

blena (Mallorca) : bleda, tonta, beneita.

blenat : com a blens «per la gran suor tenía tots los cabells remuys y *blenats*», Vich, XVIII.

blener [**blaner**] (Valls) : broc de llumenera.

blenera [**blanera**] : mechera : «...per una *blanera*, ... per unes espaviladores...», Barcelona, 1810; — suret per a aguantar el ble en els gots per a les alimares. V. Robreño, *La tia Secallona*.

blestomía. V. **blastomía**.

blet : **1**, bledo : «*Blets* : Blitus, ti», J. Esteve. Cp. : «*blets* que son especies de cols», Prior, 9; «La hortaliça será borrájens, chicoyres, ... bledes, espinachs, *blets*...», Lib. de la Peste, 69. **2**, parietaria. Sin. : *blet de paret, morella roquera, granadella, cama-roja, herba de St. Pere* o *del cargol*.

bleuma? : «Sobre aquesta petita *bleuma* poría hom hedificar un gran castell...», Doc. Arch., XIII, 285.

bleva (Empordà) : tunda, zurra, cop. Ex. : te donaré, te pagaré una *bleva*.

blexar : respirar fort (Empordà, Olot, Ripoll), alenar amb algún panteix (Olot), suspirar (Figueres). Ex. : he vingut corrents que no puc *blexar* (Perelada).

Bley, llin. Barcelona.

bliau : «*bliau* simple e gonela simple de femna», Alart, 154; «*bliau* pla ab botós», Id.; «*bliau* de dona listat, de seda e no colgat», Id., 154.

blincar per **vinclar**.

blitiri : estudiant de primer any, Mallorca, XVIII (Selva de Consonants); Catalunya, 1852; «arguments de *blitiri*», *Rondaya de rondayes*, 10. V. **blediri**.

blocat : «L'escut *blocat*...», Obras Milà, VI, 433.

Blot?, llin. Barcelona.

bo, bon, f. bona : bueno : «E ja fos açó que'l començament de la nostra obra fos *bo*, en les obres nostres havía mester millorament», Cron. Jacme, 3; «...sabía que la nostra vida s'alongaría tant, que faríem ajustament de *bones* obres...», Id., 4; «Si res havem fet de *bo*, a Deu sien dades les laors», 1466, *Rev. Gerona*, 1878, 508; — (en sentit irònic, invers) : «e'l *bo* den A. ha trahit...», Doc. Arch., XXII, 5; «rebé una pedrada de tan *bona* ma, que estigué dotze hores sense sentits», Novena de St. Narcís, 50 (Girona, 1716); — intensiu, té un *bon* maldecap, ha tingut una *bona* desgracia, &.; «una *bona* legua», Tirant, II, 293; «lo testimoni diu que ha *bon* temps que coneix lo dit...», 1499; «no está per exir de casa de *bons* dies», Ardits, IV, 356. Cp. : de *bon* matí, de *bona* hora; — Ex. antics de *bon* per *bo* i viceversa: «E dix mes lo dit Alfonso a ella deposant que *bon* fore si ella hagués qualque hom...», Doc. Arch., XXXVI, 167; «*bo* amar», *Arbre de philosofia d'amor*, 12; — **lo bo y millor** : lo principal, lo más escogido, &. Ex. : «robaren *lo bo y millor*», 1640; Miquel Parets, II, 41 v.º; se n'anà *lo bo i millor* de Barcelona; — **al bo de** : a lo mejor. Ex. : *al bo de* la funció; — **bo y bo** : casi casi; — **de de bo** : de veras, de verdad; — **donar bo de**. Ex. : *donar bo de* veure, de mirar, d'escoltar, de llegir, &.; — **ésser bo** : fer de bo, estar bé : «Suplicá'ls que *fossen bons* en lo perdó que volía demanar a Tirant», Tirant, IV, 97; «E donam a aquel qui era latinat c besants per ço que'ns hi *fos bo*», Cron. Jacme, 423; «Sapiats que, com la mia dona morí, que jo li promís leyalment que jo jamés no pendría muller si no era axí bella com ella era e que li *fos bo* un guant de la sua ma que ella'm va lexar», Contastí, 4 v.º; — **fer bo**: fer bon temps; — «Ab los ulls baxos en terra de molta vergonya, feu reverencia al Rey e a Tirant e ixqué de la tenda mostrant restar molt envergonyit; la qual humilitat e vergonya doná gran loch en mitigar la ira de Tirant en haver-li mercé. Lo Rey Scariano volent-ho *fer* tot *bo*, dreçá les sues paraules a Tirant, e feu principi a un tal parlar : ... te prech li perdones...», Tirant, IV, 93, 94; — abonar : «La confraría *fará bones* 300 ll. a qualsevol mercader...», XVI, XVII; «*fer bones* les pólices», Mallorca, 1630; assegurar, afirmar. Ex.: això que dius no puc *fer-ho bo* perquè no ho vaig veure (Mallorca); — acercarse al blanco. Ex. : ***fer-hi** bo*, ***fer*** el millor *bo* (tirant pedres), &.; — **fer bo de**. Ex. : *fer bo de* veure, &.; — **bo y** [**boy**] : «Dit dia de bon matí a les v. hores sa Magestat fonch a cavall *bo y* armat fora lo portal de sanct Daniell...», Ardits, IV, 30; «*bo y* embolicat ab la manta», *Renaixensa*, 1896, 178; anava *bo i* distret; estava *bo i* assegut, *bo i* adormit, *bo i* fumant, se menja *bo i* cru; «*bo y* mort sobre un rossí, a Ripoll l'han aportat», Cobles de la presa y mort de Joán Escuder, 1573; «Aquí'l Marqués Meca jau *bo y* mort...», Epitafi satíric, Barcelona, 1780; lo trobaren *bo i* mort. Cp. «Un cánter *bo e* nou», Inv. Torre den Barra, 1430; *bo i* tothom lo coneixía (Penadès); *bo i* tot; — interj., indica sorpresa desagradable. Ex. : *bo!* ara s'ha trencat tal cosa; *bo!* ara no puc ...; — *bon* dia i *bon* sol : saludo de los montañeses catalanes; — «*bon* succés vos do Deu», XVI, XVII.

Bo, llin. Valencia, 1490; Palma.

Boada, llin. Barcelona.

Boadella, llin. Barcelona.

Boades, llin. Catalunya, Mallorca.

boadriu? : «aytal fermetat ... que

per nula *boadriu*, moxonía ne per nuyl enginy pusca ésser mudada...», Usatge 70.

boal (Mallorca) : establa de bous (P. Penya, *Almanaque balear*, 1885, 50, escriu *aboal*).

boalar (Valencia, xv, &.) : terreno para pasto de bueyes.

Boatell, llin. Barcelona.

Boatella, llin. Barcelona, Olvàn.

Boba, llin. Dosrius.

boballas : «...eixí un toro ab una embestida...; ningú gosaba fer-li *boballas* sinó de ventar-se de deu passos...», *Veu de Montserrat*, 1887, 44.

bobans : «Vol volar al cel lo trecuydats, mas Dieu baxech l'argull e lor *bobans*», Canç. Amat, 195.

Bobets, llin. Barcelona.

Bobí, llin. St. Climent del Llobregat.

bobià, -na : loco : «Aquest mon és una gran casa de *bobians*», Mallorca, 1877. Cp. : «A Porrera ja sabeu que la gent és *bobiana*: tres pichs per una milana tragueren la Vera-creu», glosa; — V. **escat**.

bòbila (Barcelona, Mataró, Reus, &.) : forn de coure obra, teulería, rajolería, &.

Bòbila (La —) : tros de terra prop de Mataró, on hi ha una rajolería; id. per la part de la creu Cuberta.

bobò [**bo-bo**] (llenguatge infantil) : lleminadura, cosa dolça, &.; — Rfr. : *Bo-bo* vol dir *bobo*.

bobó (Pallars, &.) : **duc**, ocell.

boç. V. **bos**.

boca [**bocha, boqua**] : **1**, boca: «Si'm demanes, dix l'ángel qual es la millor oració ... dic-te que aquella que feu la *bocha* de Jesuchrist tot poderós...», Angels, 61 v.º; «E mes diu sent Johán, *boca* d'or : Aquell no té...», Tirant, IV, 89; — «Una fembra acomaná en guarda a un monge qui havía nom Juliá, tres olles plenes de dobles e mes demunt les dobles cendra a la *boca* de les olles...», Legend., I, 199; la *boca* de la cova; la *boca* del cor o del païdor; «cent pesses o *boques* de artillería entre grossa e menuda», Chía, III, 368; — anar-se'n de la *boca* : dir ço que devía callar-se; — deixar bona o mala *boca* (ço que's menja o beu, o ço que's llegeix, sent, &.); — demanar de *boca* : «tot lo que tu *demanarás de boca*, te será donat», Flos. Sanct., 1494, 323; — dir a *boca*: decir de palabra : «li havem a *bocha dit*», Doc. Arch., XXII, 316; — dir a *boca* plena (cast.?) : «la gent ho diu *a boca plena*», Barcelona, 1614; — dir lo que ve a *boca* : «mas es folla e atrevida en lo parlar e *diu* tot *lo que* li *ve a boca*», Tirant, III, 70; — donar per la *boca* : donar una bufetada : «Deveu-li ensenyar de no jurar per res, e si no ho fa que li *donen per la bocha*», Dones, 14; — escalfar-se de *boca* : anar-se'n de la *boca*; — ésser la *boca* mesura, en la frase «*la boca* es mesura» : ets senyor de manar o de manar ço que vulgues, d'obrar a ta voluntat, &.; — fer *boca*. Ex.: no li *farás boca* : no el convenceràs (Mallorca); — menjar a *boca* plena (Borredà); — no estar en *boca* (Mallorca) : no tenir ganes de menjar fòra d'hora, abans d'hora; — no haver *boca*, no tenir *boca*: «foren molt maravellats e no *hagueren boca* ab que poguessen respondre», Flos Sanct., 1494, 322 v.º; «yo no *he boca* ab que't parle», Id., 321; no *tenir boca* per parlar: se diu del que està confús amb raó sense tenir escusa legítima que donar; — parlar amb tota la *boca;* — tenir el menjar a la *boca*. Ex.: ja'm parlau de sopar i encara *tenc el dinar a la boca*; — treure de la *boca*. Ex. : de la *boca* m'ho *has tret* : iba a decir lo mismo. **2**, **boca de conill**, planta; **boca de dragó**, planta : boca de león. Sin.: *conillets, gossos, morro de vedella, botons de gat, queixal de llop, mamaconillet, gatolins, vedells*, Cat.;

brams d'ase, gatets, Val.; *boca de lleó*, Bal.

boça. V. **bossa**.

boca-badant [**bocabadant**] : afamegat, cobdiciós, voraç : «Son *bocabadants* pels diners», 1812; «Lo precipici està *boca-badant* a nostras plantas mateixas», J. Collell, *Veu de Montserrat*, 1880, 17.

bocabadat : atontat, &.

bocada : ço que cab dins la boca: «E mullá una *bocada* de pan e doná-la a Judes...», Génesi Amer, 188; t'ho has menjat tot d'una *bocada;* dóna'm una *bocada* d'aigua; — donar *bocades* (el forn) (Mallorca), expressió empleada en gerrería; — fer *bocades* : alabar. Ex. : tots se'n *fan bocades*.

bocadents (de —) : «jeya en terra *de bocadents*; ço es ab la cara gira baix», xv; «postrat *de bocadent*», xv; «qui *bocadens* jasía», B. Metge.

bocadillos : «Los darrés foren deu plats plens de tot género de colleció y comfitures com son maçapans, peres cubertes de sucre, sitronat, carabaçat, codonyat, *bocadillos*, llimonets en conserva...», Miquel Parets, I, 4 v.º.

boca-fluix : boca-moll.

bocal : «No eren pochs los que duyan en sas espasas la guaspa y lo *bocal* de plata...», A. Bof., *Orfaneta*, 32.

boçal. V. **bossal**.

bocam : sabor especial del vi. Ex. : aquest vi té mal palpeix i bon *bocam*.

boca-moll [**bocamoll, boquimoll**]: fluix de llengua, qui tot ho xerra: «com no eren *boquimolls* ni teníen lloses en lo ventre, ans be s'estimaven ser Mártirs que Confesors», *Rondalla de Rondalles*, 63.

boçar (Valencia) : vomitar.

bocaram : «Dalmátiques de *bocaram*», 1450, J. R., *Hist. Sóller*, II, 787; «...forros ... de *bocaram*...», Compte de sastre, 1613; «lo andador de la Confraría del Roser anava a la professó del divendres sant ab una vesta de *bocaram*», Lumen Domus, 296 v.º; «una quartina de *bocaram* vert», 1640, Inv. Dalmases; «un dosser de *bocaram*», Vich, 1649; «Item fou deliberat fer la cera acostumada segons en l'altra sepultura de l'altra Reyna y que fos posat un sobrecel al tuguri de *bocaram* negre com es acostumat y pintat ab sos tovallons», Lib. de coses assenyalades, 79; — «It. per loguer de hun *bocaram* al dit albat», Palma, 1395.

bocaría. V. **boquería**.

bocarrot (Borredà), augm. de **boch**.

bocatge : malaltía de la boca: «Olives son fruyta portant avantatge en moltes maneres als altres fruytals, y d'elles lo such guareix de molts mals y valen les fulles a mal de *bocatge*», Procés de les Olives, 36.

bocaygua (fer —) : dar dentera.

Bocayría, plaça de Perpinyà, 1296, 1303.

bocell : instr. per a fer rodó en les motllures, barres, &.

bocelladura [**boss-**] : «Una capsa de vori blanch e negre feta ab sis posts obrada de *bosselladura*», Inv. Torre den Barra, 1430.

bocellar.

bocelles [**bocellas**] : pinces d'argenter que tenen una paleta a l'extrem contrari per a recollir les pedres precioses; — ribot.

boch : cabró, macho cabrío, Capmany, *Mem.*, II; «pel de *boch*», Leuda de Cobliure, 1297; «banyes de *boch*», Valencia, 1607. Cp. : «lo senyor Rey, ab bona companya, aná a la caça dels *bochs*, qui hi son salvatges...», Muntaner, 156; — «Sengles *bochs* (sou) e hómens qui saben poch de be e que han oit poch de mal e per conseguent hómens de poch recapte, car una fembra (vos) ha tots galiats e mesos en la boquería» (?).

Boch, llin. Valencia, 1516; llin. o mal nom Barcelona, 1545.

Bochaca, llin. Seu d'Urgell.

Bocher, llin. Barcelona.

Bochons, llin. Barcelona.

Bochs, llin. Barcelona.

bocí [**bossí**] : bocado. Ex. : li agraden els bons *bocins;* expr.: *bocí* de mal pair : òs de mal rosegar; tenir el *bocí* afegit (Mallorca): costar d'empassar-se el menjar, no poder enviar-se'l; fig. : «la sàtira es lo meu *bossí*», *Tamboriner*, I, 31; — tros. Ex. : un *bocí* de roba, de ferro, &.; ja era un *bocí* lluny;—(Mallorca, XVII), els draps, papers, herbes, &. que servíen per a atacar els canons.

bocina : «aprés lo dit diable levá la dita cuberta, que era tota de foch flamejant, e aprés soná una *bocina* tant alt e tant spaventablement», Legend., II, 230.

bocinalla (Valencia) : trocitos, desperdicios.

Bocler?, llin. Barcelona.

bocons (**a** —) : «posant-se *a boquons* sobre la portelleta de la torre e trahent lo cap en aquella», Decamerón.

bocoy [**bucoy**] : bóta (de cinc càrregues?) : el carretell és de trenta càntirs de vi i el *bocoi* de cinquanta (oit a un pagès).

boda : **1**, V. **bodes**. **2**, menjada amb què se celebra l'haver cantat missa un capella de fresc (Albesa).

Bodallés, llin. Catalunya.

bodefia : «De més prudents n'hi ha encara, coneguts generalment ab lo nom de gent de sa casa, que s'esgarrifan no més de pensar en haver de ficar lo peu en eixa *bodefia*, creixent ab això la fam...», *Veu de Montserrat*, 1897, 28.

bodega (cast.?) : celler; — a Montserrat la *bodega* o la *botiga* és allí on vènen els comestibles per als hostes.

bodeguer : el religiós que dava el vi per al refetor, per als hostes, per a les misses (Montalegre, 1718).

bodell. V. **budell**.

Bodells, llin. Barcelona.

bodes, **boda** : noces : «*Bodes* : Nuptie», J. Esteve; «Un jutge feya *bodes* d'un fill seu», Legend., I, 85; II, 36, 46; «Com lo rey de Anglaterra se casá ab la filla del rey de França, e en les *bodes* foren fetes molt grans festes», Tirant, I, 89; «ab dances e singular collació volgué l'Emperador que en l'endemá se fessen les *bodes* per ço que no detinguessen la partida de Tirant», Id., III, 32; Id., II, 285, 292; «La princesa se vestí unes robes que l'Emperador li havía fetes fer per a quant ella fes *bodes*, e no les se havía vestides...», Id., III, 204; «lo jorn que feu *bodes*», J. B. Masdovelles; — Fr. : a *bodes* me convides; — pareixíen les *bodes* de na Salera (Barcelona, 1618) : frase de comparança de moixiganga o cosa ridícula. V. Lumen Domus, 297.

Bodria, llin. Barcelona.

bodrons. V. **llana**.

Boduella, llin. Barcelona.

Boemia.

boemià : «...gran multitut de egipcians o *boemians*, gent trista e de mala faiga e metíen-se molts en devinar algunes ventures de las gents», Ardits, II, 17.

boer [**bué**] (Menorca), : boal o establa de bous.

Boera, llin. Barcelona.

boet : **1**, eina de fuster, serveix per a fer una regata a la fusta; s'assembla al cadell. **2**, dim. de bou. **3**, fruit del boix (Vilanova de Meià).

Boet, llin. Barcelona, Granollers, &.

boeta?, nom de l'ofici de taper (Tossa, &.)

Bofarull, llin.

bofarut. V. **bufarut**.

bòfega (Mallorca) : butllofa.

bofegar-se (Mallorca) els pans al forn : olivar-se.

boferut. V. **bufarut.**

bofetejar. V. **bufetejar.**

bòfia : mentida; — butllofa, bòfega (Valls, Tortosa, &.); — els buits que produeixen les excavacions a les salines (Cardona); — canyet (Sanahuja); — fer, menjar una *bofia* (Vilaseca, Camp de Tarragona) : sucar un tros de pa torrat o no en l'oli verge del molí d'oliva.

Bofill, llin. Barcelona.

Bofilla, muller d'en Bofill, i en **Bofillet** son nebot, 1578.

bofinejar : rebutjar, hacer ascos de.

Bofiy, llin. Barcelona, 1438, 1448 [**Boffiy**].

bofonía [**bufonia**?] : «E a la fi aquell foll continuant sa *bofonia*, Deu qui fa sos fets...», Doc. Arch., XIII, 216.

bofor. V. **albofor.**

bofordar [**boffordar**] : bohordar.

Bofri, llin. Barcelona, XVIII.

boga: **1**, peix : «...e lo peix menut de mar com es lo que vulgarment se diu chorret, *bogues* y forells», Lib. de la Peste, 71; fig. tonto (Mallorca). **2**, planta : espadaña. Sin.: *bova de cadires*, Bal. i Val. **3**, límit, fita (Urgell, Vall de Boí, &.). Ex. : és la casa que està a la *boga* de la vila; les *bogues* del terme; les *bogues* de França; — Fr. : entretenir la *boga* (Mallorca, Valencia) : pasar el tiempo charlando, cantando, &., distraer o divertir la concurrencia.

bogada. V. **bugada.**

bogal [**bugal**] (Plana de Vich, Manresa, &.) : generoso, dadivoso: «com son tan *bogals* los Papas y Bisbes en concedir indulgencias?», Conversa de la butlla, 24. V. **vogal.**

bogans : «entre'ls *bogans* pels aygua moixos», J. Verdaguer.

bogar : **1**, femar (Andorra, &.). Ex. : lo bestiar tancat a la pleta serveix per a *bogar* la terra. **2**, **bogar** les campanes : voltear las campanas (Figueres, &.). V. *Tamboriner*, II, 61.

Bogart, llin. Valencia, XVII.

bogatirada : «les galees ... ab una bella *bogatirada* anaren-se'n envers ells», Muntaner, 40.

Bogelles, llin. Mallorca, XVI.

bogera (Mallorca) per **bogería**: locura.

bogets : «metent *bogets*, listons a totes altres coses de fusta necessaries», Barcelona, 1405.

Bogi, llin. Barcelona, 1459.

bògia (mascle o femella, XIV, XV) : simia, mona.

bogiot (Mallorca) : gatzara, gresca.

bogir. V. **vogir.**

bògit. V. **vogi.**

bogu : els tapers veníen *bogus* de suro per a àncores, 1838.

Boguer, llin. Espluga de Francolí.

boguera : «se son finalisadas las cinch *bogueras* de la iglesia», 1766, Piferrer i Quadrado, *Baleares*, 1123.

Boguet, llin. Barcelona, 1649.

boguetjar [**bogatjar**] (Pallars, Aràn) : confrontar, limitar.

Bogunyà, llin. Barcelona.

Bohé, llin. Empordà.

bohemi, prenda de vestir, Statuts del bras militar, Barcelona, 1605.

boher. V. **bover.**

Bohera, llin. Barcelona, XVIII.

bohería : «...e passaren per la plaça del Blat e per la plaça de la *Bohería* e per lo carrer de Muntcada», Lib. de coses assenyalades, 46.

Bohí (Vall de —), prov. de Lleida.

bohich [**boïch**; **bu-**, **-ig**] (prov. de Lleida) : formiguer; — el feixet de rama que serveix per a calar-hi foc (Oliana).

bohiga [**boïga**; **bu-**] : rompuda, artiga; fer *boïga* (Berga, &.) : fer un formiguer llarg de cap a cap del terrer on se crema tota la brossa o llenya coberta amb la terra; — forat a la roba per una espurna de

foc (Balaguer, Torralameu); — cremadura (Sanahuja). Ex.: aquesta criatura té una *boïga* al pit.

Bohigas, llin. Barcelona, Olot.

bohigayre : que fa boïcs o conrea boïgues.

bohigó [**boïgó, buïgó**] (Nargo, Noguera-Ribagorçana, Conca de Tremp, &.) : formiguer.

bohigot [**boïgot, buïgot**] : boïga petita entre penyals.

bohina. V. **buyna.**

Boicea?, llin. Girona.

boig, boja : «viure a la *boja*», Barcelona, 1743.

Boil, llin. Barcelona.

Boilla, llin. viuda de **Boill,** Valencia, 1520.

Boires, llin. Barcelona.

boiriscada (Lleida) : boirada, *Veu de Montserrat*, 1885, 163.

boix [**box**], pl. **boxos** [**boixos**], **boys** : **1,** boj : «Al *boix* pintat tots hi escupen, e a la dona guallarda tothom hi gira l'ull», Dones, c. 52; — **boix de Castella,** Tarifa lleuda, Barcelona, 1806; — **boix de Nuria.** V. **boxerica;** — **boix grèvol** : acebo; — **boix marí** (Camprodón, Llanàs), produeix uns grans molt forts de què fan rosaris ordinaris; — **boix mascle** : planta bosquetana olorosa : cireretes de pastor (a Mallorca); — mà de morter : «Item un morter de terra e dos *boxos* de fust e una cullera de fust», *Luliana*, 1890, 312; «It. v. morters de fust ab v. *boxos*», Inventario Atarazanas, 1467; «It tres *boxos* de picar sal», Vilatorta, 1443; «Segons lo *boix* pendre 'l morter», Somni de Joán Joán; «Un morter de pedra ab dos *boys*», Vich, 1403; — instr. d'espardenyer? **2,** ocell : entre'ls ocells de caça que menjaven a Valencia en 1310 hi ha el *boix*, que és au de l'albufera segons el catàleg de 1792; un *boix* valía deu diners com la perdiu o l'ànet, Tarifa de caça, Valencia, 1369. **3,** nin, infant (Evissa).

Boixà, llin. Girona.

Boixader, llin. Barcelona.

Boixareu, llin. Seu d'Urgell.

boixart. V. **boxart.**

Boixeda, llin. Montalegre, 1827.

Boixés, llin. Barcelona.

boixet. V. **boxet.**

Boixet, llin. Barcelona.

boixeta. V. **boxeta.**

bojachs. V. **bujachs.**

bojar-se (Nargo, Noguera-Ribagorçana) : bellugar-se.

Bojas, llin. Barcelona.

bojejar : loquear.

bojiot. V. **bogiot.**

Bojons, llin. Vich.

bojor (Vich) : bogería.

Bojosa, llin. Barcelona, 1469.

Bola (La —), prov. de Barcelona.

Boladeras, llin. Barcelona; Montalegre, 1799; prov. de Tarragona.

Boladeres, llin. Barcelona.

bolado; Fr. : fer *bolados* o un *bolado* : hacer alardes.

bolanguera. ✳

Bolar?, llin. Barcelona.

bolarmini? : paga la càrrega ..., Memorial, Valencia, 1607.

Bolassell, llin. Barcelona.

bolba. V. **volva.**

bolca (St. Joàn de les Abadesses, &.). Ex. : el carro d'en N. va tenir una *bolca* i el carreter es va rompre el braç; hem tingut una *bolca* en el blat que hem perdut tantes quarteres.

bolcada : el conjunt de pesses que serveixen per a vestir una criatura de bolquers.

bolcador (Mallorca) : revolcadero.

bolcar : **1,** empañar, envolver a las criaturas. **2,** derribar, matar (Valencia, Mallorca) : «*bolcar* de una escopetada», *Rondalla de Rondalles;* «el *bolca* com un pollet», Id.; **bolcar-se** (Mallorca) : revolcar-se: «en l'ivern despulave's del tot e gitave's e's *bolcave* demunt les neus e gels», Legend., II, 158; «com a porch qui jats en la gran bassa

de fanch pudent, tu't *bolques* en peccat», P. March.

bolcayre.

bolch, Dic. J. March.

bolcich, **bolçó**. V. **bolsich**, **bolsó**.

Boldó, llin. Barcelona, 1626, 1642.

boldró: **1** (Mallorca), redol de blat, ordi, &. més espès i alt que el del voltant (per la bondat de la terra, pels fems, per haver-hi hagut un formiguer, &.). **2**, pell usual: «*boldrons* assaonats o aparellats ... *boldrons* crus llanars», Memorial de 1695, Valencia.

Boldú, llin. Barcelona.

Boldú, poble del partit de Balaguer.

bolea (clavar una —): donar una bufetada, un revés, &. (Barcelona, llenguatge pinxo).

bolear (Mallorca): es nin ha *boleat* sa escala; colcava i vaig *bolear* abaix; un dobler *boleat*: fer cara o creu tirant a l'aire una moneda.

Boleda, llin. prov. Tarragona; Barcelona, 1495, 1648, XVIII.

bolet: seta; — **bolet d'esca**: hongo yesquero. Sin.: *esca de carrasca*, Val.; — cremall del llum en forma de bolet: el llum fa *bolet*, tindrem pluja; — petit com un *bolet*: «jo la vaig deixar un *bolet* y ella ha crescut y s'ha fet», F. Soler, *La filla del marxant*, 10; — morma, castanya; — estar tocat del *bolet*: per indicar que una persona no té el cap prou sà, que no hi és tot.

Bolet, llin. Barcelona, 1579; prov. de Tarragona; Vilafranca.

boletada: anada a cercar bolets; — menjada de bolets.

boletayre [**boletaire**]: qui va a cercar bolets per vendre'ls.

boleter (Guisona, &.): boletaire.

boletera: lloc de bolets: «Seguíem les *boleteres* de sota la vinya de...», A. Riquer, *Quan era noy*, 139.

boley (Mallorca): de cop i *bolei*: de cop i volta.

boleyar (Mallorca): tirar en l'aire una moneda per fer cara o creu. Cp. **voleyar**.

boleyo: anar a *boleio*, anar de *boleio*: anar a passeig, a badocar.

boleys (Mallorca): ço que romàn dins el garbell quan porguen el blat a l'era.

boli (XVI, XVII): entrava en medicaments; **boli armini**, Tarifa lleuda, Barcelona, 1806.

boliach. V. **voliach**.

boliana, **boliayna**. V. **voliana**, **voliayna**.

bòlica: trápala, tunante, *Tamboriner*, II, 11.

bolich: fardo: «It. un *bolich* de robes velles de serventa», Mallorca, 1345.

Bolida, llin. Sans.

bolig. V. **bolitx**.

bolilles (Rosselló): mandonguilles.

bolillo (Valencia, XVII): dau d'òs, llarg i rodó.

bolina: anar de *bolina*.

bòlit: jugar a *bòlit*.

bolitx [**bolig**]: **1**, una red de pescar: «Un pescador de *bolitx* agafà un gran exemplar de peix espasa davant Andraig» (d'un diari de Palma); «It una sarria de palma en que ha un *bolig*», Inventario Atarazanas, 1467; «It. un *bolig* de filarsegues dins un sach», Id.; «...ne seretz pres en lo mortal *bolig* de l'infern dur...», Canç. Saragossa, 68.

Bolitxer, llin. Mallorca, 1523, 1621, XVIII, XIX.

bolitxó de mariscar (Menorca): xarxa preparada per a aquesta pesca.

bolitxos (Mallorca), redes de pescar. Cp. **bolitx**.

Bolivart, llin. Barcelona.

bolm (Valencia): calcina de curtidor.

bolo (Onda) per **bolet**, seta.

boló: «la boca o *boló* de la bóta de vi», Palma, 1839, *Método*, 9.

Boloix, llin. Girona, Manlleu.

Bolons, llin. Barcelona.

Bolós, llin. Barcelona, Olot.

Bolost, llin. St. Martí de Torrelles, XVI, XVII.

bolquer, bolquers. Sin. : *faldà* (Berga, Seu d'Urgell), *llençolets* (Tarragona), *embolcall* (Pla de Bages), &. : «carotetes, gambuixets, *bolquers* y faixa», Valencia, 1733; — criatura de *bolquer*, criatura o infant de *bolquers*.

bolquim, bolquims [bolquins, Valencia, 1438] : bolquers : «Un troç de cadins vermells per **a** *bolquims* qui tira **v** palms», Inv. Torre den Barra, 1430; «Un *bolquim* de tela», Inv. 1480.

bolquinet (Tortosa) : bolqueret.

bolsa (Conflent) per **bossa**.

bolser (per **bosser**) : cajero (XVII); limosnero (Valencia).

bolsich [bolcich], bolsó [bolçó], Junqueres, 1570.

bolsura (prov. de Lleida) : el sac que cobreix els bots d'oli o de vi.

Boltà, llin. Catalunya.

Bolunya (XV, XVI) : Bolonia.

bolva, bolví. V. **volva, volví.**

botxaca (Valencia) : butxaca; **botxaques** : tonto de capirote, calzonazos.

boll : palla menuda, arestes i pellofes que volen quan venten el gra : «Quan dexan l'era a un del poble per fer la batuda no sol pagar-se res sinó que s'hi dexa el *boll* per als fems de la casa», M. A.; «Si acàs no tens tabaco fuma *boll* o fullaraca», J. Verdaguer, 1864.

bolla : marca de draps (barrets, &.) : «E per quant se preté per nosaltres y per los cònsols dels perayres de la dita ciutat que lo dit drap no es bollat de la *bolla* de la dita ciutat...», Carta dels magistrats de Barcelona al batlle de St. Feliu de Guíxols, 1514; **dret de la bolla** : «antich dret de un quinze per cent sobre'ls teixits de llana y seda, que pujava a vegadas fins al vinticinch per cent per los abusos dels arrendadors», E. Toda; — (XVII), butlla, bulla; — clau que's posava a la coberta del llibre per conservar el gravat de la coberta: «cubertes de cuyro blau empremptades ab quatre scudets, vuyt *bolles* petites», *Rev. Cienc. Hist.*, II, 400; — és *bolla* vista (Mallorca): salta a la vista, *La Roqueta*, n. 31; no hi veu de cap *bolla* (Mallorca); — mentida (Cubells).

Bolla (La —), més amunt de Girona.

bollador : el que bollava els draps; — el que cuidava de los derechos de la *bolla*. ✱

bollar : posar la bolla (als draps, barrets, &.) : «E que'ls dits tres prohómens stiguen continuament en la dita casa on se deuen *bollar* e regonéixer los dits draps...», Doc. Arch., XL, 315; «*bollar-los* de plom», Id., 312; «no's pugan (los barrets) vendre ni comprar sinó essent primer *bollats* ab la marca y bolla que se senyalarà», Corts de Valencia, 1604. Cp. : «era lo pern de aquest carro d'or e lo timó qui'l regia de or, folrades eren per semblant les rodes de or e *bollades* de crisolits e altres precioses pedres», Francesch Alegre, 10 v.º; — Fr.: ja l'has *bolladal* (Mallorca) : ja l'has feta, ja no té remei.

bollatí : «Aquest dia comensá n'Aspuny donar *bollatins* per lo carbó», Ardits, III, 23; «Lo dit dia per ordinació dels honorables consellers comensaren a servir los rebedors dels senyals o *bollatins*...», Id., II, 437; «Dit die los honorables consellers posaren lo *bollatí* del forment de Sicilia de la nau nova de Calella a rahó...», Id., IV, 127.

bollatiner : «al *bollatiner* qui assisteix en lo tall, tres lliures», Fur de Valencia, 1604.

bolleta : marca o senyal que en els teixits de drap se posava per or-

dre municipal a la casa del pes (1438).

bolletí.

bollicia. V. **bullicia.**

bollir. V. **bullir.**

bollit (Valencia, Mallorca) : carn-d'olla.

bolló : **1**, «fou feta una guarnició de vellut negre per al cavall ... e Guillem muntaner frener mes en la dita guarnició XII *bollons* grans e LV petits», Lib. de Rebudes, Barcelona, 1472; «...y sota dita polsera hi ha un cricifix y los quatre evangelistes ab *bollons* d'argent», Ardits, IV, 402; «Un libre ab cubertes vermelles ab uns *bollonets* de lautó», Junqueres, 1541. **2**, boll.

bollonat : «taces rodones *bollonades* d'argent», 1430; «caldera d'aram ... sotil e *bollonada*», Doc. Arch., XXVI, 161.

bolles (Mallorca) : rizos, tirabuzones.

Bolls, llin. Barcelona.

Bomanà, llin. Barcelona.

Bomany, llin. Barcelona.

bomba : **1**, bomba. **2**, globo. **3**, vanagloria : «volen gracies e lahors, e *bomba* e vanagloria», Doc. Arch., XIII, 378.

Bomba, llin. Arenys de Mar.

bombament : vanagloria : «...e si'l bon hom lo loa e de be, haja'n delit restrenyent *bonbaments*», A. March, 162, v.º.

bombarda : **1**, «*Bombarda* o colobrina o çarbatana : Pixis, dis», J. Esteve; «Pólvora de *bombardes*», Id., p 2; «*Les bombardes* ... Les quals continuament en la ciutat en los lochs on havía mes edificis tiraven les pedres», Id., k 4 v.º; «...*bombardes* que tenfen de lonch vint e dos palms», Id., f 8; Id. a 3; «Deu axí matex attendre quants ginys o brigoles o *bombardes* ha mester», 12.ª del Crestiá, c. 253; «It. vij *bombardes* de ferre molt antigues», Inventario Atarazanas, 1467; «...*bombardes* de metall entre grans e poques ensepades», Id.; «tres pedres de *bombarda* de pes de dos quintars», Id.; «Una *bombarda* grossa de campajar ensepada ab ses rodes, fusells de ferre e metalls e les rodes forrades sola e tescó ab ij mascles qui tira pes de xxx lliures», Id.; «...pedres de *bombarda* cascuna de dues en tres roves», Id.; «It tres mollos de fusta de pedres de *bombarda*», Id.; «Un tallant per tallar les pedres de les *bombardes*», Id.; «*Bombarda* de ferro ab tres mascles, ab sa forqueta e pern de ferro e ab xxv pedres per dita *bombarda*», Ardits, II, 414; Id., I, 417; Id., II, 436, 437, 445; «...una *bombarda* trabuquera que la ciutat havía per obs del siti de la Bisbal...», Id., II, 459; «*bombardes* de molinet», Doc. Arch., XXII, 91; Id, 299; «*bombarda* gornida qui gira a totes parts», Brunyola, 21; «duas *bombardas* parvas», Inv. Cruilles, 1390, 49; *Ilustr. Catalana*, 1889, 310; «...dexaren la Princesa be acompanyada ab Diafebus ... tan luny de la vila que ab *bombarda* aplegar no y podien», Tirant, II, 271; Id., I, 312; Id., II, 243; Id., III, 297, 357; Id., IV, 23. **2**, nom d'una embarcació usada (encara?) a la costa catalana. **3**, instr. músic.

bombardaría : «la botiga ahón sta la *bombardaria*», Inventario Atarazanas, 1467.

bombardejar : «...e los enemichs diligentment *bombardegen*, lancen foch, tiren ab balestes...», J. Esteve, m 2.

bombarder : **1**, «...foren elegits los *bombarders* e presos de jurament per parar e tirar l'artillería de bronzo feta per mestre A. F. per la dita ciutat», Ardits, III, 345; «...lo senyor rey de Navarra per examinar un *bombarder* si era abte pregave los consellers que li portassen una bombarda grossa...», Id., II, 245; Id., I, 217; Id., IV, 14; A. Bof., *Orfaneta*, 332. **2**,

lloc per a disparar les bombardes.

bombardera (xv) : espitllera per a armes de foc que feien a les torres, &., Chía, III, 367.

bombardeta : «It. una *bombardeta* de ferro», Inv. Torre den Barra, 1430.

bombardí : instr. de les músiques militars.

Bombardó, llin. Barcelona.

bombasí. V. **bombosí**.

Bombau?, llin. Barcelona, St. Vicens de Llavaneres.

Bombei, llin. Barcelona.

bombejar : **1**, bombardejar. **2** (L'Escala). soroll que fa una cosa buida o bombada.

Bomberi, llin. Barcelona.

Bombes, llin. Perpinyà, xviii.

bombet : «ab las calsas y *bombet* de indianas», Mn. Salvi, Relació del viatge &.

bombo, abans (xv, xvi) **bomba 3**.

bombolla : **1**, «...mas al dins no vehía que *bombolles* que la bullor levava...», Dant, Inf., 117; *Tamboriner*, III, 57. Cp. **bambolla**; — *bombolles* de sabó. **2** (Subirana), mentider.

bombona : garrafa gran de vidre.

bombosí [**bombasí**, **bombusí**].

bomià (xvi, xvii) : gitano. Cp.: «Se'n dugueren a Palma les monges de Pollença sens solemnitat alguna, com a carruatge de *bomians*...», Mallorca, 1564, *Luliana*, 1886, 6.

«**Bomtal** : Thunnus», J. Esteve.

bona-cosa : en abundancia, en grande, mucho.

Bonada, llin. Barcelona, 1770; Gracia.

Bonadona, llin. Barcelona, 1542.

bonador, eina que empleen els boters.

Bonaffé, llin. jueu Girona, xiii.

Bonafont, llin. Barcelona; St. Martí de Provençals.

Bonafós, llin. Barcelona.

Bonaix?, llin. Vilanova i Geltrú.

Bonal, llin. Barcelona.

Bonallà, llin. Barcelona.

bonaments, Dic. J. March.

Bonamich, llin. terme de Roda, 1655; Vilassar; St. Celoni, 1379.

Bonamusa, llin. Vilassar, Canet de Mar, Vilamajor.

Bonamusca, llin. Trentapassos, 1655.

Bonamussa, llin. Barcelona.

Bonanada, nom de dòna, xiv, xvi.

Bonanat, nom de fonts, xiv, xv, xvi; llin. Barcelona, 1416.

bonança : «*Bonança* de mar: Tranquillitas maris. Placidum mare», J. Esteve; «La mar ab molta *bonança* : Mare tranquillum», Id., 1 8 v.º; «Se sossegá la mar y feu *bonança*», 1503, Vida St. Ramón de Penyafort, 49 v.º.

bonançar-se la mar.

bona-nit : *bona-nit* viola! *bona nit* caragols, &. (Cat.), *bona nit* pastora, &. (Mall.) : frase per a indicar que una cosa s'ha perdut, romput, fet malbé, &. ✱

bon-any : ventura, dicha, felicidad; *bon dia* i *bon any* es el saludo general de los del campo de Mallorca.

Bonany, llin. Barcelona.

Bonapart, llin. Mallorca, xvi, xvii.

bonapeça, se diu en sentit irònic : quin *bonapeça!*

Bonapessa, llin. Barcelona.

Bonaplata, llin. Barcelona.

Bonaselva, llin. 1643.

Bonastra, al Penadès, 1550.

Bonastra, llin. Manresa, 1570.

Bonastre, llin. Barcelona.

bonastrot : bonachón.

bonastruch : «Salut e *bonastruchs* succehiments», Carta de D. Jacme al Rey dels mogols.

Bonat, nom de fonts?, Vich, 1413.

bonater. V. **boneter**.

bonaubre (Ripoll, Camprodón): saüc.

bonaventura [**bona ventura**] : «Ben sabets vos que mes val la nostra senyoría que d'om del mon.

«Nos guardar-vos-em que no y farets re contra fe; e davalats en *bonaventura*, e Nos prenem-vos sobre nostra fe», Cron. Jacme, 66; Tirant, I, 248; — «Lo matí de St. Joàn demanà permís a sa marc pera anar a cullir la *bona ventura*», Bosch de la Trinxería, *Pla y Montanya*, 13.

bonaventurós per **benaventurat**, Doc. Arch., XL, 25.

Bonavia, llin. Catalunya, 1450.

Bonavila, llin. Catalunya.

Bonay, llin. Barcelona.

Bonayre (Carrer de —), Ardits, IV, 286.

Boncompte, llin. prov. de Lleida.

bonda (Mallorca) per **bondat** parlant dels infants i joves : fer *bonda*.

bondat [**bontat**] : bondad; fer *bondat*.

Bondía, llin. Barcelona.

bonea : bondad : «Aprés que'l gran Scipió ab les sues gents hach pres repós alguns jorns e s'hach feyt ben vist ab la sua gran *bonea* e mansuetut...», Boades, 10. Cp. **bonesa**.

Bonell, llin. Sta. Coloma de Queralt, 1294; Vich, XIV, 1424; Barcelona, 1437, 1528.

Bonells, llin. Barcelona.

bonema? (Costa) : bonança.

Bonenant, llin. Barcelona, XV.

bonent, **bonenta** : «Veu venir la mar *bonenta*», Cançó a Blancafort (versions de Muntanya).

Bonent, llin.

Bonenys, llin. Castellfollit del Boix.

Boneri?, llin. Barcelona.

Bones, llin. Barcelona.

bonesa : bondad : «Sapies que rayl e fonament de tota *bonesa* es perfecció...», Angels U., 37; «...guardant, pensant, parlant de les altres nobleses, *boneses* e graneses de les obres de lur creador...», Id., 100 v.º; «E sabé tot lo poble com açó era stat per *bonesa* de Deu...», Angels, 128 v.º; Dones, c. 60. Cp. **bonea**.

Bonesvalls (St. Joàn d'Olesa de —)

bonet : «lo Rey portava un petit *bonet* de vellut negre ab un fermall...», Tirant, I, 125; «portava en lo cap un *bonet* de grana ab un bell fermall, que paría que fos un cavaller de gran stat», Id., I, 130; Id., I, 159, 238, 315; Id., IV, 242; «un paper que portava en lo *bonet*», Confessional, h v.º; «Per passar-se mestres (els gorraters o boneters) havíen de obrar y texir de agulla dos *bonets* dobles, la hu ab dos colls y lo altre ab un coll», Memorial de la confr. dels calseters contra la dels gorraters, Barcelona, XVII; «...que los *bonets* y gorras no se usan y que los garroters no se poden sustentar de llur offici y que han pres altre estament...», Id.; «Si per lo camí fan cortesía al curat no la ha de tornar ni se ha de llevar lo *bonet*», Ritual Tarragona, 1814, 117.

Bonet, llin. Catalunya i Mallorca.

boneta : **1**, «...cascú feya sforç de veles tant com podía ab la mijana e ab lo trinquet, e posaven tantes *bonetes* com cascuna nau podía portar», Tirant, II, 306; «Una *boneta* nova de cotó de 23 vessos», Inventario Atarazanas, 1467; Capmany, *Mem.*, II, 412. **2**, maleta, alforja : «e lo mercader posá davant seu en lo rocí la sua *boneta* que portava detrás e feu cavalcar lo despenyat sobre les anques del seu rocí...», 3.r del Crestiá, 62 v.º. Cp. : «E En Bernat de Peratallada fo axí mateix guarnit e portá la troça, ço es, una *boneta* que no pesava molt...», Muntaner, 169. **3**, «Pagés si troba or ne argent que lo vulgar diu *bonetes*...», Const., 3.ª ed., 347.

boneter [**bonater**] : qui feia bonets, gorreter, barreter.

bonetillo de quatre corns dels

estudiants de teología i arts, 1618, Lumen Domus, 300 v.º.

Boneu, llin. Barcelona, XVIII; Tarroja.

Bonfill, llin. Catalunya; nom d'home.

bongar : «Bé n'han sentit de campanas! Molt èxit de tres dies : al cap d'avall a terra; y ella sempre *bonga* que *bonga*», J. Sardà, *Ilustr. Catalana*, 1887, 482.

Bonhom, nom català, x.

bonhora. V. **bon-any**.

boni (Vall d'Asua) : turó.

bonicaria (Valencia) : hermosura.

bonich [**bunich**]; **bonico** (Valencia) : bonito.

Bonich, llin. Sans.

Bonifany, llin. Mallorca, XV.

Bonifàs, llin. Barcelona, 1830.

bonificar : «E si mon amat es fi de tot quant es creat quant més es fi de si mateix, e en si mateix e per si mateix, per ço que sa bondat haja *bonificar* per la sua propria fi matexa...», Obras Llull, *Arbre de philosofia de Amor*, 146.

Boniol, llin. Barcelona.

Boniquet, llin. Barcelona, Girona.

bonir : refunfuñar (XV) : «si la tocaven qui prop li staven de fet *bonía*», J. Roig, 37; «Tal soberch mal molts de l'hostal lo conegueren, d'ells ho cregueren, altres negaven, los uns ploraven, altres *bonien* lo que y sentien...», Id., 17; «...fuy acceptat per mon parent molt carament ab gran plaer; per sa muller, gronyant, renyint; e presumint fos fill bastart, anava en part los dits croxint e dix *bonint*: Quin Deu vos sal, teniu hostal?...», Id, 20.

Bonis, llin. Barcelona.

bonitat per **bondat** : «...que ateses les qualitats eren en dit prelat e la *bonitat* de sa vida y fama...», Ardits, IV, 375.

bonítol, peix.

bonitolet (Menorca), peix.

Bonitxó, llin. d'un gavatx establert a Cornellà, mort el 1631.

bonjàn [**bon Jan**]. Ex. : es un *bon Jan*; Jan dóna, *bon Jan*; Jan qui dóna és *bon Jan*.

Bonjoch, llin. Barcelona, Tàrrega.

bonjorn (St. Joàn de les Abadesses) : albada o *pasacalle* en les grans festivitats.

Bonjuha, llin. jueu, Girona, 1324.

Bonjuhua, llin. jueu, Sta. Coloma de Queralt, 1416.

bonlloch : «dones de *bonlloch* o fembres bordelleres», XV.

Bonmacip, llin. Mallorca, XVI.

Bonmatí, llin. Barcelona, Alacant, Anglès.

Bonnín, llin. jueu, Sta. Coloma de Queralt, 1313; Mallorca, XVIII.

bòno! (Mallorca) : bueno : «*Bono!* va di'l cedassé com tengué sa taça plena, ab aquesta...», glosa; expr. usual : *bono* Biel, paga Rafel.

bonó. V. **bunó**.

Bonolla, renom Palma.

bonomía, gal·licisme admès.

Bononat, nom de fonts, XIV; — llin.

bonora : «Ves en *bonora*», J. Esteve.

bonòria : «tal *bonoria* pot pretenir-la un fill de Seminari?», *Paper Mostassa*, 24.

bonprou : «Que't faça *bonprou*: Quod tibi bene vertat», J. Esteve, p 8; **bonprousfaça** : «*Bonprousfaça*: Profite aut proficiatis...», Id., c 3 v.º.

Bons, llin. Barcelona.

Bonsfills, llin. St. Mateu de Bages.

Bonshoms, llin. Barcelona, Vich.

Bonsieu, llin. Barcelona.

Bonsó, llin. Barcelona.

Bonsom, llin. Barcelona, 1467.

Bonsoms, llin. Barcelona.

bontat. V. **bondat**.

Bonvehí, llin. Barcelona.

bony : hinchazón; — turó (Pallars). Ex. : el *bony* del Montseny.

Bonyalosa, llin. Barcelona, XVIII.

Bonyuem?, llin. Barcelona, 1489.

Boqué, llin. Lleida.

boquejar : fer boca? : «la gola ... sempre está *boquejant...*», Explicació dels set pecats mortals, fulla de Manresa; — bossejar, per ex., la tela del catre que no està ben tirant, la roba que no està ben cosida; amplejar, per ex., les sabates. Cp. : no clavis les frontisses així que les portes *boquejaràn* (oit a un fuster).

Boquer, llin. Manresa.

Boquera, llin. Barcelona.

boqueres : mal en els angles dels llavis.

boquería [**bocaría**] : «...ahont venían carn de boch en lo lloch que's diu ara *Bocaría*, per lo carrer...», A. Bof., *Orfaneta*, 130; — portal de la *Bocaría*, 1460; — carrer de la *Boquería*.

Boquet, llin. Barcelona, 1454, 1550, XVII, XVIII.

boqueta (a —) de nit (Valencia): a entrada de fosc.

boquina : pell de boc : «c. de *boquines* de iiij diners», Cost. de Tortosa, 88 v.º; «moltonines ... e *boquines*», 1344; Dic. J. March; «*boquines* ab pel», Memorial, Valencia, 1607.

bora, borada, &. V. **vora, vorada**, &.

borages ant. per **borratges.**

Boras?, llin. Barcelona.

borata : «Unas faldillas negras de *borata* de Mallorca», Inv. Barcelona, 1790.

Boratau, llin. Cabrils.

Borau, llin. Tarragona.

borbaquins. V. **borceguins.**

Borbó, llin. Barcelona, 1580.

borboll [**borvoll**]. Cp. **borbolla, barbull** : embolic : «Jesús que bellaquerías he dexat y que *borbolls*, que laberintos de Creta...», Vallfogona, 145; xerradissa, raons: «Per la vinguda del compte de la Palma per virrey de Catalunya ... entre militars, diputats y conciliaris se han tingut moltes juntas y *borbolls* sobre si se li havía de pendre lo jurament ans de haver jurat lo Rey...», Lumen Domus, 7, 8; sala del *borboll* (XVIII) : mercat de Calaf, lloc de xerradissa, gatzara, avalot (La sala del *borboll* se deia on ara es l'esglesia de Sta. Clara. Cp. : «...y ni en la sala del *borboll* ahont se solían reunir los escribans...», A. Bof, *Orfaneta*, 447); cercar *borbolls* : buscar motivos de discusión y riña; — a Cardó hi ha la font del *borboll*.

borbollades (a —) : a borbotones, T. Baró, *Poema del Cor*, 79.

borbollayre : ruidoso : «...per entre onadas de caps qu'ab ell avensavan compactas y *borbollayres*, com avansan las del mar...», N. Oller, Calendari Briz, 1882, 29.

borbolleig : «y tristos, ay, responen de l'ona al *borbolleig*», J. Verdaguer, *Atlàntida*, 60.

borbollons (a —) : «transitavan ... per la ciutat a *borbollons*», Lumen Domus, 299.

Borbón, llin. Valencia, XVI.

Borbonés, llin. Barcelona.

Borbonet, llin. Catalunya.

borceguí [**borseguí, borzeguí, -aguí**] : «fra Bernat pres un caperó folrat d'anyins e calcech-se uns *borzaguins...*», Francesch de la Via, e 4; «It. **xxv**. sous a mestre Miquel Navarro çabater per hun parell de çabates e hun parell de *borzaguins* comprats per la persona del dit Sr. Rey», Comptes de la Thesorería reyal, 1472; «*borzaguins* de cordová vermells bons», Inv. Vich, 1492; «Un parell de *borsaguins* de moltó», Inv. Vich, 1498.

borch : «Viles, ciutats, *borchs*, e castells», Milà, Jochs Florals, 1865, 139; Dic. J. March.

Borch, llin. Barcelona, Vich.

borda : **1**, «mas o pernada o *bor-*

da», Const. got., 175 v.º; «son mas o sa *borda*», Id.; Coroleu, Certamen Gerona, 1877, 12; Doc. Arch., XXVIII, 204; casa rústica, sucursal de la masía (Vores del Segre); caseta de camp habitada durant l'estiu, on se tanca palla, &. per un temps limitat (Gerri) ; cabana, cortal, on tanquen la palla, fenc, cavallerías, eines de conreu (Vall d'Andorra), barraques que fan els pastors l'istiu (Vall d'Aràn). **2.** «Una *borda* de cotó de 30 vessos», Inventario Atarazanas, 467; «Una *borda* de 28 vessos», Id. **3** (Mallorca), gerra : la *borda* és més petita que la someral. **4** (Mallorca), «Una *borda* me arribà que res del mon m'agradava, ni bevía ni menjava», glosa.

bordades (Lluchmajor) : desigualtats als extrems de les llaurades.

bordagàs. V. **bordegàs.**

Bordalba, llin. prov. de Lleida, 1501; Barcelona.

Bordalonga, llin. Valencia.

Bordals, prov. de Girona.

bordall (Collbató) : rebrot, tanyada.

Bordanova, llin. Barcelona.

bordaría. V. **bordería.**

bordarim : «...que'ls ecclesiástics actenen quant desplau a Deu posar *bordarim* en estament...», Dones, 34 v.º.

Bordas, llin. Barcelona.

Bordàs, llin. Sarrià.

bordat (cast.?) : «mánegues de drap de lana folrades de *bordat* blanch», 1430; «*bordats* de Montpeller..., *bordats* d'Avinyó», Tarifa de teles, 1534.

borday. V. **bordall.**

bordegàs [**bordagàs, burd-**] : bord: «No li he oit parlar de parents, sospito que deu ser *bordegàs*», Conferencia de tres estudiants; «Digues *bordagás*, ribalt pudent ... que't dius fill de Deu, e no sabem que tu est fill d'aytal bacalar e d'aytal putana, engendrat en lo bordell...?», Angels, 133 v.º; Angels U., 129; — xicot.

bordejar : dar bordadas.

bordell : «los hómens qui entren al *bordell* solen haver vergonya quant se n'ixen e cobren-se lo cap e la cara ab lur mantell que no sien coneguts», Collacions, 215; 3.r del Crestiá, 282; 12.n del Crestiá c. 212; «e veé entre tots ells passar una fembra vestida de vestidures de fembra de *bordell*...», Legend., II, 257; Ardits, III, 164; — (Mallorca), renou, crits, trui. Ex. : engegau aquests atlots que m'han buidat es cap des *bordell* que fan; crits i *bordell*; — Cp. : «Se fon com neu y *al bordell!*», ***Tamboriner***, 119; tot m'ho ha tirat *al bordell*.

Bordell, llin. Barcelona.

Bordell (lloch de —), a la veguería de Cervera, Doc. Arch., XII, 52.

Bordella, llin. Barcelona.

bordeller [**bordeler**] : «...que en lo dimecres, dijous, divendres e dissapte de la semana santa per reverencia de la Santa pasió de Jesuchrist totes les fembres *bordelleres* de la ciutat se encloguesen, dins la casa de les Egipciaques...» (xv), Piferrer, ***Cataluña***, I, 20.

bordellesch : de bordell, Vich, 1598.

Bordellet, ran de la cala de Peguera.

bordellevat, usat com a un gran insult per J. Verdaguer : «Qui, tu, *bordellevat?*».

bordench [**bordeng**], der. de **bord**: se diu especialment de certes plantes.

bordenyes [**burdenyes**] (en algunes contrades de la prov. de Tarragona) : veces.

border : qui mena borda : «Ordenam e statuim que si algún pagés o *border* o jove hom lexará son mas o sa *borda*», Const. Cat., 3.a ed., 347; Id. got., 175 v.º; — «*border* o possessor de cosa obliga-

da a servey», Títols de honor, 191.

Bordera, llin. Catalunya.

bordería [**bordaría**], der. de **bord**: bastardía : «Se multiplica la *bordería* en lo regne», Dones, 47 v.º; — casa d'expòsits.

Bordes, llin. Barcelona.

Bordés, llin. Valencia.

bordesa de caràcter. Cp. **rebordonit**.

bordet, dim. usual de **bord**. Cp. *ceguet*, *pobret*, &.; — «Unum copertorium listat de *bordet*», Inv. Cruilles, 1390.

Bordeta [**La** —], al camí de l'Hospitalet; n'hi ha una altra prop de Mataró.

Bordeu, Bordeus (XIV, XV) : Burdeos.

bordía (XIV) : bordería.

Bordils, prov. de Girona.

Bordils, llin. Mallorca, 1439; Catalunya, 1462.

bordissench (Plana de Vich). V. **bordench**.

bordisser : «són de la nissaga d'eix infame *bordisser*», Butinyà, St. Martirià.

bordo (Montmajor) : el *bordo* de l'aigua : el doll d'una font viva.

bordó : **1**, *bordó* de romeu : «It. si per aventura alchuns romeus se avansarán primés per anar alchuns o i. de aquels romandrán detrás per cansament, que no porán ben seguir, e per els será dit o cridat figua *bordó*, que los primers sien tenguts de aturar-se fins que los qui serán derrés sien aconseguits», 1400, Calendari Briz, 1877, 116; «Aquesta es lo *bordó* de Jacob ab lo qual tot sol passá lo flum del Jordá», 4.t del Cartoxá, 94 v.º; «*bordó* d'argent que du'l xantre cabiscol», Seu de Girona, 1588; «a Palma en les festes principals de la Seu surten dotze *bordons* de plata : Capellans ab capa pluvial y'l *bordó* a una mà y el ciri a l'altra...», M. Aguiló; *bordons* del pali : «...ordonaren e elegiren les persones dejús scrites qui haurían cárrech de portar los *bordons* del pali», 1464, *Rev. Cienc. Hist.*, II, 389; «...la qual portava lo dit reverend bisbe en les mans, sots i. pali ab VI *bordons...*», Ardits, II, 225; Id., III, 2. Cp. : «...e essent en dita sglesia dits consellers se comensá lo offici per los frares de dit monestir, lo qual acabat se feu agraduatió per lo conseller segón y hobrers, y agraduaren sis cavallers que eren assenyalats per tenir lo dol, lo primer dels quals cavallers fonch agraduat en lo *bordó* segón del conseller segón com més llargament appar en lo llibre de agraduations...», Ardits, V, 167; arma: «estaven ab la espasa o *bordó* en la ma», Muntaner, 260; «E lo cavaller tench-se per mort e va gitar lo *bordó* que tenía e retés a ella; e ella pres lo *bordó*, puix trach-li la lança que tenía en la cuxa e axí ella lo'n mes a Peralada», Id., 124; «lo infant ab lo *bordó* ferint e colpejant feya fer plaça», Desclot, *Rev. Cienc. Hist.*, 51. **2**, especie de ribot per a bocellar. **3**, instr. de vent. **4**, la corda més groixuda de la guitarra, &.

bordonejar : **1**, fer obres de bord, tenir els vicis propris dels bords : «Si es interrogat (lo bort) per obres tantost *bordoneja*», Dones, 30 v.º. **2**, «les mates que *bordonejan* lo camí», *Gay Saber*, 1880, 85. **3** (Manresa, &.), donar el tercer cavó a la vinya; serveix per a fer un clot al mig de cada quatre ceps a fi de replegar millor l'aigua.

bordoner (Mallorca) : qui duu capa i *bordó* en el chor.

bordonera : «malls, trulls, picots, *bordoneres*, talers», Certamen, 1879.

Bordonera (**La font** —), *Veu de Catalunya*, 1895, 250.

bordons? (St. Joàn Despí) : planta dolenta que fa la flor groga.

Bordons (Camprodón), nom d'una constel·lació. V. **Trillons**.

Bordons, llin. Barcelona.

Bordotxich, llin. Barcelona.

bordoy (Mataró) : paisatge d'aigües, com gorgs, petits pantans : «prop d'un *bordoy*», T. Thos. *Rondallari*, 36.

Bordoy, llin. Catalunya, Mallorca.

Bordruora?, llin. Vall de Ribes.

Boré, llin. Barcelona.

borell : «Curial li stava desús ab la spasa en la ma, e si's rellevás lo menaçava de mort. Ladonchs dix Curial : Harrich, sab Deus que yo no desig la tua mort, car no m'as ofés de cosa alguna; e't pregat hages per quiti aquell prom qui está en les mans del *borell* a gran gran vergonya de quants cavallers e gentils hómens lo miren e major de tu mateix si ab dret juyhi lo volíes mirar», Curial, 36.

Borell, llin. Barcelona.

Bores, llin. Barcelona, St. Martí de Provençals.

Borgalló, llin. Barcelona.

Borges d'Urgell, de Tarragona, &.

Borges, llin.

Borgosa?, llin. Barcelona.

Borguny, llin. Palma de Mallorca.

bori. **1**, V. **vori**. **2**, «Item mantega o *bori*, lo quintal...», Alart, 83.

Bori, llin. Barcelona, Sitges, Girona.

borí : «*borí* o cisell», Onofre Pou, 128 v.º.

boria : **1**, raval : «passa a Barcelona lo que no passaría a una *boria* de deu cases»; «Com també aveu de provehir de no nodrir o fer manyans o cuchs per la seda dintre del dit lloch infecte, sinó fora y lluny en lloch apartat com será una granja, o *boria*, o aldea», 1587, A. Girauld, 79. Cp. : «tots a cavall, *boria avall*, ben honrats, al cap mitrats, ab banderetes y cinch broquetes ab cascavells, y detrás de ells lo nou borreu», 1633, J. Bach, 4. **2**, vinya. Ex. : aquestes tories son de la nostra *boria*. **3** (Albesa), per **boira**.

Boria, llin.

boriada (Albesa) per **boirada**.

borich, herba negra.

borina (Mallorca) : anar o caminar de *borina* (les barques); — gresca, gatzara : «amich de les disbauxas y *borina*», Ms. Jochs Florals, 1888; moure *borina* : moure soroll, trifulca, &.

Borinaga, llin. Barcelona.

Boriné, llin. Barcelona.

borino (Mallorca) : borinot.

borinor [**burinor**] (Plana de Vich, Plana den Bas, &.) : el soroll sord i llunyà que precedeix la tempestat. Ex. : tot avui que se sent una *burinor* per la muntanya : podrà esser bé que apedregui; «Ou-se ja'l *borinó* ... ja tots tremolan ... Bufa ja un vent estrany...», *Tamboriner*, 3.r repich, 42.

borinot [**burinot**] : zángano; mot usual a Valencia per a motejar a algú d'impertinent : «Afora que va de bo, aparte's el *borinot*...», 1802; — jòc del *borinot*. ✳

borinotejar [**burinotejar**] : fer el borinot : «Esquiva't ... las vespas ... que a l'entorn de tos llabis *burinoteijan*», Calendari Briz, 1868, 118.

borja : «Un candelero de plata a tall de *borja* de pes 26 onzas y mija», Inv. Dalmases, 1640.

Borja, llin. Barcelona, 1830.

Borjas. V. **Borges**.

borlar : omplir de borles la vora d'una cortina, &.

Borlas, llin. Barcelona.

borlista : el qui porta a les processons una de les borles o cordons del penó.

born : **1**, córrer el *born* (Mallorca) : córrer la veu. Ex. : *ha corregut el born* que't casaves. Cp. fer-ne un *born* (Mallorca, XVIII, Unicorn, 120), alçar un *born*; — fogir del *born* : «Ell pareix que no s'espanta ni fuig des born (pa-

lenque)», Codolada de Sòller, 1823; pendre *born* : «car *pren* tal *born* que cerca tota França», A. March, 79. **2** (Tossa), el rusc o suro que surt rodó; serveix per a fer ruscs d'abelles.

Born, nom de carrer de Barcelona i Palma.

bornador : instr. de boter.

bornar : «Cavayler deu córrer cavayl, *bornar*, lansar a taulat, anar ab armes...», Orde Cavaylería, 11 v.º; «comensava la justa *bornant* lo mantenedor ab cada hu dels aventurers», 1573, *Gay Saber*, 1868, 73; — jugar, els nois (Manresa, prov. de Lleida, &.); — «Lo mal es be e lo be mal retorna, algú no sab sa nau per quin vent *borna*», A. March, 167 v.º.

Bornas, llin. Barcelona.

Bornat, llin. Barcelona, XVI.

Bornat (Son —), possessió de Calvià (Mallorca).

bornejar un canó és fer-lo anar ençà o enllà amb les manovelles.

Borneu, llin. Barcelona.

borni : tuerto.

Bornió, llin. Barcelona.

«**Borno** (Rey de —)», Tirant, IV, 133.

Borol?, llin. Barcelona.

boronat : «tuyt l'arbre *boronat* ... serán dins breu de temps florit», G. de Masdovelles, 38.

Boronat, llin. Borges del Camp.

Boronay, llin. Barcelona.

Borotau, llin. Vilassar, Barcelona.

Borotell, nom d'una possessió del terme de Calvià (Mallorca).

borra : «Dues flassades una cardada e l'altra de *borra*», 1435; «*borres* obrades», Tarifa lleuda, 1806.

Borra, llin. Barcelona, 1887.

borraç . V. **borràs**.

borrach : «Regirant treguí d'un sach un gros y vell silabari per dar gust al Consiliari podent-li umplí aqueix *borrach*», *Veu de Montserrat*, 1879, 180.

borradura : granellada de grans menudíssims.

borrages, borràgens : «La hortaliça será *borrágens*, chicoyres...», Lib de la Peste, 69; Id., 74, 86.

«**borraja** sanitosa cercada per les abelles», J. Verdaguer, *Excursions*, 78.

borraina : borratja.

borraix : «Item, carga de *borraix* obrat, pach...», Alart, 60; Memorial, Valencia, 1607.

Borral, llin. Barcelona.

borrall : sens *borrall* : sin pizca; no entendre-hi un *borrall*; — V. **borralló 2**.

Borralleres, llin. Catalunya.

borralló : **1**, «una cistella ab *borrallons*», Inv. Ribes, 1404. **2**, floc de neu.

borrar : **1**, «Si Deus ha ordonat (que'ls arbres) facen fruyts, mes ensemps ha ordonat que primer *borren* e facen flors e fulles», St. Vicens, *Veu de Montserrat*, 1886, 264. **2**, cast., per *delir*. **3**, gal., per *atapeir*, Bosch de la Trinxería, *Montalba*, 68.

borràs [**borraç**] : «Un *borraç* per star sobre les palles de la márfega», Inv. Torre den Barra, 1430; «*borrás* flor» i «*borrás* stret», teles, Tarifa, 1534; — anar a mal **borràs** : anar malament, ir de capa caída : «...estaven per la siutat ab cases espatllades ho als baluarts de modo que *anaven* un poch a *mal borrás*», Miquel Parets, II, 106. Cp. : anar en mal *borràs*, raure a mal *borràs*.

Borràs, llin. Barcelona, Sans.

borrasca (XVII, &.).

borrascada. Ex. : vingué una *borrascada* i va malmetre el blat de moro.

borrascós : «es pacífich, no *borrascós*», Lumen Domus.

borrasquer : entremaliat. Cp.: «Molts *borrasquers* algarejaven, pim pom, tiraven...», Codolada den Serrallonga.

borrassa : flassada de borra

(XIV, XV) : «It. ij *borrasses* cobripalles», Vich, 1410; manta de tela de sac que solen posar en molts punts de Catalunya sota les oliveres, garrofers, &. per a recollir el fruit que els fan caure amb canyes, perxes, &.; manta de fil gruixut de cànem que els pagesos fan servir per a portar palla, o faves, mongetes, &. amb la mata, lligant les puntes (Albesa); «Mes una portadora ... Mes tres *borrasses*...», Inv. Castellà, 1575; «It. vint ramps de fil per fer *borrasses*», Inv. St. Joàn Despí, 1450.

Borrassa, llin. Mallorca, XIV; llin. viuda den Borràs, Barcelona, 1500.

borrassada (Albesa) : borrassa plena de quelcom.

Borrasser, llin. Camprodón.

Borrat, llin. Figueres, Empordà, Pireneus.

borratges [**borratxes**]. Cp. **borrages**.

borratxa : «*borratxa* o bota de cuyro per dur vi», Mallorca, XVIII; «It. dues *borratxes* e una bancha e altres frasques tot de pocha valor venuts a un traginer per un sou e set diners», Inv. Vich, 1420.

borratxejar : fer coses de borratxo.

borratxera, cast.

borratxería [**-aría**] (Perpinyà, &.) : gran quantitat.

«**borratxes** (mànegues —)» (XVI). V. **mànegues**.

borratxó.

borrayna [**borraina**] : borraja; **borrayna borda** : viborera.

borrech : **1**, bè o anyell en son primer any (Muntanya, Borredà, &.), anyell quan entra en el segón any (prov. de Lleida); «Mes quaranta y dues ovelles ... Mes quinze anyells *borrechs*», Inv. Castellà, 1575; «una ... donzella ... estava aquell dia herbejant pels *borrechs* de casa seva...», M. Bellloch, *Renaixensa*, 1874, 6. **2**, V. **burrech**.

Borredà, entre Ripoll i Berga.

borredanès, natural de Borredà.

borregas? (St. Sadurní de Noia), instr. músic.

borregatge (XIV, XV) : **feu**, vectigal.

borrego : **1**, per **borrech**, anyell (Riudeperes, 1443). **2**, especie de bescuit : *borregos* del forn de St. Jaume, *borregos* i secalls.

borrelo : «Que nul hom ni nula femna no aus fer draps de pessols ni de *borrelos* ni de borra...», Alart, 122.

Borrell, llin. La Garriga.

Borrelleras, llin. St. Andreu de Palomar.

borrelló, **borrellot** (Cubells d'Urgell). V. **borralló**.

borrer, **borrera** (Mallorca) : infructífer, dolent, perdut : «Ets com la planta *borrera*, que no dóna sinó pols», glosa; flor *borrera*; anyada *borrera*; promesa *borrera*; passos *borrers*, &.

Borresa [**-à**?], llin. Mallorca, XV.

borreu : verdugo, Barcelona, 1633.

Borreyó, llin. o sobrenom, Palma, XVI, Quadrado, *Germania*, n. 339.

Borrí, llin. Barcelona, Vich.

Borriana : Burriana.

borrida (Mallorca) : guisat de bacallà.

borrigot (Cubells d'Urgell), augm. de **borrech**.

borrilló per **borralló**, N. Oller, *Febre d'or*, I, 21.

borrissol [**burrissol**] : pelussa que fa la llana, el cotó, &.; — plomís, dels ocells; — «lo *borrissol* que li sombrejava entre sella y sella», Pons i Massaveu, *La Colla*, 15.

borró : **1**, yema, botón, que treuen els arbres i plantes els primers dies de la primavera. **2** (Valencia), carn, pell de gallina (en : tenir *borró*). **3** (Plana de Vich), el primer pèl dels ocells abans de canonar. Cp. **borrissol**.

4, pols que's fa davall els mobles a les cambres que no s'escombren diariament. Sin. : *borrelló*, *borrissol*.

Borró, llin. Perpinyà, XIV.

borrollar : «Sas ayguas cantan *borrollant-ne* ab glops de plata», Bartrina.

borromba [**borrumba**] (Sagàs, Berga) : esquella molt grossa que's sol fer portar a les vaques o a les eugues a muntanya; l'esquella que porta la ovella que guia el ramat (Gòsol); — «En St. Guillem de Combred, la campana sembla una mitra de bisbe y els pastors ne diuen *borromba*»; — entre els nois que juguen a cassanelles és una cassanella grossa. Cp. : quina *borromba* tragina!

borrombori : tumulto : «Es de compèndrer que no's trobàs en aquella hora cap foraster en l'hostal, havent estat tancadas las portas de la ciutat aquell dia, y existint tot lo *borrombori* de la gent per altres extrems de la mateixa, apartats y distants», A. Bof., *Orfaneta*, 408.

borronadura : «Es allò ... una amenassa d'escarlatina ... com una rosa, sab? ... però no'n temi ... Ni li coneixerà la *borronadura!...*», Pons i Massaveu, *Renaixensa*, 1890, 482.

borronar : «quant los arbres comensan a *borronar* e la figuera a lençar petites fulles, levors es lo comens de la Primavera», XV.

borronat : «faldilla de satí ab gornició de vellut negre ab un passamá de or enforrada de tafetá picat o *borronat*», *Rev. Gerona*, 1892, 335.

borronejar (cast.?) : borronear, borrajear.

Borronet, llin. Valencia.

Borrós, llin. Montalegre, 1825.

borrufa [**burrufa**] (Seu d'Urgell, Andorra, &.) : temps núvol, i fred del fort de l'hivern, vent del Pireneu, neu precursora del torb : «La neu de *borrufa* se fon axí que cau». Cp. : «Ahir va *borrufejar* tot lo dia», *Renaixensa*.

Borruix, llin. Barcelona.

Borrull, llin. Manresa, Arbós, &.

borrumba. V. **borromba**.

borrumballes (Onda) : encenalls.

Borrut, llin. Arbós; Vendrell, 1741.

bors : «It. un *bors* de timó de caxa», Inventario Atarazanas, 1467.

borsa. V. **bossa**.

borsaguí, **borseguí**. V. **borceguí**.

bort : bastard : «...doná a son fillastre apellat Ramiro lo comtat de Aragó ... aquell fillastre era *bort* ... Mort lo Emperador ... fo fet rey en Aragó Ramiro fill seu bastart...», Tomich, 12; — (a Alcover, prov. de Tarragona, &.) se diu *bort* de càn N. a un fill legítim (és el germà segón?); — Cp. : «En *Bort* de Rosanes» (llin.?), Doc. Arch., XXXIX, 199; — mulo romo, engendrado de caballo y borrica; — «It. un cobartor *bort*», Inv. Mallorca, 1345.

Bort, llin. Valencia.

Bortiach?, llin. Catalunya.

Bortiach, prov. de Barcelona.

Borull, llin. Barcelona.

boruxajar : «...partiren dits ladres del dit loch de Jorba y de St. Genís aprés que allí agueren ballat ab juglars que feyen sonar y agueren ben *boruxajat* segons se deya y havent fet altres dissolucions...», Ardits, V, 141.

borvoll (Segre) : barullo, riña, ruido. Cp. **borboll**.

Bory, llin. Barcelona.

borzaguí, **borzeguí**. V. **borceguí**.

bos [**boç**] : «No hi ha cap ca embossat que no búsquia a desfer-se de son *bos*»; «per gran fam no li cal metre *boç*», Procés de les Olives, 21 v.°.

«**bosanes** vermeyles e parges vermeyls, la dotzena...», Alart, 111.

Bosans, llin. Cardona.

bosaroca. V. **basaroca**.

Boscá, llin. Barcelona, 1460.

boscall [**boscay, bu-**] : branca que's trau del bosc, per cremar. Cp. **buscall.**

Boscana, llin. Mallorca.

boscar : «totes aquestes coses axí grosament *boscades* ab lo pinzell de lur avisat entendre», Francesch Alegre, 139.

Boscar, llin. Castelló de la Plana.

boscarol [**buscarol**]. V. **bosquerol.**

boscarós [**buscarós**]. V. **boscós.** Ex. : «una pessa de terra *buscarosa*», Sabadell, 1520.

boscater [**bosqueter**] (XVI, &.): el qui fa llenya al bosc. A Montalegre tenien el religiós *boscater*, que dirigía els mossos que tallaven la llenya.

boscater, -era [**bosqueter**] : «tota moneda de fals encuny que vulgarment se diu *boscatera*», Barcelona, 1611; «Un real catalá *bosqueter*», 1608.

boscatge [**boschatge**] : bosc, forest : «e en un *boscatge* gran abondós d'aygues e d'arbres fructuoses feu sa habitació, e fogí al mon...», Orde Cavaylería, 3; «E fetes les dites morts, los dits ladres aportaren-se'n tot quant trobaren en la dita barraca e anarense'n a un *boscatge*...», Vida de St. Juliá, 327; — «...per que no's turmentava quan era en lo *boscatje* o ermitatje...», Collacions, 262 v.º.

bosch : «Però si lo senyor no será en la ciutat, que será a *bosch* o en viatge o fora la ciutat...», Doc. Arch., XL, 356; «Altres qui eren dits mestres de forests per les guardes y prohibicions dels *boschs* y cassa...», Títols de honor, 253; «...que no n'i aga negú ni neguna, per ausar que aja, que gaus talar ni ramar a obs de bestiar en tot lo *bosch* de...», Alart, 166; «ni metre nul bestiar en lo *bosch* o garriga», Id.

boscha, consonant d'*osca*, Dic. J. March.

Boscha : «María *Boscha*, la muller d'en Pere Bosch», Vich, 1672.

Boschá, llin. Barcelona, 1356, 1436; Mallorca, 1389, 1404.

Bochana, llin. Mallorca; viuda de Boschá o Boscá.

Boschdemunt, llin. prov. de Girona.

Boschí, llin. Barcelona, 1533.

Boschmonar?, llin. prov. de Girona.

boscós : ple de bosc, emboscat.

boscuria [**buscuria**] : espessor de bosc, lloc de molts boscos : «Axí com los arbres en la *boscuria*», J. Verdaguer; és lloc de molta *boscuria* i de força caça.

Bosí, llin. Barcelona.

Bosí, llin. Sitges.

Bosom, llin. Barcelona, XVIII.

Bosomba, llin. Masnou.

Bosons?, llin. Cervelló.

Bosost, prov. de Lleida.

«**bosqueigs** a la ploma», Vidal i Valenciano, *Rosada*, 32.

bosquejar (XV, &.).

Bosquelles, llin. Girona, Montanyola.

bosquer : «Lo primé aymadó que té Joanet se'n nomenava, que fa l'ofici de *bosqué*, que'l treball no li agrada», Milà, *Rom.*, 375.

Bosquer, llin. Barcelona.

bosqueró, dim. de **bosch** (XIV): «multitut d'aucells se farten en hun petit *bosqueró* e l'hom glot per molt que menge no's pot fartar», Doc. Arch., XIII, 202.

bosquerol [**boscarol**] : boscà, pertanyent al bosc; qui viu al bosc, com el carboner, l'arrabassador, el feixinaire, el pegaire, el pinyoner; criar-se *bosquerol* : criar-se sull, solitari, &.

Bosqués, llin. Catalunya.

Bosquet, llin. Valencia, 1392.

bosquetaire, bosqueter. V. **boscater.**

bosqueter, -era. V. **boscater, -era.**

Bosquets, llin. Alguer, 1541.

Bosquí, llin. Girona.

bosquina : «Cortó de terra part campa ... y part *bosquina*», Capbreu Vendrell, 131; — les herbes oloroses que's fan al bosc : «Nosaltres no tenim flors per posar a l'altar de la Mare de Deu, però la Verge també estima la *bosquina*».

bossa [**boça, borsa**] : **1**, «*bosses* de drap d'or e d'argent o de seda obrades e sobregitades de fils d'or...», Mancebía, Valencia, 1383; «Una *bossa* de molts colors, tremada d'or, ab v. botons, cordó e pundors», Sta. Coloma de Queralt, xv, *Veu de Montserrat*, 1886, 344; «Una *borsa* ab monedes», Inv. Ribes, 1444; «Una *bossa* de xamalot blava ... It. altra *bossa* de vellut ab gorniment vermell», Vich, 1410; «Una *bossa* de ..., ahont hi ha un tauler plegadís d'escachs de vori», Inv. Torre den Barra, 1430; «Una *bossa* començada de vert e de burell ab v agulles de ferro», Id.; «Una bella *bossa* d'aur ornada de perles e de peyres precioses», Jochs Florals, 1895, 195; «It. una *bossa* de cuyro...», Inv. d'un capellà, Vich, 1497; «E axí com dormía, la *bossa* en que aportava la dita letra ... stava penjant del banch avall, e un clergue de la sgleya qui veé la dita *boça* obrí-la per veure que y havía...», Legend., II, 135; «Ella e la mossa, per cint e *bossa*, fins al cotó del meu gipó, m'escorcollaren», J. Roig; — **bossa de calze** : funda de roba o pell on se guarda el calze : «...duas delmàticas ab estolas y maniples, capa pluvial, cobricalis y *bossa*...», J. R., *Hist. Sóller*, II, 702; — **bossa de cap** : per a insacular els que podíen ésser consellers en cap, Ardits, III, 284; Id., V, 420; — **bossa dels corporals**; — **bosses de pastor**, planta. Sin. : *fas de formiga*, *formatgets*, *surronet de pastor*, Val. **2**, «Item en l'any MCCCCXXVII començá lo gran terratrémol ... E ladons se obriren moltes *boces* en la parroquia de Loret», Villanueva, XIV, 301.

bòssa (Palamós?) : capsa de blat de moro.

bossal [**boçal**] : tosco, salvaje, bárbaro. Ex. : que n'ets de *bossall* V. Serradell, c 2.

bossall (Reus) : cobertes d'espart per a tapar les portadores plenes de verema.

bossar. V. **boçar**.

bossarró (Plana de Vich) : bossa de xarxa dels caçadors d'ocells amb teles, per a dur-hi els ocells que agafen morts o vius; bossa de filats en què duen la pesca del riu.

Bossarrot, llin. Blanes, 1541.

«**bossassa** de seda en que están dites robes bones», Sta. Coloma de Queralt, 1550.

Bossé, llin. prov. de Girona.

bossejar : fer bosses. Cp. **boquejar**.

bossellat : «Un mitx coffre *bossellat* ab senyals de Pallafolls e del Monastir ab dues claus...», 1455, Junqueres; «Un coffre d'álber *bossellat* groch»; «miralls ab vases *boselladas* daurades», Mallorca, 1740.

bosser : **1**, tresorer en els monestirs, seus, parroquies, distribuidor, el qui cobra i paga : «En aquest dia fou sepultat lo cors del senyer En Q. C. T., *bosser* de sanct Miquel...», Ardits, IV, 88. **2**, els guanters i aluders eren dits *bossers* perquè uns i altres feien bosses (Valencia, 1531, 1741).

Bosser, llin. Barcelona, XVI, XVII; Vendrell, 1741.

Bossería, nom d'un carrer de Valencia; id. de Palma de Mallorca; a Poblet hi havía un edifici nomenat *Bossería*.

bosset. V. **bossall**.

bosseta del fel : vejiga de la hiel.

bossí. V. **bocí**.

Bossí, llin. Barcelona.

bossich, dim. de **bossa** : «Bossa ab molts *bosichs* : Loculus», J. Esteve.

bossit : «Una bosseta o *bossit* de cuyr blanch ab 18 reals d'argent de Valencia», Inv. Torre den Barra, 1430.

bossonalla : «Aur e argent e moneda e tota *bossonalla*», Perpinyà, 1300, Alart, 141.

bossoga (Camprodón) : bony al front resultat d'un cop.

bossot : «en cascún *bossot* de la dita bossa hi ha...», Inv. Torre den Barra, 1430.

bossut (Valencia) : que té la punta poc afilada. Ex. : una agulla *bossuda*.

Bosta, llin. Seu d'Urgell.

bot : **1**, bote, salto; Fr. anar en un *bot*; — bote, golpe : «e tirá-li un *bot* de lança e per ço com no tenía bavera doná-li en mig de la galta e derrocá-li iiij quexals...», Tirant, II, 248; — Fr. : fer-se una cosa **a** *bots* i empentes; **de bot y boleu, de bot y boley** : de bote y voleo: «El dimoni l'emprá una vegada per afeytar de *bot y boley* tots els homos plegats ab un sant y amén», P. Peña, *Museo*, 1877, 307. **2**, pellejo : «Un *bot* olier», Inv. Ribes, 1789, «Un *bot* sense coll», Cervera, 1789; Fr. : ploure a *bots* i barrals; fer el *bot*. **3**, bote embarcación.

Bot, prov. de Tarragona.

bòta : «A Palma en 1818 feyan y duyan *botes* y mitges *botes* que degueren donar després els botins. Deyan *botes* senceres i mitges *botes* com en el segle XV», M. Aguiló.

bóta : «Item una *bota* gran en que hi ha vinagre», Capmany, *Mem.*, II, 413; «Una *bota* de quatre somades», 1467; «Una *bota* de tres cárregues», 1585; «Una *bota* de dues cárregues *blanquera*», Inv. Valencia, 1585; «*botes collereses*», Inv. Vich, 1413; *bóta de cadireta*: gran cup (*bóta congranyada*, Mallorca?); «Ans lo senyor Rey ne doná a ells dues *botes de mena*, una de blanch e altre de vermell, que amaren més que si'ls hagués donats sengles cavalls», Muntaner, 159; «Dues *botes de mena* que tenen de sis fins en vuyt *botes*», Brunyola, 1532; «It. una *bota maresa* de vi vermell agre...», Inv. Torre den Barra, 1430; «Deu *botes de mena* o *mareses* buydes», Id.; *bóta ranciera* (Mallorca), on se fa tornar el vi ranci o plena de vi ranci; «*bota vinadera*», Capmany, *Mem.*, II, 412; *bóta vinagrera* (Mallorca); — sembla, &. una *bóta* de set cargues : se diu d'un home gras; «Te forma de *bota* sardinera», dit d'una dòna grassa i petita, Jardinet de Orats, 223; de la *bóta* del recó: se diu del vi més vell o millor del celler, taverna, &.; — mesura de vi : «una *bota*, dues mitges *botes*; una mitja *bota*, dos quarteroles ... (abans de 1586); — una *bota*, quatre mayals, ... (després de 1586)», E. Toda; — tonelada: «Tant grans naus de quatre milia *botes*», J. Esteve.

Bota, llin. Lleida.

Bota (Camp de la —).

bota bara (Mataró) : tros de pal per a amarrar la vela de popa.

botada: «quantitat de fusta equivalent a quatre sostradas de dogas pera fer botas», E. Toda; «Dues *botades* de fusta», Inv. Viladrau, 1507. Cp. «botes o *botades*», Memorial, Valencia, XVII, XVIII; — fusta de *botada* (Guilleríes) : la de castanyers o avellaners que serveix per a fer cèrcols de bóta.

botador (Mallorca), en les gabies dels ocells; Fr. : fer sortir de *botador* : hacer salir de sus casillas.

Botafoch, illot prop d'Evissa.

botafora : baralla violenta.

botal : «E x. espases guarnides a la geneta ab les braçes, poms e croeres e *botals* e dues viroles en cascuna», Coroleu, *Documents*, 50. ✳

botall (Mataró) : bóta petita.

Botalla, llin. Barcelona.

Botaller, llin. Barcelona, XVIII.

botam : gran nombre de bótes.

botana : adob o remendo (Mallorca); id. en les bótes de vi (La Granadella : també forat de foc a la roba?); la botella per a vi de pell té al cap de munt la *botana* que enganxa la xeremina o broc per on se beu a galet (Empordà); pedàs de *botana* (Evissa) : el canyom (Mallorca) de cuina.

botar : **1**, saltar. Ex. : «li *bota* una llebra», Argullol, *Orfanes*, 122; fer *botar* una moneda per si fa bon trinc; *botar* del llit. **2**, «lança de *botar*», Inv. Vich, 1399; «glavi de *botar*», Id., 1413. **3**, fer mala cara, fer el bot. Refr.: Qui *bota* no sopa.

Botar, llin. Mallorca, 1282, XIV.

botarada (La Bisbal, &.) : resclosa petita de fang que fan els infants allí on hi ha aigua corrent.

Botarell, poble de Catalunya.

botarga : «llangonisses y *botargues*», Viatge a la Terra Santa, Ms.

botarut (Riu de Peres) : tascó que's posa entre les teneies de l'arada antiga.

botarut, -da : se diu dels grassos. Cp. : tenir els dits *botaruts*.

botasso (Mallorca) : certa bóta curta per a vi.

botavàn [**butavàn, -evant**] : instr. que tenen els manescals per a rebaixar els calls de les cavallerís quan els ferren; — instr. de ferro que empra l'esclofer per aplanar i allisar el pla del buit que fa dins l'esclop, on el peu s'assenta; — «4 *botavans* més dos tahalís», Mallorca, XVI; — Fr. : mal menjasses un *botavàn* (Mallorca) : se diu al gos o gat que s'emporta alguna cosa que ha pres.

botay. V. **botall**.

Boteis, llin. Barcelona.

botejar (Mallorca) : saltironar: «L'anyell *boteja* davant sa mare», Picó i Campamar.

boteló (Evissa) : bote, lanchita.

botella : «Una *botella* d'aram molt xica», Inv. Valencia, 1585; — gat de cuiro per al vi (Conflent).

Botellas, llin. Mallorca, 1736; Sòller, 1599.

Botelles, llin. Mallorca, 1653.

botellada : ço que conté la botella; cop de botella.

botellal : cep que produeix un raím de gra morat, gros i dolç.

botellayre : el qui fa bots i botelles de cuiro, odres, &.

Botellé, llin. Gelida.

boteller : el qui fa botelles de pell de cabra, &. amb el broc de banya dit xeramina (Sellent, &.); — escanciador, copero, Doc. Arch., V, 20 a 26; — «*Boteller* : cellarius, -rii», Onofre Pou, 107.

Boteller, llin. Tortosa, 1472.

botellería : ofici de boteller de la casa reial, Doc. Arch., V, 23; — gasto de vino y bebidas, J. Roig.

botellet (Montuiri) : botella petita.

Botenadona?, llin. prov. de Barcelona.

boter : tonelero : «Item que ningún *boter* gose excedir tonells de dos cents quaters de divuyt lliures, de cent quartes dotze lliures, botes ..., quarteroles...», Evissa, 1655, *Luliana*, 1893, 183; «*boter* de fusta» (per a distingir-lo del *boter* de cuiro?). ✳

botera : «Primo una fornal ab sa *botera* e ab son calder», Inv. d'un coltellcr, Vich, 1410; «En l'obrador del dit mestre coltcller trobam una fornal ab ses manxes ab contrapés, *botera* o calguer», Id., Vich, 1440.

boteri (gos —) : gosset petit lladrador.

Boterich, llin. Barcelona, 1608.

botet : reclam per a agafar guatlles, fet d'un òs i una bosseta de cuiro; — Fr. : tocar el *botet* a algú.

Botet, llin. Barcelona, Girona.

botevant. V. **botavàn**.

Botey, llin. Barcelona, Sans, Cornellà, Tarragona, Badalona, Premià, Girona.

botga : «Ador-vos, creu sancta y *botga* florida en qui feu la seda l'etern sirigà», Valencia, 1515. Cp. **botja**.

botge : «...naixía al bosch lo *botge* rehinós al costat de la moradenca farigola...», J. M. Bosch, *Lo Segador*, 139.

botges (Valencia) : especie d'alga que's fa a la vora del mar.

botgeta : «mes la ma en una *botgeta* que portava en la cinta e tragué una grapada de ducats», Tirant, I, 274; Id., 148.

botí : **1**, botín, después del asalto, combate, &. : «pendre a *botí* partidor entre...», Barcelona, 1463. **2**, «Unes mánegues de fustany ab *botins* per a gonella de dona», 1430.

Botí, llin. Barcelona, 1472, 1482.

Botí (Carrer den —), a Manresa, 1836.

boticaria : «Vos fóreu *boticaria* de un remey celestial», Goig del B.º Oriol, XVIII.

botifarra (xv, &.) [**butifarra**] : morcilla : *botifarra* blanca, negra, sacsonera, culana o culera, &.

botifarrer : **1**, qui fa o ven botifarres. **2**, la barra o perxa on se pengen les botifarres.

botifarrera: «It. una grexonera de ferro. It. una *botifarrera* de ferro. It. dos asts de ferro...», Inv. Vich, 1445; «It. unes *botifarreres*. It. unes graelles», Id., 1403. Cp. **botifarrer 2**.

botiflat (Mallorca). V. **botinflat**.

botifler [**butifler**] : partidari de Felip V durant la guerra de successió : «Solament los *butiflers* agrestes Quintifelips de sa ambició moguts mantenían son partit», *Palinodia*, n.º 43; *Calendario balear*, 1879, 117.

botiflerada [**butiflerada**], der. de **botifler**.

botiflet (Valencia) per **botifler**.

Botifoch, llinatge o mal nom, Mallorca 1523, Quadrado, *Germanía*, n. 101.

Botifoll, llin. Castellbisbal, &.

botiga [**botigua**, **butiga**] (xv, xvi) : magatzem : «en la *botigua* qui es a ma esquerra a l'entrant del castell...», Inv. Torre den Barra, 1430; «metre el forment en *botiga* o pallol», Tesorería real, 21; «e los hómens de la ciutat ab talegues entraven dins la nau per traure forment e posaven-lo en *botigues*», Tirant, I, 312. Cp. : celler que no està sota terra o sota volta (prov. de Lleida); *botiga* del palau (on se guardava l'oli?); «Item fou delliberat en lo dit consell que una bombarda gran de coure de la dita ciutat la qual es en la sua *botiga* de la dressana...», Ardits, I, 416, 417; — fàbrica on se treballen els taps de suro (Tossa); — *botiga* de candeler.

botiguer : **1**, tendero (de **botiga** : tenda). Cp. : «mossén Joán Ferrán, *botiguer* de teles», Ardits, IV, 100; «mossén T. Torra, *botiguer* de comanda ...; te la casa prop dels Cambis ahont antigament tenie casa mossén M. Jalonch quondam mercader y *botiguer* de draps...», Id., V, 406; *botiguer* del Rey qui rebía l'oli del Real Patrimoni i cuidava de la botiga del Palau. **2** [**butigué**], martín pescador.

botija : «dues *botijes* d'aram xiques», Inv. Valencia, 1585.

Botijol, llin. Martorell.

bòtil : **1** (Mallorca), palet, còdol. **2**, nom popular de la botella de vi (Mallorca). Cp. *bòtil* d'aigua (Menorca). **3**, els guardes de la devesa de Girona son nomenats els *bòtils*.

botilla (Mallorca) : receptacle de terra cuita per a aigua que usen els segadors i margers.

botillada (Mallorca) : disparate,

botim (Fou, &.) per **gotim.**

botiner (Mallorca, XVIII) : especie de corsaris que's dedicaven a perseguir els moros.

Botines, llin. Girona, 1648; Barcelona, Lleida.

botinflat (Valencia) : «...es despertaren en uns ulls tan *botinflats*...», *Rondalla de Rondalles*, 41. Cp. **botifiat.**

Botinyá, llin. Barcelona, XVII.

botir (fer —) : fer saltar, despedir: «...ara volen també *fer-te botir* de sa Comafreda», Contarelles, 338; — **botir-se** (Empordà) per **embotir-se.** Ex. la galta *se* li *boteix*, *se* li ha *botit.*

botiró [**butiró**] : **1** (Empordà), manyoc de cucs enfilats per a pescar anguiles. V. **llinya.** **2** (Centelles), xicot gras i petit.

botit (Empordà) : inflat.

botja : «..las estrepas de quatre fullas verdas y blancas, la petita *botja* blanca y altres mil de infinits y variats colors y olors», A. Bof., *Orfaneta*, 500; «orengas, romanins, ginebres y campanetas, blancas *botjas* y flors mil», E. Vidal, *Ramellets*, 161. Cp. **botxa, botga.**

botjar : «...Ahont cau lo pou? — May lo so vist; però tinch entès qu'es a l'altra vessant. — Jo'm creya qu'era un *botjar.* — Si, home, un hermot com lo cap d'aquest cantó y encara sense'ls pinetells que per aquí verdejan mitja montanya», N. Oller, *Escanya-pobres*, 152.

Botllam?, llin. Barcelona.

botó : «manto ab *botons* petits plans», 1430; «*botons* d'or esmeltat ... *botons* d'or de pich de martell», Inv. Palma, XVIII; «*botó* de coral», Tarifa lleuda, 1806; *botó* espigat (XVIII), en els cordons dels penons i ganfarons; *botons* de filoneta, de masseta, de ventolina. &., en els gipons de les pageses (Mallorca); «...ab cubertes de pregamí, baga y *botó*...», Ardits, III, 4; — «*botons* de arrecadas de pedras vermellas guarnidas de or y rodadas de perlas», Vich, XVIII; **botó y ametlla** [**metlla**] : especie d'arracades molt usuals a Catalunya; — ànima de les rodes dels carros, d'on surten els raigs; — pom de ferro que posaven a les portes (1830); — «*Botons* de home : Genitalia», J. Esteve; turma, senyal; — *botó* de foc, que usa la menascalía i la medicina.

Botó, llin. Barcelona.

Botonach, llin. noble, XIII, XIV.

botonador : «It. un *botonador* de ferro» (en la cambra de ligar), Inv. Torre den Barra, 1430.

botonar : «Cinyir o *botonar* o ligar ab tireta la doxa o manto», J. Esteve.

botoner, ofici, Vich, 1598.

botonera : ojal : «Per les *botoneres* d'unes mánegues de satí ... It. per les *botoneres* d'un gipó de satí morat brodat...», Compte de sastre, 1613.

botonet, dim. de **botó** : «Un parell de lansols nous a les vores cosits ab uns *botonets* blanchs», 1504, Junqueres, III v.º; «Una sort de *botonets* petits d'argent daurats menuts antics qui pesen xij florins e mig», 1430.

botorn : bochorno. Ex. : quin *botorn* fa!

botornat : «ab los ulls *botornats* e inflats de tant dormir», XV. Cp. **embotornat.**

botós : mal humorado, caprichoso (es diu de les dònes i dels nens) : «té la dòna *botosa*; no faría per mi».

botre : «...las alas que al *botre* extenen las llagostas», P. Briz, *Cap de ferro*, 49; «...la cadira de brassos esbalandrada, en que, ferit y tot, va *botre* d'ira l'avi de cabellera blanca al veure la mà del butxí com engrillonava la ganiveta a la taula...», Guimerà, Jochs Florals, 1889, 55.

botsar (Valencia, XVIII) : embolsar.

botxa (Cubells, &.), arbust de fulletes petites, que aprofiten per escaldar la pansa. Ex. : me vaig esballagar les faldilles amb una *botxa* o amb un timó. Cp **botja**; — panotxa de blat de moro quan n'han tret el gra (Plana de Vich); — manat de llegum (Borredà, &.); — manyoc de cotó; — cabell dels costats del front (Mallorca, mitjàn XIX); — «surt com la cuca de seda de dins la *botxa*». Cp. **botga**; — pl. contorsions? ganyotes? : «quant son marit entrava en la capella, ella li feya *botxes* detrás e truffave's axí de son marit ... les *botxes* me han portada a aquesta mort», Dones, 37 v.º; «son axí com a minyons qui han pahor quant hom los fa *botxes*», Id., 44.

botxaca. V. **butxaca**.

botxar-se (Vall de Bof) : moverse, levantarse.

botxí [**butxí**] : verdugo : «...executor de les sentencies criminals», Títols de honor, 180; «E mes per causa de certes ordinacions del jugar e jurar de Deu, e remoció del taulell dels *botxins*, e tatxació de xxiiii lliures, les quals foren tatxades als dits *botxins* per sostentació de llur vida», Ardits, II, 379, 480.

botxinar, **botxinejar** [**butxi-**]: atormentar.

botxut (Plana de Vich) : diuen poll *botxut* a l'estimat de la colla.

botzina : «*botzines*, trompetes...».

botzinar [**butzinar**] : refunfuñar, reñir : «Son pare, sorprenent-lo alguna volta, *botzinava* : Noy, si vas seguint...», Pons i Massaveu, *La Colla*, 75; «En Roch solfa *botzinar-me*», Jochs Florals 1869, 229. Cp. **gutzinar**.

botzinejar [**butzinejar**] : escampar noticies.

botzir (Girona) : brunzir, xiular les bales.

bou : buey : «*bous* aratoris», Oristany, 1597; «*bou* laurador», Espinalbes, 1573; «camps herms y pedregosos, hon pasturen ramats de *bous* orats», Jochs Florals, 1870, 56; «...y entre altres fent-se venir los carnicers qui donan carn a sa Excellencia axí del moltó com del *bou*...», Ardits, V, 274; — jugar al *bou*, córrer el *bou*; *bou* ab tanques: la manera de córrer el *bou* a Vich; — Fr. : perdre els *bous* i les esquelles : perdre-ho tot; passar *bou* per bestia grossa; se menjaría un *bou*: se diu del golafre; — Refr. : De l'ou al sou, del sou al *bou* i del *bou* a la forca; — diner bestret pels amos de les fàbriques quan la setmanada no bastava per a les despeses : «quants fugían de la casa ahont treballavan arrossagant un *bou* que pesava més que ells!», A. Careta; — **bolets de bou** (Vilanova de Meià), són grossos i grocs, són dolents.

Bou, llin. Barcelona; Mallorca, 1395; renom Palma.

bouada : ramat de bous.

boual : estable de bous. Cp. **boal**.

bouarot : boer : «Adeu castell de Montgrí, si tu portaves ulleres, veuríes els *bouarots* quan juguen amb les vaqueres».

bouejar [**bouajar**] (Mallorca) : fer coses de bou.

bouer. V. **bover**.

Boer, llin.

bouera. V. **bovera**.

Bouet, llin. Valencia, XV.

bouets : aspas de las prensas de aceite.

Boulu, llin. Mallorca, 1387.

Boumort, A. Bof., *Hist. Cat.*, **I, 9**.

bouprés, veu naval : «Item un *bouprés*», Capmany, *Mem.*, II, 412.

boure. V. **beure**.

Bousarenys, llin. Catalunya.

bova : **1**, boga, planta, Inv. Cervera, 1789; — Cp. : «rael de *bova*», XV; «En la dita cambra un altre

coffre pintat ab dues donzelles en lo front ab fulles de *bova* negre», Inv. Torre den Barra, 1430.

boval : raïm negre de gra rodó i dolç que dóna un vi molt fluix.

bovalatge : «De les pastures e'l bovatge de la ciutat de Tortosa ... Mas podeu haver *bovalatges* covinents...», Cost. de Tortosa, 3 v.º.

bovatge : dret feudal pagat al rei, que's cobrava per la facultat de deixar pasturar el bestiar i córrer les aigües en terres senyorials (E. Toda); era un dret reial de dotze diners sobre cada parell de bous que els Comtes de Barcelona sobirans de Catalunya cobraven a sa coronació (M. Aguiló); «es dret de fer carnatge per exércit e pertany a reys», Cron. Jacme; «...e a tot lo dit principal lo privilegi de *bovatge* e arbatge e terratge...», Ardits, III, 106; «Mas axí que la unió fo suscitada, lo Rey se'n ve a Barcelona e ven lo *bovatge* e altres rendes, per faer moneda...», Boades, 397; «E jatsia assó que, axí com es acostumat als reys per dret reyal, vos una vegada hajats pres *bovatje*, aquesta vegada per don simple vos donam *bovatje* sobre nostres hómens en ajutori de vostres despeses», Quadrado, *Marsili*, &., 34.

bover [**bouer**, **boher**; **bu-**] : qui guarda bous; qui llaura amb un parell de bous (Pla del Llobregat); — **estel bouer**. Cp. **bovera 3**.

Bover, llin. Barcelona, Mallorca.

bovera [**bouera**] : **1**, pastora de bous. **2**, paratge on solen pasturar bous. **3**, nom d'una estela (Baget, &.). Cp. **estel bover**.

Bovera, llin. Barcelona, 1373.

boveray (Mallorca, XVI, XVII) per **bavaray**.

bovetjar (Mallorca, XVIII) : fer broma : «ab el vi no's pot *bovetjar*», S. Cristòfol, comedia.

Bovets, llin. Barcelona.

boví [**buví**] : bovino.

boviá (Valencia, XVI) : «alguns ab lo nom de *Bouians* van divagant per lo Regne...», Corts de Monçó, 1547.

box. V. **boix**.

boxa: **1**, el tap de fusta, de forma cònica, d'un o dos pams de llarg, que posen al cup, al safaretx, &.; — l'aixeta que's posa per buidar el cup (Igualada). **2**, pessa de ferro colat a l'interior del botó del carro, on entra el cap de l'eix o fusell.

Boxa, llin. Girona.

Boxaca, llin. Valencia.

Boxadell, llin. Barcelona, 1464, 1467.

Boxader, llin. Barcelona, Berga, Vich.

Boxadera, prov. de Barcelona.

Boxadors, llin. Mallorca.

boxar (Montserrat, &.) : boixeda.

boxar : tapar un forat amb la boixa.

boxar : «...fent contraccions de pit com qui s'enseja a *boxar*», Pons i Massaveu, *La Colla*, 178.

Boxar, poblet de la prov. de Castelló de la Plana.

boxarda, **boxardar** : noms empleats pels mestres-de-cases a Catalunya. Cp. **buxardat**.

boxar-se (Plana de Vich, Guilleríes) : marcir-se per una causa accidental, v. g. : una mala airada. Ex. : el blat s'ha *boixat*.

boxart [**boixart**, **boyxart**] : «com ho volgués escriure en un *boxart*, li dix : Escrivits-ho en la paret», Cronicon May., 96; «Sia elet administrador un canonge per lo Rt. Capítol per lo *boyxart* per ells acostumat», Valencia, XVI.

boxeda : lloc plantat de boixos.

Boxeda, llin. Girona, XVI.

Boxer, llin. Pollença, XVII.

boxera (Borredà, &.) : boix.

Boxeram, llin. Valencia, XIV.

boxerica : rhododendrum ferrugineum. Sin. : *boix-florit*, *boix de Nuria*, *gabet*, *talabart*, J. Verdaguer, *Canigó*, nota.

boxeriga. V. **boxerica**.

boxerola [**boixerola**] (Vilanova de Meià) : planta boscana que fa unes cireretes més petites que les de pastor. Cp. **buixarola**.

boxet [**boixet**]: **1**, bolillo : «...distreta de fer bellugar sos dits entre'ls *boixets*...», A. Bof., *Orfaneta*, 233. **2**, caça de l'Albufera (Valencia, XVI, XVII.).

Boxet, llin. Catalunya.

boxeta [**boixeta**] : instr. de sabater que serveix per a polir o brunyir la sola; — «*boxeta* o pom de olors», Onofre Pou, 201 v.º.

Boxich, llin. Vich, 1420.

Boxims, llin. Palau Saltor.

Boxó, llin. Vich; Mallorca, XV.

Bóxols, poble de la prov. de Lleida.

Boxols, llin. noble Girona.

Boxons, llin. Barcelona.

boy. V. bo y.

boy (Mallorca), en la Fr.: quatre gats i un *boi*.

Boy, llin. Mallorca, 1523; llin. Barcelona, Girona.

Boy (**Sant** —) : «Parroquia de St. Baldiri en *St. Boy* del Llobregat», XV; — **Sant Boy de Llobregat** (**Sant Boy de Torrelles**, 1392); — **Sant Boy de Llussanès**.

boya : **1**, copa ampla d'un arbre; — la mata que fa la patatera, mongetera, &. Ex. : quines *boies* que fan les trumfes! **2**, boya. **3**, Fr. : estar de bona *boia*, *L'Ignorancia*, n. 25.

Boya, llin. Barcelona.

Boyé, llin. Barcelona.

Boyer, llin. Barcelona.

Boyera, llin. Barcelona, 1616.

boyet : d'un que fa gran fortuna, que tot li surt bé, &., se diu que té un *dimoni boiet*. Cp. : «Altres sers son los dimonis *boets* petits, vius, aixerits, entremaliats...», *Gay Saber*, 1880, 274.

boyeta (Mallorca) : tonta.

Boyl, llin. Aragó, XIV; Ardits, I, 50.

boyna. V. buyna.

boyra : **1**, niebla : «amb lo die tan clar conaxent que no era fumositat de riu ne *boyra*...», Francesch Alegre, b 3. **2**, broma, bulla, &. Ex. : és home de *boira*.

boyrat : «axí com un *boyrat* amaga'l sol», Casas i Amigó.

Boyría, llin. Breda, 1655.

boyrina.

boys, pl. de **boix?**, Cost. de Tortosa, 88 v.º.

boyt per **buyt**, Inventario Atarazanas, 1467.

Boyx, llin. Mallorca, XVII.

boyxart. V. boxart.

Brabet, llin. Barcelona.

braç [**bras**], pl. ant. **braces** [**brasses**] : brazo : **1**, «Lo Rey pres los dos per les mans, e la Reyna los altres dos ... e los de la Reyna la prengueren del *braç* e axí anaren fins a la sglesia...», Tirant, I, 202; «pres del *braç* a la Infanta», Id., I, 346; «en *braços* lo hagueren a pendre», Id., IV, 346; «E Tirant portava de *braç* a la Princesa anant-se'n per la vora del riu passejant», Id., II, 280; «per ésser yo ... e vos aquell que ... ficás los genolls en la alta popa de la nau davant mi, ab los *braços* en creu...», Id., II, 317; — **braç a braç** : mano a mano; **braç per braç** : «estar *braç per braç* ab les bagaces», Lib. dels Mariners, 3; — **al braç**, Tirant, III, 211; — **a plech de braç**: s'hi duu el cistell, una criatura, &.; — **home de braç** (Urgell): home de força; — **braç d'all** : forc d'all; — **braç de riu, de mar**; — **braç de carro** : *braços tiros*, els del carro de trabuc; *braços mestres*, els dels altres carros; — «*Item* dos *braços*» (veu naval), Capmany, *Mem.*, II, 412. **2**, «...y foren elets per lo *bras* eclesiástic lo reverend ... E per lo *bras* militar don ... E per lo *bras* real eo dels ciutadans mossén J. L. L. ciutadá», Ardits, IV, 217; s'aplica a tots los esta-

ments : «lo *bras* pastoril», Tortosa, XVIII; — gent de poc *braç* : gente plebeya, vulgar; — gent del meu, teu, &. *braç* : gente de mi, tu, &. estado, posición, &.

braca (Tordera), nom d'un ocell.

braça, mida : «Un troç de vellut negre que ha tirat catorze *braçes*», 1480; «La corda de soguejar o mesurar la terra te de llargaria vint *braçes* reals, que son quaranta cinch alnes de la ciutat de Valencia», Taraçona, 1580, 59 i 60; — «Unes *braçes* de cuyro ab dues claus e dues cadenes», Sta. Coloma de Queralt, XV; — home de molta *braça* : home de molta força; tenir *braça* : ésser forcegut, tenir bon braç; — «dar-se manya y *braça* en els estudis», XVI.

braçada : «...que quan hom podía haver de son enemich, no us diré de sarrains, una *braçada* de terra, totavía devía hom esperar que n'hauría hom deu o cent...», Cron. Jacme, 449.

braçaderes [**brassaderes**] : «E exí'n molta bona roba, e perles, e sarces de coyl, e *brassaderes* d'aur e d'argent, e molt drap de seda...», Cron. Jacme, 247.

braçal [**brassal**] : **1**, «Primo una capseta ab dos *brassals* de dona d'argent daurat», Inv. Vich, 1445. **2** (prov. de Lleida), sequia, regueró o corredora que arrenca de la segla.

braçaler : armadura del braç.

braçalera [**brassalera**] : braç de cadira de chor, banc, &.

braçalet [**brassalet, brassallet**] : **1**, brazalete : «It. un *brassalet* e una cadeneta ab una vergua plana e d'or qui's tenen e pesen per tot pes devuyt florins», Inv. Torre den Barra, 1430; «L'altre cavaller doná a dona Guiumar un *braçalet*, la meytat d'or e mig d'acer, ab molts diamants e altres pedres fines...», Tirant, I, 206; Curial, 197; «Una pedra de *brassallet* verda gornida d'or», Junqueres, 1571. **2**, pl. pesses de la roda de les sinies (Barcelona, 1772).

braçat : ço que cab dins els braços. Ex. : un *braçat* de canyes, de joncs, &.; — mesura : el rebía el senyor feudal dels esplets.

braçatge [**brassatge**] : «En la venda de les rendes del castell de Tona toquen al batle per son *brassatge*...», Doc. Arch., XXXIX, 198, 199; Cost. de Tortosa, 116 v.º, 117.

bracejar : moure els braços, traure aigua amb cordes, &. : «...lo *bracejar* dels vius y'l cabuçar dels morts», J. Verdaguer, *Canigó*, 21.

bracer [**brasser**] : jornaler, treballador del camp, cavador, *Luliana*, 1895, 123; Capbreu Junqueres, 1501; Vich, XVII; Sallent, 1618. Cp. : «Los logadors o *bracers* axí cavalcadors com altres...», Cost. de Tortosa, 48 v.º; V. confraría de *bracers* i confraríes de lauradors, a Valencia, Doc. Arch., XL, 414, 436, 452.

bracera [**brassera**] : **1**, mànega de l'armadura. **2** (Urgell), dòna llesta i feinera. **3**, pl., herba dolenta que's fa pels camps i sementers (Urgell, &.).

«**braceroles** de perles» per a dònes de classe baixa (Palma, 1750).

bracet (**de** —) : de bracero. Ex.: anar de *bracet*; els he vist *de bracet*; veníen *de bracet*.

brach : «estant Ihesús deportantse ab altres infants a la riba de un estany plen de aygua per ço com havía plogut, pres del *brach* qui y era en torn e feu-ne XII figures de ocells e dix-los : Man que volets. E los aucells volaren», Génesi Amer, 169; «Escopí en terra, e feu *brach* de la saliva, e untá los ulls del cech», Id., 180; «Item que negú obrer o obrán qui fassa cayrós, no gaus trer *brach* del motle ab ma, sinó ab regla...», Alart, 70; — «Posterma, postema, o *brach*. Pus, puris, apostema,

atis», Dic. Torra; «Vena que raja sanch o *brach*. Postula, ae», Id.; «*brach* podrit en terra vana», Collacions, 199.

Brach, llin. Barcelona.

braçol. V. **breçol**.

Bracons, llin. Barcelona, La Bola, Manlleu, Sabadell.

brafada (Valencia) : bravada.

Bràfim, poble de la prov. de Tarragona.

braga : tovalló quadrat amb què bolquen els infants nats de poc; — bragueta (Valencia).

bragajador, **bragajar** (de **brach**?): «Un *bragajador* que no fassa sinó *bragajar* al costat del qui fa los cayrons».

Bragalló (La Creu den —), Ardits, II, 104.

bragasses (Valencia, Tortosa): calçasses.

bragat, ocell de l'Albufera (Valencia).

bragat (Mallorca) : se diu al bestiar que té clapes. Cp. : «volíen un bell rescat de xxv milia onçes de bon or de Valencia ..., cent cavalls blanchs, cent vaques *bragades* e cent donzelles...», Boades, 250.

brago (xvi), per a pendre animals pels peus : lat. decipula.

bragola (Onda), dim. de **braga**: bragueta.

Bragós, llin. Barcelona.

bragot : «Una orsa deuant de cánem ab son *bragot* en tallas», Inventario Atarazanas, 1467.

Bragué, llin. prov. de Lleida.

braguella : «Unes calces ab *braguella*», Valencia, 1556.

braguer : ubre. Ex. : la cabra pica-li el *braguer*, que tindrà més llet; — «E Jonatás, fill de Saul, mes fort sa amor en David e doná-li ses vestedures e encara per senyal de gran amor doná-li son *braguer*», Génesi Amer, 108; «Altres per letres cosides dins la pell del rocí, del cavall o de la atzembla. Altres dins lo *braguer*...», 12.ª del Crestiá, c. 316; — «He ohit dir que tota trencadura fàcilment un *braguer* la remedía», Vallfogona, 11.

bragues [bragas] : «*Bragues* : Femoralia», J. Esteve; Id., c 3.ª col.; «Axí mateix te certifich que t'e trameses dues letres e una camisa e unes *bragues*, per pescadors d'aquí...», Doc. Arch., XXXV, 317; «...camises, *bragues*, calses e sabates...», Mallorca, 1410, *Luliana*, 1895, 126; «Dues *bragues* d'om de drap de li», Inv. Torre den Barra, 1430; «...tirá-li una punta d'acha e doná-li en l'engonal e nafrá'l car no portava *bragues* de mailla», Tirant, I, 245; «...públicament açotats nus ab *bragues*», Valencia, Crida de 1567.

bragueta com a eufemisme : «Dieta de *bragueta*», Remeys de Fr. D. Font, 171; — «los passarán (als bandolers) Boria avall los caps mitrats, y cinch *braguetes* ab cascavells, y detrás d'ells lo botxí», cobles, Barcelona, 1633; — pl. bolquers (Sta. Coloma de Queralt).

Bragulat, llin. Barcelona.

brahó [braó] : part del braç : «E les dones sien tengudes de portar la garrotera liguada en lo braç squerre, sobre tota la roba, en lo *brahó*», Tirant, I, 267;—puño, fuerza de brazos : «Lo tio Quico és el qui té millor veu y més *brahó* del poble», *La Degolla*, Valencia, 1869.

brahol [braol] : bramido.

braholador [braolador] : que braola o fa braols.

braholar : mugir el buey.

braholejar : braolar.

Braida?, llin. Barcelona.

Bralons?, llin. Riudarenes.

bram, Dic. J. March.

brama (córrer —) : correr la voz, susurrar-se. Cp. : «Aquexa *brama* sabé de la guilla...», P. Bosch,

Sermó de Ignocents, Igualada, 1861.

bramadora : «Una *bramadora* gran de aram ab mánech de ferre», Inventario Atarazanas, 1467; «It. una *bramadora* de coura pega», Id.; Inv. Vich, 1444.

bramar : **1**, rebuznar. Cp. : «los batallants si requer que sapien be luytar e be grimar e ben alt cridar e *bramar* per los enemichs spaventar», 12.ⁿ del Crestiá, c. 213. **2**, desitjar amb vehemencia?: «*brama* la desijada fi...», Canç. Saragossa, 207. **3**, «Dos bramadors de *bramar* seu e pega», Inventario Atarazanas, 1467.

Bramó?, llin. Catalunya, XVII.

Bramón?, llin. Girona, 1427.

Bramona, llin. Barcelona, XV; Mallorca, 1409.

Bramont, llin. prov. de Girona.

bramós : «E una loba flaqua e *bramosa*», Dant, Infern, I, 49.

Bramosa, llin. Mallorca, 1523.

bramulejar : «...la cridoria del poble que'm seguía en pes *bramulejant*», Codina, *Lo Bruch*, 198.

bramuls (Mallorca) : braols.

bran : espasa : «Ne lo teu *bran* no val res car no talla», Canç. Saragossa, 238. V. **brant.**

branca : «les tres *branques* primeres dels arbres grossos y vells en Mallorca ne diuen cimals; després venen les *branques* y deprés els forcats, brancons, branquells, branquillons», M. Aguiló; — palmatoria que's fixa en les capelles, pilastres d'esglesia, &., generalment llevadissa (Mallorca). Cp.: «un canalobre ab tres *branques*», Vich, 1413; — la part de les ulleres que descansa a les orelles; — «*branques* de cadira», Vich, 1427; — *branques* dels portals (Mallorca) : les dues pedres una a cada costat que hi ha en cada portal.

Branca, llin. Vich.

brancada : copa del árbol.

brancal (de la porta, de la finestra, &.). V. **branca.**

brancalada : «la pilastra que formava las *brancaladas* dels finestrals que miran a Ponent», *Llamp de la Gleva*, 1759, 3.

brancalet (Xàtiva) : llindar de la porta del frontis de la casa.

brancall : ramalla.

brancar-se (Plana de Vich) : posar l'arbre moltes branques laterals.

branch (Cerdanya, Olot, Empordà) : branca : «els porchs senglars fan petar *branchs* bastant gruxuts ab sos ullals», Bosch de la Trinxería, *Renaixensa*, 1886, 107; «despullat com un *branch*», *Tamboriner*, II, 5; Id., 17.

Branch, llin. Barcelona.

Branchat, llin. Valencia, XVIII.

brancó (Mallorca), dim de **branca.**

brançolar, brançolejar. V. **bransolejar.**

brancut : de molta branca : «les *brancudes* oliveres», Massanès, Calendari, 1869.

brandar : **1**, blandir : «alta bandera *brandant* la lança», Turmeda; *brandar* les campanes. **2**, V. **abrandar.**

brandejar : blandir : «veé en visió a Jhesuchrist en l'ayre que tenía en la ma tres lances que *brandejava* en semblança que volía destrouir lo mon», Legend., I, 212.

Brandi, llin. Perpinyà, 1278, 1311.

Brandiç, llin. 1280.

Brandis, llin. Barcelona?

brandir (XIII, XIV, XV) : blandir una lanza o espada. Cp. **brandar, brandejar.**

brandó [brandón] : «E que cascún que sia cap de mestre haja haver en la dita professó e portar en les sues mans o fer portar per altre un *brandón* de cera en honor e reverencia del dit sant», Doc. Arch., XL, 243; «*brandó* o ciri

de pes de una liura», Id., 236; Id., V, 91; «*brandons* de cera pintats de negre», Mallorca, 1378, *Museo Balear*, 1875, 22; «feu encendre molts *brandons* aderredor del lit on jaya malalta», Legend., II, 81; «E quant vench l'altre dia al vespre, vengren los orgers ab *brandons* de candeles...», Cron. Jacme, 333.

brandoner : «bastaxos portaven 18 o 20 *brandoners* quascú de sinquanta siris», Doc. Arch., VII, 30.

brandonera : «Aquest dia fonch feta solemna sepultura ... En la qual foren alguns frares ... la qual sepultura estave alta ab bancals entorn la tomba ab gran luminaria en *brandoneres*...», Ardits, III, 156; Id., II, 204; «*brandoneres* de quatre ciris al costat del túmul», Barcelona, 1598; — caixa llargaruda per a brandons, i en general tota caixa de la mateixa grandaria: «It. una caxa o *brandonera* de pocha valor», Inv.Vich, 1403; «Item una *brandonera* ab sa clau», Ardits, II, 57; «Una *brandonera* de fust ab son guarniment de ferro», Inv. Torre den Barra, 1430; Ardits, II, 21.

brandonet : «Item ordenaren que cascú confrare o confraressa sia tingut de portar un *brandonet* a la sepultura de cascún confrare...», Doc. Arch., XL, 151; Id., 165, 166, 167; Ardits, I, 109, 104.

Brangueras?, llin. Barcelona.

Branorela?, llin. Suria.

branquejar : anar per les branques, C. Vidal.

branques, peix (Valencia, 1324).

branquilló (Empordà, Muntanya), dim. de **branca**.

Bransí, llin. Barcelona, XVIII, 1835.

bransoleig [**branç-**; **-etx**] : balanç. Ex. : mira que aquesta branca té molt *bransoleig*.

bransolejar [**branç-**] : bambolear, tambalear. Ex. : fa un vent que ho fa *bransolejar* tot; «als primers passos *bransoleja* y cau», J. Verdaguer, *Nazareth*, 93; «los Reys senten *bransolejar* sos tronos», J. Collell, *Roma*, 42. Cp. : *bransolar* l'encenser. V. J. Puiggarí, *L'Avenç*, 1889, 38 [**brançolar**].

brant [**bran**] : espasa : «Piramus volch morir passat d'un *brant*», A. March.

branxa, Dic. J. March.

branxet : «ab milans caç la ganta y ab lo *branxet* la lebre corredora», A. March, 74.

branzolada (Vilatorta). **Ex.** : portant l'escaparata tenen por que se'ls tombi amb una *branzolada*.

braó. V. **brahó**.

braol, &. V. **brahol**, &.

bras. V. **braç**.

Bras, llin. Arenys de Mar.

brasa; fer a la *brasa* : coure vianda damunt les brases; — donar-se *brasa* : passar ansia : «No't dons *brasa* que estant ... ab mi no't fara res l'ase», cançó de Nadal, XVIII; — vermell com una *brasa* (Menorca, &.).

brasada (Tortosa) : conjunt de brases.

Brascó, llin. Barcelona, 1370; Girona.

brasejar [**brasajar**] : passar la vianda per les brases perquè es conservi; — fer brasa el foc.

braser, on cremaven els heretges i els altres sentenciats per la Inquisició (XVII).

braserada (Mallorca, &.), **braseral** (Sta. Coloma de Queralt). Ex. : hi ha un *braseral* que fa goig, hi ha foc per tota la nit. Cp. V. Balaguer, Jochs Florals, 1868, 37.

braseral (Onda) : lloc plantat d'esbarzers.

braseret : fogona, maridet, per a escalfar-se els peus : «Sis *braserets* ab sas cassoletas de llauna», Inv. Cervera, 1789.

Brasés, llin. Barcelona, Girona.

Brasi?, llin. Catalunya.

brasil : «Mes avant ordenam que en aprés de haver donat blau an els draps, los quals han de ésser morats y leonats, se hajan de alumenar ab alum y tártar, y en aprés, per acabar lo leonat s'i haja de donar roija y *brasil*, y a lo morat s'i haja de donar *brasil* o full, y no en altra manera sots pena de tres liuras», XVI, XVII, *Calendario balear*, 1875, 48. Cp. **bresil, bresill.**

Brasis?, llin. Barcelona.

Brasó, llin. Barcelona, Horta.

brasquer : quan s'esmortueix la flama d'una foguerada deixant molta brasa, resta un *brasquer* de foc.

brassada, brassal, &. V. **braçada, braçal,** &.

brassellet (anar a...) (Ripoll) : anar de bracet.

Brassó, llin. Llerona, XVII.

brassulada [**barsulada**] (Badalona) : cordeta més prima que el palangra, que porta en el seu extrem l'ham amb què es pesquen els lluços.

Brat, llin. Catalunya.

brata. V. **barata.**

Bratau?, llin. Barcelona, Sabadell.

bratlar (Empordà) la foguera, la flamada, &. : arder con furia.

brau : bou, toro (Rosselló, Conflent), bou o toro jove (Plana de Vich, Ribes, &.) : «un *brau* de tres anys de pel vermell, una vedella de dos anys...», Inv. Castellà, 1575; «He hagut y rebut a mes libres voluntats un *brau*, pel vermell...» (més avall li diu *bou*), St. Joàn Despí, 1609; «llaura ab un bon parell de *braus*» (Plana de Vich).

brau, brava : «E aquell qui primerament era *brau* e cruel contra los mesells, d'allí anant fou suau e mans e amá molt nostre senyor Deu e los mesells», Legend., I, 131; «Lo veguer molt *brau* e falló», Francesch de la Via, e 8; «Ladonchs los ané departir cuytadament; mas lo canonge no y consent, ans es fort *brau*», Id., d 2; «*brau* y feroç contra'ls vicis», Valencia, 1513; «de mal e *brau* senyor», *Romania*, 1886, 31; «el furor d'un poble *brau*», Goigs de St. Fr. Xavier, XVII; — «corregueren brúfols qui eren molt *braus*», Tirant, III, 218; «alans molt *braus* de presa», Id., I, 184; «Aquells bous eren *braus* e salvatges ... e prengueren-los axí com a mansos e lligaren-los al carro», Flos Sanct., 1494, 184; — «*brau* e aspre combat», Tirant, IV, 58; Id., I, 290; «la guerra començá cruel e *brava*», Id., I, 258.

Brau, llin. Barcelona.

Brauench (**Mas** —), a Espinalbes, 1576.

Brauget?, llin. La Bisbal.

Brauló, llin. Montgrony.

brava (Rosselló, Conflent, &.): vaca, vaca jove.

bravada [**brevada**] : tufarada.

bravament : «Tota la gent cuytá en aquella part e combatíen-los molt *bravament*...», Tirant, I, 312; Id., 74.

bravea. V. **bravesa.**

bravejar : fer actes de bravura (XV, XVI, XVII); echar bravatas, hacer alardes, &. [**bravetjar**, Mallorca] : «aquest Rey era lo de la menor India que tant havía *bravejat*», Tirant, IV, 14; «Peró sempre dugué tanta superbia com Rodrigo dalt la forca, *brevetjant* de cames primes...», *Rondaya de Rondayes*, 12.

braverol [**bravarol**] (Mallorca) per **blaverol**. Ex. : ha caigut i s'ha fet un nyanyo i un *braverol*.

bravesa [**bravea**] (XVI, &.) : «...la fortalesa de Sampsó, la sciencia de Aristótil, la *bravesa* d'Ercules», Canç. Saragossa, 211; Piferrer, *Mallorca*, 334.

Bravet, llin. Barcelona.

bravetat : bravesa : «sa *bravetat* fon girada en dolça amor», Bocaccio, 96, Ms. Amer.

bravetgera [**bravetjera**] (Mallorca), der. de **bravetjar**, fer bravates. Ex. : «de què dus tanta *bravetgera?*», glosa; tenir *bravetgera* : fer bravates.

bravetjador [**brevetjador**] (Mallorca) : qui fa bravates.

bravetjar [**brevetjar**] (Mallorca). V. **bravejar**.

bravolar per **braolar**, R. Llull.

bravura : «Vostres *bravures* son tantes que les orelles tinch cansades...», Tirant, I, 105; «...emperó lo Sanglier, segons la fama e les *bravures* que de si feya, passava e excedía tots los cavallers bons», Curial, 261.

Bray, llin. Barcelona, &.

Bray (Coll de —), prop de Vacarices, Olesa.

brayre : «Açó es clar a la gent que con yo son alt en l'ayre, pusch fogir molt francament e tornar a mon repayre, e cant oig cridar e *brayre* monsenyor, de mantinent en son puny torn leyalment, tració no li vuy fayre», Turmeda, cobla 86.

brazil. V. **brasil**.

breç [**bres**] : «quatre jorns que ab cantarellas los adormían al *bres*», A Blanch, Calendari Briz, 1871, 110; «...miràvam los barcos del port que's gronxavan com si fossin *bressos*», *Renaixensa*, 1879, 77; «Un *breç* d'infant ab quatre peus, plen de palles e una vanoveta...», 1430; — cistell en forma de bressol que serveix per a portar verdures, &. (Esterri, &.).

Breç, nom d'home : «ffesta de Sant *Breç*», Ardits, I, 368; Cost. de Tortosa, 26 v.º.

breça [**bressa**] (Rosselló) per **breçol**.

brecació, brecar (Valencia) : minva, minvar.

breçar [**bressar**] : gronxar al bressol.

brecarol (Sòller, &.) : tallo o retoño de col.

breçayrola [**bressayrola**] (Rosselló) : la noia que bressa un infant, mainadera.

brech : broc acanalat, la part punxaguda de l'aixadell.

Brech, llin. Mallorca, 1464.

breçol [**bressol; bra-**] : cuna : «Un *breçol* qui's breça en dos perns ab lur bastiment de fust, ab una vanoveta...», Inv. Torre den Barra, 1430; «*bressol* d'infants», St. Joàn Despí, 1420; «un *brassol* de fust ab perns», Vich, 1444; «los pares dels *bressols* y de les altres cambrades que allí son de malalts plenes», 1599, *Veu de Montserrat*, 1879, 96.

breçola [**bressola; bra-**] : canasta: «*brassola* o canasta», Vich, 1422; bressol (Vich, Figueres, Ripoll, Rosselló, &.) : «*breçola* sotil per bressolar infants», Inv. Espinalbes, 1550.

breçolar [**bressolar**] : bressar.

breçoleig [**bressoleig; -etx**] : moviment del bressol. Cp. : «y al *breçoleig*, com Venus, de dos rihentes mars», J. Verdaguer, *Atlàntida*, 48.

breçolera [**bressolera**] : «ran a ran la *bressolera* hont gronxava'l meu bressol», P. Bertràn, *Retorn*; — mainadera : «...cuydant son amo jove ab ver afecte, puig l'havia vist nàixer y havía sigut sa *bressolera*», Bosch de la Trinxería, *Ilustr. Cat.*, 1891, 69.

breda : ofici, albarà, comunicació del bisbe?; — festa de carrer que fan a la capvuitada de Corpus pagant un tant cada mes (Mataró); hi ha l'adagi : Si la *breda* és; freda, quina culpa hi té el ventre? — arbreda.

Breda, vila catalana; — **Sant Salvador de Breda** : monestir fundat pel senyor del castell de Montsoriu.

brèdola (Olot, Camprodón, Ripoll) : cada una de les vergues, joncs o filferros de les gabies.

brega : «Abans que Július César nasqués hac un dia en la ciutat de Roma gran *brega* entre ells», Génesi Amer, 146; «fer *brega* o comoure a remor entre sí : Tumultuari», J. Esteve, g 5 v.º; «Tornada de nou la questió o *brega*... Reintegrata pugna...», Id., s 2 v.º; «...Ypólit veent la *bregua* e la baralla dels seus súbdits», Flor de Virtuts, c. 10; «...fahien grans balls, e desfreçes, e torneigs, e *bregues* faytices...», Boades, 287; «Molts hómens de la ciutat anaren hon era stada la *bregua* e trobaren encara alguns moros...», Tirant, I, 328; Id., I, 129; «una *bregua* civil en la qual moriren dotze cavallers», Id., I, 161; «...moch-se en la ciutat gran *bregua* per consell e obra del diable», Legend., II, 193; «...de hon naixen y's segueixen moltes questions, *bregues*, nafres...», Valencia, 1603; fer *brega* : pelear; «qui no s'es en la *brega* no hi mor», Mallorca, 1683; «quan lo patró va de *brega*, també hi va lo mariner», corranda, *Rev. Gerona*, 1878, 366.

bregada : multitut, partida: «una *bregada* de pelegrins», J. Roig.

bregadora [**bragadora**] : instr. per a bregar, xafar el cànem; — dent : fer moure les *bregadores*, Vidal, *Noveles*, 149.

bregajar. V. **breguejar**.

bregar : **1**, pelear. Cp. : tota ma vida he hagut de *bregar* amb nois amb pagesos, amb sords, &. **2**, operació que's fa en el cànem, lli, &. per separar la canya del bri.

Bregolat, llin. Barcelona.

bregós : home propens a moure brega : «Perqué no s'es maravella si Deu persegueix ne fa part contra los *bregosos*», 12.ⁿ del Crestiá, c. 180.

breguejar [**bregajar**] : pelear : «ans a fort poch partida d'ells se mou a *breguejar* ab los de nostra gent», Canç. Saragossa, 299.

breguista (Mallorca) : camorrista.

breig : palo de quitar la escoria al cobre líquido.

breil : «Una carga de *breil* paga vj. diners de corredura», Cost. de Tortosa, 88 v.º

brell : especie de armadijo : «en l'am y *brell*», «en lo filat, llaços e *brell*», J. Roig, 58, 59; Doc. Arch., XXVIII, 320.

Brell, llin. Barcelona.

brellador : «*Brelladors*, caçadors, paradors ni aquels que traen nius d'oceyls», Cost. de Tortosa, 92 v.º.

brellar [**breylar**, **breilar**] : «qui entre en terra laurada per *breylar* ni caçar, ni parar, ni per nius a trer...», Cost. de Tortosa, 92 v.º.

brema. V. **verema**.

Bremón, llin. Vich, 1427; Barcelona.

Bremont : «fr. *Bremont* Cadell, monge de Banyoles», XV.

bren (Vall d'Aràn, Seu d'Urgell, Cerdanya, &.) : sagó.

brena. V. **berena**.

Brenach, llin. Catalunya, XVI.

brenar. V. **berenar**.

brèndola (Mallorca) : raig de les rodes dels carros; — barra de ferro del balcó, del brendolat de l'escala, &.

brendolat : passamà de brèndoles que's posa a les escales, als balcons, &.

brenguera (Andorra) : especie de botifarra que es fa de la ventresca o cotna del ventre del porc, omplerta de sang, ous, &.

brenys (prov. de Lleida) : les 10 vetes de les espardenyes que van a la vora del peu i pels costats.

breques : minves. Cp. **brecar**.

bres. V. **breç**.

Bres, llin. Barcelona.

Bresa, llin. Barcelona.

Bresas, llin. Barcelona.

bresca : panal : «...e faeren les dites abelles en la dita colmena de les *bresques* una cosa en la manera de capella, e dins la capella faeren un altar de *bresques*», Legend., II, 225;

pa de *bresca*; — mot despectiu : és un *bresca* (Mallorca).

Bresca, llin. Barcelona; Mallorca, 1300.

brescam, Memorial, Valencia, 1690.

brescar els bucs (Besalú) : sacar la miel de los panales; — **anar brescant** : anar sens concert ni orde de batalla, i sens tenir lloc cert.

brescat : **1**, «Jo'm fonch com lo *brescat*, y gota a gota'm culls», A. Guimerà, *Poesias*, 47. **2**, rave vell que té la carn poc compacta i amb forats com la bresca (Mallorca). **3**, les posts on se trepitgen els raïms per fer el vi (Igualada) : «It. un *brescat* de fust qui sta sobre lo cup», Inv. Torre den Barra, 1430.

Brescó, llin. Seu d'Urgell.

bresil, bresill : «cordová o moltonina tinta de *bresill*», Oristany, 1597; «cera, laqua e *bresill*...», Lib. de conexences de species, 1455, 46 v.º. Cp. **brasil**.

bresolí (Roses, L'Escala) : fil d'empalomar.

bresquilla (Tortosa) : fruit primerenc semblant al préssec, però més petit.

bressa, bressar, &. V. **breça, breçar**, &.

bressal : «ffa cens per un tros de terra en lo *bressal* dels vallanés», Capbreu Junqueres, 1505. Cp. **braçal 2**.

Bressó, llin. Catalunya.

Bret, llin. Barcelona, 1480, 1519, XVIII; Vich.

bretanya, tela per a folro, 1534, 1613.

Bretell, llin. Barcelona, XV, XVI.

bretó (XV, &.) : de Bretanya; — ofici? : «A Arnau de Casanova, *bretó*... a Joán Burganyó, *bretó*...», Tesorería del Sr. Rey, 1472.

brètol [**brètul**] : pillo, dolent : «Qui'm motejava de *brètol*, qui de ximple y trastocat», J. Verdaguer, *Flors del Calvari*, 88.

bretolada, der. de **brètol**.

bretolalla [**bretolaya, bretulaya**]: colla de brètols.

bretolatge : actes de brètol.

bretolería : pillería.

bretonega, planta medicinal : «Item fuylles de *bretonega* picades e emplastades tolen la dolor del front...», Tresor de pobres, 17.

bretonica, planta medicinal, Remeys de Fr. D. Font, 1766.

Bretons, llin. Catalunya.

Bretuy, llin. Seu d'Urgell, XV.

breu : breve : «**en** *breus* dies arribá», Tirant, IV, 145; **en breu**: «Digats al Rey que haja bon cor que ço que desija d'Almenara veurá *en breu*», Cron. Jacme, 290; «...e tals canten que plorarán *en breu*, que axí van los fets del mon», Curial, 105; Tirant, I, 237; — Cp. : «l'amor molt *breu* me sería», Turmeda, cobla 81; *breu* de retre : escaso en dar.

breu, subst. : «Axí com podíen compraven de aquells *breus* o albarans», J. Esteve, c; — «Prometéli que si portava un *breu* penjat al coll ab un fil de seda, que no s'emprenyaría», Id., p 4 v.º; a Muntanya lliguen uns *breus* als bracets de l'infant que desmamen perquè no enyori la mamella (costum que's perd).

Breugaret?, llin. prov. de Girona.

breument : «E nos dixem que hauríem nostre acort e que'l respondríem *breument*», Cron. Jacme, 309.

brevi (Valencia) : bosseta, petit escapulari on se posa un breu.

breviari : compendio : «*Breviari* o sumari dels reys d'Aragó», Cron. Carbonell, 7; — «Dona Johana Comtesa de Foix vos prestá dies passats un libre apellat *Breviari* d'Amor...», Coroleu, *Documents*, 125, 130; — caràcter de lletra ampla de nou punts.

breviloqui : «Posá axí matex Alexandre en lo seu *breviloqui* de theología.», Angels, 99 v.º.

brevinet (Valencia) : les monges regalen rosaris, evangelis, *brevinets*, escapularis, &.

brevitat : brevedad : «E cogitar encara incessantment en la legesa dels pecats e dels grans mals que d'ells ixen e la *brevitat* d'esta vida...», Angels, 37; «cascú ab la sua devisa per ventura mal pintada, per ço que la *brevitat* del temps no consentía...», Curial, 209; «La *brevitat* de les tues letres me fa que yo mateix sia breu», J. Esteve, l 6 v.º; «tant quant e pogut he reduyt totes les coses a la *brevitat* de un capítol», Sta. Catarina de Sena, 120 v.º; Dones, 1.

brèvol, brèvola : deleznable, frágil; — (Mallorca) se diu de la pasta que es fon a la boca, de la carn fàcil de rosegar, &.

brexa : «Prengueren *brexa* : Brixia occuparunt», J. Esteve, p 4.

breylar. V. **brellar.**

Brezaula, llin. Barcelona.

bri : «una tovallola blanca de *bri*», J. R., *Hist. Sóller*, II, 787; «estovalles d'esglesia de *bri*... id. de tela», XVIII; «estovalles de *bri* ... id de lli», 1821; (Plana de Vich, &.) tela nomenada abans a Mallorca drap d'Artà; *bri* o drap (oit a Vilatorta); «*bri* de cányem per lançols», Rápita, 1517; — *bri* de palla: brizna; — tió petit (Tossa).

bria (en pobles de la prov. de Lleida) per **brisa 2.**

brià, brià carner.

brial [briall] : «Item statuexen e ordonen que alguna muller de menestral no puscha aportar gonella o *brial* de xemellot...», Leyes suntuarias, 79; Id., 76; «...e per quant lo fermall stava liguat ab la cordonera del *brial* e no's podía levar sens que no fos descordada», Tirant, I, 159; Id., II, 369; Id., III, 189; «E Pilaut e lo rey Arquilaus foren en cors e cascú ac vestit un *brial* de faxe...», Doc. Arch., XIII, 24; «*Brial* sens cors de vellut carmesí», Barcelona, 1515; «Leix a la Verge de Montserrat un *brial* de saya de seda burella del qual vull ne fassen un palis», Junqueres, 1530, 145 v.º; «un *brial* y un cos del mateix tros», 1586.

Brianda, nom de dòna, XV, XVI.

briansó, Tarifa de teles, Barcelona, 1534.

Briansó, llin. Barcelona.

briant : «Com Phelip tingué la agulla acostá's a la antorxa e obrí's algún *briant* que tenía en les mans», Tirant, I, 359.

briau per **brial** : «Un *briau* de fustany pellós folrat de tela blancha», Inv. Torre den Barra, 1430.

briba : la gent de la *briba* ajudà o feu la germanía de Valencia i segurament la de Mallorca.

briball, briballa. V. **brivall, brivalla.**

bribella (Vilanova de la prov. de Lleida) : aire molt fred d'hivern.

bribia. V. **brivia.**

bribó. V. **brivó.**

Bricall, llin. Barcelona.

bricalla (Ripoll) : mainada, canalla.

bricallayre [bricallaire] (Sta. Eularia de Riuprimer, &.) : qui compra ous, aviram, conills, &., per tornar a vendre. Cp. **bricaller, bricullayre, brifuller.**

bricaller (Plana de Vich) : bricallaire.

Bricant [Bricán] : Fr. : sap més que *Bricant.*

Brich, llin. Barcelona.

Brichfeu, llin. prov. de Barcelona.

Brichfeus, llin. Barcelona, 1740; Corcó, Castellterçol.

Brichs, llin. Barcelona, Premià.

bricullayre, briculler [brico-] (Plana de Vich) : bricallaire.

Bricullé, llin. Barcelona, Montmany, Vilafranca.

brida : «...quatre cavalls sicilians molt grans e bells ab les selles accrades e les *brides* totes daurades», Tirant, I, 192.

bridacú [**bridecú**] : «Les librees si son a la espanyola, podrán fer-se de seda ... han de ser lises; sols se permet que los talains y *bridacús* sien guarnits de flocadura», 1692, *Luliana*, 1889, 175; «It. una espasa ab puny de plata ab son *bridecú* de estam vert», Inv. Cervera, 1789; «Un ganivet o cutxillo de monte ab *bridacú* d'ante», Id.

bridó : «*bridó* emborlat», XVIII; «*bridó* de carreta», Cornellà, 1629; — cèrcol de fusta flexible que's posa al tall del volant, subjectant-lo amb corretgetes, perquè ningú hi prenga mal (Vallès).

Briera, llin. Canet de Mar.

brifuller (Vich) : bricallaire.

brigader : en temps de guerra home pràctic dels camins que s'utilitza com a guia.

brigall [**brigay**]. V. **abrigall**.

Brígit, llin. Les Ancies, 1655.

brigola : «...e faem-hi parar un fenevol e faem-li fer un castell de fust; e ab una *brigola* que ells havíen dedins vedaven-nos que no poguem parar lo fenevol ni acostar lo castell de fust...», Cron. Jacme, 146; Id., 459; «foren ordenats quatre ginys o *brigoles* de dues caxes qui's giren lla hon se vol», Pere IV, 343; «...algunes *brigoles* poquetes que tiraven pedres...», Id., 344; «Aprés fabricá una confectió tan pudent que res no la podía sofferir e gitava-la dins ab *brigola*», 12.ⁿ del Crestiá, c. 144; Id., cc. 253, 259; «Trauch o *brigola*», J. Esteve, s 4 v.º; «Una perxa de *brigola*», Inventario Atarazanas, 1467.

brigoleta : «Item que les *brigoletes* qui stan per les torres sien regonedudes e si res hi manca sia-hi fet», Piferrer i Quadrado, *Baleares*, 618.

Brigoll, llin. Catalunya.

Briguets, llin. Catalunya.

brill : reclam, xiulet : «trau lo *brill* y estrafà lo cant del grill», Jochs florals, 1859, 164.

brilla (Mallorca) : brida : «*brilla* ab retranca», Inv. Mallorca, 1345.

Brilla, llin. Barcelona, &.

brillar, **brillejar**.

brillar? (Granadella) : caçar amb mussol.

Brillas, llin. Barcelona, Premià.

Brilles, llin. Barcelona.

brilló : pal dret generalment de pi : «baixan *brillons* y teya, palas de tota llureya», Ms. Pallarols, 1862, 47.

brillós, **brillosa** : brillante, resplandeciente : «*brillós* estel», J. Verdaguer; «estrella lluenta *brillosa*...», Argullol, *Renaixensa*, 1871, 20; sardina fresca *brillosa*. Cp. : és una noia *brillosa* (Vilafranca).

Brills, llin. Barcelona.

brima (Camprodón) : grill o bri que surt dels costats de les plantes i arbustos.

brimarada [**brimerada**] (Vich, Mataró) : flamarada, flamada.

brin, ant. per **bri** : «Un parell de lançols de *brin* de li», 1430.

Brin, llin. Catalunya.

brinca (Ripoll) : planta medicinal que serveix en certes malalties de la gola.

Brincall, llin. Barcelona.

brinch : «espardenyes ab sis *brinchs*, veta fins a mitja cama», Cp. **brenys**.

brinco [**brincho**] : «Un *brinco* de or ab un topasio en lo mitg y un diamant...», Inv. Dalmases, XVII; «Llegue a T. D. un *brincho* ... les quals joyes están...», Junqueres, 1632.

brindis : «los *brindis* que se fan en los convits», Sinodals Tarragona, 1704, 210.

Brines, llin. Barcelona.

brinet (Mallorca) : tela de fil per a camises bastes; «tovalloles de *brinet*», Inv. 1767. Cp. : «Item pagam als dits bastaxos per portar vint draps *brinetes* negres dels tiradors e dels tints per encortinar lo pati

del dit castell», 1458, *Museo balear*, 1875, 25.

brinquinyo : «Rosetas, botons, *brinquinyos*, vidre volador...», Puiggarí, *L'Avenç*, 1884, 237.

Brioga : «...en *Brioga* e en Alcalà...», Cron. Jacme, 467.

brionia [**bryonia**], planta medicinal : «Lo emplastre fet de ... Altre de la rael y fulles de la *bryonia*», Lib. de la peste, 112.

bris : nau de tres pals de gran capacitat que's començà a usar al Mediterrani el XII.

brisa : **1**, «E nevava ab mortal *brisa* ab gran ventpluig», Francesch de la Via, e 3 v.º. **2**, rapa i pell dels raïms premsats, d'on se treu el vi segón o reví.

brisall : escapoló, retall? : «Un *brisall* de drap de lli», Inv. Barcelona, 1513.

Brisch, llin. Vich.

briscó : «...un mantell o huca de *briscó* cintat entorn, ab que se embolicava algún senyorás...», A. Bof., *Orfaneta*, 33.

brissa. V. **brisa 2**.

Brissa, llin. Barcelona, XVII.

bristó : teixit de drap no pentinat que's feia a Barcelona (E. Toda): «Un perdomaç de *bristó* folrat de tela negra...», Inv. micer Caliç, Vich, 1445; «Dues clotxes de mescla, ço es de *bristó* bones», 1474; «cota larga de *bristó* clar folrada», Inv. micer fr. Marquilles, XV.

britanys : entre les pells que's prohibeixen per folrar les robes, se posen *britanys*. V. *Almanaque balear*, 1879, 141.

briu : «ans que perdes ton *briu*», G. de Cervera, proverbis, *Romania*, 1886, 21.

brivall [**briball**] : noi xic : «Lo rector preguntava la doctrina a tots los *brivalls*...», *Crit de l'Anima*, 10; «era un *briball* de res, tenía cinch anys y mitx», B. Bassegoda; — bribón : «Contar-los y tot si volem, afegí el marit. — Ah, *briball!* També t'agrada a tu contar-los, eh!...», N. Oller, *Escanyapobres*, 128.

brivalla [**briballa**] : mainada, quitxalla; — canalla, gente baja, ruin.

brivallada : entremaliadura de noi; — bribonada.

brivallench, der. de **brivalla**.

brivia [**bribia**] : «Per a pasqua se feu professó com la de Corpus ab la mulassa, diablots, cavalls cotonés y drach y *brivia* y gegant», Miquel Parets, I, 6; «Sant Jordi, ab la *brivia*»; «Si era per Corpus, la duya a vèurer la professó y li ensenyava la *bribia*, 'l bassilís, lo gegant dels cotoners...», A. Bof., *Orfaneta*, 212.

brivó (Mallorca, 1683) [**bribó** (Barcelona, 1821)], cast. : bribón.

Briz, llin. (estranger?).

broca : punxa : «la *broca* del speró», G. Torrella; «...e manaría a l'escuder que li ensellás lo cavall, que era bo e bell, e que l'escuder mesés dejús entre la sella al costat del cavall una gran *brocha* que entrés pel costat del cavall mentre l'escuder estrenyía la sella...», Eximeniç, *Renaixensa*, 1875, 22; «Una *brocha* d'argent daurada», Doc. Arch., XXVI, 197; «mala *broca* us traga l'ull», Cançç. Linares, 83; — «amenant ab si una galea armada de *broca*...», Ardits, II, 185;— «*broca* d'argent per torrar pa», XIV; — fulla que's posa al trapant o filabarquí; — eina de boter; — eina de carnicer, d'uns dos pams, manegada de banya, fusta, &. per a afilar les eines; — taladre, eina d'argenter; — «los candelers de cera penjen los blens dels ciris a una *broca*», Ofici de candeler, Vich, 1821; — punxó dels escultors; — «*broca* per a teler», compte de manyà, 1831; — *broques* de fer mitja (Roselló) : agulles de fer mitja; — pipa (Alta Muntanya).

broça [**brossa**] : **1**, broza : camí,

&. cobert de *brossa*, ple de *brossa* (Cp. **embrossat**); «romangué ple de *brossa*» (arrossegada per un aiguat), *Calendario balear*, 1876, 86; «per denejar de *broça* e reble lo portal de Serrans», Valencia, 1398; «palla e *brosa*», XIV; «que la sal sia neta de *broça* e rebedora», XVII. **2**, planta bosquetana semblant al bruc, que fa unes floretes vermelles. **3**, agulla de fer mitja (Andorra). **4**, frasco (Valencia, XVI).

Brocà, llin. Barcelona.

brocada : **1**, encontre : «...faeren guarnir los cavals, e armats tota la companya de les armes que y havíen, e faeren *brocada* contra los sarrains de Bilena, e tolgren-los be les ij parts de la vila de Bilena», Cron. Jacme, 325; «E puys anaren a Saix e faeren-hi una *brocada* que'ls tolgren de la vila gran partida», Id. **2**, part del sarment o rama de cep que hi deixen al podar. Cp.: les cinc *brocades* dels bosc de tall; cada any el bosc treu una *brocada* (St. Cugat del Vallès).

brocadell : «...un gran pàlit molt ample de tela d'or o de *brocadell* blanch ab çanefa de color», Lumen Domus, 1601, I, 180.

brocadella de cavall : un dels mals usos que pagaven els pagesos de remença.

brocadillo per **brocadell** : «*brocadillo* mostrejat», Mallorca, 1621; «quatre altres, los dos de *brocadillo*...; un tros de *brocadillo* blau», Inv. Tres. Seu de Girona, 1588.

brocadura : «...se prohibía que ningú dels mentenedors o aventurers pogués traure faldar y caperassons de mes de catorze rals la cana y en aquell no poguessen sobreposar sinó del drap mateix, no podent traure *brocadura* d'or, plata ni altre metall», 1565, *Gay Saber*, 1868, 66.

brocajar: «Les pilastres y pilars se han de fer de pedra picada *brocajada* ben treballada», Barcelona, XVII.

brocal : **1**, especie de botella, receptacle de vidre de forma panxuda : «hi havía *brocals* grans e petits plens de vins preciosos», Boades; «It. tres *brocals* de vidre dos xichs e un gran», Inv. Torre den Barra, 1430; «Dues ampolles e tres *broquals* de vidre», Inv. Vich, 1507; «los vidrers fan *brocals*, tassas y cetrills», 1706, *Palinodia*, n. 439; «si's trenca tassa o *brucal* o altre cosa casera», XVII; ampolla o garrafa amb broc usada el XV; — Fr. : perfertes de *brocal* buit : se diu del que ofereix ço que no té per dar. **2**, boca : «donam vela e isquem del *brocal* de Bayona, jatsia la exida no sia sens gran affany et perill», 1415, *Rev. Cienc. Hist.*, II, 161. Cp. : *brocal* del pou. **3**, planta de fulles i flors molt petites que's cria als Pireneus (Andorra).

Brocal, llin. Barcelona.

brocalet, dim. de **brocal** : «un *brocalet* de vidre ... un *brocalet* de aram», Inv. Cervera, 1789; «*brocalet* de plata y refrescadora també de plata», Inv. Vich, 1774.

brocall : part de la boca del canó (Mallorca, XVII).

brocar : «Se *brocar* un brau rocí quant sus li puig», Jardinet d'Orats, 210; «*brocava* lo cavall», Curial, 91; «E al *brocar* que nos faem lo cavall, faem-li fer una gran parada», Cron. Jacme, 513; «*brocá* son cavall devers aquella part...», Xalabín, o 3 v.º. Cp. : «de fet yo *broque* ves ma ciutat», J. Roig, 2; «E Nos *brocam* aprés ell e a l'entrar que ell feya en la tenda anam-lo pendre als cabeyls», Cron. Jacme, 351; «envers hora de vespres lo cavaller Tudesch comensá a *brocar* ab tota la sua gent e de ferir en tots los camells qui primers staven», Xalabín, o 3; Cron. Jacme, 299, 300.

brocaram : «Un drap de vellut negre forrat de *brocaram*», Inv.

Tres. Seu de Girona, 1588. Cp. **bocaram**.

Brocard, llin. Barcelona, 1490.

«**brocarello** groch y vert», Inv. Cervera, 1789.

Brocart, llin. Barcelona, 1442; Terrassa, xv.

brocat : «e anava sobre un carro emparamentat de draps de *brocat*. E los cavalls qui tiraven lo carro anaven emparamentats de seda...», Tirant, I, 54; «E justament la Comtessa li feu traure unes altres armes qui eren cubertes de *brocat* blau», Id., I, 55; «E Phelip aquell dia vestía una roba de *brocat* carmesí... forrada de erminis...», Id., I, 345; «lo Rey isqué ab una roba de *brocat* sobre *brocat* carmesí», Id., I, 125; Id., I, 376, 135; Id., II, 315. 368, 374; «*brocat* de fil blanch per cobrir la creu del divendres sant», 1470, *Renaixensa*, 1874, 62; «Item un gran dosser de *brocat* imperial», Doc. Arch., XXVI, 264; «Vestidura de *brocat* d'or maciç», J. Esteve, t 2 v.º; Ardits, IV, 279, 348.

brocat, brocada : «una roba *brocada* d'argentería», Tirant, I, 345; «Un drap de seda de diverses colors *brocat* d'or de Inca», Inv. Torre den Barra, 1430.

brocatell [**-tello**, **-telo**] : teixit de seda amb mostra i trama de cotó o fil : «Una cortina ab sa sanefa de *brocatello* vella», Inv. Cervera, 1789. Cp. **brocadell**.

broch : part del receptacle per on s'aboca l'aigua, el vi, &. : *broc* del porró, del càntir; escudella o tassa de *broc*; «una calderilla de aram ab *broch*», Inv. Cervera, 1789; — mechero : «Dos llumeneres de llauna ab quatre *brochs*», Inv. Valencia, 1585; Inv. Cervera, 1789; «*Broch* del cresol...», Valencia, xvi; — bastonet, verga (Tordera); branca tallada seca i sense fulles; — Fr. no voler *brocs*, no estar per *brocs* : no voler, no estar per romanços; no entendre's de *brocs* : no admetre escuses, raons capcioses, embolics, &.; dar a algú de *broc* (Mallorca) : tratar con despego, con acritud.

Broch, llin. Catalunya, 1812.

brodador : «ha fets venir tres *brodadors* de Brabant qui son fort bons e aptes», Coroleu, *Documents*, 108; «E trametats ... or de Xipre e seda de diverses colors de guisa que'n puxen haver los dits *brodadors*...», Id.; «...car per la mia fe vos portau la camisa ben trepada que no se *brodador* al mon qui millor la fahés trepar», Tirant, II, 270.

brodadura : «...lo Rey se abillá molt be ab un manto tot brodat de perles molt grosses, forrat de marts gibellins; les calçes de aquella semblant *brodadura* molt riques», Tirant, I, 118.

brodar : «Tirant venía de la ciutat perqué's fehía *brodar* una roba de orfebrería», Tirant, I, 184; *brodar* de passat (Mallorca) : bordar al realce; «tovalloles... *brodades* de panerejo y les altres de sobreposat», Junqueres, 1555.

Brodons, llin. Vich.

broet-larder (xv), una salsa.

bròfech [**bròfec**] : grosero, arisco, adusto : «aytant com l'hom se mostra *bròfech* e rústich, se mostra pagesás e indigne de tot be», 12.ª del Crestiá, c. 176; «los bons oficials o jutges se deuen mostrar ... plaents als plans, *bròfechs* als rebustechs, misericordiosos als penidents», Doc. Arch., XIII, 345; «mes son pare, que era home *bròfec*, en lloc de acaronar-la...», *Rondalla de Rondalles*, 33.

brogina : «Curau de la xarcia o de la *brogina*, tenint arreglats los vostres sarjans...», Procés de les Olives, 10; «demá camina a la *brogina* e si no 't plau...», J. Roig, 11.

brogit [**brugit**] : remor, soroll; renou, avalot : «...e vinguen ab

gran multitut de trompes de nafils e de tabals e criden alt e facen lo major *brogit* que puxen», 12.ª del Crestiá, c. 268; «Devellant del munt oy Josué lo *brugit* de les veus dels pobles», Génesi Amer, 83; Id., 78; «Lo cavaller se va spantar per lo *brogit*, cuydant que algún spirit li fos vengut», Francesch de la Via, e 6 v.º; «anava per la claustra cridant grans crits ... e fehía gran *brugit* ab los forrellats de les cambres», Legend., II, 233; «fremí la terra e les branques dels arbres entre si començaren fer *brugit*», Francesch Alegre, 6; «Stau en pau, no façau *brogit*». J. Esteve; «...ab gran multitut de gens de peu e de cavall, e veníen tots alegres ab gran *brogit* que menaven de si mateixs», Mem. A. B. L. B., II, 539; «molt gran *brogit* de senys e de campanes», Flos Sanct, 108, v.º; Curial, 144; «...com lo drach sentí la veu de l'home, isqué ab molt gran *brogit*», Tirant, IV, 198; «perqué veurán lo *brugit* que jo faré per allí», Comedia de la Conquista; «e veé com los dimonis anaven faent gran *brugit* per la esgleya», Legend., II, 267; — «...e sobre ço molt gran *brugit* e baralla fo entre ells per tal manera que moriren molts de la una part e de l'altra», Id., I, 88; — «e vench lo *brugit* en la vila que'ls genets se n'entraven en Murcia ab lo condyut», Cron. Jacme, 438.

Broguet, llin. Barcelona.

broix [**brox**], **broxa** (Mallorca) : brusco; — rònec, sense res més, sense altre cosa : «y tu ab gran congoxa tes rodilles reals en terra *broxa*», Comedia de la Conquista; dormir en terra *broixa*; «venen el blat y la xexa y se mengen l'ordi *brox*», glosa.

broll : **1**, «se tallará lo bosch ... fins al *broll* que té dos anys, y arribat a dit *broll*, se baxará per avall fins se trobará bosch vell», Montalegre, 1718. Cp. **brolla**, **brollar**. **2**, raig d'aigua, sang, &. que surt amb força.

Broll, llin. Barcelona, 1391.

brolla : brossa del bosc; — rodol de mates; — tanys, garriga baixa Cp. **broll 1**.

brollador : sortidor : «*brolladors* d'aygua que y corre per mig de les sales...», xv, Pujol i Camps, *Fulles*, n. 17.

brollar : surgir : «...*brolla* la font que lava nostres taques», Ritual Girona, 117; «...fou gran evident miracle que de cors mort, en lo qual la sanch tantost se gela, manás axí pura e neta e *brollás* aygua clara e munda...», 4.ª del Cartoxá, 62, v.º; «...fonts de amargues lágremes *brollen*», Tirant, IV, 362. Cp. : «les *brollants* fonts», xv, xvi.

brollar, subst. : «que no puguen tallar aulets ni bosch gros, sinó *brollars* y ginestars», Espinalbes, 1551. Cp. **broll 1**, **brolla**.

brollería (Mallorca) : friolera, fruslería.

brollim (Berga) : brots baixos dels ceps.

brollot (Mallorca) : balbaç.

brom : **1**, especie de bolets. **2**, muermo. **3**, eruga que ataca els brots tendres de la olivera.

broma : **1**, boira : «E en la ribera del dit riu veé moltes cases, les quals staven cubertes de *broma* e de neula de la gran pudor que exía del dit riu», Legend., II, 149; «sentí entre ells una spessura axí com si fos neula o *broma*...», Id., II, 256; pl., núvols (Vich, Ripoll, &.); *broma* baixa. **2**, bromera (Valencia).

bromada (Muntanya) : boirada, nuvolada : «lo llamp a l'esquinsar l'atapaida *bromada*...», J. Collell.

bromadora : instr. per a escumar el brou de l'olla.

bromar (Valencia) : dar broma.

bromats (Mallorca) : corcats, es diu dels fasols, mongetes.

bromejar (Pollença) : tirar menjar als peixos per millor pescar-los.

bromera [**brumera**] : escuma.

bromerol (Alacant) : borinot? : *Bromerol* roig senyal de goig.

bromerós [**brumerós**] : espumoso : «les *brumeroses* onades», J. Verdaguer.

bromija (St. Privat de Bas) : calitja, boirina.

bromissot (rural), der. de **broma.**

Bromona, llin. La Roca.

Bronçal, llin. Vich, 1603.

bronch : **1,** «Qui assajat no ha de jaquir l'us envellit ja e ranciu de temps lonch, no sent l'affany ne de aquell qu'en *bronch* está e vol-se fer dret com lo fus», A. March, 144. **2,** «prunyots, *bronchs*...», Corvatxo.

Bronchal?, llin. Barcelona.

bronço per bronze : «Una polija de *bronço*», Capmany, *Mem.*, II, 413.

brondar (Pollença) : «un vell parral qui des d'un fasser *brondava* fins la volta del portal», Costa i Llovera, *La Mayna*, 58.

Brondo, llin. Mallorca, 1369, 1386.

bronidor : «Un *bronidor* de ferro» (eina d'un punyaler), Vich, 1492.

bronidora : «Un coltell e una *bronidora* per daurar», Vich, 1422.

Broniquer [**Bruniquer**], llin. 1393.

bronir : **1,** «car vostra ánima en contemplació será mes reposada que aygua apurada dins un *bronit* bací», Peccador remut, 104 v.º. **2,** brunzir (Pollença) : *bronia* com lo vent, *brun* com l'oratge. Cp. **brunir.**

bronquina (moure, cercar, &.) : raons.

bronquinejar : armar bronquina.

Bronsal, llin. Vich, XVI, XVII.

bronya : «quant amp trompes, quant campanes sonades, ab temborins e *bronyes* de castell», Dant, c. 22, v. 8.

bronza [**bronze**] (Collsacabra, &.) : especie de bruc, herba de pam o més que fan pels prats.

bronzat per **bronzejat,** Bosch de la Trinxería.

bronzo : bronce.

broquat. V. **brocat.**

broquer [**bruquer**] : broquel : «Un *broquer* de poca valor lo qual sta en penyora de tres sous...», Vich, 1413; «Un *broquer* divuyté», Quadrado, *Forenses*, &., 255; «It. una espasa e un *broquer* antichs», Vilatorta, 1432; «Un *bruquer* sotil envernissat de negre», Vich, 1422; «It. una espasa ab son *broquer*», Vilatorta, 1452; «*broquer* o rodella», XVI.

broquerat : abroquelado?

broquerer, ofici : «...P. Forn, *broquerer*...», Ardits, II, 108.

broqueret : «Unes recades d'or ab sos *broquerets* ab sos penjants de pelles», Inv. Palma, 1752.

Broques, llin. Valencia.

broquet : **1,** «fossen los ferros de les armes reals ab quatre puntes en lo *broquet* molt encerades, ab cera engomada cascuna punta de la billeta», Tirant, I, 128. **2,** canó de les pipes de fumar.

broqueta : pal de tocar el tamborí : «L'últim colp que la *broqueta* dóna al trencat tamborí», *Tamboriner*, 4.ª repich, 135.

Broquetas, llin. Barcelona.

broqueter : qui fa broquets de pipa.

Broquetes, llin. Barcelona.

bròquil.

Broquisses?, llin. Catalunya.

bros (Tremp) : esclofolla de les mongetes seques.

Bros per **Ambrós.**

Bros, llin. Barcelona, Arenys de Mar.

Brosa, llin. Barcelona.

brosía, nom d'una malaltía contagiosa, 1530, E. Toda.

Brosolí, llin. Barcelona.

Brosolí, carrer de Barcelona.

brosoquí. V. **borceguí**.

Brososa, llin. Barcelona, Monistrol de Montserrat.

brossa. V. **broça**.

Brossa, llin.

brossador : en les impremtes, lloc destinat a brossar-hi les formes.

brossall, **brossam**, col·lectius de **brossa**.

brossar? : «Aná fins a la spluga o cova hon stava lo drach e fahé *brosar* lo cavall denant la spluga e ab l'avalot que faya lo cavall lo drach va exir...», Boades U., I, 284.

brossaral (Camp de Tarragona), der. de **brossa** : «Avuy hi trobareu la sequedat dels ermots y dels *brossarals* d'argilagas», *Renaixença*, 1877, 322.

brossat [**broçat**] (Mallorca, prov. de Lleida, Tortosa, &.) : mató : «De coses de llet : ... Recuyt o *broçat*», Onofre Pou, 136.

brossegar, der. de **brossa** : «los aucells amagats en lo *brossegar* de les torrenteres», G. Vidal.

Brossell, llin. Catalunya.

brossella : gleves que resten a la llet després de formatjar-la.

brossench : «poesía *brossenca* y ignorant», J. M. Alcover, *Eco del Santuario*, 176.

brossós : que fa brosselles. Cp. : «ab tres quintars de formatges; aquesta vianda *brossosa*...», Canç. Saragossa, 151.

Brossosa, llin. Barcelona.

brost (Valencia) : calducho.

Brost, llin. Mataró.

brosta : ull, brot : «Els arbres que no perden sa fulla trauen per la primavera uns uys tenres de un vert blanquinós que'n diuen *brostes* o *brostades*. Les *brostes* dels pins en Catalunya crech que'n diuen candeles», M. Aguiló; «Quant comença a brotar o a traure la vinya, de cada cep no hi solen dexar mes de dues *brostes*...», Id.; «Moltes gallines menjaven a costes nostres les lletugues y ses *brostes*», codolada, 1832; — fullatge : «sos tronchs umplen la coma, sa *brosta*'l cel», J. Verdaguer, *Canigó*, c. 5. Cp. *brosta* per al foc de les llars.

brostada. Cp. **brosta** : la *brostada* surt dalt, la tanyada al peu o soca de l'arbre.

brostar : brotar.

brostejar : pasturar per lloc de brosta el bestiar.

brostó (Mallorca) : rebrot d'arbre.

brot : renuevo, pimpollo; — pizca. Ex. : no fa *brot* de feina, no vol *brot* d'estudiar (Mallorca); «tenen més llestesa de dits (les collidores d'oliva) que *brots* de lletra», Bertrán i Bros, *Cansons y follies*, pàg. XVII; — **brot de bàlsam** (XIV) : confit; — **brot de pit**, terme de carnicería.

Brot, llin. Barcelona.

brotar : **1**, «En lo ver *broten*, florexen e fullen e ramen los arbres...», Félix, I, 139. **2**, terme de fustería : ço que surt en una superficie plana. **Ex.** : això s'ha d'aflorar, *brota* massa.

Brotart, llin. Barcelona, XVIII.

Brotat, llin. Pollença, XIV; Palma.

brotejar (Pla del Llobregat) : traure brots.

Brotó, llin. Sta. Coloma de Queralt, XVII.

brotonar : traure brotons; se diu especialment de les cols, bròquils i altres hortalisses (Plana de Vich).

brotons [**bretons**] : la part tendra dels arbustos (Segre); — «...en agost deus sembrar les cols que son bones pera *brotons* en la quaresma», 1568, Lunari de A. Rocha; «En agost deus sembrar cols, que fan *bretons* en la quaresma», 1513, Lunari de B. de Granollachs; «*brotons* blanchs o verts», *Luliana*, 1896, 308; «It. comprí *brotons* que se'n duguen an la nau, ops de la taula del patró», Id., 1894, 300.

Brotons, llin. Barcelona; Moià, XVII.

brotxa : punxó dels sabaters; — «ço es a saber, espasa, corretja, *brotxa* o coltell que de argent fossen guarnits», Const., 3.ª ed., 111.

brou (Mallorca, i encara en alguns indrets de Catalunya) : caldo. Ex. : faç *brou* perquè tinc el marit malalt (Manresa). Cp. *brou* bufat, *brou* de pa (encara a Barcelona), *brou* de cebes, *brou* de bledes (Plana de Vich); — **brou de llengua** : xarramenta, paraules i no fets : «No's troba una sola persona que no vulga ser aymant de sa patria y no obstant, las més de las vegadas és sols *brou de llengua*...», *Butll. Ass. Excursions*, 1889, 40.

Brou, llin. Barcelona.

broubufat [**brou-bufat**] : suc de la caldera on bullen les botifarres.

brovollar per **braolar**.

brox, broxa. V. **broix**.

broxa : «Lo cavaller deu portar maça en lo arçón de la cella del cavall e coltell o *broxe* a la part dreta», *Rev. Gerona*, 1879, 96.

broyda (Costa de Llevant) : planta olorosa bosquetana.

Broyll, llin. Catalunya, 1394.

bru, bruna : obscur; gris fosc; moreno : «Tot era sech, magre e *bru*», Angels U., 44 v.º; «una gramalla de bon drap e color *bruna*», Francesch de la Via, e 3; «mula de pel *bru*», Mallorca, 1417; un hom de pèl *bru*; un gat *bru* : pardo (Pineda, &.) Cp. : «Emperó entenem que dels ditz lanatges pusqua hom fer *bruns* estretz, blanchs e negres», Alart, 123.

bru. V. **bruch**.

Bru, nom d'home; — llin. Mallorca, 1395; Barcelona.

Bruach, llin. Gavà, XVII; Mataró.

brualament per **bruelament**: bruel : «mugiment o *brualament* de les vaques», Ms. Séneca, 87.

brualar per **bruelar** : «totes les besties venrán al camp *brualán* e cridán», XIII.

Brualla, llin. prov. de Lleida.

Brubà?, llin. Barcelona.

Bruballa, llin. Barcelona.

Bruca?, llin. Vilanova i Geltrú.

Brucar, llin. Barcelona.

brucatà, brucatench : natural del Bruch.

bruch [**bruc**]: brezo: «...un puig coronat d'olivarda, grèbol y *bruchs*», J. Verdaguer, *Canigó*, c. 8; «*bruch* ab sa flor blanca y rosada», Bosch de la Trinxería; escombres de *bruc*; pipes de *bruc*; carbó de *bruc*. Fr.: ja el pots embolicar amb una fulla de *bruc* : parlant d'un deute incobrable, &.; — substancia, pringue (Valencia). Cp. : sense suc ni *bruc*.

Bruch, prov. de Barcelona.

Bruch, llin. Catalunya.

Bruchs, veïnat de Ripoll.

bruel : crit formidable, bram; *bruel* de Pals i Castelló : «...explicó este fenómeno por el escape de gases palúdicos comprimidos en el fondo de las lagunas y que a su salida producen profundo bramido...», Pella, *Ampurdán*, 109, nota 2.

bruelar : bramar certs animals (com el bou), el vent, la tempestat.

brufaganya : «el bofaruchs (del vent) regolfant per les *brufaganyes* y retentint per la bauma», Pons i Massaveu, *Ilustr. Cat.*, 1890, 302.

Brufaganyes (**Muntanyes de —**), dins la parroquia de St. Jaume de Rochamora, diòcesi de Tarragona.

brufar : esquitxar, arruixar : «*brufa* y ronca la mar», Picó i Campamar; *brufar* la roba abans de planxar-la.

Brufau, llin. Barcelona, Vilanova, Bellpuig, Veciana, Agramunt, Sta. Coloma de Queralt.

Brufaus, llin. Barcelona.

Brufeus, llin. Catalunya [**Bricfeus**?].

brúfol : **1**, búfalo [**brúffol**] (xv) : «Carn de *brúfol* : Caro bubula», J. Esteve, c 5 v.º; «car entre bous, *brúfols* e camells», Tirant, IV, 27; «...e aquí corregueren *brúfols* qui eren molt braus», Id., III, 218; «natura ha format e fet hom e no l'ha harmat ab ungles agudes axí com a gat ... ne ab corns aguts axí com a *brúfol*», Collacions, 172; «*brúfol* : bubalus», Nebrissa; «fa *brúfols* llaurar», J. Roig, 60 v.º. **2**, buho (Denia, &.). **3**, bufido (Pollença). **Ex.** : semblen els *brúfols* d'un monstre.

brug per **brugit**, Purgatori St. Patrici.

Brugal, llin. Barcelona, Granadella; Catalunya, 1359, 1464.

Brugal (St. Pere de —), al comtat de Pallars. ✱

Brugalat, llin. Barcelona.

Brugall, llin. Barcelona; Vilafranca, 1419.

Brugalla, llin. Taradell.

Brugaria, llin. Barcelona, xvi.

Brugarolas, llin. Barcelona.

Brugaroles, llin. Barcelona.

Brugarols, llin. Barcelona, 1560.

Brugat, llin. Barcelona; Terrassa, 1415.

Bruger?, llin. Catalunya.

Brugeras, llin. Barcelona.

Bruges : «drap de *Bruges*», Barcelona, 1472.

Brugés, llin. Barcelona; Segarra, xiv.

brugidor : que li agrada fer soroll, renouer.

brugiment : «la mar ab gran *brugiment*», Cobles de tristor, 1460; «Item lo grex de granoylles degotat en les oreylles, demantinent tol lo *brugiment* d'aqueles», Tresor de Pobres, 25.

bruginer : «Les peixcadores, grans robadores, son d'entradós e caladós e *bruginés*», J. Roig.

brugit. V. **brogit**.

Brugol, llin. St. Quintí de Mediona.

brugolar (prov. de Lleida) : renyar, escridassar.

brugols (prov. de Lleida) : renys, reganys, aixebucs.

Brugosa, llin. Cervelló.

bruguera : lloc de brucs.

Bruguera, llin. **xv**, **&**.

bruguerès : natural de **Bruguera** (Vall de Ribes).

Bruguerol, llin. Barcelona, xviii.

Bruguerola, llin.

Brugués, llin. Barcelona, Caldes de Montbui.

Brugulat, llin. Lleida.

bruhit : «metrien tota la terra en *bruhit*», Doc. Arch., XXXIV, 17. Cp. **brugit**, **brogit**.

Bruix, llin. Barcelona, Igualada.

bruix (Valencia) : brujo.

bruixanada (Tremp) : calabruixada, calamarçada. **V. bruxonada.**

Brujas, llin. Sabadell.

Brujat, llin. La Junquera.

Brujats, llin. Palau Sacosta.

Brujau, llin. Catalunya.

Brujo, llin. Barcelona.

brujó (Mallorca) per **burjó.**

Brulera?, llin. Barcelona.

brulot : **brulote**.

brull : **1**, «los blats no han exit la mitat per la secada, y lo poch que trau lo *brull* se'l menjan los corps y grallas», Relació dels treballs, &. d'Urgell, 1754. Cp. **bruy 2**. **2**, especie de brossat o mató (part forana de Valencia).

Brull, prov. de Barcelona.

Brull, llin. Granollers, &.

brulla, **brullar** [avui : **bruya**, **bruyar**, Mallorca] : «la margaridoya salpica ab ses petites flors blanques la *brulla* dels prats y de les esplanades», *Butll. Ass. Excursions*, 1886, 77; «fina planta que'b gran beutat gen spandex e *brulha*», Canç. Vega.

brullo (Valencia). V. **brull 2**.

Brulls, llin. Barcelona.

brum (Empordà) : se diu del menjar molt salat i de la salabror.

brumera, **&**. **V. bromera**, **&**.

brumol, brumolar (Borredà) per **bramul, bramular.**

Bruna, llin. Catalunya.

brunaga : «Nosaltres pegesos cavant fondo giram les *brunagas* de revés», Entierro solemne, Manresa, 190.

Brunal, llin. Catalunya.

Brunalla, llin. Barcelona.

brunater : «lo *brunater* e confiter, la bunyolera e casquetera tenien talles...», J. Roig, 28 v.º.

brunel·la (Mallorca, XIX) : roba negra per a gipons.

Brunell, llin. Barcelona, 1529, 1585.

Brunells, llin. Vich, XV, XVII; St. Joàn de les Abadesses, XVIII.

Brunera, llin. Barcelona.

Brunes, llin. Catalunya.

Brunet, llin. Barcelona, XV, &.

bruneta : **1,** drap de llana ordinari (E Toda) : «un sach de *bruneta* de dol», Inv. Vich, 1413; «Un capiró de *bruneta* folrat», Id.; «Unes calces de *bruneta*», Inv. Ribes, 1404. **2,** herba *bruneta*, planta medicinal, XV.

Brunetella, llin. Barcelona.

bruneter : «nom ab què's designà'l gremi de barreters de Valencia, en 1497», E. Toda.

Bruni, llin. Barcelona.

Brunich, llin. Catalunya, XVI.

Bruniquer, llin. Barcelona.

brunir. V. **bronir, brunzir** : «es arch la creu del Senyor e lo seu cors es la corda que la sacratíssima verge de les sues puríssimes sanchs havía filada, *brunida* per los açots, batiments e altres penes», 4.t del Cartoxá, 94; «...reluyen les portes guarnides de *brunit* argent», Francesch Alegre, 12 v.º.

Brunisen, Brunissen, nom de dòna (XIII, XIV), Doc. Arch., XXXIX, 39.

Brunissenda, nom de dòna, Vich, 1394.

Bruny, llin. Tortosa, XIII.

brunyidor de torn : instr. dels torners de metall; — en els telers de seda, pessa ovalada de llauna o de banya per a fregar la pessa i espessir-ne el teixit.

brunyir : «la campana ab lo vent *bruny* per sonar», Valencia, 1556.

Brunyó, llin. Barcelona, 1519.

brunyol, brunyoler (St. Feliu de Guíxols) per **bunyol, bunyoler.**

Brunyola, partit judicial de Sta. Coloma de Farnés.

brunzent : ço que surt disparat fent soroll en l'aire com la fletxa, la bala, la pedra, &.

brunzidera : soroll produit per una bala, pedra, &. al tallar l'aire.

brunzinar : «la perdiu quan s'aixeca *brunzina* y espanta el caçador novell», Bosch de la Trinxería, *Recorts*, 259; — «...era la senyora pubilla, tota vestida de blanch, amable, sonrient, ensenyant ses tres dents negres, mirant-se al senyor Jaume ab ulls amorosos. — Mal haja la dòna! digué aquest tot *brunzinant*, però fent per manera qu'ella no ho sentís...», Id., 77.

«**brunzinayres** abelles», Bertràn i Bros, *Cansons y follies*, 10.

brunzir : zumbar (una bala, l'aire, &.); — Cp. : se n'ha anat corrents que semblava que *brunzía* pel carrer.

bruquer. V. **broquer.**

bruquetar : lloc de molts brucs.

Bruquetas, llin. Caldes de Montbui.

Brus, llin. Barcelona.

Brusan?, llin. Girona.

Brusca, llin. Valencia, 1750.

brusch : «vius *bruscos* o exuts», XV. V. **broix.**

Bruscha, llin. XV.

bruscia: «*bruscia* ab senyal reyal», XIV, Chia, I, 60. V. **bustia.**

brusent : que abrusa. Ex. : sol *brusent*. Cp. : «De sos ulls de blau de cel ne cauhen *brusantas* (sic) llàgrimas», *Gay Saber*, 1868, 21.

Brusi, llin. Barcelona.

brusi : «fes bolir rasura de *brusi* ...

e ab dita decocció...», Argelata, 196 v.º.

brusil (Borredà) : a la barraca del carboner, roter, &., és un tronc generalment de pi que atura la palla del jaç i és el banc per a seure, menjar, &.

Brusió, llin. Catalunya.

brusir (Baget) : abrusar : «les graselles estàn fetes per *brusir-la* y per cremar-la», Romanç pop.

brusit (Vich) : mústic : «ja fa molt temps que és *brusit* (un clavell), fa molt temps que no té flayre», *Gay Saber*, 1869, 221.

Brusó, llin. Barcelona.

Brusosa, llin. Barcelona, Manlleu.

brusquinetjar (Mallorca) : fer brusca o pluja petita.

Brussona, llin. Plana de Vich.

Brussosa, llin. Vich.

Brustenga, llin. Rubí, Sta. Eularia de Rosana, Caldes de Montbui.

brut, subst. : «l'ánima dels *bruts*», B. Metge, 56 v.º; «...com hom, com *brut*, com ángel», A. March, 98 v.º.

brut : bruto : «la ira torna los hómens a natura dels animals *bruts*», J. Esteve; — sucio; fer-se *brut* (Batea) : embrutar-se.

brutal : «...maravella es com l'om ab seny pot tornar axí *brutal* e bestial», Dones, 183; — «no es en la terra *brutal* tan fer», J. Roig, 60 v.º.

brutalitat : «com lo poble sia fort bestial e grosser e molt inclinat a tota *brutalitat*, malicia e peccat», Angels, 40 v.º; «...ni sería possible ordenar-se les coses millor per bon consell que sens ell, ni aprofitaría a hom treballador per ésser rich, perqué segons ells estes coses ja son previstes y ordenades per Deu. Y los que aquesta fantasía y *brutalitat* tenen, afermen que no aprofitaría fogir de la pestilencia...», Visió delectable, c. 26.

brutament : «viuen *brutament* segons los senys corporals axí com besties», Vida Jesucrist, 2.

brutango, brutarrango (Mallorca), augm. de **brut**.

Brutau, llin. Vich, &.

brutedat : «sens nenguna *brutedat* ni mácula», Pons Miserere, 114 v.º.

brutejar [brutetjar] (Mallorca): fer coses brutes.

brutesa : brutalidad; — suciedad : «les mácules y les *bruteses* de l'ánima infeccionen y enlletgexen», Amor divinal, 11.

brutici (Rosselló, Mallorca) per **bruticia**. Cp. *misericordi*, &.

bruticia [brutissia] : suciedad : «...y també la siutat doná diligensias en fer netejar los carrers y plases de la gran *bruticia* que y avía que de nits llensaven per los carrers matalassos flasades y llansols y márfegas y moltes altres robas bonas de gent que era morta empestada», Miquel Parets, II, 48 v.º; «lo rovell y *bruticia* del peccat», Pons Miserere, 97 v.º.

brutònica : betónica.

brutor : brutesa, bruticia.

brutura (XVI) per **brutesa**.

bruxa [bruixa, bruyxa] : **1**, bruja : «feren acte en la plaça del Rey, en lo qual foren trets per sentenciar y condempnar-los al foch una dona *bruxa* y un capellá qui lo mateix dia fonch desgraduat...», Ardits, III, 331; Id., IV, 197; Tirant, III, 113; «Perqué los qui creuen que les *bruxes* dexen la ánima y resta lo cos en casa sens ánima», Ordinari Vich, 1568, 57, ✱; Fr. : fer córrer la *bruixa* : untar les corrioles, donar diners per aconseguir alguna cosa. **2**, papellona petita que roda a l'entorn del llum (Empordà). **3**, llavor peluda que el vent fa volar (Mallorca, &.).

bruxar : embruixar.

bruxat (anar —) (Mallorca) : en Tal *va bruixat* per na Tal; aquest

infant *va bruixat* per les cireres.

Bruxats, llin. prov. de Girona.

bruxellat : «lo cap tenía ja *bruxellat*, lo front ruat» (dit d'una dòna mig vella), J. Roig, 41.

bruxelles : «Unum capucium de *bruxelles* nigrum folrat de virmilio», Inv. Cruilles, 1390.

Bruxeras, llin. Barcelona.

bruxería : «L'emperador Marcus Aurelius per mals consellers que n'hach e per mals pensaments de *bruxeries*, moch contra la santa mare Sgleya la quinta persecució», Boades, 32; la multitut de *bruixes* que van als sabats (XVIII).

Bruxet, llin. Barcelona.

bruxó (Muntanya, Valencia) : vent gelat que fa malbé la cara.

brúxola. V. búxola.

bruxonada [**bruxa**-] (Torre de Tamurcia, Nargo) : calamarçada.

bruxot : brujo : «Sab més y fa més mal un *bruxot* que set bruxes», Borredà.

bruy : **1,** soroll, gatzara (Vich, &.). Cp. : «no n'haurets blasme ni *bruy*», Canç. Vega B. **2,** brotada tendra que comença a sortir de la terra a les primeres pluges.

Bruy, llin. Barcelona, Alella.

bruya (Mallorca). **V. bruy 2.**

bruyar (Mallorca) : traure *bruies* el sembrat.

bruyda. nom d'una tela, Cost. de Tortosa, 88 v.º.

bruyol: **1,** camp ple de brui. **2,** veu naval : «It. un *bruyol* ab taya», Capmany, *Mem.*, II, 412.

bruyt : «Quina bellugadiça, quins crits, quin *bruyt*, de sagetes que cauhen com calabruix», J. Verdaguer, *Canigó*, c. 9.

bu (Mallorca) : onomatopeia infantil per a demanar beure.

bua : **1,** buba (XV, &.) : «*bua* de mala calitat en l'ull esquerre», 1647; «Com devets usar a tolre de la cara les ardures o *bues* que's fan algunes vegades per los peladors», XV; — sang-trait (prov. de Lleida); — Cp. : «la ronya e la *bua* de les ovelles», XV; — fig.: «los badulachs y males *bues* dels germans», Codolada d'en Serrallonga, 1634. **2,** pupa (Onda, &.) Ex.: t'has fet *bua*, pobreta?

Buach?, llin. 1179, *Mem. A. B. L. B.*, II, 525.

Buada, llin. Vich, 1413.

Buadella, llin. Girona; Barcelona, 1436, 1465; Mallorca, XIV, XV.

Buades, llin. Catalunya.

buar (la vianda) (Berga?) : fumar. Ex. : encara *bua* : encara fuma (la vianda, en posar-la a taula).

buata. V. guata.

buba : «Per glotonía, senyor, se engendren postermes, *bubes*, ronya, floroncos e molts d'altres mals», Obras Llull, *Lib. de Oració*, 238; Génesi Amer, 266. Cp. **bua.**

Bubera?, llin. Barcelona.

bubó : «No sempre lo *bubó* o bertola es engendrat per...», Lib. de la Peste, 108, 109.

bubó, f. (Muntanya) : escalfor. Ex. : la *bubó* del cap quan s'escalfa el barret amb el sol; — «...un propi arribat de Ridaura'ns feu sebre qu'una *bubó* de gent forastera'ls havía soptat a negra nit sens gota de rebombori», Pons i Massaveu, *Ilustr. Cat.*, 1891, 326.

bubota (Mallorca) : fantasma.

buç : «entén que tots li hagen a fer lo *buç*», Curial, 299; — «E la quantitat de l'estol fo aytal que y ach XXV naus complides e xviij tarides e xij galees e entre *buçes* (pl. de *buç?*) et galiots c...», Cron. Jacme, 90.

búcar (Valencia), **búcaro** (Elx) : caduf.

bucarol (Empordà) : forat dins la roca.

buccella : «després que Judas hagué rebuda la *buccella* o partícula de pa mullat en sa boca», Roig i Jalpi.

buccina : «la festa de les trom-

pes ... ab *buccines* y ab corns...», 1.r del Cartoxá, 58; «tocador de *buccina*», *Calendario balear*, 1877, 87.

Bucé?, llin. Barcelona.

bucelles. V. **bocelles.**

bucells, veu naval, especie de corrioles.

bucer : «lo cavaler deu vestir cuyraces ho *bucers* de ferro», *Rev. Gerona*, 1879, 96.

buch : cabida, interior, hueco : — casco de la nave : «lo *buch* de la nau appellada Sent Climent», Capmany, *Mem.*, II, 411; «...e submergint aquelles (les naus) sots les ones, mudá los *buchs*...», Francesch Alegre, 123; la misma nave (cast.) : «navegant ab fràgil *buch*», Vallfogona, 2; — *buc* de la casa. Ex. : tenim fet el *buc* de la casa; *buc* d'una bóta (St. Joàn Despí); *buc* de la premsa de fer vi (Martorell), dit *gabia* al pla del Llobregat; — «un peix gros que tenía en son *buch* un gran tresor», Goigs de St. Miquel d'Aramprunyà; «si prench la dòna gruxuda per molta vianda no li umpliré 'l *buch*», XVIII; — cova dels betlems (Mallorca); ninxo d'un sant, en les capelles, quan s'hi podía pujar (Mallorca); — tronc d'arbre buidat que serveix per a posar-hi gra : «Una *buch* per tenir segón», Vich, 1427; — **buch d'abelles** o simplement **buch** : colmena : «ni may ninguna abella exirá fora del *buch* ans del rey e cascuna li fa gran reverencia», Flor de Virtuts, c. 20; «Un tou o *buch* per abelles», Inv. Ribes, 1404; «*buch* de abeyes», Vich, 1437; «la mel dels *buchs*», Barcelona, 1568; Rfr. : «De tal *buch* tal exam», XIV, Proverb. Tarragona, n. 37; Fr. : ficar-se en *bucs* (Valencia) : meter-se donde no le importa.

Buch (Coll del —), a les Guilleríes.

Buch, llin. Barcelona, Calella, prov. de Girona.

Buchaca, llin. Arfà, Valencia.

Buchcorver, llin. Barcelona.

buci? **ant., nom d'una embar**cació.

Bucineri, llin. Mataró.

buclosa : planta de fulles amples que no s'aixeca de terra.

buçó : «e havíen emprés en lo consolat que si Nos no venguéssem tantost que li derrocassen les cases, e havíen feyt j. *buçó* e una pertxa que li havíen ferrat al cap primer e anels que havía deçá e delá on se tinguessen les cordes...», Cron. Jacme, 329; «E puys haguem aquel *buçó* que els havíen feit per derrocar les cases de N'Atbrán ... e ab aquel *buçó* mateix faem derrocar les cases d'aquels que eren fugits...», Id., 336; Muntaner, 181. V. **bussó.**

Buçot, llin. Barcelona, 1373, 1387, 1400, 1447.

budeca (Mallorca) : l'infant més petit de la familia, l'ocell més petit de la niuada. Se diu com a insult. Ex. : on va aquest *budeca*!

budega (Plana de Vich) : brega, baralla.

budell [budell] : «...digueren a un macip : Ves, porte'ns la gallina que sta prop del gall ... e ouciu-la e met-la a coure, e menjar-l'em. Lo macip ho feu axí; e quant ach morta la gallina e li volgué traure los *budells* ab la ma...», Legend., I, 274; «E pres (lo diable) lo cavaller per lo braç, e alçá-lo, e foradá la cuberta de la casa on jugaven e tragué'l per allí; e axí con lo'n traya, en les bigues que's trencaren e les teules romangueren los *budells* e les tripes del dit caváller», Id., II, 21; Francesch Alegre, 126 v.º; «un dia que lo dolor lo apretaba més, cridá lo cirurgiá, lo cual trobá que lo *bodell* se había entortolligat», Girona, 1716, Novena de St. Narcís; «Li demaná si sentía res. Respongué que sentía com si els *budells* li feyen soroll», Barcelona, 1769,

Ms. de miracles del Bt. Oriol; — **budell cular** : intestino recto; — altres noms de budells : *arbré* (Vilanova de Meià) : el que ve després del cular, en el porc; *prims, del baco, de vares* (Onda), empleats en els embutxats; — Fr. : sempre té un *budell* buit : se diu dels qui sempre tenen gana.

budellada : tripa. Ex. : tant de ginebra i rom li ha fet malbé la *budellada*.

budellam (Mallorca) : se diu de tota la ventrada del porc.

budellera [**budallera**] : tripa d'animal.

buderol : «nom que's dona a l'aucell que per haver nascut darrer queda sol en lo niu», Blanes, *Cortils*, 155.

Budí, llin. Barcelona.

Budiró (St. Feliu de Guíxols) : «pescar ab *budiró*».

Budó, llin. Barcelona.

Budoy, llin. Barcelona.

buelo : «onze *buelos*, tres parells de mitjas», Inv. Cervera, 1789.

buelta : «25 parells de *bueltas* y *bueltetas* de mussolina molt usats», Inv. Cervera, 1789; «Una *buelta* de vayeta blanca», Id.

Bueret, llin. Barcelona.

bufa : **1**, galtada. **2**, llufa, ventositat (Mallorca). **3**, bufeta (Tossa); — **calçons ab bufes** : les calces, semblants a les que duen els grecs i els turcs, que duien els pagesos mallorquins fins a mitjàn segle XIX. Cp. : «Uns sarahuells ab mes *bufes* que'ls que porta el gran sultàn», Valencia, XVIII; «Duya (un àrab) babutxes y entre'l mitjó y les *bufes* (dels calçons)...», J. Verdaguer, *Excursions*, 75; — donar la *bufa* (Tortosa) : abusar un en alguna cosa de la seva superioritat. Cp. : quan un gran enganya o pega a un petit, solen dir : *dóna-li la bufa!*

bufa-canyes (Menorca) : instr. pastoril format de dotze canonets de canya de llargaria diferent. V. Arxiduc, I, 244.

bufadera (Plana de Vich) : se diu dels cavalls cansats : dins l'estable se sent una *bufadera*.

bufador : **1**, soplete. **2**, corrent d'aire que surt dins les coves, de les escletxes de la roca, (a Olot) del pis de moltes cases i de la superficie de la terra (E Toda).

bufador, -ra : en les moles dels molins fariners hi ha ralles corbes perquè hi passi el vent, dites *bufadores*.

bufaforat, bufaforats [**bufa-forats**] (Urgell, Empordà, &.) : borinot: «La remor de passos y la fonda xarrameca de veus humanes que s'ohían com lo brunsir intermitent d'un *buda-forats*», J. M. Bosch, *Lo Segador*, 73; ha entrat a la sala un *bufaforat* ros que fa molta fressa (Sant Llorenç dels Piteus).

Bufalà, llin. Barcelona, Lleida.

bufalaga, brufalaga. Sin. : *herba de Montserrat*.

Bufalodre, llin. Catalunya, XII.

bufallums (Tarragona) : planta que fa una llavor pelosa que vola bufant-la.

bufament : soplo : «lo vent ab suau *bufament* empenyía la nau», Francesch Alegre, 132.

bufanaga, bufanagues : herba dolenta que's fa per la vinya, pels marges, &.

Bufanalla (**Carrer de l'Arch de** —), entre el Born i Esparteria.

bufanda : tapaboques; — «*bufandes* fines sobre'ls pits», Valencia, XVIII.

bufanegues (Vilafranca de Penadès) : flors amples blanquinoses que's fan pels marges. Cp. **bufanagues**.

bufar : **1**, soplar : «Unes manxetes petites per *bufar* al foch», Inv. Vich, 1412; «Senyora, no veu vostra altesa la cara de Stephanía, si par haja *bufat* al foch, car tan vermella sta la sua cara com la rosa

de maig», Tirant, II, 184; «Refredar la vianda *bufant*», J. Esteve, q 4; «Lo vent de ponent comença a *bufar*», Id., l 3 v.º; «*Bufar* o apagar», Id., c 4; Fr. : no és *bufar* i fer ampolles. **2**, fer bony un emblanquinat, la crosta del pa, &.

bufarell (Mallorca) : bufó, graciós. V. Amengual.

bufar-pelet (Valencia, XVI) : fer cabellet : bufar un cabell en l'aire dient que's renyeix amb una persona fins que's trobi aquell cabell.

Bufarull, llin. Barcelona.

bufarut [**bof-**, **-erut**] : remolí o mànega de vent : «qui m'ha llensat a mi, lleugera aresta, en mitx del *bofarut?*», J. Collell, Jochs Florals, 1869.

bufat : vanitós, infiat.

bufech : «*bufech* de la tramontana», T. Baró, *Lo poema del cor*, 122; esbufec.

bufera : **1**, «Entrant Jesús dins una barca e sa *bufera* lago de Genesaret», P. Ferrer, *Evangelis dels diumenges*, 1847, 73. V. **albufera**. **2**, ganes de bufar.

bufet : **1**, bofetón : «...si negú te dona un *bufet*, que li pares l'altra galta», 12.ª del Crestiá, c. 359; «lo bisbe dona un *bufet* en la confirmació...», 1591; «hauría menaçat o pegat *bufet*», Confessional, g; «Entre ells passaren moltes rahons de paraules injurioses en tant que'l rofiá doná un gran *bufet* al philosoph...», Tirant, I, 351; Id., I, 86; «e per gran ira e desplaer que haguí doní-li un gran *bufet*», Legend., I, 106; Id., II, 11, 202. **2**, moble : «It. una taula de noguera. It. altre *bufet* de noguera», Inv. Vich, 1774.

bufeta : vejiga : «mal de pedra en la *bufeta*», XVIII.

Bufeta, renom de Palma.

bufetada; sermó de la *bufetada*: sermó de la Passió.

bufetejar [**bofetejar**] : abofetear: «Com los traydors *bufetejat* l'hagueren», Estrús, cobla 35.

bufetes, planta : vejiga de perro.

bufetet : «*bufetet* de noguer per menjar en el llit», Palma, XVII, XVIII; «*bufetets* cantoners ab peus obrats en los quatre recons de l'estrado», Inv. 1762.

bufetó, arma de foc (Mallorca, XVII), J. R., *Hist. Sóller*, II, 2.

Buff, llin. Granollers.

Bufill, llin. Barcelona.

bufó : albardà : «*bufons* e ribalts», J. Olesa. Cp. : «Deus te guart de paret fesa e de hom de Manresa; de panera rodona e dona de Girona; de soquerrat d'Urgel e de *bufó* de Leyda», XIV, *Luliana*, 1891, 144.

bufó, bufona : graciós; a Mallorca sols se deia aquest mot aplicat a una mena de cans petits molt vulgars.

bufoga (de sabó) (Menorca) : bombolla.

bufolla (Vendrell) : butllofa, bòfega.

Bufriu, llin. Barcelona.

buga (St. Aniol, &.) per **buch** (d'abelles).

bugada [**bogada**] : colada : «Gramalla escorxada que par que en *bugada* haja tostemps estat», Lib. dels Mariners, 4; «Lo dit die done a llevar per *bugada* iii draps d'altar», Ardits, II, 366; «Les dones que volen fer la roba de la *bugada* ben neta rentant-la ab llexiu...», Pons Miserere, 38; fig., neteja : «Deu elegí a St. Vicent Ferrer per a que fes *bugada* general de la Europa, tacada de pecats e injusticies», 1755.

Bugada, llin. Barcelona.

bugadejar (Plana de Vich) : fer net. Ex. : he tret un plat de fruita a aquests nois, que aviat l'han *bugadejat*.

bugadejat (Empordà) : passat per la bugada.

Bugadelles, nom d'una possessió del terme de Calvià (Mallorca).

bugader: cubell o cossi per a fer la bugada : «It. un *bugader* de terra patit», Inv. Vich, 1413; «*Bugader* de fust o cubell», Valencia, XVI; «*Bugader* o llaxiuer de terra», Id.; fig. : s'ha menjat un *bugader* d'escudella.

bugadería, franc. buanderie.

bugal. V. **bogal**.

Buganell, llin. Mallorca, XIV

buganter [**buganté**] (Tossa) : cendrer o drap de fer bugada.

Bugar, llin. Barcelona, 1585.

Bugaray,torrent entre Mollet i Caldes de Montbui.

búgare (Mallorca). V. **bugre**.

bugareny (XIII a XVI), especie de capell.

bugarró : «cynedus, i, lo *bugarró*...», Nebrissa Gram.

bugat (Mallorca) : embolic. Ex. : hi ha hagut un bon *bugat*; aclarir un *bugat*.

Búger, vila de Mallorca.

bugía, **bugiot** : «...eren dos germans, la un era molt mentirós, e l'altre era hom vertader que jamés mentía; e vengueren al regne de les *bugies*, e vengueren a un palau on staven totes les *bugies*, e lo *bugiot* d'elles stava assegut dalt en una cadira ... E ladonchs lo majoral de totes les *bugies* maná que'l mordessen e que'l nafrassen ab les ungles a la cara...», Legend., I, 30, 31.

bugiart [**bujiart**] : «...en temps dels Deus qu'eren fals e *bugiarts*», Dant, Infern, c. I, v. 72.

bugiot : **1**, V. **bugía**. **2**, clematis flamula i thesium divaricatum (Mallorca).

buglosa, planta dita també *llengua de bou* : «La decoctió de la callamenta, poliol, origano, *buglosa*, borratges...», Prior, 9 v.º.

bugó : sufocació d'una cambra no ventilada (Besalú); xafogor de l'atmòsfera; l'aire calent que's fa a les esglesies molt il·luminades (Vich).

bugonar : brunzir les abelles: «*bugonaven* les abelles festejant les flors», J. Verdaguer, *Veu de Montserrat*, 1887, 376.

bugot (Borredà) : el mascle de les abelles.

bugre [**búgare**], insult : és un jan *búgare*, un gran *búgare*.

Buguet, llin. Dosrius.

Bugunyà, llin. Barcelona.

Buhigues, llin. Barcelona, XV.

buhina. V. **buyna**.

Buigas, llin. Barcelona.

Buil, llin. prov. de Lleida.

buina. V. **buyna**.

Buixadé, llin. Catalunya.

buixar : «...l'olor del sauch alternava ab lo del romaní ... los vermells y grochs *buixars*, la floreta de la esparnalla...», A. Bof., *Orfaneta*, 500.

Buixaró, llin. Barcelona.

buixarola : gayuba. Sin. : *faringoler*, *muixes*, *barruixes*, Cat.; *gallubera*, *gallufera*, *gaiubera*, Val.

Buixerachs, llin. Barcelona.

Buixets, llin. Barcelona.

buixola : «Si com aquell qu'en la mar te maysó e d'aquell art se te per molt sabent, e ve-li temps fora d'esperiment, que son juhi es contra la rahó; e va en part hon per nengún temps fon, e veritat sa *buixola* no'l diu...», A March, 84.

Buixons, llin. Girona.

bujachs (Masnou), planta de jardí : calendula oficinal doble?

bújara (Mallorca) : bútjara.

bujarrar-se'n (Mallorca) : burlar-se'n.

bujarró [**bujorró**], Ardits, III, 103; Jardinet de Orats, 213; M. Danvila, *Germanía*, 189. Com a insult : «Aquest malehit *bujarró*» (a l'aprenent), Entremés de l'aprenent sabater.

bujiart. V. **bugiart**.

bujola (Borges) : gavadal.

Bujons, llin. Barcelona, Vich, Cardona.

Bujosa, llin. Barcelona, Mallorca.

bujot (Mallorca, Menorca) : espantall que's posa als horts, &., monigote, pelele. ✱

Bulart?, llin. Barcelona.

Bulbena, llin. Barcelona, Sabadell.

Bulcegura, llin. La Bisbal.

buldau, veu naut. : cordeta prima que passa les enrades.

Buldó, llin. Barcelona.

Buldoc?, llin. Barcelona.

Bulerich (El —), cadena de muntanyes a la ratlla d'Espanya.

bulibarda, mala herba : «com un camp tot cobert de *bulibardas*, de canyota, d'estepas y de gram», J. Alemany i Borràs.

buligana (Granadella, Garriguella) per **voliana**.

bulió d'anelletes en una cabellera, de cercles en un líquid que bull. Cp. : «...una *bulió* de documents honoríffichs...», M. Genís, *Julita*, 14.

bulits : ojo de perdiz. Sin. : *ull de perdiu*.

Bulixet, llin. Barcelona.

bul·la, bul·ler. V. **butlla, butllaire**.

buló : forat al fons d'un safaretx o bassa.

bulorda (Empordà) : brossa que els aiguats deixen a les vores dels rius; fullaraca que resta sota els dipòsits de llenya, brancatge per al foc.

Bulot, llin. St. Feliu de Guíxols.

bult (Valencia) : bulto.

bulto : «Imaginayre qui fa *bultos*. Statuarius. Lithoglyphus, phi», Onofre Pou, 109 v.º; — «ángels de *bulto*», Barcelona, 1550; — «Seda vermella per un *bulto* de domasquillo ... He fet un *bulto* de domasquillo morat y blanch y groch ab los verduchs de vallut carmesí...», compte d'un sastre, Barcelona, 1613; — anar a *bulto*.

Bultó, llin. Barcelona, Gelida.

bull : **1**, hervor; Frs. : faltar o mancar un *bull* : no ser-hi tot, Pons i Massaveu, *La Colla*, 200; veure-se'n un *bull* (per *embull?*); — passa. Ex. : ara hi ha un *bull* de pigota (Mallorca). **2**, pl., especie de botifarres blanques (Berga). **3**, ventre de la tonyina (Costa de Valencia).

bulla. V. **butlla**.

bullanga, bullanguejar.

bull-bull? : «allò era una gran fàbrica de moneda de la qual l'orella percibía 'l *bull-bull* de las potentas forjas...», N. Oller, *Febre d'or*, I, 19.

Bullé, llin. Barcelona.

bullent [bollent] : «jóvens *bullents* per les ardors de la luxuria», Collacions, 246; «aygua *bollent*», 1486.

bullentor : l'acte de bullir fort l'olla, &.

buller. V. **butllayre**.

bulletí.

Bullich, llin. Barcelona.

bullicia [boll-; -issia] : bullicio, algazara : «aquests tres dies de festes han estat tres dies de *bullicia* que semblava que érem carnestoltes», Miquel Parets; «y allí assentats se'ls doná pels obrers la collatió de ramellets ab banderetes ab molta *bollissia*...», Ardits, V, 9; Id., IV, 281; Lib. del Roser, 116.

bulliciós [bolliciós] : «e si los voleu huy en dia conéxer son aquells qui son *bulliciosos* que no's poden reposar, ans continuament stan en moviment de peus e de mans», Tirant, III, 321; «un minyó molt *bolliciós*», XVI; Boades U., II, 154.

bullidera : «la *bullidera* dels partits polítichs», *Veu de Montserrat*.

bullidura : «lo brogit com de *bullidura* que fa la payela stant al foch ab oli bullent», Génesi Amer, 288.

bullir [bollir] : «prech a Deu lo

veja rostit e *bollit*», Tirant, I, 344; — per fer *bullir* l'olla : per mantenir-se. Ex. : no ho faig per gust, ho faig per fer *bullir* l'olla; dur molt de fil a *bollir* (Mallorca).

bullitiu (xv, xvi) : que bull.

bulló (Segarra) : clavaguera. Cp. **albelló.**

Bulló, llin. Barcelona.

Bullol, llin. Barcelona.

bullor : hervor : «...bombolles que la *bullor* levava», Dant, Infern, c. 21, v. 20.

buma (Mallorca) : nom infantil de l'aigua.

bum-bum : soroll sord i confús; — noticia, rumor. Ex. : corre la *bum-bum* : se dice...; corre un *bum-bum*.

bumià. V. **bomià.**

Bundó, llin. Barcelona, Bisbal de Penadés.

bunegar (Alcoi, &.) : renyar un pare al fill, &.

bunegó (Alcoi, &.) : reprensió.

Bunells, llin. Sans.

bunent : «les nostres orelles *bunents* jutjarán que hoen crits e tocar campanes e gran remor», Angels, 89.

bunera (Mataró) : forat de sortida d'un safaretx.

bunes (Andano) : sac de gemecs.

Buneu, llin. Barcelona.

Bunich, llin. Barcelona.

Buniva, llin. Barcelona.

bunó : tap de pica, safaretx, &. atravessat per una corda o fil-ferro perquè es puga destapar sense haver de ficar les mans a l'aigua (St. Quirze de Terrassa); estaca que serveix de tap a la bunera (Mataró).

bunyol : buñuelo : «Un monge una vegada portava *bunyols* al monestir e havent temptació del peccat de gola, menjá un *bunyol* furtadament», Legend., I, 271; «lo arrós, fideus, macarrons e andarins se han de fugir molt, axí com també los *bunyols* e crespells», Lib. de la peste, 70; «*bunyols* ab mel», Corvatxo, xvi; — *bunyol* de carreró (insult).

Bunyol [**Buñol**], llin. Barcelona, Palafolls.

Bunyola, vila de Mallorca.

Bunyola, llin. Mallorca, 1395.

Bunyolas (**Las** —), població prop Vilafranca.

bunyolí, -ina : natural de Bunyola.

Bunyolí, llin. Mallorca, xvi.

Bunyoloca, llin. Catalunya.

Bunyols : «carrer de Palma vulgarment dit dels *Bunyols*», 1650.

Buqueras, llin. Barcelona.

Buquet, llin. Barcelona.

bur : «Una cota del dit deffunt... folrada de vays *burs* oldans e de poca valor», Vich, 1423. Cp. **burell.**

buranya : bony petit.

Buranya, llin. Alguer, xvii.

burat : «L'hermità va vestit de *burat* castany obscur y barretina morada», Bosch de la Trinxería, *Renaixensa*, 1886, 153; «Capa de *burat* castany fosch», Id., *Recorts*, 55.

burat : es diu d'un arbre que té la soca buida.

burata : «Dos mantes d'estam y un de *burata*», Junqueres, 1570.

Buratell, llin. Catalunya.

burató, tela, Valencia, 1607.

Burba, renom Palma.

burballa [**burbaya**] (Mallorca) : encenall; — pasta per a sopa.

burbayó (Mallorca) : burballes.

búrbules (Plana de Vich), bolets.

burbull : avalot, tumult : «com la ciutat de Valencia, la vila de Morvedre e la vila de Xátiva tenían los portals tancats e staven ab gran *burbull*», Ardits, II, 380.

Burca?, llin. St. Vicens dels Horts.

burcany (Menorca) : «Una flor fua se desfá perquè se seca es *burcany*», *Foch y fum*, 29.

Burcet, llin. Barcelona, Calella, Blanes, Girona.

burch: **1**, ciutat, vila gran; — aldea, raval, carrer vora la població, *Veu de Montserrat*, 1884, 288. **2**, nom de tela: «*burch* ample, canejat, stret...», Tarifa de teles, 1534.

Burch, llin. Barcelona, 1661; Calella, Torelló; prov. de Girona.

Burcol, llin. Barcelona.

burdanyes (Reus): fajol?

burdegàs. V. **bordegàs**.

burdenyes. V. **bordenyes**.

bureca (Mallorca): miloca o grua?: «A l'ayre va la *bureca* en sentí'l mestral que bufa», cançó.

burell: tela de llana basta i gruixuda: «Un jupó de *burell*», Ribes, 1404; «*burell* de Pollensa». Cp.: «entrá per la cambra la dolorosa Stephanía..., vestida de *burell* o ábit de les virtuoses de alta religió menoretes», Tirant, IV, 273.

burell, burella: **1**, gris, pardo: «Un caparó vermell e altre *burell*», Ribes, 1404; «Una flassada *burella*», Vilatorta, 1452; «...e desplegá son standart, lo qual era *burell* o negre...», Curial, 34; un llop *burell* (Gósol); Fr.: blanc i negre fa *burell*. **2**, lleig, grosser (Muntanya).

Burell, llin. Barcelona.

burellench, -nca: «Una flassada *burellenque*», Vich, 1444.

burellot: «Un caputxot de *burellot*», Inv. Micer F. Marquilles, xv.

burench, instr. de tallistes i escultors.

Burés, llin. Barcelona.

buret: «ha de vestir de sedes, xamellots, *burets*, teles o cuyros adobats...», Lib. de la peste, 64.

Burg, llin. prov. de Girona.

Burgà, llin. Barcelona, 1832.

Burgada, llin. Barcelona.

Burgadas, llin. Barcelona.

Burgal, llin. regne de Valencia, xv, xvi.

Burgaleta?, llin. Tarragona.

Burgall, llin. Barcelona.

Burgam, llin. Mallorca, 1300.

Burganyó, llin. Vilafranca de Penadès.

burgar: «si vingueren noves de la part de Grecia que lo cristiá *Burgar* era intrat ab gran gent dins la seva terra», Xalabín, n 4; «Una esclava appellada Catarina ... de nació de *Burgars*», Palma, 1434.

Burgarola, llin. Barcelona.

Burgarolas, llin. Barcelona.

Burgaroles, llin. Vich.

burgassot (Tortosa): bordissot, especie de figues.

Burgay, llin. Barcelona.

Burgaya, llin. Barcelona.

Burgell?, llin. Barcelona.

Burgens?, llin. Barcelona, xvi.

burgès: ciutadà: «e si per ventura se esdevendrà que algún baró, caváller o home de paratge, ciutadá, *burgés* o home de vila honrats...», Const., 3.ª ed., 111; «...prelats, nobles, barons, cavallers, gentils hómens, ciutadans, *burgesos* e persones ecclesiástiques...», Doc. Arch., XXVII, 198; «e a ciutats, viles e altres lochs de Cathalunya e a ciutadans, *burgesos* e habitadors de dites ciutats, viles e lochs...», Ardits, III, 106; «pobres e richs, *burgesos* e cavallers e tota altra manera de gent», Vida de St. Onofre, xv; «Los *burgesos* enganyadors...», Isop, 193; «Mossén Joán Cornell *burgés* de Perpinyá, vuy ciutadá de Barcelona», St. Joàn Despí, 1608; Fr.: la vida del *burgès*, menjar, beure i no fer res. V. **burguès**.

Burgés, llin. Barcelona.

burgesía: estat de burgès, Blanquerna, 2.

Burget, llin. 1312.

«**Burgeta**. filla de Ferrán Burget», Salvador Pons, 44 v.º.

burgit per **brogit**.

burglosa, planta medicinal.

Burgo, poble de la Vall d'Aneu.

Burgonyà, llin. Girona.

Burguera, llin. Mallorca, xiv.

Burgueras, llin. Barcelona.

Burguerol, llin. Barcelona.

burguès per **burgès** : «...en una ciutat estava un noble *burgués* que havía muller e infants e grans riqueses», Félix, I, 69; «Los ciutadans emperó e'ls *burgueses* e tots los hómens nostres», Quadrado, *Marsili*, &., 537.

Burguès, llin. Barcelona, XVI; Ager.

Burguet, llin. Barcelona, XIII; Mallorca, XIV, XV; Valencia.

Burguí, llin. Barcelona.

burgunyó, Dic. J. March, Somni de Joán Joán, 10 v.º.

buril.

burina, **burinor**, **burinot**, &. V. **borina**, **borinor**, **borinot**, &.

burinyar (Mallorca) : gratar, foradar.

burjador : pal llarg per a burjar.

burjar : hurgar las aguas de los ríos para llevar los peces a la red.

burjar : nom d'una planta que fa les flors grogues (St. Joàn Despí).

burjó : especie de forqueta llarga de ferro per a ficar llenya al forn i remenar el foc; — «...y quant serà ben calent lo bany, boltejar-lo be ab un *burjó*» (en els tints), Barcelona, 1691, Ramallet Tinturas, 60; — bastó de qualsevol fusta que posen dintre cada moduló per senyalar el centre; — Refr. : *Burjó* que neix dins l'abril no té temps de fer bon vi.

Burjó, llin. Calella.

burjoch (Torredenbarra) : trosset que deixen al pi quan li tallen una branca. Ex. : deixar massa llargs els *burjocs*.

burla : «...e demanà que eren aquelles dues coses. E un hom per *burla* e truffa dix-li...», Legend., I, 133; Id., II, 284; «Senyor, la excellencia vostra sta admirada e tots los altres del que Phelip ha fet principi e yo he feta la fi, fahent-ne tots *burla*...», Tirant, I, 306; Id., II, 370, 372, 404; «*Burles* : Facecie dulces», J. Esteve; «Fades *burles*: Insulsisimi sales», Id., g 5; «la *burla*'s tornará en plors», 1557.

burlaner (Rosselló) : burlón : «me diu d'un aire *burlaner*», Saisset.

burlar : «*Burlar* : Jocari, Ludere», J. Esteve; refl. : «No, dix Tirant; mas anau a la cambra de l'Emperador e besau-li lo peu e la ma, per ço com vos ha donat lo comdat de Sent Angel ... E Diafebus ho feu axí. E aprés anà a la cambra hon era Staphanía ab les altres dames, e cascuna li demanava un ofici per al comdat e per a la guerra, *burlant-se* axí ab ell», Tirant, II, 278; Ovidi, 29; «en los sants no cal *burlar*», goigs de St. Antoni de Viana, XVII, XVIII.

burler : «*Burler* o burlador o motegador : Facetus», J. Esteve; «Molt *burler* e alegre home : Vir omnium urbanissimus», Id., m 4 v.º.; «Home *burler* : Homo ad faceciam natus promptus. Lepidum capud... », Id., h 6 v.º; «Aquest es molt *burler* : Est hic vir jocosissimus...», Id., b 6; «...persona gran parlera, gran truffadora, gran *burlera*, gran lagotera...», Angels U., 51.

burló : «*Burló* home : Lepidum capud.», J. Esteve; «Molt *burló*: Perfacetus», Id., m 4.

Burló, llin. Tàrrega.

burlot : **1**, objecte de burla. Ex. : és el *burlot* de tothom. **2**, «Una armada de 36 vaxells de guerra y *burlots*», Miquel Parets, I, 118. **3**, munt de garbes que's fan prop de l'era, esperant la batuda, de manera que si plou la pluja no desgrani les espigues.

burnadó : eina per a fer el forat gran a la tapa dels barrals.

burnia : alburnia : «Pendrás figues que sien seques e be melades, a una a una aplanades be; e quant serán be aplanades, hages una *burnia* nova e neta e met-hi...», Art de Coch, 30; «Las matoneras

y *burnias* escampadas arreu; la enrestellerada pisa de taula...», Pons i Massaveu, *Ilustr. Cat.*, 1890, 239.

Burniquel, llin. Seu d'Urgell.

burnot (Espills) : arna d'abelles feta d'un tros de roure o alzina buit.

burot : **1**, «nos dexaren sens un ral tants empleats de la sal, carrabiners y *burots*, mossos d'esquadra...»; «que l'interior del regne sia libre de *burots*, d'aduanas y altres trabas», 1820; «les revenadores del Born se pacten en lo *burot* per fer creure lo que les convé al que compra», 1740. **2**, borró, gargot (Mallorca). Ex. : aquesta plana està plena de *burots*; fer *burots* : dibuixar o escriure malament.

Burotell. V. **Borotell**.

Burquet, llin. Mallorca, 1490.

burra (Empordà) : l'oidium de la vinya (E. Toda).

burrancol, burrango, home!, interj.

burrayre : el qui mena les burres de llet.

burrech, burreguet (Vallès) : asenet.

Burrell, llin. Barcelona.

Burri, nom d'un mas a l'horta de Canet de Mar.

Burriana (Plaça de la —), a Peralada.

burricada (1820) : asenada.

burricàs, augm. de **burro**.

burricayre : qui mena o guarda un o més ases o someres.

burrich (Vall de Ribes) : tonto (se diu als infants).

burrissols : mal nom que els pobles veïns diuen als de Terrasola, ran de Lavit, per la part de Riu de Villes.

burro : **1**, ase : «Que los moliners no tengan *burro* ni ca que no sia ben fermat», Mallorca, 1649, J. R., *Hist. Sóller*, I, 276. **2**, nom d'un peix (Tarragona). **3**, escalfador de llits. **4**, el que porta el suro del bosc al punt on l'han de carregar (Empordà).

burrom : arundo arenaria.

burromar : lloc plantat de burrom.

burrot (St. Llorenç dels Piteus): tumor o bony.

burruballa? : «Ella enganya els fadrinets de la primera volada ... festeja dotze fadrins en sense la *burruballa*», Rom. Milà, 376.

burrufa. V. **borrufa**.

burrufejar [brufejar] : fer burrufa.

burrufós, der. de **burrufa**. Ex. : feren tres o quatre dies tots *burrufosos*.

Burrull, llin. Barcelona.

burs (Gerri) : bursada, golpe, empuje.

bursada : «y com se trobés ab lo collar que quasi cremava, li arrencà d'una *bursada*», Maspons, *Lo Rondallari*, 3.ª, 150; «No vaig tenir més remey que doblar el cap, y ell venta-li estisorada de boig : cada *bursada* se m'emportava un munyoc, y crec, crec, crec...», *L'Avenç*, 1889, 271.

Bursell, llin. Barcelona.

Burset, llin. Calella.

bursó : «fer provisió de pedres e de pilotes per a les bombardes e *bursons*», Igualada, 1438; «festejaren a la Reyna ... ab fochs grechs, qüets *bursons* e luminaries», Id., 1506, *Renaixement*, n. 27, 58, 60.

Bursós, llin. Igualada.

burtra (Andorra) : part baga de les muntanyes on se crien avellaners, boixos, gavarreres, brossa, herbam.

burullada : «Perqué siau menjar de les cucalas ... mantinga-us Deu la negra *burullada*», Vallfogona, Sonet a una mossa gravada de verola.

burumballes (Ontinent) : encenalls. Cp. **burbayes** (Mallorca).

burxa : hurgón, pinxo. Cp. :

«l'escopeta ab sa *burxa*, correja...», Mataró, 1697.

burxada : cop de burxa o qualsevol altre instrument agut.

burxador : el qui cuida d'escampar el foc en les rajoleríes.

burxar : hurgar, pinchar; escoconar.

burxinar (Olot) : burxar.

bus : «...e be e honradament de Nos, faem armar lo *bus* de Montpeler qui era de LXXX rems», Cron. Jacme, 337. V. **buç**.

busach : «De *busach* de conill : ... E vetací com se fa lo *busach* de conill», Art. de Coch, 37 v.º.

Busachs?, llin. Barcelona.

busaina (Besalú, &.) : fusta per a tenyir de color morada.

Busanya, llin. Barcelona.

Busanys, llin. Barcelona.

busaroca. V. **basaroca**.

busaroch : gamarús. Ex. : és un *busaroc* aquest noi.

Busas, llin. Barcelona.

busca [**buscha**] : **1**, volva, engruna : «com lo gran vent gira una poca palla o *buscha* petita», Dones, 108; «Stranya cosa es veher una *buscha* en l'uyll d'altre...», XIV, XV; fer *busques*, traure *busques* (Empordà, Mallorca) : fer palletes. **2**, agulla del rellotge (Vich, Mallorca).

Buscà, llin. Barcelona, Sans.

Buscadella, llin. Tordera.

buscaires : nom d'uns descontents que's sublevaren el XV a Barcelona (E. Toda.).

buscall [**buscay**] .V. **boscall**; — bastó per a pegar (**buscalla**).

Buscall, llin. Barcelona.

Buscallà, llin. Barcelona, Vich.

Buscallar, llin. Olvàn.

Buscalleda, llin. Barcelona.

Buscaller, llin. Vich.

buscallot (Sta. Eularia de Riuprimer), despectiu de **buscall**.

buscar (XVII, &.) : cercar: «*buscant* alguna fusta», Mallorca, 1683, Comedia de la Conquista; en algunes regions (Mallorca, &.), al ca *busca*, l'home *cerca*.

busca-rahons : pendenciero.

Buscarat, llin. Barcelona.

buscaret (Menorca), nom d'un ocell.

buscareta (Plana de Vich), nom d'un ocell.

Buscarons, llin. Barcelona.

buscarró (Valencia) : «Una columna de *buscarró* d'estil romà», J. Bodria, *Roselles*, 60.

Buscarrons, llin. Barcelona.

Buscartell, nom d'un dels tres torrents que hi ha a Evissa.

Buscàs, llin. Cardedeu, Vich.

Buscató, llin. Barcelona, Olot, Roses, La Bisbal.

Buscó, llin. Barcelona.

Buscós, llin. Barcelona.

Busegura, per la part de Cardona no lluny del pont de Malagarriga.

Busell, llin. Alacant.

Buseu, poblet prop de Gerri.

Busó, llin. Barcelona, St. Feliu de Guíxols, Valencia.

busoch, **busoga** [**buss-**] (Empordà, Ripoll, &.) : bony.

Busom, llin. Barcelona, Granollers.

Busoms, llin. prov. de Barcelona.

Busonet, llin. Catalunya, XV.

Busons, llin. Barcelona.

Busony, llin. Barcelona.

Busot, llin. St. Feliu de Guíxols.

Busqué, llin. Barcelona, Igualada.

Busquella, llin. Barcelona.

busquera (Onda, &.), nom d'un ocell.

busqueret. V. **buscaret**.

Busquet, llin. Vilafranca de Penadès.

busqueta (Tordera), nom d'un ocell.

Busqueta, llin. Sabadell, Barcelona.

Busquets, llin. Barcelona, Mallorca, &.; — nom d'un carrer de Palma.

Busquí, llin. Vich.

bussana : una moneda del XIII, A. Bof., *Hist. Cataluña*, VI, 571.

bussanya : especie de llupia o bony.

Bussé?, llin. Manresa.

bussó : «en defensió de la vila ... compraren quatre *bussons* de coure», J. R., *Hist. Sóller*, II, 12; Chía, III, 368. V. **buçó**.

bussoch, bussoga. V. **busoch, busoga**.

Bussogosa, llin. Vich, 1427.

Bussot, llin. Barcelona, 1480, 1529.

bustia : «mes molt aur en iij *busties* en les quals havía decocció de erbes en semblant de lavatori...», Félix, I, 187; «E cant lo correu ach meses les letres an la *bustia*...», Doc. Arch., XIII, 68; «Lo dit dia torná en Johán de Maella correu, qui de manament dels honorables Consellers era anat a la Senyora Reyna e torná la *bustia* d'argent que se n'havía portada», Ardits, I, 392; Id., I, 301, 327, 328; «E con lo correu fo adormit, ella li feu traure la letra de la *bustia* e feu-la legir...», Contastí, 24; Id., 23.

Bustins, llin. Barcelona, prov. de Girona.

Busutil?, llin. Barcelona.

butaca : abans es deia i es diu encara *cadira a la poltrona*.

batallut, -uda : «Lo sombrero rodó que ella portava li feya més *butalluda* la cara», N. Oller, *Vilaniu*, 91.

butavàn. V. **botavàn**.

Butey, llin. Barcelona, Sans.

butifarra. V. **botifarra**.

butifler. V. **botifler**.

butiga. V. **botiga**.

Butillé, llin. Barcelona.

Butinyà, llin. Banyoles.

butiró. V. **botiró**.

Butja, llin. Parets.

butla (Valencia, xv; Mallorca): bula (de la cruzada, del Papa).

butlla : bula.

butllayre [**butllaire**] : el qui ven les butlles pels pobles.

Butllé, llin. Lleida.

butllofa : bòfega, ampolla; — bòfia, mentira.

butllofer : el qui diu butllofes, mentides.

Butó?, llin. Barcelona.

Butsem?, llin. Barcelona.

Butsems, llin. Barcelona.

butsó : nom donat en 1837 als reialistes (E Toda).

butxaca [**butchaca, botxaca, bojaca**] : faltriquera; Fr. : riure per les *butxaques*; — **butxaques de cuyro!** (bis), ho diu la quitxalla seguint els bateigs (Manresa).

butxacó, der. de **butxaca**.

butxaquer : cosa de butxaca : «Un llibret manós y *butxaquer*».

butxaquejar : registrar-se un mateix les butxaques.

Butxaques, llin. Barcelona.

butxequí per **butxacó**.

bútxera. Cp. **bújara**.

butxí. V. **botxí**.

butxoca : butllofa de cremat.

butze (Mallorca) : panxa.

butzeca (Mallorca) : infant. Cp. budeca.

butzinar, butzinejar. V. **botzinar, botzinejar**.

Buvé, llin. Barcelona.

buvera, buví. V. **bovera, boví**.

Buxaca, llin. Valencia.

Buxadé, llin. Barcelona, Terrassa.

Buxader, llin. Barcelona.

Buxaderas, llin. Barcelona.

Buxador, llin. Barcelona.

Buxadós, llin. Barcelona, 1291.

buxals [**bujals**] de tapies : parets de tapies.

Buxalleu (**St. Feliu de** —), prov. de Girona.

Buxans, llin. Vich.

buxardat : treball d'adorn que fan els mestres de casa als frontis (St. Joàn Despí).

Buxareu, llin. Barcelona.

Buxé, llin. Barcelona.

Buxeda, llin. Barcelona, Sabadell.

Buxedes, llin. Cardedeu.
buxell : especie de ternals o corrioles de marina.
Buxenchs, llin. Barcelona.
Buxens, llin. Barcelona.
Buxeral, prov. de Barcelona.
Buxerell, llin. Barcelona, 1770.
Buxeres, llin. Barcelona, Martorell.
buxeta. V. **boxeta**.
buxó (Centelles) : agulla del monyo.
Buxó, llin. Barcelona.
buxol : «Item que la obra de terra que's fabricará ... sia venuda ... los *buxols* grans de somada a quatre sous y los *buxols* xichs a dos sous», Evissa, 1655, *Luliana*, 1893, 181.
búxola [**brúxola**] : brújula : «It. quatre *búxoles*», Inventario Atarazanas, 1467; — canya, pedra, &. que pren el llaurador per fer un solc ben dret, senyalar un cós, &.
buxolàs (Borredà) : ignorant, estúpid.
buxoler : constructor de búixoles o brúixoles, Palma, 1413, *Luliana*, 1894, 191.
Buxons, llin. Barcelona, Castelló d'Empuries.
buydador : vaciador; a Mallorca, XVII, el que buidava els canons de les armes de foc.
buydadorada (Mallorca) : el lleixiu que cab al buidador de la bugada.
buydament : «la dona qui tinga flux de sanch que es *buydament*», Mallorca, 1550.
buydar [**buidar**] : vaciar : «*buyden* lo sach», B. Metge, 98 v.º; — «Una lança ab lo ferre *buydat* antich», Inv. Vich, 1414; «Lo dit dia fou feta o *buydada* la bombarda grossa de coure...», Ardits, II, 436; — desalojar : «*Buydar* : Evacuare. Exinanire», J. Esteve; «los que no volrán batejar, *buyden* la plaça e façen loch als altres que vendrán», Tirant, III, 176; Id., IV, 50, 136; «jo *buyt* l'alberch», XIV; «hagen a *buydar* e anar-se'n del poble», Brunyola, 1581, 42. Cp. : «li manaren los Jurats de la vila que *buydás* de ella», N.ª S.ª de Lluch, 205; — escanciar : «quant tu li dones la tassa ho la copa també li deus fer reverencia ... hi encara al *buydar* de la aygua...», Art de Coch, 5; — «estos capítols están ja *buydats* en la rúbrica 8», Mora, furs de Valencia, 92; — «Senyor, manau que la gent lancen l'aygua que dins la galera es ... feu-hi gran esforç que *buyden*, car...», Tirant, III, 275; — *buidar* els cabells és treure'n d'allà on són més llargs o fan més calor (Mallorca).
buydedat (Mallorca) : vaciedad.
buydor : vaciedad, vacío.
Buyé, llin. Barcelona, Sabadell.
buyna [**buina; buhina; bo-**) : excrement del bestiar : «Empeltat sia, lo embolicareu de terra argilosa pastada de *buyna* de bou», Prior, 66.
buynarada : buina grossa.
buyner (escarabat —) (Vich) : escarabat piloter.
buyol (Evissa) : galleda amb un travesser de fusta en lloc de nansa de ferro.
Buyra, poblet prov. de Lleida.
buyrach [**buyrac**] : aljaba, A. Bof., *Orfaneta*, 136.
buyro (Costa de Llevant) : esternut.
buyt, buyda : vacío, vacía : «Item sis coxins de altaliça los cinch *buyts*...», Doc. Arch., XXVI, 165; «pots de llauna *buits*», Inv. Cervera, 1789; **anar de buyt** : no portar cap càrrega; — **anar buyt**: «hom pobre qui va *buyt* passa alegrament cantant lo ladre, car no ha pahor d'ell», Collacions, 202 v.º.